

DE GALG VAN EINDHOVEN

**EEN VERGETEN STUK
NEDERLANDSE
RADIOGESCHIEDENIS**

(met als achtergrond voorblad en achterblad van de vergeelde “krant van Opa”)

JACOB ARIE DE RAADT

In de herfst van 2010 werd ik benaderd door Jacob de Raadt die bezig was om het verhaal van zijn opa aan te vullen over de octrooistrijd met Philips in Eindhoven in de dertiger jaren van de vorige eeuw. De oprichter van mijn bedrijf, de heer W. Tasseron, was in dezelfde felle strijd gewikkeld en destijds voorzitter van BORN, de Bond van Ondernemers in de Radiobranche in Nederland. Helaas is bijna al het beschikbare archiefmateriaal door onwetendheid van de familie Tasseron vernietigd, zodat ik Jacob niet veel van dienst kon zijn. Wel is er sinds die tijd een vriendschappelijke mailrelatie tussen ons blijven bestaan. Toen dit voorjaar een gesprek over amateur zenden ging, herinnerde ik mij het boek van Jacob, zodat ik contact met hem opnam om te vragen of ik een exemplaar kon inzien. Helaas is het tot op heden nooit tot een echte uitgave gekomen.

Met zijn toestemming laat ik nu 6 exemplaren (ongecorrigeerd en zonder de krant van opa) afdrukken.

- Nr. 1 en 2   voor Jacob
- Nr. 3   voor het archief van Tasseron BV in Nootdorp
- Nr. 4   voor mijn zoon Dennis die in 2012 zijn rechtenstudie voltooide met zijn scriptie over dit onderwerp
- Nr. 5   voor mijn vriend Robert Krijger die mij de afgelopen jaren regelmatig heeft verrast met bijzondere verhalen van eigen hand
- Nr. 6   voor Nick Verbeek die de aanleiding ertoe was dat dit balletje ging rollen

Richard Baay, Nootdorp, september 2016

Dit is nummer   van 6

DE GALG VAN EINDHOVEN

EEN VERGETEN STUK NEDERLANDSE RADIOGESCHIEDENIS

**oorspronkelijk geschreven door Jacob de Raadt (1883-1959)
en beoogd voor uitgave in 1937 als een krant van 4 bladzijden,
nu aanzienlijk uitgebreid, geannoteerd en eindelijk uitgegeven
door Jacob Arie de Raadt, P.Eng., MBA. (kleinzoon)**

**Grassroots Consulting Services
Langley, British Columbia, Canada.**

Copyright © 2010 Jacob Arie de Raadt.

All rights reserved. The moral right of the author has been asserted. The use of any part of this publication reproduced, transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, or stored in a retrieval system, without the prior written consent of the publisher is an infringement of the copyright law.

Canadian Cataloguing in Publication Data

De Raadt, Jacob Arie, 1942 –

De Galg van Eindhoven: Een vergeten stuk Nederlandse Radiogeschiedenis / “The Gallows of Eindhoven: A forgotten piece of Dutch Radio History” / Jacob Arie de Raadt. - 1st ed.

**Opgedragen aan de nagedachtenis van mijn Opa, Jacob de Raadt,
bittereinder van de lang vergeten B.O.R.N.**

Grassroots Consulting Services
#13 – 5216 – 201A Street,
Langley, B.C. V3A 1S4 Canada.
Tel. 778-277-2736
jacoblydia@shaw.ca

Printed in Canada.

VOORWOORD

(Ik stel voor, dat Jorden Verwer (TUD student) dit schrijft, en wel ongeveer als volgt):

- Hoe het kwam dat hij met mij contact maakte (via Theo's web-site www.OpenBSD.org) en waarom; (Free Software Foundation – afschrift van mijn e-mail over Theo);
- Hoe het later kwam dat ik hem stukken uit „BORN” weekblad stuurde;
- De scriptie die hij bij de TUD schreef over ethische kwesties in Nederlandse patenten;
- Wat hij misschien wil zou willen bijvoegen, nu dat „De Galg” weer uitgegeven wordt.

(alles niet meer dan een bladzij)

VERANTWOORDING

Dit is mijn eerste boek. Als civiel ingenieur schreef, las en evalueerde ik in mijn lange loopbaan veel technische verslagen en rapporten. Tussen 2002 en 2007, in Arizona, VSA, waren dat “Project Assessment Reports” en ook een “Design Concept Report” (in boekvorm) voor voorgestelde wegenprojecten. Normaalweg schreef ik eerst een “draft report”, dat dan door twintig of meer “project committee members” uitelkaar getrokken werd met allerhande tegenstrijdige suggesties (waarvoor ik dan oplossingen moest vinden!), of soms verplichte veranderingen over “scope, schedule and funding”. Soms waren er ook wel spel- en syntaxfoutjes, maar gelukkig geen beginselfouten.

Dit werk is natuurlijk helemaal iets anders - een relaas over een controversieel onderwerp, dat na 75 jaar weer uit de doofpot gehaald wordt. Waarom ik oorspronkelijk een leemte vond in het beetje inlichting dat ik kreeg, en toen aasde om er meer over te weten te krijgen, ligt zeker in mijn geaardheid. Ik kon die ouwe koeien net eenvoudig niet in de sloot laten liggen. Als er foutjes in de oorspronkelijke tekst staan, kan ik Opa niet de schuld geven - „een mensch blijft een mensch”. Als er grove fouten staan in de voetnoten of in wat in het epiloog en mijn stukjes commentaar staat, zou ik dat jammer vinden. Iemand in Nederland moet de geschiedenis dan maar verder proberen te corrigeren. Er is wel heel slordig omgesprongen met wat er werkelijk gebeurde in die moeilijke tijd, o.a. in de biografieën van I.D.Z. Misschien worden beide hoofdpersonen in dit drama (zoals twee Boerengeneraals) door de publieke opinie van de 21^e eeuw wel een beetje in hun eer hersteld, al gebeurde dat ongelukkig niet in 1935.

Het is duidelijk dat ik deze taak niet alleen begon en ook niet alleen voltooide. God gaf mij gezondheid en de nodige doelgerichtheid, om in een periode van een onwillekeurig vroeg (?) aftreden en verhuizing, het hele onderzoek met obsessie aan te vangen en te vervolgen naar wat er met verloop van tijd van kwam. Aan Hem komt daarom alle eer toe. Misschien was het wel goed dat ik als kind thuis leerde typen met twee vingers als zoon van een schrijfmachinemonteur, en ook niet mijn Nederlands verloor, zoals veel andere „kaaskopseuntjes”. Daar mag ik mijn Moeder dankbaar voor blijven.

Heel veel dank ook aan mijn vrouw Lydia, die morele steun gaf en een verschillende visie (want ik hoorde m’n Opa praten!), die ik gelukkig (denk ik) heb opgevolgd met veel meer objectiviteit dan toen ik ermee begon. Iedereen krijgt iz zijn of haar leven teleurstellingen (van welk soort of aard ook al). Ook wij hebben die in de 43+ jaar van ons huwelijk gehad, maar niet iedereen gaat het aan de grote klok hangen zoals Opa deed. Wij moeten de verloop van ons leven overgeven aan God, van wie de wraak is.

Sommige mensen lazen “drafts” in Nederland, Canada en Zuid-Afrika, en ook een Engelse “synopsis” die ik aan het eind erbij ingevoegd heb om onze kinderen (die geen Nederlands of Afrikaans meer kennen) op de hoogte te brengen. Iedereen moedigde mij aan om verder te blijven speuren. In mijn navorsingen van vóór 1990 af, en van 2002 af “on-line”, ontmoette ik verschillende oude-radio-enthusiasten en archief-personeel, die ook eerst niet wisten wat ze lazen – een stuk onbekende geschiedenis. Zonder hen zou dit een halfbakken geschrift met een heleboel vragen gebleven zijn; nu is het met hun hulp een stuk beter geworden, hoewel er wel nog vragen overblijven. Mijn hartelijke dank dus aan jullie! Namen staan in de Bronnenlijst, en ik hoop dat ik niemand bewust geignoreerd heb.

Waarom deze geschiedenis in Nederland eerst vergeten werd en daarna onbekend bleef, is zeker een ingewikkelde kwestie. Daar weet ik aan de westkust van Canada weinig van. Daar mag U als lezer een eigen opinie over vormen met het verwerken van de inhoud van dit boek, waarvoor ik u sterkte toewens.

INHOUDSOPGAVE

No.		bl.
	Voorwoord.	1
	Verantwoording.	2
	Inhoudsopgave.	3
	Inleiding.	4
	„De Galg van Eindhoven” (1937), door Jacob de Raadt, met „Vervolg op de Galg van Eindhoven”.	5
	Epiloog (2010), door Jacob Arie de Raadt.	60
	Bijlagen.	
1	„Eerste Jaarverslag B.O.R.N., 1930.” waarschijnlijk door J.H. de Vries.	66
2	„Technische Inventarisatie 1930.” door I.D.Z.	72
3	„Goliath verslagen! De rechten der Philips-octrooiën sterk ingekrompen!” door I.D.Z.	77
4	„De kleine Man (met een Confectie-pakkie aan)”, door Louis Davids en Jacques van Loon.	84
5	„De uitspraak van Arbiters in het geding Philips-de Raadt.”, door I.D.Z.	85
6	„Moe nie bang wees nie, Alles sal rech kom!” door Jacob de Raadt.	89
7	„Nabeschouwing op de uitspraak van arbiters in het geding Philips-de Raadt.” door I.D.Z.	90
8	(a) „Nou blink ’n blijer dag.” en (b) „Lieb’ Vaterland, kannst ruhig sein!” door Jacob de Raadt.	90
9	„Het Philips’ rondschrĳven van 2 April 1931.” Voorloping antwoord van I.D.Z.	94
10	„Arbitraal Vonnis”.	94
11	„De grens bereikt.” door J.J.L. van Zuylen.	106
12	„Ingezonden.” (1 brief)	107
13	„Het Schema-Idzerda” beschreven door I.D.Z. en M. Hekel.	109
14	„De Octrooiduur verlengd”, overgenomen uit „De R.K. Middenstander.”	119
15	„Polonaise of Finale?” (Ingezonden).	123
16	„De Philips-Licenties; Een Tendentieus Bericht.”	123
17	„Ingezonden.” (2 brieven)	124
18	„Officieel.”	127
19	„Een jaar van arbeid.” door Dr. F.L. Rutgers.	129
20	„H.F. Ontkoppeling en een Technisch Ultimatum!” door I.D.Z.	131
21	„Kort verslag van de ledenvergaderingen van N.B.R. en B.O.R.N.”, Utrecht, 14 Juli 1931.	135
22	„Een korte nabetrachting.” door J.J.L. van Zuylen.	139
23	„Een nieuw Arbitrage-geding.”	141
24	„De lont aangestoken!” door I.D.Z.	142
25	„De interpretatie der Octrooi-rechten.”, door I.D.Z.	143
26	„Verslag van de vergadering van het Hoofdbestuur van den B.O.R.N.”, 10 Augustus 1931.	149
27	„Waarom een Commissie voor Vooronderzoek van Licentie-vrije Schema’s?” door I.D.Z.	150
28	„Als ’t U blijft niet.” (Ingezonden)	153
29	„De bonden contra Philips.” Ontleend aan de Nieuwe Rotterdamsche Courant - (en het vervolg.)	156
30	„Protocol van de besprekingen met den Heer G. de Raadt te Eindhoven op Donderdag 17 Maart 1932.”	161
31	„Het vonnis in het proces Philips-Lelie.”, uit „Radiobelangen”, Jaargang 1 No. 1, 26 Mei 1932.	162
32	Inventaris, bladzĳ 2 van een getypd document.	164
33	Een na-oorlogse huldebĳk aan Ir. Idzerda.	165
34	De Raadt familiefoto, Opa’s 64 ^e verjaardag, 19 Mei 1947, Gouda.	166
35	Nu iets specifiek persoonlijks.	167
36	Bestaan er nog GRI-radiotoestellen vandaag?	169
37	Octrooi-Aanvraag 50298 en Nederlands Octrooi 34759.	182
38	Een brief van oom Gerrit met een verzoek.	191
39	English synopsis for my children (and others who do not know Nederlands).	191
40	Bronnenlijst en bedankingen.	197

INLEIDING

Dit ware verhaal is mijn poging om als oudste kleinzoon en naamgenoot van Jacob de Raadt (1883-1959) een stukje geschiedenis van 75 tot 80 jaar geleden aan de vergetelheid te ontrukken. Dat zou heel makkelijk onmogelijk geworden zijn, als ik niet in September 2008 een opgevouwen en vergeelde „krant van Opa” in handen gekregen had. Met voetnoten, foto's, krantenartikels en een hoop andere bijlagen is dit dus eigenlijk een geannoteerde heruitgave van wat Opa schreef, waarin ik het verleden wil laten spreken, in de hoop dat het een belangrijke strekking voor vandaag en voor de toekomst heeft.

Dat er tijdens de regering van Minister-President Colijn, in Nederland een zes-jaar lange strijd was over radio-octrooien en -licenties, waardoor sommigen gedupeerd werden, weten weinigen vandaag. De archieven van Philips, de winnaar in die strijd, zijn er (hoogstwaarschijnlijk maar ook begrijpelijk) stom over. Reeds vanaf 1987 probeerde ik contact te maken met oude-radio-enthusiasten, die mij heelwat aan het denken brachten. Van het Nederlands Omroepmuseum in Hilversum kreeg ik wat inlichting, en in 1996 maakte ik wat fotokopieën van hun (onvolledig) stapeltje „BORN” weekbladen. Het Museum voor Communicatie in Den Haag (vroeger bekend als het Nederlandse Postmuseum) en het Streekarchief Hollands Midden in Gouda konden mij weinig inlichting geven. Ik probeerde een tijdlijn op te maken, en vond dat ik iets heel belangrijks miste, van ná het begin van 1932. In 2004 schreef Jorden Verwer, een TUD student, een Scriptie „Ethiek en octrooien in de jaren dertig”, en maakte gebruik van wat ik hem stuurde. Hij trok de lijn mooi door naar de problematiek van vandaag.

Als tienderjarigen in Potchefstroom, Transvaal, Unie van Suid-Afrika (ja, zo heette het toen) werden mijn broer Arie (geb. 1944) en ik (geb. 1942) door onze vader Theo (1913-1973) verteld dat er tussen de spullen die met onze emigratie in Juli 1952 meegekomen waren, ook een blikke trommeltje was met papieren van vroeger, „over Opa en Philips”. Vader wilde daar eigenlijk niet over praten; hij zei dat wij nog te jong waren om er iets van te begrijpen. Onze moeder Sara (geboren Siebel) (1917-1969) wist er weinig van, want het was alles gebeurd voordat onze ouders elkaar ontmoetten in 1938.

Wij wisten heel goed dat Opa samen met oom Gerrit (1907-1988) een radiozaak „Westminster Radio” in Gouda hadden. Voor onze emigratie gingen we wel eens een Zaterdag van Alphen aan den Rijn naar Gouda, waar we op de achterzolder van „de zaak” (Wijdstraat 22) mochten spelen. Daar lagen dingen zoals oude spoelen en schakelaars, en ook een toeter van een His Master's Voice (?) grammofoon, die ik naar huis mocht nemen. Opa en Oma, oom Gerrit en tante Mien woonden toen te Peperstraat 74, een huurhuis. Na de emigratie hadden mijn ouders alleen maar briefwisseling met hun ouders, broers, zussen en verdere familie, en heel soms een enkel klankbandje met Kerstfeest, gemaakt door oom Gerrit.

Na de hogere school ging ik 160 km van huis af in Pretoria voor civiel ingenieur studeren. Arie bleef twee jaar later thuis tijdens zijn studie. Het is erg jammer dat er later nooit meer een gelegenheid kwam om „het verleden” met Vader uit te praten. Arie vertrok naar Engeland voor verdere studie in 1968, Moeder stierf in 1969, Vader hertrouwde in 1971 en stierf nogal heel onverwachts in 1973. Mijn vrouw Lydia (geboren van Tonder, 1941) en ik emigreerden met onze vier kinderen naar Canada in 1977. Mijn stiefmoeder Betty keerde later naar Nederland terug, en stuurde mij via mijn halfzuster Gea (geb. 1972), die nu ook in Nederland woont, eerst een stapel oude brieven van de oorlogsjaren, en wonder boven wonder onlangs ook „De Galg van Eindhoven”. Toen ik dat las, kon ik een paar nachten niet slapen. Voor de voltooiing van dit werk bezochten Lydia en ik in September 2010 de archieven in Nederland.

Zonder om u langer te laten wachten, wil ik dus nu Opa aan het woord stellen:

DE GALG VAN EINDHOVEN

UITGAVE J. DE RAADT, PIERSONWEG 4, GOUDA, TELEF. 3113.

Prijs 18 ct.

Inzien heeft geen betekenis. Geheel lezen en den draad volgen of..... wegdoen.

DE GALG VAN EINDHOVEN

Gegrondvest op het Nederlandsch recht.

De arbiters **Mr. Dr. S. van Brakel**, Hoogleraar aan de Rijks-Universiteit te Utrecht,
Mr. M.P.L. Steenberghe, thans Minister van Economische Zaken,
Ir. E.F.W. Völter, Rijksambtenaar bij het Hoofdbestuur van Post, Telegraaf en
Telefoon te 's Gravenhage,

veroordeelen een **middenstander** op verzoek van Philips tot een geldboete van **50 duizend gulden**, plus
f 1425.- arbitersloon, plus de kosten, plus rente, plus enz.

**DE REGEERING „NIET BEVOEGD” DEN STROP DOOR TE SNIJDEN,
PHILIPS DE DERDE TRIUMFEERT EN EXECUTEERT;
EEN STAAT IN DEN STAAT.**

OPDRACHT

Aan
**HET NEDERLANDSCHE VOLK,
DE VOLKSVERTEGENWOORDIGING,
DE LEDEN DER VOORMALIGE BONDEN VAN RADIOHANDELAREN,
DE NEDERLANDSCHE PERS.**

Opgedragen door **J. DE RAADT**,

verdrukt, berooid
en onteerd.

**Radiohandelaar bij de gratie Gods
te GOUDA.**

„Dat ik toch vroom mag blijven, Uw dienaar t' aller stond,
„De **tirannie** verdrijven, Die mij mijn hert doorwondt.”

INHOUD:

Het eerste drama:

Het tweede drama: (i)

de bondsgeschiedenis.

mijn eerste proces,
mijn tweede proces,
het minister-briefje,
mijn derde proces,

(ii) het beroep op de regeering,
corruptie,

de bevoegde minister,
de onbevoegde minister,
de executie,

(iii) het christelijk communisme,
mijn (aan)klacht.

Nadat we ons opschrift hebben neergeschreven, dat U al dadelijk heel wat te denken zal gegeven hebben, zullen we aanstonds met de deur in huis vallen en trachten op populaire wijze U een tweetal drama's voor oogen te schilderen, die zich de laatste 6 jaren in ons vrije Nederland, waarin onze vaderen 80 jaar gestreden hebben tegen **Filips den tweeden**, hebben afgespeeld.

Waar alle hooger beroep vruchteloos is geweest, doe ik thans een beroep op de rechtbank der publieke opinie.

Het is, om een goed overzicht te krijgen, noodig, dat ik eerst als inleiding in korte trekken doe voorafgaan de geschiedenis der radiobonden (het eerste drama), om daarna het tweede drama te behandelen.

DE BONDSGESCHIEDENIS.

De strijd van Philips met de bonden.

Eenige jaren na den grooten wereldoorlog werden door sommige amateurs de geheimnissen van de „draadlooze” bestudeerd. Gij kent ze nog wel uit Uw eigen omgeving, die jongelui, die met een paar spoelen, draadklosjes, kristallen, en later lampjes muziek naar voren tooverden.

Deze amateurs hadden hun „fabriek” meestal **op den zolder**.¹ Uit deze categorie van technisch aangelegde mensen zijn voor 't meerendeel de radiohandelaren van thans voortgekomen.

Sommige van hen stonden in geregelde correspondentie met Philips te Eindhoven, toen nog een fabriek van uitsluitend verlichtingslampen, en brachten Philips op het idee ook radiolampen te gaan fabriceren.

De **pionier op radiogebied Ir. H. H. S. à Steringa Idzerda**² te 's Gravenhage leerde in dien tijd Philips het fabriceren van radiolampen, zoodat zelfs de eerste Philips radiolampen gemerkt waren Philips-Ideezet. (Deze Ir. Idzerda werd later mijn technisch raadsman).

Ir. H.H.S. à S. Idzerda.

Zender PCGG.

Beukstraat 8-10, Den Haag.

NRC, 5 Nov. 1919.

In dien goeden „ouden tijd” toen Philips de amateurs en handelaren nog noodig had, althans blijf gaf ze noodig te hebben, bestond er een levendige gedachtenwisseling tusschen de amateurs, de jonge radiobedrijven, en Philips.

¹ De Engelse term “Radio Shack”? Al de voetnoten zijn van mijn hand en staan niet in de „uitgave” van 1937.

² De wereldpremière van een openbare radiouitzending werd door Ir. Idzerda (1885-1944) verzorgd vanuit zijn woonhuis / studio / laboratorium te Beukstraat 8-10 in Den Haag op 6 November 1919. De eerste Amerikaanse openbare radiouitzendingen kwamen pas in November 1920, i.v.m. de presidentsverkiezingen van dat jaar.

Philips maakte bv. een nieuwe lamp, zond die aan de meest vooraanstaande technici ter beproeving en zij op hun beurt gaven hun rapporten. Handelaren, die Engelsche lampen gebruikten werden door Philips bewerkt met het motief „**koopt Nederlandsch fabrikaat**” en „**bevoordeel de nationale industrie**” en inderdaad ze deden het, ook ondergeteekende; een aangename verstandhouding derhalve, die echter wreed werd verstoord, want, terwijl inmiddels meerdere amateurs zoo ver gevorderd waren, dat ze een bloeiend radiobedrijf gekregen hadden, had Philips plannen gesmeed om den geheelen Nederlandschen radiohandel **in boeien te slaan** niet alleen, doch ook ongekend drukkende **belastingen op te leggen**.

Daartoe had Philips achter den rug dier handelaren om, in Amerika eenige **octrooien opgekocht**, die onmisbaar zijn voor den bouw van radiotoestellen.³

Met deze tweedehandspatenten, die nochtans van groote beteekenis waren, is Philips in de **machtspositie** gekomen, die geleid heeft tot

de meest afkeurenswaardige excessen.

Wat is toch het geval?

In plaats van degenen, aan wien deze firma haar opkomst te danken had, op een waardige wijze te behandelen, werd hun **het mes op de keel gezet**.

Ikzelf had juist een bestaand bedrijf aan de Westhaven, alhier geliquideerd, om mij geheel op den aanmaak van radiotoestellen toe te leggen.⁴

Vijf jaar had ik reeds (anderen nog iets langer) radiotoestellen gebouwd en afgeleverd, toen Philips nog geen enkel toestel bouwde.

Plotseling verscheen een circulaire van Philips, waarin aan den radiohandel werd bericht, dat het bouwen van radiotoestellen zonder toestemming van Philips verboden was, en dat ze dus **licentie**

(belasting) zouden gaan heffen.

De Philips' licenties en de bond van Radiohandelaren.

In een gisteren gehouden bespreking tusschen het bestuur van den Nederlandschen Bond van Radiohandelaren en de N.V. Philips' Radio zijn de onderhandelingen omtrent de licentie-overeenkomsten op vriendschappelijke wijze voortgezet.

De partijen zijn daarbij tot volledige overeenstemming gekomen over de principes van het te sluiten contract. Eenige voorname punten der bespreking zijn hierbij geweest de kwestie, aan wie en in welken omvang licenties zullen worden verleend en de wijze waarop geschillen naar gelang van de al of niet verleening en de ten uitvoerlegging der licentie-overeenkomsten door een onpartijdige instantie zullen worden beslecht.

Op al deze punten is een volledige overeenstemming bereikt.

Kort daarna werd door het bestuur van den Nederlandschen Bond van Radiohandelaren (de N.B.R.) mededeeling aan haar leden gedaan, dat het bestuur met Philips hierover had onderhandeld en tot overeenstemming was gekomen.

Het contract dat Philips met de radiohandelaren wilde afsluiten, behelsde volkomen economische slavernij.

Philips eischte voor zich het recht op den geheelen radiohandel in Nederland **onder zijn**

³ Dat gebeurde al in 1925. In 1926 kocht Philips de Nederlandsche Seintoestellenfabriek (N.S.F.) te Hilversum, dat een filiaal werd en in 1949 nog licentieplaatjes betaalde. Beide firmas begonnen radio's te bouwen in 1927.

⁴ In 1872 begonnen Gerrit de Raadt (1839-1918) en zijn oudere broers Pieter en Arie in Gouda een meubel- en matrassenfabriek, later ook een stoomerij en fumigatiebedrijf. Als jongste en enige zoon, (oudste broer Leendert overleed aan tuberculose, twee jongere broertjes Arie Cornelis en Pieter stierven erg jong) nam Opa de firma over in 1921. Zussen Bertha, Bets en Aaltje trouwden en verlieten Gouda, zus Leena werd schooljuffrouw in Alfen en later ook Gouda – zie de foto van voetnoot 46.

⁵ Uit de Nieuwe Rotterdamsche Courant, Vrijdag 29 November, 1929, bl. D2.

Het Comité van Actie inzake Philips' Licenties wijst erop, dat de strijd niet gaat om het al of niet betalen der bedragen, welke Philips' Radio verlangt voor het gebruik van de door haar gekochte patenten. Philips' Radio heeft een zestal patenten gekocht voor f500 per stuk en wil daarvan thans plotseling een rente gaan trekken, welke door insiders op 1 miljoen wordt geschat. Wanneer Philips dit bedrag op 1 ton schat, komt dat vermoedelijk omdat zij van plan is, den toestelbouw buiten haar eigen fabrieken te deelen.

Deze licentie-heffing alleen, schrijft het comité, zou den radiohandel en de industrie niet als één man te hoop hebben doen loopen. Dat deden echter wel de voorwaarden, welke Philips wil verbinden aan de toestemming tot bouwen.

De firma stelt zich n.l. op het standpunt, dat plotseling de geheele radiobouw in overtreding is, wanneer deze voortgaat met werken zonder haar toestemming. Zij doet dat ploiseling, nadat jaren lang ook door haar aanmoediging deze geheele industrie ontstond.

De voorwaarden, welke Philips' Radio stelt, zijn o.a.:

1. dat de bouw een toestel van het door hem vervaardigde type opzendt naar Eindhoven ter onderzoek, of het wel „deugdelijk“ is. De firma grondt deze eisch op de overweging, dat de meerderheid der in den handel gebrachte toestellen niet zou deugen. De industrie heeft dit gevoeld als een beleediging, welke al leermint behoeft te worden aanvaard;

2. dat men zich hield aan een voorge-schreven minimum en maximum aantal te bouwen toestellen. Er moet dus licentie worden betaald voor een minimum, dat velen te hoog is en waardoor de belasting per toestel verdubbeld of verdrievoudigd wordt, of voor een maximum, waardoor de vrije ontwikkeling van menig bedrijf wordt geknot.

Philips' Radio behoudt zich daarbij het recht voor, bouwvergunning te weigeren aan wien zij wil.

Aangezien het mogelijk is, dat Philips' Radio binnenkort processen zal beginnen, tracht het comité naast haar sociale taak tevens juridisch, d.w.z. octrooirechtelijk zich sterk te maken. Daarom zoekt het alle zwakheden, welke in de beweerdte patenten aanwezig zijn. Wellicht is het mogelijk op deze wijze succes te behalen en derhalve zal het comité voor gezamenlijke kosten eventuele processen tot in hoogste instantie doorvoeren.

contrôle te brengen door, om maar iets te noemen, bij iederen radiohandelaar-licentienemer den voorraad op te nemen, balans te kunnen maken, kortom een contrôle zoo intens, dat deze niet aanvaardbaar was. Deze gedachte, **zelfs van het opmaken van den kostprijs der toestellen bij haar concurrenten**, leeft nog in het brein dier heeren. Zij trachten deze, kost wat het wil, te verwezenlijken. Hierover later.

Gij vraagt onwillekeurig wat dit te maken heeft met het geven van bouwvergunning en licentieheffen? Ja waarlijk, dat hebben wij onszelf ook afgevraagd.

Men moet wel volkomen verzekerd zijn van zijn machtspositie om met zulk een eisch tot ten radiohandel te durven komen.

En welk verweer had de handel?

Alleen haar macht als organisatie.

Nu is uit het verloop der onderhandelingen van het N.B.R.-bestuur met Philips gebleken, dat eensdeels dit bestuur niet tegen Philips was opgewassen en anderzijds, dat Philips zelfs reeds lang daarin zijn invloed had doen gelden (penetration). Trouwens van dien bond konden ook agenten van Philips lid zijn en waren ook lid, hetwelk in het bestuur zijn afspiegeling vond.

Feitelijk waren we reeds verkocht, want het bestuur was het reeds met Philips over het licentiecontract eens geworden, zoodat de ledenvergadering maar had te slikken.

Ge voelt hoe gevaarlijk het voor ons vrije handelaren geworden was.

Of het contract in de ledenvergadering zou worden aanvaard, zou geheel ervan afhangen of de Philips-agenten de meerderheid hadden of niet.

Stemde de ledenvergadering in meerderheid vóór, dan waren de handelaren-toestelbouwers slaaf. Stemde de meerderheid tegen..... dan zou het dagvaardigen regenen. (Dagvaardigen vanwege octrooi-inbreuk en de daaraan verbonden eisch tot schadevergoeding.)

Er gingen toen zelfs geruchten dat er alleen in Den Haag al dertig zouden worden gedagvaard.

We hebben op die vergadering, omdat we als bouwers in de meerderheid waren, het bestuur naar huis gestuurd. Het bestuur stelde namelijk de portefeuille-kwestie: teekenen..... of wij gaan heen.

⁶ Uit de rubriek „U hebt toch 'n Radio?“, Rotterdamsch Nieuwsblad, 30 October 1929, bl. 14.

Zoo ver was het reeds met den Philips-invloed in den bond gekomen. Wij kozen „niet teekenen” dus ging het bestuur heen, ostentatief, op staanden voet en liet de vergadering bestuurloos achter.

Stel U voor, we werden door den voorzitter, den heer van Santen van Amsterdam in onzen spreektijd gerantsoeneerd.

Ook ik kreeg 5 minuten om mijn bestaan, mijn leven te verdedigen.

Ik wees er mijn medeleden op, dat we niet aan het noodlot waren prijsgegeven, dat we geen radiohandelaren waren bij de gratie van Philips, maar bij de gratie Gods, en dat we uit Gods hand en onder Zijn voorzienig bestel onze bedrijven zouden voortzetten, terwijl we met Philips opnieuw zouden onderhandelen, omdat we hun voorwaarden onaanneemelijk vonden.

Wat het resultaat was zeide ik reeds, het bestuur ging heen, daar het voorstel van 't bestuur werd verworpen.⁷

Een nieuw bestuur werd gekozen en omdat we een bond wilden hebben, waarvan geen Philips-agenten, doch alleen ondernemers, lid konden worden, hebben we de **B.O.R.N.** (Bond van Ondernemers in de Radiobranche in Nederland) opgericht, waarvan ondergeteekende met meerderen in 't bestuur werd gekozen.

Direct werden de onderhandelingen met Philips aangeknoopt, doch waar deze niet vlotten en Philips aldoor, overeenkomstig de bekende Philips methode, met de dagvaarding dreigde, werd **een beroep gedaan op den Regeering, omdat een nijver volksdeel in nood verkeerde** en dreigde ten onder te gaan.

Hebt ge nu, lezer, een indruk ontvangen van de **wijze waarop Philips optreedt? Zoo ja, laat ik U dan mogen zeggen, dat dit nog maar kinderspel is.**

Toch moet ge dit begin goed in U opnemen. Denkt U zich eens in, dat meerdere firma's reeds 5 jaar lang toestellen bouwden⁸, hun bedrijf hadden opgebouwd, hun geld erin hadden gestoken, personeel hadden aangenomen, zich geheel hadden geïnstalleerd..... dat Philips toen nog geen enkel toestel bouwde en dan in eens door Philips op den nek gesprongen te worden met den eisch **teekenen of hangen.**

Teekenen hield in, dat men geheel onder de contrôle van Philips kwam, zichzelf niet meer was en aan Philips belasting zou moeten betalen **tienmaal meer** dan aan het Rijk.

Neem aan, dat men in een bedrijf dat 200 toestellen per jaar bouwt, circa f 250.00 belasting betaalt, welnu, dan moest men aan Philips f 2500.00 betalen.

Is 't wonder, dat men zijn bedrijf in gedachten reeds zag ten ondergaan?

Niet teekenen hield in, dat men op staanden voet zou gedagvaard worden wegens octrooibreuk, en 't proces natuurlijk verliezen zou en veroordeeld zou worden tot boetebetaling enz., enz., dus **hangen.**

Men moet daarom thans den radiohandelaar niet verwijten, dat hij met Philips geen goede vrienden is gebleven, want waarlijk dan zou men met den „duvel” wel goede vrienden kunnen blijven. (Deze uitdrukking bedoelt niet Philips een duvel te noemen doch bezigen we als geëikte Nederlandse uitdrukking).

Niets minder dan de bestaansmogelijkheid van den radiohandel werd bedreigd.

Dit zag ook Z.Exc. minister Verschuur⁹ in, destijds minister van Arbeid, Handel en Nijverheid, op wiens bemiddeling een beroep werd gedaan.

---

⁷ Zie Bijlage 1 waarin een jaar later (Januari 1931) beschreven werd hoe de B.O.R.N. ontstond.

⁸ De doelstelling van Opa's bedrijf „G. de Raadt voorheen Gebr. de Raadt” was op 12 Mei 1923 uitgebreid met „handel in radiotoestellen, -installaties en -onderdelen”. De naam „Goudsche Radio-Industrie G. de Raadt” werd gebruikt vanaf 1 Januari 1926. (Inlichting: Kamer van Koophandel en Fabrieken dossier, via Gidi Verheijen.)

⁹ Mr. T.J. Verschuur (1886-1945), RKSP, Minister van Arbeid, Handel en Nijverheid (1929-1932); Minister van Economische Zaken en Arbeid (1932-1933) en Minister van Economische Zaken (1933-1934).

Heeft dan een octrooihouder geen rechten? Zeer zeker, of de octrooien beschermen, eigen of andere uitvindingen, die men gekocht heeft, rechten heeft men, doch men kan gebruik en misbruik maken van zijn rechten.

Was Philips van het begin af toestelbouwer geweest zoo hadden gegadigden, alvorens hun bedrijven op te bouwen, beleefd om bouwvergunning voor radiotoestellen aan Philips kunnen vragen en had Philips deze kunnen weigeren met de mededeeling zelf in de productiebehoefte te kunnen voorzien, waarna de aanvragers stil met hun bestaande bedrijven hadden doorgegaan en zich op een of meer andere artikelen hadden toegelegd, **doch zoo stond de zaak niet, zoo is de historie niet.** Die is wel eventjes anders.

Vijf jaren lang hadden velen reeds toestellen gebouwd, Philips niet. Van octrooien van Philips wist men niet af. Philips moedigde den toestelbouw aan, zag zelfs den groei dier bedrijven en wist met die octrooien, die hij inmiddels had opgekocht, den radiohandel in zijn macht te hebben, daar buiten die octrooien niet kon gebouwd worden.

Toen eenmaal de bedrijven geconsolideerd waren kwam Philips met zijn onmenselijke machtsmiddelen.

De wet was tegen haar eigen misbruik niet beschermd. Elk misbruik van recht schijnt door de wet niet steeds te kunnen worden ondervangen.

Wie in Nederland maakt ook zulk een „gebruik” van de octrooi-wet?¹⁰ Heeft U ooit van andere firma's in Nederland gehoord, die zoo optreden?

Nog altijd de licentie-kwestie.

De Maandag te Utrecht gehouden vergadering van den Bond van Ondernemers in de radio-branche in Nederland heeft het volgende telegram aan den Minister van Arbeid, Handel en Nijverheid gezonden:

„Buitengewone algemeene ledenvergadering B. O. R. N. te Utrecht bijeen met vele leden van den N. B. R. dankt Uwe Excellentie zeer voor haar tusschenkomst in het conflict met Philips en neemt dankbaar kennis van de bereikte resultaten. Zij ziet zich tot haar spijt genoodzaakt Uwe Excellentie mede te deelen, dat Philips handelt in strijd met art. 1 der overeenkomst met de bonden, door misleidend schrijven aan de bouwers toe te zenden de oude en nieuwe overeenkomst ter vrije keuze. Het is haar daarom onmogelijk, nu een onvoorwaardelijk besluit tot goedkeuring der overeenkomst te nemen.”

Tenslotte werd de licentie-overeenkomst met slechts enkele tegenstemmers aangenomen, onder voorbehoud, dat geen nogdoening worde gegeven voor de toezending van de dubbele contracten.

11

U hebt toch 'n Radio?

Ondernemers in de Radiobranche.

Dinsdagavond vergaderde de afd. Rotterdam van den Bond van Ondernemers in de Radiobranche in restaurant „Fürstenberg”, alhier.

Het bestuur werd als volgt samengesteld: de heeren J. A. de Jong, voorzitter; C. M. van der Klooster, 2e voorzitter; Nic. van der Heijden, 1ste secretaris; ir. G. J. M. Petersen, 2e secretaris; H. B. de Haaij, penningmeester; B. v. d. Sande en W. H. Vermeulen Jr., commissarissen.

Bij de daarna gehouden stemming voor een ballotagecommissie werden gekozen de heeren W. H. Beverloo, ir. G. J. M. Petersen, C. M. v. d. Klooster, F. E. Koopmans Jr. en M. Hekel.

Als afgevaardigden naar het hoofdbestuur werden gekozen de heeren C. M. v. d. Klooster en F. E. Koopmans Jr.

Bij de verdere besprekingen werd den leden dringend aangeraden onverwijld de nu van Philips ontvangen aanvraagkaart ingevuld op te zenden en het nieuwe contract te teekenen.

12

¹⁰ Vóór 1910 bestond er in Nederland eigenlijk geen wet op octrooien zoals in andere Europese landen en de VSA. De Rijksoctrooiwet van 1910 trad in werking in 1912 en werd in 2004 hertrokken, omdat het Europees Octrooibureau van 1977 het aantal Nederlandse octrooiaanvragen dramatisch deed afnemen. De Rijksoctrooiwet van 1995 heeft alleen maar een registratiesysteem, met een archief van het verleden. Zie Bijlage 37.

Zoo kwam ter onzaliger ure het **VERDRAG VAN VERSAILLES**,
 onder de bedreiging der bajonetten,
 in den vorm van 30 dagvaardingën, die anders direct zouden worden uitgebracht, tot stand.

Om den verderen inhoud van dit epistel te beoordeelen is
16 het voor alles noodig, **dat men het volgende in 't oog houdt:**

¹⁶ Dit controversieel verdrag werd in 1919 door Duitsland na afloop van de Eerste Wereldoorlog onder protest getekend. Toen Opa zijn relaas schreef, was er al heelwat veranderd in Europa: Adolf Hitler was als Führer und Reichskanzler verkozen, en Saargebiet was al weer deel van Duitsland geworden.

1e. dat de ondertekening van dit verdrag van Versailles onder bedreiging der bajonetten heeft plaats gehad;

2e. dat dus ook onder dwang en op straffe van broodeloos te worden alle bepalingen, ook die betreffende arbitrage, door de ondertekenaars zijn aanvaard;

3e. dat zonder twijfel velen, die special van de radio moesten bestaan en geen nevenbedrijf hadden, op staanden voet broodeloos zonden geworden zijn, zoo ze de ondertekening geweigerd hadden.

In het verdrag was ook opgenomen een overeenkomst, die bepaalde, dat men over zekere dingen **proefprocedures** zou voeren.¹⁸

De bestuurders waren toen nog zoo onnozel te veronderstellen, dat men van Philips nog een proces zou kunnen winnen.

Philips beweerde, dat van een radiobouwdoos ook licentie moest betaald worden, wat werd betwist door de bonden.

Philips heeft namelijk octrooi op de **schakeling**, niet op de onderdeelen. Als dus de onderdeelen aan elkaar geschakeld zijn (door de bedrading) vallen ze bij gebruikmaking van de geoctrooieerde **schakeling** onder licentie-verplichting. Zijn ze los in een doos, dan niet, zou men zoo zeggen.

De rechter oordeelt anders. Hij zegt: U kunt er een toestel met geoctrooieerde schakeling van maken en dus valt het onder de octrooien.¹⁹

Zoo zou men b.v. kunnen stellen, dat Philips octrooi heeft op de bouw van een zeker soort huizen. Nu voert gij aan eenige wagens steenen, een paar dozijn deuren en ramen, enz. Gij verkoopt die aan een bouwer. Dan zegt de rechter, dat gij inbreuk maakt op de Philips-bouw, want ge kunt van die steenen, ramen en deuren een huis bouwen, waarmee ge de Philips octrooien toepast.

Gaat dat niet te ver, lezer? Ons wel, maar wat helpt 't als de rechter zulk een uitspraak doet? En wat zou de oorzaak zijn, dat er zulke uitspraken komen?

Zoo hebben de bonden ook een proefprocedure gevoerd om uitspraak te krijgen over de eerste door velen genoemde „immoreele daad” van Philips.²⁰ Ook verloren. De wet voorziet daar niet in.

Voor een drietal proefprocedures hadden zich drie firmas, bondsleden, beschikbaar gesteld.

Deze procedures hebben een paar jaar gelopen, naar ik meen.²¹ In dien tijd **bleek reeds dat de lucht tusschen Philips en de handel niet gezuiverd was.**

---

¹⁷ Opa was als jonge man beïndrukt door de Zuid-Afrikaanse geschiedenis. Naar overlevering ontmoette hij President Paul Kruger eens aan huis van zijn oudere zwager, ds. Dirk Tom te Hilversum, en ook tijdens een bezoek van „Oom Paul” aan Gouda in 1900. De latere populariteit van de boeken van Penning (bv. het karakter Blikoortjie) hield die sympathie bij het gezin van mijn grootouders in stand. De uitdrukking „Alles sal reg kom, as iedereen sy plig doen” is van President Jan Brand (1829-1888) van de Oranje-Vrijstaat. Zie ook het „gemaakte” Afrikaans in Opa's brieven – en hoe dit overgenomen werd door IDZ en andere B.O.R.N. leden.

¹⁸ Zie Bijlage 2 waar Ir. Idzerda in December 1930 bespreekt hoe die proefprocedures gingen. Hiervolgens vroeg Opa reeds in 1929 zijn advies dat leidde tot O.A. 50298, nog vóórdat de B.O.R.N. werd opgericht.

¹⁹ Hier verwijst Opa naar het geding Philips-Lelie voor de Arrondissements-Rechtbank te 's-Gravenhage dat op 30 December 1930 de Radiohandel J.P. Lelie uit Arnhem en Ede, veroordeelde dat hij bouwdozen verkocht die inbreuk maakten op vier Philips octrooien. (De heer Lelie was Afdelingssecretaris Arnhem voor B.O.R.N.) Een appèl tegen dit vonnis sleepte tot Mei 1932, en een verslag ervan werd opgenomen in het tijdschrift Radiobelangen Jaargang 1 No. 1. Zie Bijlage 31. Oordeelt U zelf, na 78 jaar, of dit een rechtvaardig vonnis was.

²⁰ Het is niet duidelijk wat Opa bedoelde met een eerste „immoreele daad”. Misschien dié van Bijlage 10?

²¹ De faillissementspapieren van de B.O.R.N. in Bijlage 29 noemen vier firma's: J. Duurentijdt fa. H.R. Smith te Amsterdam, fa. J.P. Lelie te Arnhem, Nederlandsche Radiowerken te Utrecht en fa. Ridderbos en van Dijk te Zeist. Deze firma's gebruikten niet het „Schema-Idzerda” volgens O.A. 50298. Deze firma's kregen allevier in 1938 een heel klein beetje geld terug als crediteuren van de B.O.R.N. Goudsche Radio Industrie werd in 1931 de enigste firma die een proces met Philips won, maar dat was als een apart geval, niet een van de proefprocedures.

Toen de procedures verloren waren, was de bondskas uitgeput **en waren we vrijwel doodgeprocedeerd.**²²

Philips dreigde deze vonnissen tegenover de drie firma's te executeeren, wat bij proefprocedures niet de gewoonte is.

Deze firmas hadden zich te goeder trouw beschikbaar gesteld en mochten niet de dupe worden, al waren de bonden door al den tegenslag gedegenereerd.

De secretaris van den B.O.R.N. riep het bestuur te Amsterdam bijeen. Niemand anders dan ondergeteekende verscheen.

Ik vermocht hem voor de tweede maal de vergadering bijeen te roepen. Toen verscheen weer geen enkel bestuurslid.

Allen hadden bedankt op één enkele na, die ziek was. Toen stond ik geheel alleen.

Mocht ik ook heengaan en het hazenpad kiezen? Was dat niet laf geweest?

Het is een mensch niet geoorloofd iets tegen zijn geweten te doen. Kiest een bond mij als bestuurslid dan heb ik recht op normale wijze te bedanken, maar niet het hazenpad te kiezen. Als ik dan alleen overblijf neem ik de roepen en sta pal.²³

Daarom heb ik direct Philips opgebeld en gezegd, dat ik een conferentie verlangde. Wij spraken een datum af.

HET COMPROMIS.

In deze **historische conferentie** heb ik met **Mr. Hamming, den woordvoerder van Philips** gesproken en hem erop gewezen, dat het tijd werd, dat er vrede kwam tusschen Philips en den radiohandel, want dat het zoo niet langer kon, dat het huidige contract verbittering werkte, dat de licentiebedragen veel te hoog waren, en de gespannen verhouding aan beide partijen schade deed.

Mr. Hamming was het met mij eens, dat er verandering moest komen.

Ik stelde voor voortaan te heffen een bedrag van f 1.50 per toestel, zijnde dit bedrag meer in overeenstemming met de toenmalige toestelprijzen, die sedert de afsluiting van het contract belangrijk gedaald waren, te meer waar verlaging van de licentiebedragen in verband met prijsdaling in 't contract in uitzicht gesteld was.²⁴

Voorts stelde ik voor reorganisatie van den B.O.R.N. in samenwerking met Philips, waarbij Philips medezeggenschap zou krijgen in den Raad van advies.

Voorts toezegging van mijn zijde, dat in de Nederlandsche pers een gedocumenteerde uiteenzetting zou gegeven worden van het tot stand komen van vrede tusschen Philips en den B.O.R.N., toezegging van de zijde van Philips, **dat de Raad gratis licentie zou bekomen onder voorwaarde, dat deze het Idzerda-schema niet zou exploiteeren, enz.**²⁵

---

²² Het is heel eigenaardig dat de kosten om de Arbitrage Philips-Bonden te voeren (dat ook geld uit de B.O.R.N. bondskas vergde) door Opa helemaal niet genoemd wordt. Zie Bijlage 10 voor de tekst ervan.

²³ Bij het schrijven van dit werk kwam de vraag dikwijls bij mij op of Opa volgens zijn eigen woorden een „idealist” of een „realist” was, of misschien alleen maar wat „naïef”. Volgens „Roberts Rules of Order” zou een nieuw bestuur immers hebben moeten overnemen. Maar ... niemand wilde meer dienen in een bestuur van een bond die al ten dode opgeschreven stond! Zie ook Opa's zeemansterminologie, net zoals die van Dr. H. Colijn!

²⁴ De licentiefooi zou dus hiermee verlaagd worden van f 7.50 naar f 1.50 per toestel, hoewel het eerst f 12.50 geweest was. In een groei-industrie, zelfs tijdens een werelddepressie, was deze fenomenale vermindering zeker een goed en aanvaardbaar compromis.

²⁵ Het Schema-Idzerda was in die tijd alleen nog maar een Octrooi-Aanvraag. (O.A. 50298), „patent pending”. Opa was de zaakgelastigde van Ir. Idzerda voor O.A. 50298, zie voetnoot 190 en Bijlage 9.

Mr. Hamming ging met dit standpunt accoord en verzocht mij het resumé dezer conferentie naar Eindhoven te willen opzenden, waaraan ik ten spoedigste heb voldaan.

Zeer kort daarop ontving ik antwoord uit Eindhoven, waarin mij werd meegedeeld, **dat de heeren van Philips over deze aangelegenheid hadden vergaderd, dat ze in principe mijn punten aanvaardden** doch enkele wijzigingen wilden voorstellen, omdat Philips zulke groote proceskosten²⁶ had gehad en deze kosten niet alleen wilde dragen en dat men ook wilde weten **of ik de bond achter mij had.**

Daar ik dit schrijven eenigszins vaag vond, heb ik Mr. Hamming (den secretaris van Philips) opgebeld en gevraagd wat feitelijk de bedoeling was van die „enkele wijzigingen”, waarop mij gezegd werd, dat het voornamelijk hierover ging, dat Philips eenige betaling van gemaakte proceskosten verlangde en men de zekerheid wilde verkrijgen, dat ik de bond achter mij had, rede waarom mij verzocht werd de algemeene ledenvergadering bijeen te roepen, wat ik onmiddellijk daarop als vanzelfsprekend, gedaan heb.

Op deze ledenvergadering, waar de meeste leden aanwezig waren, die tot dusverre in de vergaderingen het woord hadden gevoerd, heb ik een uiteenzetting gegeven van de conferentie met Mr. Hamming. Men was over het aanvankelijk bereikte resultaat tevreden en **gaf mij blanco mandaat.**²⁷

Na de vergadering belde ik direct Mr. Hamming op en verzocht onmiddellijk de faillissementsaanvraag van één der leden, die voor een der proefprocedures had gediend, in te trekken.

Mr. Hamming zegde dit toe en dit is ook den volgenden dag gebeurd.²⁸ Men zou zeggen, een goed begin op den weg naar den vrede.

Ik sprak een datum af voor een volgend onderhoud met Mr. Hamming.

DE WOORDBREUK.

Wie schetst mijn verbazing toen ik enkele dagen daarna te Eindhoven komende moest vernemen: **„We doen het niet.”**

Was het gunstig verloop van de ledenvergadering en mijn blanco mandaat Philips tegengevallen?

De B.O.R.N. moest f 5400.00 kosten betalen, werd me gezegd.²⁹

Goed, maar dan de licentie van f 1.50 per toestel en mijn andere punten?

„Daar kan niets van komen. Zaken voor later!”

Ge gevoelt lezer, dat ik daarmee zoo maar niet bij de bondsleden kon aankomen. Dat Philips f 5400.00 van de bond verlangde, fiat, die hadden ze kunnen krijgen, maar dan vanzelf **NIET LOS VAN de reeds eerder in principe aanvaarde punten.**

Ik wilde betaling aanvaarden, mits de andere punten ook werden nageleefd, daar ze in principe aanvaard waren.

„Daar kan niets van komen.”

Geërgerd ben ik heengegaan onder mededeeling, dat ik mij zou beraden zou. Ik wilde ruggespraak houden.³⁰

In 't drukst van 't seizoen behoeft men geen ledenvergadering uit te schrijven, want dan komen de leden niet en het spreekt vanzelf dat ik eenigen tijd noodig had om mij in verbinding te stellen met anderen.

²⁶ Uit de kranten van die tijd blijkt dat Philips nogal heelwat procedeerde, en niet alleen in Nederland.

²⁷ De B.O.R.N. had op dat stadium niet meer een hoofdbestuur, want de bestuursleden waren al „doodgedrukt”.

²⁸ Waarschijnlijk de firma Lelie uit Arnhem, want dat besluit werd geappelleerd.

²⁹ De helft van de boete volgens het vonnis van Bijlage 10.

³⁰ Dit was zeker de vergadering tussen Opa en Mr. Hamming op 17 Maart 1932 – Zie Bijlage 30.

Midden in deze besognes vroeg Philips reeds het faillissement van den B.O.R.N. aan.³¹

DE ACTIE TEGEN PHILIPS GEVOERD.

Dezer dagen is gemeld, dat de N.V. Philips 'n arbitrage aanhangig gemaakt heeft tegen den Ned. Bond v. Radiohandelaren (N.B.R.) en den Bond van Ondernemers in de radio-branche (B.O.R.N.) naar aanleiding van een door die bonden in hun officieel orgaan gevoerde actie tegen Philips. De bonden hadden zich namelijk bij de verleden jaar met Philips gesloten overeenkomst verbonden direct noch indirect deel te nemen aan eenige actie tegen Philips, gericht in verband met de licentie-aangelegenheid.

Dezer dagen hebben arbiters over deze uiterst belangrijke zaak uitspraak gedaan. In een zeer uitvoerig geargumenteed vonnis worden alle verweermiddelen der bonden besproken en zonder uitzondering verworpen.

Arbiters beslisten dan ook, dat de publicaties onrechtmatig zijn. Zij machtigden Philips tot openbaarmaking van het vonnis in het officieel orgaan der bonden en veroordeelden deze lasten tot betaling aan Philips van een schadevergoeding voor elk hunner vastgesteld op f 5000. Eveneens werden de bonden veroordeeld in de arbitragekosten, bedragende f 3200.

32

DE B. O. R. N.

Ontevredenheid in de Haagsche afdeeling.

Donderdagavond heeft de afdeeling Den Haag van den Bond van Ondernemers in de Radiobranche in Nederland (B.O.R.N.) in Café Emma, Regentesseplein, vergaderd. Na eenige besprekingen deelden de voorzitter, de secretaris, twee verdere bestuursleden, benevens een lid van den Raad van Advies mede, dat zij in de houding, den laatsten tijd door het hoofdbestuur in verschillende aangelegenheden genomen, aanleiding vonden om zoowel voor hun functie als voor het lidmaatschap van den B.O.R.N. te bedanken. De aanwezige gewone leden stelden daarop voor, geen nieuw bestuur te kiezen, aangezien dit niet mogelijk was, waartoe met algemeene stemmen werd besloten.

34

DE RADIOHANDELAREN EN HET BESLAG VAN PHILIPS OP DE BONDSKASSEN.

De spoedvergadering van leden van den Bond van Ondernemers in de Radiobranche in Nederland en den N.B.R., welke Dinsdag is gehouden ter bespreking van den noodtoestand, ontstaan doordat Philips beslag legde op de bondskassen, was druk bezocht.

Na een openingswoord van den voorzitter der Haagsche afdeeling, den heer L. van Brakel, waarin deze krachtig protesteerde tegen de wijze, waarop de dagelijksche besturen der bonden deze goed bedoelde poging om te redden wat nog te redden valt, trachten te saboteeren, en na een inleiding van den heer Scheltema, die een aantal grieven tegen het bestuursbeleid uiteenzette en concludeerde tot een totaal gebrek aan organisatorisch inzicht bij de dagelijksche besturen, werden besprekingen gevoerd, waarna besloten werd voor beide bonden een spoedeischiende buitengewone algemeene ledenvergadering aan te vragen, uit te schrijven binnen 14 dagen, met als eenig punt der agenda: bespreking van het bestuursbeleid.

33

De bestuursleden hadden bedankt, de secretaris die ontslag had gevraagd, was niet bereid met mij mee te gaan, zoodat ik alleen naar de rechtbank te Amsterdam ben getogen.³⁵

Daar heb ik het pleit gevoerd voor den bond, zeggende, dat het niet noodig was het faillissement van dezen bond uit te spreken, aangezien de bond niet geweigerd had te betalen, betalen kon, er nog vijftien duizend gulden contributie kon geïnd worden, en dus betalen zou, ondanks het feit, dat Philips zich schuldig had gemaakt aan woordbreuk.

----- einde van de eerste bladzij -----

't Mocht niet baten.

³¹ Ik denk dat Opa hier de tweede aanvraag van Philips bedoeld. De eerste was al afgeketst.

³² Dit artikel uit Het Vaderland, 5 Mei 1931, bl. A3, bespreekt de Arbitrage Philips-Bonden - Zie Bijlage 10. Een appèl tegen deze uitspraak was tevergeeft - Zie Bijlage 29.

³³ Dit artikel uit Het Vaderland, 19 Juni 1931, bl. B1, beschrijft beslaglegging op de fondskas van de bonden.

18

³⁶ Het geding duurde dus maar twee uur. Hier werd de B.O.R.N. dus in een staat van faillissement verklaard.

trouweloos had gebroken, het geld al lang betaald zou geweest zijn en de vrede reeds enkele jaren een feit zou zijn geweest, daar de leden gaarne de achterstallige contributie aan mij zouden betaald hebben zoo Philips de toezegging van f 1.50 licentie per toestel had gestand gedaan.

Maar 't was immers Philips niet om geld te doen, **naar mijn oordeel moest de bond kapot!**⁴⁰
 Dat doel is bereikt. Op welke wijze, dat komt er zoo niet op aan.
 Oordeel gij lezer, over deze wijze van doen. En handelaren, radiobouwers, de octrooien duren niet eeuwig.⁴¹
Vreest God en houdt uw kruut droog.⁴²
 Na deze eenigszins uitvoerige inleiding komen we tot **het tweede drama in drie acten.**⁴³

³⁷ „Nu” betekent toen Opa dit schreef. (1935-1937) Aan het einde van Bijlage 29 staat hoe dit faillissement met verloop van jaren door curator Mr. C.P. Kalff afgewerkt werd, met een uiteindelijke distributie van slechts **6.5%**.
³⁸ Er waren dus toen volgens Opa ongeveer 475 B.O.R.N.-leden. De meesten hadden zeker geen radiobedrijf meer of hadden de moed al lang opgegeven. Volgens het verslag van de curator in Bijlage 29 was er weinig boekhouding. Zie ook het gedicht aan het einde van Bijlage 17.
³⁹ De kop van bl. 1 van het nummer van 15 Mei 1931 waarin het Arbitraal Vonnis van Bijlage 10 staat. Dat werd het begin van het einde van de B.O.R.N.
⁴⁰ De B.O.R.N.- en N.B.R.-leden waren van plan om door hun financieringsmaatschappij N.V. Investa radio's te bouwen volgens O.A. 50298, en dat kon Philips blijkbaar niet verdragen.
⁴¹ Was deze stelling van Opa misschien profetisch? De ontwikkeling van de transistor net na de Tweede Wereldoorlog, een uitvinding die thans door experts beschouwd wordt als de allergrootste ontdekking van de 20^e eeuw, <http://en.wikipedia.org/wiki/Transistor> maakte al die oude radio-octrooien immers helemaal waardeloos!
⁴² Deze uitdrukking komt misschien uit de roemrijke Nederlandse vlootgeschiedenis, van de mannen van Tromp en de Ruiter (zie verder), maar wordt ook wel aan Oliver Cromwell toegeschreven (o.a. in het boek van dr. H. Colijn, en ... „mijnheer Colijn weet alles”).

RADIO-BELANGEN

HANDELS-EDITIE VAN RADIO-EXPRES

ALGEMEEN ORGAAN VOOR DE INDUSTRIE EN DEN
HANDEL IN RADIO- EN AANVERWANTE ARTIKELEN

WAARIN OPGENOMEN HET WEEKBLAD „BORN“.

BUREAUX VAN REDACTIE EN
ADMINISTRATIE:
LAAN VAN MEERDERVOORT 30 DEN HAAG
TELEFOON 332112

UITGAVE VAN DE
N.V. UITGEVERSMIJ. V.H. N. VEENSTRA
DEN HAAG

ABONNEMENTSPRIJS F 2.- PER JAAR
PRIJS DER ADVERTENTIËN:
VAN 1-6 REGELS F 2.50, ELKE REGEL MEER F 0.40
BIJ CONTRACT BELANGRIJKE KORTING

44

RADIO-DETAILLISTEN.

Gemeld wordt:

Te dezer stede vergaderden een aantal radio-detaillisten ter bespreking van de moeilijkheden der oprichting van een Haagsche afdeeling der Nederlandsche Vereeniging van Detaillisten in de radiobranche. Besloten werd een afdeeling 's-Gravenhage op te richten. Het voorloopig bestuur bestaat uit de heeren C. Caminada, voorzitter; E. H. Velthuisen, secretaris; en H. Verseveldt, penningmeester. Het adres van het secretariaat is Oude Molstraat 18.

Besloten werd een openbare vergadering uit te schrijven op Vrijdag 19 dezer in een der bovenzalen van La Bagatelle, toegankelijk uitsluitend voor radiohandelaren, waarin de heer Heyermans zal spreken over: „Waarom een detaillistenbond?“

Tevens zullen in den loop van de volgende week de noodige stappen worden gedaan tot aansluiting bij de reeds te Rotterdam opgerichte vereeniging.

DETAILLISTEN IN DE RADIO-BRANCHE.

Dezer dagen heeft de afdeeling 's-Gravenhage van de Nederlandsche Vereeniging van Detaillisten in de Radiobranche een propagandavergadering gehouden. Het succes der vergadering is grootendeels te danken aan de lezing, gehouden door den heer Ph. L. Heyermans, die op welsprekende wijze de weenschelijkheid eener Haagsche afdeeling in het licht stelde.

Het bestuur bestaat uit de heeren C. Caminada, voorzitter; H. Verseveldt, J. v. d. Horst, E. Velthuisen, secretaris, en J. v. d. Berg.

45

⁴³ Deze drie „acten“ heb ik aangeduid door (i), (ii) en (iii) – zie ook Opa's inhoud op bl. 5.

⁴⁴ Na de laatste uitgave van „BORN“ weekblad Jaargang 3, No. 19 in Mei 1932, verscheen op Donderdag 29 Mei 1932 Jaargang 1, No. 1 van dit tijdschrift, als de „Handels-Editie van Radio-Expres“, en „waarin opgenomen het weekblad „BORN“.“ (Met dank aan Gidi Verheijen.) Merk ook op dat het een andere uitgever werd.

⁴⁵ Volgens een van de doelstellingen van de B.O.R.N. sinds de zomer van 1931, werd de voorgenomen „Detaillisten-Bond“ begonnen. Uit Het Vaderland, 14 en 22 Februari 1932. Geen „toestelbouwers“ meer, behalve die ene kleine man in Gouda, en firma's die het Meissner (Telefunken) octrooi gebruikten, en de firma Van der Heem (waarin Philips tussen 1930 en 1935 een 50% aandeel had!). De naam van deze organisatie werd later veranderd naar NVRD, en nog later naar Cebubera. Philips informeerde mij in 1992: „In 1952 wil G. de Raadt, „oude opposant en querulant“ in de ledenkring van de NVRD opnieuw worden opgenomen, en ook weer Philips apparaten gaan verkopen.“ Was dit Opa (toen 69 jaar oud) of oom Gerrit (toen 44 jaar oud)? In 1929 was

(i) MIJN EERSTE PROCES.

Dit proces viel in 1930 toen het licentiecontract nog maar nauwelijks geteekend was.

Als men in de kracht zijner jaren is en de verantwoordelijkheid heeft voor een groot gezin, is het niet te verantwoorden om bij de pakken te gaan neerzitten. Zoo dacht ook ik erover en waar ik aanvankelijk dacht een drie à vierhonderd toestellen per jaar te zullen fabriceren, waarvan ik aan Philips een licentie (belasting) van f 2250.00 tot f 3000.00 zou moeten betalen, hetgeen onze ondergang zou geweest zijn, zocht ik naar een uitweg om daar van af te komen.

Ik wendde mij tot Ir. Idzerda, reeds eerder in mijn inleiding genoemd, de pionier, die op mijn verzoek een schema (schakeling) uitvond, hetwelk naar zijn oordeel „vrij” was van de Philips octrooien. Wat gebeurde? Op een Zaterdagmiddag werd door een ingezetene van Gouda (wat later bleek een Philips stroomman te zijn) bij mijn afwezigheid een toestel ter demonstratie gevraagd **ten behoeve van zijn schoonvader.**

46

HET VERGETEN HOEKJE

Een mooie catalogus met verscheidenheid van toestellen (berekend vooral naar den smaak van de Holl. **huisvrouw**, die een KASTJE verlangt), maakt den verkoop gemakkelijk.

Indien U er nog niet mee gewerkt heeft, vraag hem dan aan en tracht agent voor ons te worden.

Wij hebben voor huurkoopers nog een speciale prijs-courant samengesteld, waarin voorkomen 5 toestellen, met de prijzen er bij, voor 12, 18 en 24 maandscontracten, waaronder complete installaties met antenne en luidspreker à f 11.25 per maand.

Gunstige condities zoowel

voor huurkooper als tusschenpersoon. Onze toestellen, gebouwd volgens Idzerda schema, Nederl. octrooiaanvraag 50298, door ons toegepast in samenwerking met den uitvinder, worden thans uitgerust met TUNGSRAM lampen...

Schitterend !!!

Stel U met ons in verbinding

Werk met het nieuwste.

Werk met het beste.

GOUDSCHE RADIO-INDUSTRIE

G. DE RAADT

Hofleverancier - Gouda

(onafhankelijk radiobedrijf)

47

Philips ook een van de firma's die de **Vereniging tot Behartiging der Belangen van de Radiohandel (VBRR)** begonnen (waarschijnlijk als tegenwicht van de B.O.R.N. en de N.B.R., na de zuivering.)

⁴⁶ Foto uit 1915 van „de zaak” te Gouwe 17, Gouda, op de brug bij de Peperstraat (die rechts ligt). V.l.n.r. mijn Overgrootmoeder Ariaantje de Raadt-van den Dool, mijn oom Gerrit, Leena de Raadt, mijn tante Mien en mijn Overgrootvader Gerrit de Raadt. In de winkel links een paar wiegen; op het bord (over het water) staat links o.a.: „Laat uw bedden en dekens stoomen” en rechts: „Bedden, Tapijten, G. de Raadt. Op onze electr. meubelfabriek fabriceren wij uitsluitend goed werk. Alles wordt onder garantie verkocht.” Het oorspronkelijke pand van de firma Gebr. de Raadt was te Peperstraat 14/16 (mijn vader's ouderlijk huis) dat in Februari 1921 verkocht werd – zie advertentie, volgende bladzij. Opa en Oma woonden daarna te Westhaven 42, een eindje om de hoek links – voorbij het Postkantoor. GRI werd op 11 Mei 1921 aangegeven bij het Handelsregister met Peperstraat 16 als adres; dat werd op 22 Februari 1923 veranderd naar Westhaven 42.

Dit toestel werd oor mijn zoon bij Tuithof, Tiendeweg, alhier (zoo heette hij) gebracht, doch toen ik van de reis thuiskwam rook ik de Philips-lucht en ging er direct heen.⁴⁸

De Philips auto stond er voor de deur. Zonder vorm van proces haalde ik het toestel uit de woning en zeide den heer Tuithof, **dat ik niet wist, dat hij zo'n rijken schoonvader had. (Tableau).**

Zoo zijn de Philips manieren. Zoo reageeren wij daarop.

Wil Philips een toestel van mij hebben dan kan hij het koopen, desnoods cadeau krijgen, doch niet met slinksche manieren er een in handen zien te krijgen.⁴⁹

Later heb ik Ir. Weismann⁵¹ van Philips bij me gehad, en hem gezegd, dat Philips een toestel gratis kon bekomen. Evenwel werd later zonder toestel, alleen op grond van het schema (de schakeling) mij een proces voor arbiters aangedaan.⁵²

Technisch verdediger van Philips Ir. Koerts, juridisch Mr. Hamming. Aan de zijde van de Raadt: technisch Ir. Idzerda, juridisch Mr. van Rij.

De aanval begint. En dan doet Ir. Koerts zijn uiterste best (in termen van een gentleman, want dat is hij) en zegt onder andere „**het is geen uitvinding.**” Zijn betoog is echter zwak en slaat niet in. Geen wonder, als de pionier Idzerda iets uitgevonden heeft **IS** het een uitvinding.

Mr. Hamming komt aan het woord en meent het beste te doen met gedaagde de Raadt in een hoek te dringen, hoor maar:

„Mijnheer de voorzitter..... Als ik daar de gedaagde voor mij zie dan denk ik onwillekeurig aan het zoo bekende lied van Louis Davids „**de kleine man**”⁵³ met zijn confectiepakkie an”.⁵⁴

Er zijn van die mensen met een boordje om en een dophoedje⁵⁵ op, op, die er prat op gaan middenstander te wezen, doch dat ook altijd blijven.

Wij oordeelen, dat zulke mensen met hun vingers maar van een beroep moeten afblijven als de radio, dat bestemd is voor de groot-industrie, daar ze daar zelf toch geen verstand van hebben, bovendien het geld niet hebben om er een behoorlijk laboratorium op na te houden.⁵⁶

Notaris J. v. KRANENBURG te Gouda, zal op **Maandag 14 Febr. 1921**, des nam. drie uur, in hotel de Zalm aldaar, in eene zitting publiek verkoopen, ten ten verzoeken van de firma G. DE RAADT v/h. GEB. DE RAADT:

een groot complex Gebouwen,

in het centrum van Gouda, a/d. Peperstraat 14/16, in de onmiddellijke nabijheid van vaarwater, met een gevelbreedte van 18 M. bij een diepte van 27 M. en een oppervlakte van 600 M², strekkende van de straat tot het R. K. Weeshuis en Kerk; bestaande uit diverse Magazijnen (w.o. met 3 étages), Fabrieksgebouw, een gebouw geheel van ijzer en steen; Woonhuis met 7 Kamers, Keuken, Serre, Badkamer, Dienstbodenkamer, Zolders, enz., alles in uitstekenden staat met beschoten kappen en voor het meerendeel beton vloeren; voorzien van elektrische licht- en krachtinstallatie; Gas- en Waterleiding.

Voorts diverse zoo goed als nieuwe

Machinerieën,

w. o. Electromotoren van 5-11½-1 en ½ P.K.; Vlakcirkelzaag-vandikte-en Draanbank; Lintzaag- en Slijpmachine, Drijfwerk, Riemen, en verdere voor de meubelfabricage gebruikte gereedschappen.

Te veilen in afz. perc. en combinaties; — op werkdagen te bezichtigen; — een nader overeen te komen deel der koopsom kan als 1e hyp. gevestigd blijven. Notitiën met plattegrond zijn tijdig beschikbaar en worden op aanvraag toegezonden. Aanvaarding uiterlijk 15 Juli a.s. Betaaldag 14 Maart a.s., tegen vergoeding tot aanv. van 5½ %. Verdere inlichtingen geeft gezegde Notaris.

6708/120

50

⁴⁷ Advertentie uit „BORN” weekblad, 15 Augustus 1930, met verwijzing naar O.A. 50298 en „samenwerking met den uitvinder”. Tungsram Barium lampen werden toen gebruikt, later werden dat waarschijnlijk (volgens Frans Driesens) ORION lampen uit Oostenrijk. Zie de benaming „(onafhankelijk radiobedrijf)”, en ook voetnoot 318 van een andere firma die radio's bouwde met ORION lampen.

⁴⁸ Als kind hoorde ik de korte trekken van dit verhaal.

⁴⁹ Volgens Bijlagen 3 en 8 had Philips verklaard geen interesse te hebben voor O.A. 50298, dat door Goudsche Radio Industrie gebruikt werd. Zie Bijlage 13 voor het Idzerda-schema.

⁵⁰ Uit de Nieuwe Rotterdamsche Courant, 7 Februari 1921, bl. 15.

⁵¹ Een foutje van Opa of van de drukker — het was een Ir. Wijsman.

Laten zulke mensen bedden maken of dekens vullen⁵⁷, maar van deze techniek afblijven.”

En zoo ging het nog een poosje door.

Denk nu niet lezer, dat deze gedachtegang alleen op mij betrekking heeft. U gevoelt wel als Mr. Hamming zegt: „Er zijn van die mensen” dat ik slechts moest dienen om de **soort** aan te duiden.

Middenstander, of ge goed genoeg waart om een Philips radiotoestel te koopen of niet, gij behoort ook tot die gesmade categorie en gij zijt volgens Hamming niet vrij in de keuze van Uw beroep.

Ik werd inwendig giftig. Dan moet je als man van 46 zoo’n jong advocaatje voor je zien. Ik zweeg, want hij had het woord.

De voorzitter: „**Mijnheer De Raadt, blijf kalm er wordt maar gepleit**”.

Ik kreeg kort daarop het woord en heb mijn tegenstander aan ’t verstand gebracht, **dat ik geen radiohandelaar was bij de gratie Philips, maar bij de gratie Gods**, zoodat ik door een concurrent niet ter verantwoording behoef geroepen te worden over de keuze van mijn beroep en wat het confectiepakkie, het boordje en het dophoedje aangaat, dat dit niets te maken heeft met kennis of kunde en **dat Nederland aan die kleine mannen als bv. Tromp en de Ruiter, welke laatste zelfs in een blauwe kiel aan een wiel draaide, zijn opkomst te danken had.**

De uitlating van Mr. Hamming

Een motie van afkeuring.

Naar aanleiding van een uitlating van mr. Hamming bij een onlangs gevoerd geding tusschen Philips' Radio en den heer De Raadt te Gouda voor den Raad van Arbitrage, is in een vergadering van het hoofdbestuur van den Bond van Ondernemers in de Radiobranche in Nederland, met den Raad van Advies de volgende motie aangenomen:

„De vergadering van het hoofdbestuur en den Raad van Advies van den B.O.R.N., kennis genomen hebbende van de bekende grievende uitlating van mr. Hamming tijdens het arbitrage-proces Philips—De Roodt,

sprekt haar scherpe afkeuring over deze uitlating uit”.

58

⁵² Details van dit proces staan alles in „BORN” weekblad. Zie Bijlagen 3 tot 7.

⁵³ Ik herinner mij dat Opa en Oma niet lang van stuk waren, maar vier van hun kindeeren (en de kleinkinderen) wel. Zie foto in Bijlage 34.

⁵⁴ „De kleine Man”, het bekendste lied (1929) van Louis Davids (1883-1939), Nederlands cabaretier en revueartiest, uit de revue „Lach en vergeet”, tekst eigenlijk geschreven door Jacques van Tol (1897-1969) als schaduw-schrijver. (Zie Bijlage 4.) Lachen en vergeten, het was immers een crisis die elke maand erger werd.....

⁵⁵ De foto van Opa (zie voorblad) was immers in 1930 al gepubliceerd in „BORN” weekblad, met zijn eerste brief „Moe nie bang wees nie ... Alles zal rech kom.” (Dit nummer is niet beschikbaar bij Instituut Beeld en Geluid.)

⁵⁶ Waarschijnlijk bedoeld als een schimp in de richting van IDZ, die naast Opa zat..

⁵⁷ Een duidelijke verwijzing naar de vroegere bedrijfstukken van firma G. de Raadt, Gouda, Hofleverancier. Dit predicaat bestond al in 1914, maar werd waarschijnlijk onofficieel opgeheven toen de firma een N.V. werd.

Voorts ook dat Philips aan die kleine kereltjes, waarop hij nu scheldt, zijn opkomst de danken had, en dat het laboratorium van niemand minder dan van Ir. Idzerda, die naast mij zat, en die Philips lampen leerde maken, mijn ten dienste stond.⁵⁹

Zoo heb ik mijn tegenstander den mond gestopt.

Bij de technische verdediging van Ir. Koerts (partij Philips) kwam vast te staan, dat de Idzerda-uitvinding GEEN inbreuk maakte op de Philips-octrooien.

Ten opzichte van het hoogfrequentiegedeelte van mijn schema echer, spraken arbiters het schema niet vrij en kon ik dus tot mijn spijt constateeren, dat mijn geheele schema vrij was, doch half om half.⁶⁰

Korten tijd daarna verlaat Ir. Koerts Eindhoven en weigert ondanks toezegging van salarisverhooging langer dit soort werk voor Philips te verrichten.

MIJN TWEEDE PROCES.

(Philips onttrekt zich aan artikel 14 van het contract.)

Doordat arbiters in mijn eerste proces mijn schema niet GEHEEL vrij hadden verklaard, moest ik aan Philips licentie blijven betalen.⁶¹

Nu was destijds bij het totstandkomen van het licentiecontract⁶² met de bonden er ook een regeling in opgenomen, dat aan iederen toestelbouwer-licentienemer-bondslid een zeker aantal licentie-plaatjes verzekerde, want de leden werden in dit aantal gerantroeneerd. Deze plaatjes dienen als bewijs, dat de licentie betaald is en worden op de toestellen geplakt.

Het aantal plaatjes, dat ieder lid ontvangen zou, werd berekend naar het gemiddelde aantal toestellen, dat ieder lid in de voorafgaande jaren 1928-1929 zou gebouwd hebben.

Dit aantal toestellen over 1928-1929 gebouwd, moest ieder lid opgeven aan Philips en er werd op gerekend, dat men dit eerlijk doen zou.

Aan de hand van deze regeling werd ook mij een zeker aantal licentieplaatjes toegewezen, doch ik wist direct reeds, dat ik daaraan niet genoeg zou hebben, daar ik immers in 1928-1929 juist mijn vorig bedrijf (waarin de radioafdeeling een onderdeel vormde)⁶³ geliquideerd had **om mij voortaan speciaal op radio toe te leggen**.

Deze liquidatie had plaats kort voor den licentiestrijd, toen alles nog pais en vree was, hetwelk Philips volkomen bekend is.

---

⁵⁸ Uit Het Vaderland, 28 Februari 1931, bl. B1 – een „grievende uitlating”.

⁵⁹ Dit „ten dienste staan” was blijkbaar wederkerig. Zie Bijlage 9.

⁶⁰ Zie de volledige Uitspraak van Scheidslieden van 16 Maart 1931 (deel van Bijlage 5), Opa’s dank voor de verkregen ondersteuning (als Bijlage 6), Ir. Idzerda’s commentaar op de uitslag (als Bijlage 7) en twee brieven van Opa (Bijlage 8). Het schema van radio’s van Goudsche Radio Industrie was dus vrij van inbreuk op Ned. Octrooi 7398, maar niet vrij van inbreuk op Ned. Octrooi 10581. Ir. Idzerda’s verdere ontwikkeling (m.a.w. het „Haagsche broedei”) maakte zijn inziens geen inbreuk op Ned. Octrooi 10581, en de **verkeerde interpretatie** ervan door Ir. Völter werd later (in October 1933) door IDZ beschouwd als „een blamage”.

⁶¹ Dit betekende waarschijnlijk f 7.50 per toestel volgens het compromis, al was het maar voor één van de twee octrooien. Het mondeling overeengekomen bedrag van f 1.50 (namens de BORN) was immers van de baan. Of was het bedrag misschien de helft van f 7.50, of „pro rata”? De Hoofdovereenkomst tussen Philips en de bonden hield misschien niet rekening met zo’n mogelijkheid.

⁶² Zie Bijlage 10 van 15 Mei 1931 als bewijs dat alles nog niet „pais en vree” was tussen Philips en de Bonden.

⁶³ Een radio was vroeger echt een meubelstuk. Zie de advertentie van voetnoot 47, en Bijlage 36 voor fotos van de alleen overgebleven GRI-radio dat in het Radiomuseum van Frans Driesens in Reusel staat, en het nog prima doet, en advertenties die ik kreeg van Gidi Verheijen, waarvolgens GRI al radio’s adverteerde in de herfst van 1926 en dat bleef doen in de N.C.R.V.-gids, een duidelijk gevolg van de „verzuiling” van de radio in Nederland.

Het spreekt vanzelf, dat ik met een groot gezin niet van de winst op 2 toestellen per week bestaan kan.⁶⁴

Nu zijn er firmas geweest, die hun omzet over 1928-1929⁶⁵ veel te hoog hebben opgegeven, om maar in 't bezit te komen van een groot aantal licentieplaatjes. Die kwamen dus, al nam hun omzet toe, niet te kort, doch ondergeteekende, die eerlijk had opgegeven, zag direct in, dat het aantal niet toereikend zou zijn.

Dit wetende heb ik tijdig met de woordvoerders van de bonden die met Philips onderhandelden, gesproken en hen hierop attent gemaakt, waarop mij werd geantwoord, **dat er door opname in het contract van een speciale clause in artikel 14 op gerekend zou worden.**

In dit artikel werd vastgelegd, dat **behoudens abnormale gevallen**, voor het maximaal aantal per vol jaar als norm zou gelden het gemiddelde van het aantal gebouwde toestellen in de jaren 1928-1929. Dit artikel werd, nadat het contract in de hoofdpunten was aangegaan, als een bijlage tegelijk met vele andere bepalingen als een „gentleman's agreement” eraan toegevoegd.

Dat „het abnormale geval” bij mij aanwezig is, moge hieruit blijken, dat Philips zelf verklaard, dat ik, de Raadt uit Gouda, de eenige, zegge de eenige, licentienemer-bondslid in Nederland ben, die aan zijn rantsoen licentieplaatjes niet genoeg heeft.

Men zou zoo zeggen, hier is bewijs te over om van „abnormaal” te spreken.

Dat andere licentienemers aan hun rantsoen genoeg hadden, vindt zijn oorzaak voornamelijk hierin, dat ze voor 't meerendeel geen specialisten zijn, doch de radio als nevenbedrijf voeren, terwijl ook van velen de opgaaf niet juist was.

Het artikel was op mijn verzoek en voor mijn geval gemaakt en daarom beriep ik mij hierop.

Ik vroeg om meerdere licentieplaatjes, doch ze werden mij geweigerd. Ik wilde dus betalen, maar men wilde mij in 't nauw brengen.

Kort daarna werd mij de eisch gesteld een boete te betalen van acht en twintig duizend gulden.

Ziet U wel, dat het nergens anders om te doen is dan om die jongens van Tromp en de Ruiter met de blauwe kiel, die blijf geven ook nog wat te kunnen presteeren, eruit te drukken?!!!

Had ik prullen gefabriceerd, die op de markt niets beteekenden, ik had geen last gehad, maar die kleine man met dat confectiepakkie an, maakte wat goeds, dat concurreerde.

Die kleine man concurreerde met toestellen en niet met tweedehands-patenten en rechtbanken.

En juist daarom moest hij eruit.

Men begrijpt, dat zoo'n eisch van acht en twintig duizend gulden boete wel eens een paar slapelooze nachten bezorgt. Een mensch blijft een mensch.

Goede raad was duur.

Ik vroeg audiëntie aan bij Z. Excellentie Minister Verschuur, destijds minister van Arbeid, Handel en Nijverheid, die mij den volgenden dag reeds om 10 uur telefonisch deed meedeelen, dat ik maar direct komen moest.⁶⁶

Dadelijk werd ik tot Zijne Excellentie toegelaten.

„Zoo de Raadt, wat is er jongen? Heb je niet willen betalen?”

---

⁶⁴ Volgens Bijlage 30 was het rantsoen van Goudsche Radio Industrie 150 licentieplaatjes per jaar, en weigerde Philips ook om aan Goudsche Radio Industrie radiolampen te verkopen.

⁶⁵ Productiecijfers voor 1928 en 1929 waren van vóór de Grote Depressie, die eigenlijk in de Verenigde Staten begon met de „Wall Street Crash” in de laatste week van October 1929. Een half jaar daarvoor, op 15 April 1929, begon bij Philips de 20,000ste werknemer. Drie jaar later was dat verminderd tot ongeveer 12,500 man.

⁶⁶ Van Gouda naar Den Haag was (en is) gelukkig niet zo ver, per auto of per trein. Langere afstanden in andere landen (zoals Canada) hadden vroeger een geweldige invloed op het tempo waarin alles gebeurde.

„Ja zeker, excellentie, maar ze willen mijn geld niet hebben. Ze willen me geen licentieplaatjes sturen.”

„Waarom niet?”

„Omdat ik aan mijn rantsoen ben. Ik heb mijn omzet over 1928-1929 eerlijk opgegeven en dat druipt me nu in de oogen en artikel 14 willen ze niet van weten. Had ik mijn omzet ook driemaal zoo hoog opgegeven, dan had ik nu meer dan genoeg.”

„Maar waarom geven ze jou dan die plaatjes niet, die ze van de anderen over hebben?”

„Dat willen ze niet.”

„En heb je de 28 duizend bij je?”

„Nee excellentie, wel 28 centen.”

„Nu, de Raadt, zonder den wil van je hemelschen Vader, zal er geen haar van je hoofd verloren gaan.”

„Juist excellentie, dat geloof ik ook.”

Zoo werd ik door Z. Excellentie op mijn gemak gezet. En wat was het resultaat? Toen ik een paar dagen later weer ontboden werd, werd mij meegedeeld door Z.Exc.: **„Ik zal zelf een briefje schrijven.”**

En het gebeurde ook direct in mijn tegenwoordigheid.⁶⁷

„Nu zullen we zien, wat ervan wordt, de Raadt”.

Een dag of tien daarna kwam ik langs het ministerie en vroeg of ik den minister nog eens spreken mocht. Dat kon direct.

Deze minister, die heel goed wist hoe de Philips methoden zijn, onder wiens auspiciën ook het licentiecontract, „het verdrag van Versailles” tot stand was gekomen, en die toen het kwaad niet had kunnen keeren, deze minister heeft een hart en medegevoel.

„Zo de Raadt, leef je nog? Zal ik je eens wat vertellen? Gister waren hier drie heren van Philips en heb ik aan jou gedacht.”

„Aan mij, Excellentie?”

„Ja, en toen heb ik hun gevraagd wat ze er toch aan hadden om die de Raadt uit Gouda altijd zo te plagen. En waarom of ze die licentieplaatjes, die anderen overhouden, niet aan jou geven.”

„En wat zeiden ze, excellentie?”

„Ze kleurden en zeiden er niets van te weten, doch het op ’t kantoor te zullen nazien.”

En ik..... ik heb er nooit meer van gehoord.⁶⁸

---

⁶⁷ Kort daarna, op 17 Maart 1932, was er een belangrijke bespreking in Eindhoven tussen Opa en Mr. Hamming, waarvan ik een notule (protocol) ontving uit het Philips Archief. (Bijlaag 30).

⁶⁸ In opvolging van mijn navraag, kreeg ik antwoord van het Nationaal Archief te Den Haag. Dit geding (Inventarisnummer 1152) voor de Arrondissements-Rechtbank van Rotterdam, werd ingeschreven op 2 November 1931. „Vervolgens sleepte deze zaak zich in meerdere zittingen en/of inschrijvingen voort. Enkele data die ik daarbij gevonden heb waren 29 Februari 1932, 1 April 1932, 1 Mei 1932 en 5 September 1932. Uiteindelijk werd de zaak in 1933 uit de administratie van de rechtbank afgevoerd, zonder dat het ooit tot een uitspraak is gekomen. Verslagen of processtukken van de zittingen zijn niet bewaard gebleven en omdat er geen uitspraak is geweest is er uiteraard ook geen vonnis door mij aangetroffen. Wellicht is het nooit tot een uitspraak gekomen dankzij de door u beschreven bemiddeling in deze zaak door minister Verschuur.” (e-mail van Drs. Harm Pieters, 2009-07-06). Tot onlangs was het voor mij onverklaarbaar waarom dit tweede proces in November 1931 door Philips voor de Arrondissements-Rechtbank aanhangig gemaakt werd (terwijl de Bonden nog bestonden) en het derde proces vanaf Juli 1933 een Arbitrage werd (nadat de Bonden al gefailleerd waren en niet meer bestonden.) Indien het alles om hetzelfde Artikel 14 van de Hoofd-overeenkomst ging, zoals Opa beweerd in de tekst, zou het eigenlijk precies andersom geweest moeten zijn. Volgens Gidi Verheijen ging het alleen maar over de licentieovereenkomst tussen Philips en GRI.

MIJN DERDE PROCES.

(Philips onttrekt zich andermaals aan artikel 14.)

Inmiddels waren weder een paar dagen verstreken. De bonden waren, zooals reeds eerder medegedeeld, door het optreden van Philips gefailleerd, ondanks het verweer van de Raadt voor de rechtbank te Amsterdam (zie eerste drama) en waar Philips zoowat alle processen in Nederland wint, werd diens optreden ook steeds bruter.

Toch werkten wij rustig door aan den uitbouw van ons bedrijf.⁶⁹

70

Na ons tweede proces, dat zooals U weet, met een sisser afliep en in den kiem werd gesmoord, hebben we met noesten vlijt het zoo ver gebracht, dat in 50 agentschappen over Nederland verspreid, onze toestellen verkrijgbaar waren.⁷¹

Dat dit Eindhoven een doorn in 't oog was, bleek ons in Juli 1933.⁷²

Uit de aanvraag om meerdere licentieplaatjes was geconcludeerd, dat mijn rantsoen nog steeds niet toereikend was.

Philips wilde geen plaatjes sturen. Dan maar weer een proces. Geld speelt bij Philips geen rol.

⁶⁹ „Naar overlevering” het volgende: Mijn vader kreeg in Augustus 1933 een „Bewijs van Nederlandschap” en valse identificatie als handelsreiziger, en heeft toen een tijd lang met succes (per auto, onder een vracht stalen van gordijnmateriaal) radiolampen uit België naar Nederland gesmokkeld om de zaak in Gouda te bevoorraden. Een “software pirate” dus van de 1930's? Dit werd beëindigd toen alles in December 1933 in beslag genomen werd.

⁷⁰ Deze firma was in 1929 al een van de agentschappen voor “G.R.” en andere firmas. Foto genomen door Frans Driesens, uit het 1929 „Radio Vademecum voor den Radiohandel.”

⁷¹ Het is niet bekend hoeveel werknemers er waren bij de Goudsche Radio Industrie. Behalve de zaak te Gouwe 17 was er natuurlijk ook ergens in Gouda een fabriek voor het houtwerk van de radio's. Bij Geuzenstraat 53/55?

⁷² Hier moet bijgevoegd worden dat de Nazi's met Adolf Hitler als leider op 30 Januari 1933 in Duitsland aan bewind kwamen, dat er diezelfde maand een munterij was op de “Zeven Provinciën”, en dat er op 26 April 1933 een vervroegde verkiezing in Nederland was waaraan 54 politieke partijen (!) deelnamen. „De Standaard” toonde in die tijd van alle kranten het meeste begrip voor Hitler's doelstelling de ‘ketenen’ van Versailles af te werpen.

Tot goed verstand van zaken diene nog, dat men in 't oog moet houden, dat de historie van de bonden (in 't begin beschreven) over dezelfde tijdsruimte loopt als die van mijn persoonlijke strijd met Philips.

(Commentaar door JAdR):

Hier moet tussengevoegd worden dat de firma „Westminster-Radio” op 1 Juli 1933 in Gouda opgericht werd met als adres Geuzenstraat 53/55, oom Gerrit als eigenaar, Opa als procuratiehouder en tante Mien (Wilhelmina Hendrica) als tesaurier, met als doel “de fabricage van en handel in radiotoestellen, handel in orgels en andere muziekinstrumenten” Deze onderneming heeft onder verscheidene namen bestaan tot 31 December 1974 en werd toen door oom Gerrit opgeheven “wegens leeftijd”. Mijn vader was postprocuratiehouder van 1937 af tot kort na zijn emigratie in 1952. Dat had ik vroeger nooit geweten.⁷³

Opa schreef hier in 1945 het volgende over, dat ik in September 2010 vond in het Nationaal Archief:

Ik was aanvankelijk Directeur van de N.V. GRI te Gouda, die de voortzetting was van een bedrijf genaamd G. de Raadt, welk bedrijf de voorzetting van de zaak van mijn vader eveneens G. de Raadt geheten, van welke ik het recht ontving die naam te voeren. Voor de oorlog zijn zowel de bedrijven G. de Raadt en later de GRI door de N.V. Philips te Eindhoven aangevallen. Toen ik bemerkte, dat de GRI kans liep om alles te zullen verliezen, raadde ik mijn zoon Gerrit de Raadt aan, op te richten Westminster Radio als handelszaak. De datum van inschrijving vindt U in het register van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Gouda. Het doel was niet brodeloos te worden.

Nadat ik de GRI niet meer handhaven kon, werd ik onderhouden door mijn zoon Gerrit de Raadt. Voor zover het in mijn vermogen was, heb ik mijn zoon Gerrit geholpen in de zaak Westminster Radio. De feitelijke verantwoordelijke persoon was Gerrit, doch waar wij het altijd goed met elkaar konden vinden, pleegden wij steeds tezamen overleg, inzake te nemen beslissingen.

Het is U bekend, dat Mr. Hamming, de advocaat van Philips, met mij als bondsvoorzitter, de mondelinge overeenkomst had gemaakt, dat ik van licentiebetalings zou vrijgesteld zijn, en dat een tijdperk van rust en vrede zou aanbreken, welke mondelinge overeenkomst later in principe schriftelijk aanvaard werd, doch waarop splitsing en scheiding der aanvaarde punten, dus woordbreuk volgde.

Juli 1933 kreeg ik mijn derde proces.

Eisch van de zijde van Philips vijftig duizend gulden boete. In zitting van arbiters,⁷⁴ te weten de heeren **Mr. Dr. S. VAN BRAKEL**,⁷⁵ hoogleeraar aan de Rijks-Universiteit te Utrecht, **Mr. M.P.L. STEENBERGHE**, thans Minister van Economische Zaken, **Ir. E.F.W. VÖLTER**,⁷⁶ rijksambtenaar bij

⁷³ Met dank aan Gidi Verheijen, die twee oude dossiers vond van de Kamer van Koophandel en Fabrieken in Gouda, die thans door zijn toedoen met een voorlopige identificatie “2^e zending” dossier 45384 in doos 102 en dossier 8360 in doos 176 in het Nationaal Archief opgeslagen zijn.

⁷⁴ Zie voetnoot 67 met mijn verwondering dat dit proces een Arbitrage was.

⁷⁵ Prof. Van Brakel was in 1916 al rechter in de Arrondissementsrechtbank Utrecht. Later hoogleraar in burgerlijk recht en privaatrecht. In de zomer van 1945 werd hij aangesteld als Lid van de Bijzondere Raad van Cassatie.

⁷⁶ Ir. Völter was een carrière-ambtenaar van de P.T.T. en was o.a. lang betrokken bij de Philips-zender PCJJ dat contact met Nederlands-Indië gemaakt had, en er een verslag over schreef. Was dit een „conflict of interest?”

het hoofdbestuur van Post, Telegraaf en Telefoon (P.T.T.)⁷⁷ Ik werd bijgestaan door den heer Ir. Idzerda, eerder genoemd.

Bij dit proces moeten twee zaken in aanmerking genomen worden en wel:

ten eerste, dat Philips mij onthield wat me rechtmatig krachtens artikel 14 toekwam (meerdere licentieplaatjes),

ten tweede, dat ik noodgedwongen weer een weg had moeten zoeken om licentievrij te kunnen bouwen, daar ik geen licentieplaatjes kreeg.⁷⁸

Om mij voor arbiters te verweren moest ik mijn schema (schakeling) indienen. Nadrukkelijk heb ik erop gewezen, dat ik mij beriep op artikel 14, dat dit mijn **HOOFDVERWEER** was en **HOE ook** de uitspraak mocht uitvallen over mijn schema (vrij of niet van de Philips octrooien) de **oorzaak** van eventuele inbreuk bij Philips zelf zou liggen, daar mij onthouden werd wat mij toekwam, en zoo de licentieplaatjes mij gezonden waren, de aanleiding om eventueel inbreuk te maken, zou hebben ontbroken.

Op een der zittingen heb ik dit mondeling toegelicht en toen mij gevraagd werd of ik wel zeker wist of dat artikel 14 op mijn geval van toepassing was, heb ik mij beroepen op de oud-bestuursleden en oud-secretaris van den bond, die dit artikel in overleg met Philips hebben vastgesteld, terwijl het initiatief tot vaststelling van de clausule „behoudens abnormale gevallen” van deze bestuursleden en secretaris destijds was uitgegaan, zoodat deze heeren het best over de interpretatie van dit artikel zouden kunnen oordeelen, **rede waarom ik getuigenverhoor aanbod**.

Wat het **technisch** gedeelte aangaat, zooals U weet had slechts één techniker (Ir. Völter) zitting in de arbitrage-commissie.

Het valt niet mee over deze dingen in een epistel als dit is, te schrijven. Toch zal ik trachten het U duidelijk te maken.

Wij pasten in ons schema toe **plaatdetectie**.

Philips heeft octrooi op **roosterdetectie**.

Dit is niet hetzelfde, maar geheel onderscheiden, wat alle technici weten.

Nochtans veroordeelde Ir. Völter mij wegens inbreuk maken.

Hoe onredelijk dit is wil ik met een voorbeeld duidelijk maken.

Stel, dat Philips octrooi heeft op het gebruik van koffie.

Nu drink ik thee en geen koffie, dus meen geen inbreuk te maken.

Ja maar, zegt Ir. Völter, koffie is nat en U kunt er Uw dorst mee lesschen en met thee eveneens. U lescht Uw dorst met natte thee dus maakt inbreuk.

Een gelijke redeneering ongeveer past Ir. Völter toe bij de beoordeling van mijn schakeling „middenaftakking”.

---

⁷⁷ Indien Mr. Steenberghe (zoals in vroegere Arbitrages, zie Bijlage 10) door Philips werd aangewezen, was Mr. Dr. van Brakel door Opa aangewezen, zodat dan Ir. Völter door beide partijen werd aangewezen. Twee juristen dus, en een ingenieur. Was dit ongebalanceerd? Zou de uitslag anders geweest kunnen zijn als Opa een ingenieur in plaats van een jurist als Arbitrator had gekozen?

⁷⁸ Hier betekent „een weg” zeker de toepassing van Ir. Idzerda's O.A. 50298 dat op 16 Januari 1933 al openbaar gemaakt was; en betekent „licentieplaatjes” alleen maar die plaatjes die nodig waren voor de (mogelijke) inbreuk op Philips' octrooi 10581. (Philips maakte volgens Gidi Verheijen geen licentieplaatjes voor één enkel octrooi.) Of betekende dit helemaal iets anders? Daarvoor zou men eigenlijk de aanklacht en het vonnis moeten zien! Bovendien moet hier ook vermeld worden dat Ir. Idzerda's uitvinding volgens O.A. 50298 tussen Februari 1930 en October 1934 in twaalf landen werd gepatendeerd – Spanje, Engeland, Zweden, Zwitserland, Italië, Hongarije, Frankrijk, België, Oostenrijk, Denemarken, Tsjecho-Slowakije, Verenigde Staten van Amerika. – volgens het lijstje in Map 4, Envelop 13062, (Idzerda papieren), Instituut Beeld en Geluid. Intussen had de Nederlandse Octrooiraad nog geen uitsluitel gegeven over O.A. 50298. Waarom niet, geeft te denken.

Ik paste geen **middenaftakking** toe, maar takte af op 1/3 en 2/3 vanaf de eindpunten. Wacht even, zegt Ir. Völter, (deze nam de terminologie van eischer Philips over) U takt wel niet af in 't midden, maar Uw toepassing is equivalent, want U takt **onvolkomen** in 't midden af. U past het octrooi onvolkomen toe. Ir. Idzerda en ik, wij meenden, dat midden midden is, en dat onvolkomen in 't midden een hersenschim is.

Het oordeel van Ir. Völter is echter voor dit proces beslissend en de beide andere, niet technische arbiters zeggen ja en amen.⁷⁹

Laat ons echter aannemen, dat Ir. Völter gelijk heeft en we ons bij de technische uitspraak neerleggen, dan blijft nog ons **hoofdverweer**, hetwelk zuiver op juridisch terrein ligt en waarover de beide juridische arbiters zelfstandig hadden kunnen oordelen.

Had Philips artikel 14 niet geschonden dan hadden wij licentieplaatjes genomen en was van inbreuk geen sprake geweest.

Deze redenering hebben arbiters naast zich neergelegd, ook mijn aanbod van getuigenverhoor gepasseerd, omdat ze (zoo luidde het vonnis) op andere wijze met mij konden **afrekenen**.⁸⁰

Zij veroordeelde mij wegens inbreuk, **niet lettend op oorzaak en gevolg**.

Zij verklaarden zich **onbevoegd** hierover te oordeelen. Gij zult in 't verder verloop dezer historie kunnen opmerken, hoe dit zichzelf onbevoegd verklaren, soms te pas kan komen, ook bij ministers.

Arbiters zeggen in het vonnis, dat ik Philips, zoo deze artikel 14 schond, dan maar een proces had moeten aandoen.

Prachtig gezegd, maar waarom vroeg de voorzitter, Mr. Van Brakel, mij dan ter zitting of ik getuigen kon aanvoeren voor mijn bewering omtrent artikel 14?

Uitdrukkelijk heb ik den heeren arbiters ter zitting erop gewezen, dat ik het licentiecontract onder dwang heb geteekend (op straffe van anders broodeloos te worden), zoodat ik daarbij dus ook onder dwang de in 't contract geregelde arbitrage had aanvaard en dat de zaak zoo staande, ik thans erop rekende, dat ik **NIET VOOR EEN STAATSRECHTBANK** verscheen, welker rechters te vonnissen hebben aan de hand van en gebaseerd op de wetten, doch dat ik verscheen voor een commissie van arbiters, die **overeenkomstig hun instructie**, eveneens vastgelegd in het licentiecontract, te vonnissen hadden **als goede mannen naar billijkheid**.

Nu vraag ik den lezer **is het billijk**, dat arbiters, die weten hoe ik door Philips in 't nauw gebracht ben, die weten dat ik heb **willen betalen**, die weten, dat artikel 14 op mij betrekking heeft, althans dat ik daarvoor 7 getuigen kan aanvoeren, die weten, (ja, wat weten ze niet, ze weten alles) **mijn hoofdverweer**, mijn sterkste wapen passeeren, negeeren en zichzelf het brevet uitreiken van **onbevoegdheid**?

Een staatsrechtbank zou mogelijk door de wet kunnen gedwongen zijn een dergelijk vonnis te vellen; een rechtbank van arbiters, die oordelen moeten als goede mannen naar **billijkheid** en aan geen enkel wetsartikel gebonden zijn, dan alleen aan het in ieder weldenkend mensch levend wetsbegrip „**de billijkheid**” heeft naar mijn meening in dezen

de billijkheid met voeten getreden.

Bedenk daarbij lezer, dat de voorzitter, Mr. Van Brakel, mij ter zitting nog vroeg: „**Waarom heeft U Philips geen proces aangedaan?**”, waarop ik geantwoord heb, dat ik daarvoor het geld niet bezit.

---

⁷⁹ Ir. Völter's **technisch** oordeel over het Schema-Idzerda volgens O.A. 50298 is volgens mij de „blamage” zoals IDZ het kort daarna noemde. Was dit de basis van het vonnis? Toch (volgens het Nederlands Octrooiencentrum) werd Nederlands Octrooi 34759 op 16 Januari 1935 verleend aan Ir. Idzerda, op grond van O.A. 50298. Zie Bijlage 37 voor de onlangse inlichting die mij laat vermoeden dat hier iets helemaal scheef ging.

⁸⁰ Eigenlijk (volgens Opa) was er in dit vonnis dus een technische blamage én een juridische blamage.

Bedenk eens lezer, dat deze drie heeren arbiters voor 2 zittingen f 1425.00 berekenden, (waarvan f 100.00 aan hun secretaris toekomt) welke f 1425.00 op mijn rekening geschreven zijn, hoe is het dan mogelijk dat een gewone middenstander **met een confectiepakkie an** tegen Philips kan gaan procederen? Is het dan maar niet veel beter, ja wordt men er feitelijk niet toe **gedwongen, om de bui maar af te wachten.**

Het onder dwang geteekende licentiecontract gaat uit van het standpunt, dat Philips en de licentienemers even kapitaalkrchtig zijn. Het is een onding, dat „Verdrag van Versailles”. En f 1425.00 voor het voeren van een proces te moeten storten, dat gaat mijn draagkracht te boven. Daarom heb ik Philips geen proces aangedaan.

En zeg mij, **als ik** het toch eens gedaan had en niet had afgewacht de aanval van Philips en dan evenals thans verloren had, had ge dan niet rede gehad voor 't verwijt: „Wie kaatst die moet den bal verwachten?”

Is het van arbiters billijk, ik zeg **billijk**, want dat is **de eenigste maatstaf, die aan hun vonnis mag aangelegd worden**, dit is het uitgangspunt, de basis, het begin en het eind, ik zeg, **is het billijk zich onbevoegd** te verklaren ten opzichte van mijn **hoofdverweer** en mij dan op andere gronden af te maken?

Het vonnis⁸¹ werd mij toegezonden op **26 October 1933**, waarna ik mij naar **Ir. Idzerda** begaf, mijn raadsman.

Deze stond paf en daar uit den inhoud bleek, dat met passering van mijn hoofdverweer en getuigenverhoor, feitelijk de veroordeeling uitsluitend op technische gronden gebaseerd, had plaats gevonden, waarover slechts één man, Ir. Völter, had geoordeeld en beslist, belde hij dezen direct op.

„Man, dat vonnis van je, is een blamage van je.”

Ir. Völter blies direct hoog van den toren, zeide dat er niets aan te doen was, dat de uitspraak er eenmaal lag en dat hij er niets aan behoefde toe te voegen.

„Reken erop, dat als ik je vonnis publiceer, het je betrekking kan kosten, want je geeft duidelijk blijk of er geen verstand van te hebben of niet goed bij te zijn geweest.”⁸²

Toen draaide hij bij. „Laat de Raadt in 't vonnis naar juridisch zwakke punten zoeken en daarop gebaseerd vernietiging van het vonnis vragen.”

Prachtig verzonnen niet waar? Ja, ja, maar daarvoor hadden de heeren juristen Mr. Van Brakel en Mr. Steenberghe⁸³ wel gezorgd.

Tegen een arbitraal vonnis bestaat geen verweer.

(Commentaar door JA dR): In het dossier van de Kamer van Koophandel van Gouda staat dat Opa op 27 October 1933 de firma veranderde in een Naamloze Vennootschap – N.V. Goudsche Radio Industrie. Of dit wel een verstandige manoeuvre was, moet iedereen maar zelf uitpiekeren.

De wet geeft eenige punten aan waarop men zijn vraag om vernietiging kan baseeren, doch deze punten waren op dit vonnis niet van toepassing, omdat, zooals ik reeds zeide, de juristen er wel voor gezorgd hadden dat er geen „juridische slippertjes” in zaten. Dit wist Philips ook wel.⁸⁴

⁸¹ **Eigenlijk ben ik nog steeds op zoek naar de tekst van deze heel belangrijke Uitspraak van Scheidslieden van 23 October 1933. Als het ooit gevonden wordt, moet iemand anders er maar een boek over schrijven.**

⁸² Het is niet bekend of IDZ ooit iets hierover gepubliceerd heeft, volgens zijn dreigement hierboven vermeld.

⁸³ Arbitr Mr. M.P.L. Steenberghe, (1899-1972) was voor zijn verkiezing tot de Tweede Kamer (RKSP) op 26 April 1933 directeur, H. Van Puijenbroeks Textielfabrieken N.V. te Goirle, N.B. Hy was in 1931 ook al aangewezen als Arbitr in het geding Philips-Bonden (Bijlage 10) en werd misschien wel meer dikwijls aangesteld door Philips voor zulke klusjes. Was dit een „conflict of interest”?

Deze zond mij 2 deurwaarders en een veldwachter op mijn dak, die namens Mr. Van Rossum van Rotterdam, den procureur van Philips, kwamen beslag leggen.

U weet zeker wel wat dat betekent en inhoudt niet waar, lezer? Zal ik het U vertellen? Alles wordt door de heeren opgeschreven, van de stoelen, de tafels en de kasten af, **tot het kanariepietje in de kooi en onze acht ledikanten toe.**⁸⁵

Philips heeft blijkbaar wel licentieplaatjes genoeg, maar geen ledikanten.

Ook een bad met geyser, waarin men zich van zijn vuiligheid zuivert. Nu daar kunnen ze in Eindhoven een nuttig gebruik van maken en het is dan ook later bijna in Eindhoven terecht gekomen.

En aan de Gouwe, aan de zaak⁸⁶, werd ook op alles wat daar aanwezig was beslag gelegd.⁸⁷

De executie (publieke verkoop) werd aangezegd tegen **28 December 1933**, (2 dagen na Kerstmis) en aan mijn woning, zoowel als aan de zaak en op de gemeentelijke aanplakborden **aangeplakt.**⁸⁸

Nu had Philips zijn zin.

Nu werd die veel gesmade de Raadt eens in zijn eigen stad **aan de kaak gesteld.** De galg stond al klaar;⁸⁹ die volgde later.

Het werd Kerstmis voor mij met het silhouet van een galg op den achtergrond.

Toch hebben we onze Kerstliederen gezongen, want .....

**„Zoo ik niet had geloofd, dat in dit leven,
Mijn ziel Gods hulp en gunst genieten zou,
Mijn God, waar was mijn hoop, mijn mond gebleven:
Ik was vergaan in al mijn smart en rouw.”**⁹⁰

---

⁸⁴ Op 24 Februari 1992 gaf het Philips Archief de volgende bondige opsomming van hun kant van de kwestie, in een brief aan den heer Kees Cabout van het Nederlands Omroepmuseum in Hilversum: „**De Raadt kwam in aanvaring met Philips vanwege het niet nakomen van een licentiecontract. De heer De Raadt is het niet eens met het hem toegekende contingent dat gebaseerd is op de omzetcijfers van 1928/29 toen radioconstructie nog een nevenactiviteit was van zijn meubelbedrijf. Na een arbitrage wordt De Raadt door arbiters op 23 October 1933 veroordeeld. De Raadt brengt daarop al zijn activa en passiva onder in de N.V. Goudsche Radio-Industrie waarop op 15 December 1933 beslag wordt gelegd. De Raadt komt hiertegen in verzet, maar dit verzet wordt door de Rechtbank ongegrond verklaard welk vonnis door het Hof in Den Haag wordt bevestigd.**”

⁸⁵ Een lijst van alles dat in beslag genomen werd, stuurde het Philips Archief aan mij in 1992. Zie Bijlage 32. In 2010 informeerde ik bij het Philips Archief naar bladzij 1 van dat document, maar men heeft het daar blijkbaar niet (meer) – en ook niet meer dan wat ik in 1992 al kreeg.

⁸⁶ Zie foto bij voetnoot 46. Mijn overgrootouders hadden vroeger in dit huis gewoond, terwijl mijn grootouders na hun huwelijk in 1907 eerst op de Floiwelensingel en daarna tot ongeveer 1921 net om de hoek, te Peperstraat 14/16 woonden. Het pand te Geuzenstraat 53/55 was blijkbaar schotvrij, omdat het behoorde aan oom Gerrit of Westminster Radio. Het huis te Westhaven 42 was misschien al verkocht.

⁸⁷ Voor het tijdsverband tussen de drama's moet hier vermeld worden dat de Verificatievergadering in het faillissement van de B.O.R.N. op 22 December 1933 gehouden werd te Amsterdam. Opa moest die vergadering natuurlijk ook bijwonen. Zie Bijlage 29.

⁸⁸ Tussen deze datum en de werkelijke publieke verkoping op 4 Maart 1935 kwamen er dus veertien maanden.

⁸⁹ Dit was zeker bedoeld als een verwijzing naar de galg van Haman in Esther 7:9.

⁹⁰ De eerste helft van Psalm 27:7.

(ii) MIJN BEROEP OP DE REGEERING:

Op Kerstdag⁹¹ zond ik een S.O.S. aan den minister-president Dr. H. Colijn, en aan Z.Exc. Minister Verschuur. Een dag na Kerstmis werd ik reeds om 10 uur opgebeld door het ministerie van Economische Zaken, waarheen ik ontboden werd, en waar ik den dag daarna door de heer Kool te woord werd gestaan.

Ik deed verslag van de situatie waarin ik gekomen was, daarbij er dan nadruk op leggend, dat destijds het licentiecontract (het zoogenaamde Verdrag van Versailles) op het ministerie tot stand was gekomen en dat Z.Exc. minister Verschuur wel wist wie Philips was, dat reeds eerder de minister tussen mij en Philips was tussenbeide gekomen en dat Philips thans niet alleen zijn woord had gebroken tegenover de bond, doch ook trachtte mij ten onder te brengen.

Onmiddellijk zeide de heer Kool mij, **dat ik op die kwestie van de bond niet moest doorgaan, want dat hij daarop niet inging**, wat mij zeer verwonderde.

Juist in onzen huidige tijd stelt men het van regeeringswijze op prijs zoo men zich als **organisatie** tot haar wendt.

„Als U nu eerst zelf maar eens klaar komt met Philips”, was het eindbesluit.

Ik moest berusten, alhoewel ik **moeite had over de bondsbelangen te zwijgen**, daar deze parallel liepen met de mijne.

Ik ben heengegaan. Mijn zaak zou behandeld worden.

Weken achtereen heb ik toen moeten wachten en om inmiddels niet door Philips te worden opgegeten, **en de executie te stoppen**, heb ik, alhoewel ervan overtuigd voor 90 pCt., dat tegen een arbitraal vonnis geen verzet mogelijk is, toch door een procureur bij de rechtbank te Rotterdam **verzet doen aantekenen**.⁹²

Nu moet men achteraf, zooals **Z.Exc. minister Steenberghe** thans⁹³, **niet gaan zeggen**: „Ge hebt een normale procedure gevoerd”, want deze procedure was niet hoofdzakelijk doel, maar ook middel, om tegenover Philips, die zich van interventie der regeering weinig aantrekt, beschermd te zijn, daar anders de executie in December 1933 reeds zou hebben plaats gehad.

Men gelieve dus goed in 't oog te houden, dat deze procedure dus ook dienen moest om ten opzichte van de regeerings-interventie tijd te winnen, daar regeeringsmolens langzaam malen, en het heel goed had kunnen zijn, dat het kalf reeds verdronken was geweest als de regeering met haar interventie gereed was. Dit blijkt ook later.

Ik trof het bijzonder ongelukkig, **wegens voortdurende stagnatie**.⁹⁴

Minister Verschuur, die in dezen alles voor mij had kunnen zijn, was afwezig. Eerst vier weken in Rome, daarna een week in Brussel, kwam daarna ziek terug en werd opgenomen in een kliniek te Amsterdam. Daarna trad Z.Exc. af⁹⁵ na aanvankelijke herstelling en was er geen **minister** Verschuur meer, wat mij geducht speet.

---

⁹¹ Kerstdag was een Maandag. Tweede Kerstdag was toen nog niet een vakantiedag voor regeringsambtenaren!

⁹² Wegens Opa's „verzet” (Nov./Dec. 1933?) werd de Openbare Verkoop de eerste keer uitgesteld. Inlichting hierover is niet in het Nationaal Archief. Er is daar een hiaat over die tijd, wegens het rampzalige bombardement op het Bezuidenhout op 3 Maart 1945. http://nl.wikipedia.org/wiki/Bombardement_op_het_Bezuidenhout

⁹³ Minister Steenberghe was ambteloos tussen 6 Juni 1935 en 8 Augustus 1937. Opa schreef dit zeker voor 6 Juni.

⁹⁴ Achteraf gezien, droeg de wisseling van ministers in het kabinet Colijn-II, en de verandering van de namen en functies van de ministeries, heel veel bij tot deze stagnatie.

⁹⁵ Minister Verschuur trad af op 17 April 1934. Hij herstelde later van zijn ziekte, en werd in 1939 verkozen tot de Provinciale Staten van Zuid-Holland. In de oorlog werd hij geïnterneerd te Haaren (N.B.) vanaf 2 April 1943 en stierf in gevangenenkamp Sachsenhausen op 17 April 1945.

Minister Verschuur Minister Steenberghe Minister-Pres. Colijn Minister van Schaik Minister de Wilde

INHOUD

	BLZ.		BLZ.
1. Rede Mr. H. VAN DER VEGTE, in leven Minister van Waterstaat, ter installatie van den Radio-raad op 29 Januari 1929	13	i. Rede E. P. WEBER, Secretaris van den Radio-raad	69
2. Antwoord van Dr. J. TH. DE VISSER, in leven Voorzitter van den Radio-raad, op de Installatie-rede van Minister VAN DER VEGTE	21	j. Rede W. VOGT, Directeur der A.V.R.O.	73
3. Herdenkingsvergadering ter gelegenheid van het 1e lustrum van den Radio-raad op 31 Januari 1934 in het Departement van Binnenlandsche Zaken	26	k. Rede Pastoor L. H. PERQUIN, Voorzitter van den K.R.O.	77
a. Openingsrede H. v. BOEIJEN, Voorzitter van den Radio-raad	31	l. Rede Ds. L. J. VAN LEEUWEN, 2e Voorzitter der N.C.R.V.	79
b. Rede Mr. B. DE GAAY FORTMAN, plaatsvervangend Voorzitter van den Radio-raad	35	m. Rede Mej. Dr. N. A. BRUINING, Voorzitster der V.P.R.O.	81
c. Rede Mr. J. A. DE WILDE, Minister van Binnenlandsche Zaken	43	n. Rede van den Secretaris der V.A.R.A.	83
d. Rede Mr. J. F. VAN ROYEN, Algemeen Secretaris P.T.T., plaatsvervangend Directeur-Generaal P.T.T.	47	o. Rede Mr. A. J. GUÉPIN, Secretaris der Phohi	87
e. Rede Mevr. B. BOON-VAN DER STARP, plaatsvervangend Voorzitster der Algemeen Programma Commissie	51	p. Rede Ir. H. W. SNIJDERS voor de Vereeniging van Leiders van Gemeentelijke Radio-distributiebedrijven en den Bond van Exploitanten van Radio-Centrales	89
f. Rede Mr. W. H. M. WERKER, plaatsvervangend Voorzitter van de Radio-Omroep contrôle-commissie	55	q. Slotrede H. VAN BOEIJEN, Voorzitter van den Radio-raad	93
g. Rede Ds. F. KLEYN, lid van de Indië-Programma-Commissie	59		
h. Rede MELIS STOKES (H. SALOMONSON, lid van de Indië-Programma-Commissie)	63		
8			

96

(Commentaar door JAdR):

Terwille van het verband is het misschien wel mooi om te zien wat er in die dagen in Nederland gebeurde. Daarom het volgende:

Op 31 Januari 1934 was er een Herdenkingsvergadering, om het eerste lustrum te vieren van de Radio-raad. Hiernaast is de Inhoud van het Programma van die gelegenheid, waar men kan zien wie daar sprak en namens welke instantie.

(met dank aan Frans Driesens)

Herhaaldelijk ben ik in dien tijd op 't ministerie geweest om eens te informeerden.

Bij een dier bezoeken bleek mij dat de heeren van Philips hun misnoegen te kennen hadden gegeven over **mijn optreden als bestuurslid van den bond.**⁹⁷

⁹⁶ Mr. B. de Gaay Fortman (spreker 3c) had het faillissement van de B.O.R.N. verzegeld op 8 Maart 1933.

⁹⁷ Was dit misschien de rede geweest van Philips' vroegere „boycot” van vergaderingen van het hoofdbestuur van de B.O.R.N., beschreven in de tweede paragraaf van Bijlage 26?

Zelfs werd mij door den heer Kool kwalijk genomen, dat ik mij georganiseerd had en toen ik zeide, dat ik op 't moment, dat alle bestuursleden bedankten, niet de vrijmoedigheid had ook heen te gaan, omdat ik dat onedel vond, werd mij toegevoegd:

„Maar, wat koopt U daarvoor?”

En telkens moest ik maar weer hooren, dat ik die bond in den steek had moeten laten.

Vindt U 't niet vreemd, lezer, dan men op een ministerie in Nederland, in den jare 1934 ter verantwoording geroepen wordt over het feit, dat men zich georganiseerd heeft en pal heeft gestaan?

En inmiddels lag ons bedrijf maanden lang stil en kwamen er af en toe koopers voor een toestel, met de klaarblijkelijke bedoeling ons over te halen uit de goederen, die onder beslag lagen, te verkoopen, opdat wij ons schuldig zouden maken aan verduistering **en in de gevangenis zouden terecht komen**. We hadden het vermoeden, dat ze door Philips of één harer agenten waren **gestuurd**, omdat als dan zoo'n persoon, door een onzer, ongemerkt, werd gevolgd, hij steeds rechtstreeks in den Philips-winkel aan den Markt alhier verdween, wat toch wel meer dan toevallig is.

In dien tijd ontving ik ook een schrijven **van den officier van Justitie te Rotterdam** van den volgenden inhoud:

----- einde van de tweede bladzij -----

Rotterdam, 26 Febr. 1934.

Namens den heer Procureur-generaal bij het gerechtshof te 's-Gravenhage deel ik U mede, dat het door U in Uw adres ter sprake gebrachte, als zijnde van burgerrechtelijken aard, **niet vatbaar is voor tusschenkomst der regeering**.

De Officier van Justitie, (onleesbaar)⁹⁸

Den heer J. de Raadt, Piersonweg 4, Gouda.

Op het ministerie van Economische Zaken daarentegen werd mij medegedeeld, **dat mijn zaak in behandeling was**. Begrijpt U er iets van, lezer?

Voorts heeft de officier van Justitie te Rotterdam in opdracht van den heer Procureur-generaal te Den Haag, geregeld inlichtingen gevraagd aan mijn procureur, omtrent den stand dezer procedure, hetwelk op regeeringsbemoeiing wijst.⁹⁹

CORRUPTIE:

Wat moest ik er toen van denken? Wel er zich mee bemoeien, niet er zich mee bemoeien.¹⁰⁰ Ik verkeerde in het onzekere.

In dien tijd sprak ik vaak met Ir. M. Polak van Den Haag, een deskundige op radio-gebied, die mij de foto van een brief voor publicatie in zijn blad „Radio” bestemd, in handen gaf van den volgenden inhoud:¹⁰¹

Van te voren moet ik U even den weg wijzen. Kon ik U de foto laten zien zoo zoudt U zien, dat er boven staat **PHILIPS**.

⁹⁸ Deze brief beëindigde zeker de gerechtelijke weg van een verzet / appèl. Inlichting ontbreekt helaas.

⁹⁹ Zouden sommige van deze officiële brieven misschien nog ergens beschikbaar zijn in een archief? Als die bestaan, zou dat wel een duidelijk bewijs kunnen zijn van de tegenstrijdige toestand die Opa hier beschrijft.

¹⁰⁰ “To be or not to be, that is the question...” (uit „Hamlet” door William Shakespeare.)

¹⁰¹ Het zou misschien uit te zoeken zijn of Ir. Max Polak deze brief daarna wel publiceerde in zijn blad. Ik denk van niet. Nederlandse radio-tijdschriften in die crisistijd werden al maar dunner en dunner.

Het is dus een brief van Philips en ze is gericht aan de firma Matla en Siegelaar¹⁰² te Den Haag. Hier is deze in extenso:

PHILIPS

N.V. Philips Radio te Eindhoven, Holland.

Aan firma Matla en Siegelaar,
Weimarstraat 5, Den Haag.

13 Dec. 1933

Mijne Heeren,

Van den heer Snelleman ontvingen wij het verzoek om U een lederen notitieboekje te doen toekomen. Daar op het oogenblik de voorraad notitieboekjes uitgeput is, verzoeken wij U eenig geduld te willen hebben; het zal ons zeer aangenaam zijn, U zoo spoedig mogelijk een boekje toe te zenden.

Verder heeft zoowel de heer Snelleman als de heer Wijnmalen ons medegedeeld, dat de heer Woris, aan wie een apparaat direct geleverd is met korting, **aan iederen ambtenaar van het Ministerie een apparaat 636A tegen verlaagden prijs zou aanbieden.**

Het ligt voor de hand, dat wij den heer W., die ons in vele gevallen zeer ter wille is, **op onze beurt een vriendelijkheid bewijzen.** Uitdrukkelijk is bij de levering aan den heer W. medegedeeld, dat dit een gunst onzerzijde was, die hem alleen zou worden verleend, indien hij ons toezegde, dat hij in het belang van den radiohandel, hierover niet met derden zou spreken.

Na ontvangst van het bericht van onze vertegenwoordigers, dat de heer W. blijkbaar zijn woord niet gehouden heeft, hebben wij den heer W. opgebeld. Deze heeft ons echter verzekerd, dat hij slechts tegen een zijner collegas met wien hij speciaal bevriend is, over de levering van het apparaat heeft gesproken.

De heer W. heeft ons nogmaals uitdrukkelijk toegezegd, dat hij aan het feit, dat hem een gunst verleend was, **geen ruchtbaarheid** zou geven.

Wij teekenen, steeds gaarne tot Uw dienst en met de meeste hoogachting,

Mr. J. Oranje,
Secretaris der directie van de
Verkoopafdeeling Nederland en Koloniën.
p.o. N.V. Philips Radio.

Ik vroeg aan den heer Polak nog 5 fotos aan en **verzond deze aan vijf ministers.**¹⁰³ Onderwijs, Defensie en Sociale Zaken sloeg ik over.

Voorts zond ik een schrijven aan den **Officier van Justitie te Rotterdam** van den volgende inhoud:

¹⁰² Deze Haagse firma verkocht o.a. ook harmoniums. Mijn ouders' trouwgeschenk van Opa en Oma was een 2^e hands serafientje, gekocht bij deze firma, mee-geëmigreerd naar Zuid-Afrika en later naar Canada, thans nog in familiebezit. Ik werd als 2-jarige op de po vastgebonden aan een poot van dat orgeltje!

¹⁰³ Dit was het extra-parlementaire centrum-rechtse Kabinet-Colijn II (1933-1935), bestaande uit RKSP, ARP, CHU, VDB en Vrijheidsbond, dat het hoofd moest bieden aan de in 1929 uitgebroken economische crisis, die ook Nederland hard trof, met een beleid van „aanpassing”, d.w.z. verlaagde overheidsuitgaven en handhaving van de waarde van de gulden/goud. Misschien bedoelde Opa zes ministers (Maart 1934): Jhr. Mr. A.C.D. de Graeff (Buitenlandse Zaken); Mr. J.R.H. van Schaik (Justitie); Mr. J.A. de Wilde (Binnenlandse Zaken); Mr. P.J. Oud (Financiën); Ir. J.A. Kalff (Waterstaat); Mr. T.J. Verschuur (Economische Zaken) samen met Dr. H. Colijn. (Minister-President en Koloniën).

Gouda, 20 Maart 1934.

Den heer Officier van Justitie te Rotterdam,

Edelachtbare heer,

Bijgaand zend ik ter Uwer kennisname een gefotografeerde copie van een brief van Philips Radio aan de firma Matla en Siegelaar, Weimarstraat 5, Den Haag.

Ter toelichting diene het volgende:

1. Dat de heeren Snelleman en Wijnmalen reizigers zijn van Philips.
2. Dat de heer Woris ambtenaar is aan een der ministeries.
3. Dat een toestel 636A van Philips bruto f 285.00 kost en aan de heer Woris werd geleverd **met een gratificatie (korting) van zegge f 100.00.**¹⁰⁴

Voorts staat het volgende vast:

- A. Dat Philips erkent het apparaat met korting geleverd te hebben.
- B. Dat Philips steeds beweert een afkeur te hebben van den knoeihandel en daarom een zwarte lijst aanlegt, waarop velen ten onrechte vermeld staan.¹⁰⁵
- C. **Dat Philips zelf op deze zwarte lijst behoort te staan.**
- D. Dat deze knoeihandel tegenover ambtenaren dubbel afkeurenswaardig is.
- E. Dat de heer Woris in vele gevallen Philips ter wille is **en dat Philips aan ambtenaren op het Ministerie gunsten bewijst**, omdat zij hem in vele gevallen ter wille zijn.

Meerdere conclusies zijn uit dit schrijven te trekken.

Ik heb van deze copie meerdere exemplaren gezonden aan verscheiden ministers, o.a. aan zijne exc. den minister van justitie, die mij heden een ambtenaar zond om mij een verhoor af te nemen.

Daar U mij destijds een schrijven heeft gezonden, waarin U mij berichtte, dat de kwestie tusschen mij en Philips lag op burgerrechtelijk terrein, meende ik goed te doen U thans dit afschrift te zenden ter Uwer kennisname.

Aangezien destijds in mijn proces met Philips eveneens een ambtenaar en wel van P.T.T. is opgetreden, en ik het vermoeden had, dat deze, hetzij door omkoopings, hetzij op andere wijze, overgehaald was een uitspraak te doen in het voordeel van Philips¹⁰⁶, heb ik om aan te toonen, dat de Philips-methode blijkbaar is **ambtenaren te befoeien**,¹⁰⁷ aan de diverse Ministers dit schrijven ter illustratie gezonden.

Het zal mij aangenaam zijn, zoo U ook hiervan nota zult willen nemen.

Hoogachtend Uw dw.,

J. de Raadt.

1 bijlage.

---

¹⁰⁴ Als de f 100.00 een correcte aanname is, betekende dat 35% afslag. In die jaren kelderden de prijzen van radios dramatisch, als gevolg van een combinatie van de crisis, verbeterde productiemethoden en radio-distributie, dat een van de grieven van de B.O.R.N. tegen Philips geweest was.

¹⁰⁵ Goudsche Radio Industrie stond ook op de zwarte lijst van Philips!

¹⁰⁶ Hier komt Opa terug op de „fraude” tijdens zijn „verzet” voor de Arrondissements-Rechtbank van Rotterdam.

¹⁰⁷ Ik ontving onlangs een e-mail van iemand in Nederland met de volgende zin: „Ik weet niet hoeveel pixelplus-televisies Philips heeft laten bezorgen bij ambtenaren, maar dezelfde praktijken spelen vandaag ook.” Ik ben er heel goed van bewust dat praktijken van deze aard wereldwijd gebruikt worden, en dat regeringen hier blijkbaar zelden iets aan kunnen of willen doen. Het gebeurt niet alleen met artikelen, maar ook met allerlei cadeaus en andere begiftigingen, de kranten staan er zoms vol van. En als er eens iemand ergens betreft word, wordt er een heel kabaal van gemaakt – zoiets gebeurt immers nooit!

108

Op denzelfden datum werd mij door inspecteur Smitkrans van Den Haag **een verhoor afgenomen. Ik dicteerde dezen het verhaal**, zoodat we vlug klaar waren.

Juist enkele dagen van tevoren was mij nog een ander feit ter oore gekomen, waaruit ook al weer blijkt hoe ver de **penetratie** (indringing) van **Philips in regeeringskringen** reeds gevorderd is.

Nu moet U nog eens even goed opletten. U weet er bestaan toestellen, die **burenstoring** veroorzaken door het zoogenaamd **genereeren** en er zijn er ook die dat niet doen.¹⁰⁹

Toch is de hinder in de practijk veel minder dan van zekere zijde wordt opgegeven.

Zelfs in Duitschland worden deze toestellen, de zoogenaamde volksontvangers¹¹⁰ (goedkoope apparaten) op last van de regeering bij duizenden gemaakt. Hitler wil, dat het gansche volk hem hooren kan, als hij voor de microfoon komt.

Zoo deze toestellen werkelijk burenstoring veroorzaakten van eenige beteekenis, zouden ze althans in het bij uitstek technische Duitschland verboden zijn, daar immers Hitler's doel dan niet bereikt werd. Doch integendeel, op last van de regeering worden ze gefabriceerd.

Nu waren er plannen om deze toestellen ook in Nederland te gaan maken. **Met 't oog op de smalle beurzen in crisistijd zou dit voor velen, die een goedkoop toestel begeeren een uitkomst geweest zijn.** Vele kleine handelaren zagen daarin bovendien een middel van bestaan. Reeds werd een aanvang met de fabricage gemaakt.

Wat gebeurt nu?

Er komt een **KONINKLIJK BESLUIT**, hetwelk het fabriceeren, in voorraad houden en gebruiken van dit soort toestellen **verbiedt**.

Natuurlijk is dit besluit er gekomen op verzoek.

Van wien? Dat laat zich denken. Mannen, die het weten, kunnen zeggen, dat het van Philips kwam. Laten we dit maar in 't midden laten. We weten van de penetratie reeds meer dan genoeg.

Wat gebeurt er verder?

¹⁰⁸ Een Radiomuseum van Jean-Luc Fradet in Frankrijk (tsf36@wanadoo.fr) zegt hierover: "Model 636A (1933): Super Inductance with 8 valves! A high-end radio for high-end listeners. French-polished walnut cabinet. This shape is known in Europe as the "cathedral" shape. It is in fact the European version of the American tombstone. But the 636A is not a superheterodyne like most American tombstones. It is a very sophisticated TRF circuit including anti-fading and silent tuning (a kind of squelch). The loudspeaker is a large electrodynamic type with a good frequency response enhanced by the closed wood cabinet. Mellow medium and deep bass."

¹⁰⁹ In Nederlandse kranten van die tijd merkte ik nogal wat artikelen over „bromstoring” of „burenstoring” en wat er aan te doen was. Er was zelfs een „Permanente Commissie ter bestrijding van Radio-storingen”. Radio-distributie werd (vooral in de steden) gezien als een oplossing.

¹¹⁰ Zie bv. Philip I. Nelson's artikel bij <http://www.antiqueradio.org/VolksempfaengerVE301dyn.htm> (met dank!)

Er zijn eenige radiohandelaren bij elkaar gekomen, U weet wel, die door Mr. Hamming betiteld worden met „de kleine man met het confectiepakkie an” en die hebben zich tot den **minister van Binnenlandsche Zaken** gewend.¹¹¹

De minister vraagt, omdat de heeren over technische zaken spreken, advies bij P.T.T. (Hoofdbestuur van Post, Telegraaf en Telefoon), welke rijksdienst ressorteert onder Binnenlandsche Zaken.

EN NU DE Klap OP DE Vuurpijl:

Die kleine handelaren krijgen ook antwoord van den minister.

Prachtig. **MAAR WAT STAAT ER ONDER DIE BRIEF VAN DEN MINISTER ?**

„VERKOOPAFDEELING NEDERLAND EN KOLONIËN”.

Kijk nu eens eventjes naar die brief van Philips, die ik hiervoor heb overgeschreven. Wat staat daaronder? Ook „Verkoopafdeeling Nederland en Koloniën.” Dat staat onder alle brieven van Philips van die afdeeling. Die kleine handelaren gaan naar den minister¹¹² en zeggen: „Excellentie, wij willen U een blamage besparen.”

„Wat blamage?”

„Ja, excellentie, kijkt U eens even dezen brief in, dien we van U ontvangen hebben.”

De minister begrijpt er niets van en belt direct P.T.T. op. Aan de andere kant van de lijn staat een ambtenaar aan wie gevraagd wordt: „Hebben we aan de P.T.T. ook een verkoopafdeling Nederland en Koloniën?”

„Neen excellentie.”

„En hoe komt dan die zinsnede onder die brief, die aan die radiohandelaren is verzonden?”

„Dat zal een vergissing zijn, excellentie.”

„U hoort het heeren, het is een vergissing.”

Zoo was de minister van Binnenlandsche Zaken onbewust, ik zeg **onbewust**, want ik weet, dat het een rechtschapen man is, **directeur eener verkoopafdeeling Nederland en Koloniën**. Waar? Dat moet de lezer maar uitmaken. Wij hebben horen verluiden, dat er typisten zijn aan bureaux van regeringsdiensten, die Eindhovensche adviezen zoo maar klakkeloos overtypen tot de onderteekening toe, en dat de minister, die op zijn ambtenaren vertrouwd, dat niet kan opmerken, daar hij per dag zoo veel te teekenen heeft.

Zeggen we te veel, als we beweren, dat P.T.T. en Philips is één? Is het wonder, dat ik nog meer ging twifelen aan **de billijkheid van mijn vonnis**, waar een man als Ir. Völter, ambtenaar bij P.T.T. de beslissing genomen had, die mij, toen ik hem eens aan P.T.T. bezocht, meedeelde, dat hij een briefje aan de heeren van Philips voor mij zou schrijven, **daar hij ze zoo goed kende?**

Ik heb deze aangelegenheid van de „Verkoopafdeeling Nederland en Koloniën” in verband met Ir. Völter van P.T.T. dan ook in het verbaal doen opnemen, tegelijk met dat schandaal van die f 100.00 fooi (korting) op dat toestel aan een ambtenaar geleverd.

Drie maanden daarna ontving ik door middel van den heer Zwankhuizen, ambtenaar bij de Goudsche politie, een mondelinge mededeeling namens Z.Exc. den minister van Justitie, dat er voor Z.Excellentie¹¹³ geen termen aanwezig waren om op mijn verzoek (aanklacht) in te gaan.

Nu zult ge onwillekeurig vragen: „Wat had ge daaraan om deze dingen bij justitie aan te brengen?”

¹¹¹ Het is onbekend wie die kleine radiohandelaren waren, en wat hun specifieke vraag aan minister de Wilde was.

¹¹² Mr. J.A. de Wilde (1879-1956) ARP, Minister van Binnenlandse Zaken vanaf 26 Mei 1933 tot 24 Juni 1937.

¹¹³ Mr. J.R.H. van Schaik (1882-1962), RKSP, Minister van Justitie van 26 Mei 1933 tot 24 Juni 1937.

Wel, ge begrijpt toch, dat ik gaarne de gelegenheid te baat nam om de regeering, die bemiddelend tusschen mij en Philips wilde optreden **wapens in de hand te geven**, die zouden kunnen dienen om tegenover Philips sterker te komen staan. Immers als de regeering zelf de bewijzen ongevraagd in handen krijgt, dat Philips in de regeeringskringen indringt, zoo zou er voor de regeering gereede aanleiding zijn om hierop te wijzen en dit optreden van Philips ook met mijn proces in verband te brengen. Gij bemerkt echter dat

door den minister van Justitie de wapens werden teruggegeven.

Intusschen was Z.Exc. Dr. H. Colijn¹¹⁴ in de plaats van minister Verschuur aan Economische Zaken, als **minister ad interim** opgetreden.

Ik dacht: „**Nu gaat mijn zon weer op en mijn papieren rijzen.**” Want mijnheer Colijn weet alles.

Reeds eerder had ik minister Colijn verzocht mij een onderhoud toe te staan, daar de heer Ir. M. Polak uit Den Haag, die alles van mijn stukken en situatie afwist, bij een zeker onderhoud zich als overtuigd N.S.B.-er ontpopt had, zoodat er kans bestond, dat dingen, die onaangenaam zouden zijn voor minister Colijn en minister de Wilde (mijn partijgenooten) zouden utlekken.

Minister Colijn echter liet mij telkens weten, dat **hij mij niet ontvangen kon.**

S.O.S. Op 25 April 1934 deed ik in mijn schrijven omstandig verhaal van mijn situatie, daarbij naar voren brengend de diverse motiveeringen, zooals ik die tot hiertoe neerschreef, erop wijzend, dat **ons bedrijf** door het langdurig beslag **te gronde ging**, dat we in eerste instantie voor de rechtbank te Rotterdam het proces (natuurlijk) verloren hadden, omdat op een arbitraal vonnis geen beroep mogelijk is en we dus **geheel onbeschermd stonden.**

Zoo de regeering niet spoedig ingreep, Philips zou gaan executeeren en de zaak dan hopeloos verloren zou zijn.

Ik deelde Z.Exc. mede, dat men op 't ministerie mij verweten had, dat ik voor de organisatie was opgekomen.

„Excellentie, we worden gewoonweg verkocht en tot slaven gemaakt. Een vonnis van een halve ton voor een beweerde inbreuk, terwijl Philips mij onthoudt wat me toekomt. Ik heb geen f 1425.00 om Philips een proces aan te doen, anders deed ik het nog. Het bestaan is ons onmogelijk gemaakt. **De winter is voorbijgegaan, de lente is gekomen, nog zijn we niet verlost.**”¹¹⁵

Ik wees er Z.Exc. op, dat voor de rechtbank te Rotterdam een vals bewijsstuk door den procureur van Philips was getoond,¹¹⁶ doch dat **MIJN** procureur niet de gelegenheid had gehad deze valsheid aan te toonen, omdat er geen gelegenheid voor ruggespraak met mij was, doch het stuk incidenteel aan

---

¹¹⁴ Dr. H. Colijn h.c., (1869-1944), ARP, Minister-President, was ook Minister van Economische Zaken **ad interim** van 17 April 1934 tot 25 Juni 1934.

¹¹⁵ Naar aanleiding van Jeremia 8:20: „De oogst is voorbijgegaan, de zomer is ten einde; nog zijn wij niet verlost.” Opa en Oma's trouwbijbel was de zeldzame „Flakkeesche Bijbel” van professoren Kuiper, Bavinck en Rutgers (Flakkeesche Boek- en Handelsdrukkerij, Middelharnis, 1904), thans in mijn bezit. Voorin staat er: „Wegens veelvuldig gebruik Aug. 1927 hersteld en van nieuwen band voorzien.” en „Voor dagelijks gebruik wegens beschadiging niet meer geschikt. 24 April 1944. JdR.” Opa sprak ook van 1928 tot 1931 wel eens een stichtelijk woord voor de evangelisatie, namens de Gereformeerde Kerken van Gouda en Schoonhoven, en ik bezit ongeveer een dozijn van zijn „preken”, één over Efeziërs 2:8b, uitgesproken kort na de begrafenis van Mr. P.J. Troelstra.

¹¹⁶ Dat deze aanklacht van **fraude in een rechtzaak**, door Opa per brief gemaakt aan de Minister-President in zijn tijdelijke functie als minister van Economische Zaken, nooit onderzocht is, is wel heel merkwaardig. Wat zou dit „bewijsstuk” kunnen zijn? Van de heer Hans Seijlhouwer, Archivaris van het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlandse Protestantisme (bij de Vrije Universiteit te Amsterdam) kreeg ik bericht dat daar **niets** te vinden is van correspondentie tussen Opa en Dr. H. Colijn. Was de uitslag van Opa's „verzet” bij de Rechtbank van Rotterdam misschien ook een geval van „penetratie”? Het Nationaal Archief heeft deze inlichting ook niet.

den rechter werd getoond (niet ingeleverd), en ik eindigde met „**Onze hoop is naast God op Uwe excellentie gevestigd.**”

Ik ontving geen antwoord.

S.O.S. Op 5 Mei 1934 schreef ik andermaal aan Z.Exc. minister Colijn, waarin ik hem meedeelde, dat ik geen antwoord had ontvangen, dat Philips zich van de tusschenkomst van de regeering niets aantrok en mij had doen aanzeggen bij deurwaardersexploit, dat op 16 Mei¹¹⁷ **de executorale verkoop van alle roerende goederen (inboedel en inventaris) zou plaats hebben.**

Ik verzocht Z.Exc. toch tusschenbeide te willen komen, zooals dat blijkt een courantbericht ook geschied was in een geschil tusschen de Spaarbanken en de Beverwijksche veilingen.

Ik wees er Z.Exc. op, dat Philips dankbaar gebruik maakte van het feit, dat minister Verschuur was afgetreden, waardoor hij tegenover mij vrij spel had, en dat van onze zaak niet veel meer overgebleven was na een gedwongen staking van ca. 4 maanden.

Ik ontving geen antwoord, doch werd **andermaal op het ministerie ontboden**, waar ik op 7 Mei verscheen en andermaal, thans aan de heeren Teppema en Kool mijn belangen opdroeg.

Ook toen was steeds het verwijt, bond, bond en nog eens bond.

Hoort gij dit nu, middenstanders van 1935?¹¹⁸

Wij mogen ons blijkbaar niet organiseren. Doen we 't niet, dan worden we doodgedrukt. Doen we 't wel en kunnen we het tegen het groot-kapitaal niet uithouden, dan worden later de voorgangers doodgedrukt.¹¹⁹

Na 16 dagen (23 Mei) ontving ik van het ministerie van Economische Zaken een schrijven, waarin mij werd **geadviseerd naar Philips te gaan** en een onderhoud aan te vragen.

Op **26 Mei** deelde ik het ministerie mede, dat ik een onderhoud had aangevraagd.

Op **18 Juni** 1934 ontving ik van Philips een schrijven, waarin mij bericht werd, dat ik op 23 Juni verwacht werd, en dan volgt de volgende zinsnede:

„Ter Uwer voorlichting diene, dat wij met Z.Exc. den minister van Economische Zaken ad interim een regeling hebben besproken, die de volgende punten inhoudt:” En dan volgen eenige punten, die inhouden betaling van arbitrage- en executiekosten ten bedrage van **een duizend of zeven**, betaling van licentie tot **een paar duizend gulden**, teekenen van een schuldbekentenis van **vijftig duizend**, die niet van kracht zou zijn **als die eerste slordige negen duizend betaald zouden zijn**, plus nog enkele dwangbepalingen. En dan tenslotte nog dit moois: **„DEZE REGELING DRAAGT GEHEEL DE GOEDKEURING VAN ZIJNE EXCELLENTIE DEN MINISTER VOOR-NOEMD” (Dr. Colijn).**”

En dan ..... ja we zijn er nog niet, dan als allerlaatste slot aller sloten nog het volgende:

„en het is slechts op deze basis, dat we met U tot een regeling kunnen komen. U zult goed doen VOOR onze bespreking te overwegen of U bereid bent dit voorstel in beginsel te accepteren.”

Zie zoo, nu wist ik het. Betalen kon ik NIETS meer, daar mijn zaak kapot gemaakt was door het maandenlang beslag. Dus was het ook niet mogelijk het voorstel van de voorwaardelijke schuldbekentenis van vijftig duizend gulden te aanvaarden, daar ik **onmiddelijk al in gebreke zou geweest zijn**, waar ik door de voorwaardelijke schuldbekentenis, onvoorwaardelijk zou zijn geworden en het spel al weer was begonnen.

Bovendien had ik die procedure voor arbiters niet gewenscht, noch in het leven geroepen, **want ik**

¹¹⁷ Deze datum was oorspronkelijk 28 December 1934 geweest, en werd later weer uitgesteld tot 4 Maart 1935. Het is niet bekend waarom de datum de tweede keer werd uitgesteld.

¹¹⁸ Een aanduiding dat Opa dit werk al in 1935 schreef of zelfs voltooide.

¹¹⁹ Beide woorden „doodgerukt”, een methode van de Spaanse Inquisitie (ook in Nederland toegepast tijdens de tijd van Karel V en Filips II) en „doodgedrukt” worden in dit geschrift gebruikt.

had licentie willen betalen, doch nu was ik geheel uitgeput en bezat niets meer.

Maar het mooiste was, dat ik volgens de laatste voorwaarde eerst den strop om mijn hals moest leggen en dan eerst naar Eindhoven kon komen. Immers ik moest in principe van te voren al die voorwaarden accepteren, anders viel er niet eens te praten.

Toch heb ik, omdat ik eraan twijfelde of de beweerde bespreking met den minister ad interim (Dr. Colijn) wel had plaats gehad, op **19 Juni 1934** aan minister Colijn geschreven, en Z.Exc. meegedeeld, wat door Philips beweerd werd, daaraan toevoegende, **dat ik nu óók gaarne een onderhoud met Z.Exc. zou hebben.**

Op 23 Juni gaf minister Colijn de portefeuille van Economische Zaken aan **minister Steenberghe** (één van mijn arbiters, zooals de aandachtige lezer weet.)¹²⁰

Op 27 Juni ontving ik van het ministerie van Economische Zaken bericht, dat men zich niet kon indenken, dat Philips zich niet aan de aanbeveling van het ministerie zou gehouden hebben.

Op 3 Juli 1934¹²¹ schreef ik aan minister Colijn, dat ik gaarne wilde vernemen of Philips inderdaad een regeling met Z.Exc. had **besproken**, zooals door Philips beweerd werd, er op wijzend hoe onbetrouwbaar Philips was, daar toch gebleken was, **dat Philips met ambtenaren aan het ministerie konkelde.**

Ik schreef verder, dat ik mij door de korte zitting van Z.Exc. **gehandicapt** gevoelde, en nog te meer door het zitting nemen van Z.Exc. minister **Steenberghe**, daar deze een mijner arbiters was geweest, die mij tot betaling van zulk een som veroordeeld had.

Ik deed uitvoerig uitleg van de situatie waarin ik gekomen was en dat ik Philips' voorwaarden met den besten wil niet **kon** aanvaarden, omdat ik geen geld meer bezat; dat ook het geld, dat ik destijds voor licentie gereed had opgebruikt was, daar we toch gedurende die lange maanden van 't beslag, hadden moeten **leven.**

Ik schreef, dat uit den eisch van Philips duidelijk bleek, dat ze

mij voor goed aan den ketting wilden hebben.

Ik schreef: „Excellentie, **als het onwaar is** wat Philips beweert en Philips geen regeling met U heeft besproken, **behoef ik U niet te zeggen, wat U te doen staat.**

Indien het wel waar is, wat Philips beweert, zoo neem ik aan, dat U in een moment van druk bezig zijn,¹²² er niet aan gedacht heeft, dat ik geen geld meer heb en beide partijen niet even kapitaalkrachtig zijn.

Indien Uwe Excellentie **niet méér voor mij kunt bereiken** dan wat in het schrijven van Philips uitkomt, zoo zoudt U mij zeer verplichten mij dit te berichten. **Dan vraag ik U beleefd excuse voor al de moeite, die ik U veroorzaakt heb.**

---

¹²⁰ Het ligt voor de hand, dat dit „conflict of interest” van minister Steenberghe vandaag misschien anders gehanteerd zou kunnen worden, ook vanwege „Ombudsmen” en andere manieren om het publiek te beschermen van excessen vanwege ambtenaren en politici. Misschien zijn de media (kranten, radio, televisie en internet) vandaag ook wel meer op hun hoede. Het probleem was natuurlijk dat Philips de „nationale industrie” was geworden, met heel veel werknemers, en dus een entiteit waartegen niemand iets durfde te doen. „Een staat in een staat”, zoals Opa dat bovenaan noemde. Zien we vandaag niet precies hetzelfde met oliemaatschappijen, chemiese industrieën, verzekeringsmaatschappijen, banken, pharmaceutische maatschappijen, „software- and hardware monopolies”, scheepvaartmaatschappijen, de automobielnijverheid, en zelfs grote raadgevende firma's, noem maar op? “Too big to fail.”

¹²¹ Op die dag overleed Prins Hendrik, echtgenoot van koningin Wilhelmina. De begrafenis was op 11 Juli. Een paar maanden eerder, op 20 Maart 1934, was Koningin Emma overleden.

¹²² Zaterdag 7 Juli 1934 was de dag van de beruchte Jordaanopstand; op die dag bezocht Dr. Colijn dit stadsdeel van Amsterdam. Men kan van al deze feiten zien dat Dr. Colijn zijn handen wel erg vol had in deze tijd.

Doch indien Uwe excellentie **wel** meer voor mij kunt bereiken, zoo verwijs ik in dit verband nog eens naar de gefotografeerde brief van Philips, waarmede duidelijk door mij werd aangetoond, dat Philips en ambtenaren aan het ministerie **corruptie** plegen.

Met zulk een firma moet ik rechten.”

En dan verwijs ik nog eens naar de affaire „Verkoopafdeeling Nederland en Koloniën” en dan vermeld ik nog eens alle feiten in 23 punten, zoodat de heele historie aan de aandacht van minister Colijn voorbijgaat. En dan eindig ik als volgt:

„Zoo is dan de handelszaak van dezen kleinen man na een half jaar kapotgemaakt en wordt hij nu na een half jaar toegelaten met zijn doodsvijand te spreken, die hem de voorwaarde stelt, eerst zich den strop om den hals te leggen.

Vergeet Uw afkomst, o Bataven!¹²³

Is het wonder excellentie, dat deze man zich afvraagd of dan in Nederland de kleine luiden¹²⁴ er tegenwoordig alleen maar zijn om door het grootkapitaal vernietigd te worden?

Beleefd verzoek ik Uwe excellentie mij te willen berichten of U dit schrijven gelezen heeft en of er kans bestaat, **dat ik van Philips door Uwe bemiddeling af kom op een wijze, die voor mij binnen de grenzen van het mogelijke ligt.**

Kan dat niet dan rest mij niets meer dan te vechten tot het bitter eind.¹²⁵

En dan deel ik Z.Exc. nog eens mede, dat Ir. M. Polak, de N.S.B.-er, die van mijn stukken alles afweet, mij begint uit te lachen en zegt dat er voor mij van deze regeering niets te verwachten is, en dat Philips toch voorschijft hoe het gaan zal.

„Excellentie het begint er nu toch wel wat op te gelijken. En wat zegt U er wel van, excellentie, dat het in ons vrije landje mogelijk is met de wet in de hand, een kleinen man zoo het leven onmogelijk te maken (dit heeft nu eens niets met de crisis te maken) en **dat er een toekomstig minister der Kroon**¹²⁶ **gevonden wordt, die er niet voor terugdeinst** een middenstander, die zich met alle macht op het recht beroept, zelfs getuigenverhoor te weigeren en een boete op te leggen van **zegge 50 duizend gulden?**”

Intusschen had in Eindhoven het groote jubileum plaats gevonden en werd **Philips de derde**¹²⁷ de doctor honoris causa **tot ridder geslagen**¹²⁸ en bevatte de Standaard artikelen van een pagina over dezen

---

¹²³ Dit was de titel van een vaderlandsgezind gedicht (tegen de Franse overheersing) door ds. Adam Simons (1812) die ook ergens De Evangelische Gezangen „de Schandzuil der Nederlandsche dichteren van de 19^e eeuw” noemde. Het eerste vers luidt: „**Vergeet uw afkomst, o Bataven! En staat den grond der vad’ren af; Daar liggen zij met eer begraven, Wier fierheid u dat erfdeel gaf.**” Ik weet niet hoe bekend dit lied in 1935 was (of thans is!) Opa had het misschien vroeger op school geleerd.

¹²⁴ Volgens www.parlement.com: (waarvan ook de foto’s van de ministers komen, en wat andere inlichting): „De ARP van Kuyper richtte zich op de „gewone” kiezers, de kleine luyden, en was voorstander van uitbreiding van het kiesrecht en van sociale zekerheid.”

¹²⁵ „Bittereinder” is ook al weer zo’n echt Afrikaans woord!

¹²⁶ Hier wordt Minister Steenberghe bedoeld. Hij trad af uit het kabinet minder dan een jaar later, op 6 Juni 1935, omdat hij vond dat Nederland in navolging van andere landen moest overgaan tot devaluatie van de gulden. De RKSP kritiek op het regeringsbeleid was de oorzaak dat Koningin Wilhelmina op 31 Juli 1935 aan dit kabinet ontslag verleende. Pas na de devaluatie van de Franse en de Zwitserse franc werd op Zondag 27 September 1936 door het crisiskabinet Colijn-III bekend gemaakt dat de gulden door een uitvoerverbod van goud was losgemaakt van het edele metaal. Minister Steenberghe was later in de oorlog ook minister in Londen.

¹²⁷ Hier wordt Gerard Leonard Frederik Philips (1858-1942) bedoeld, de stichter van de firma in 1891. Hij kreeg in 1917 een eredoctoraat van de Technische Hoogeschool te Delft. Zijn jongere broer Anton Frederik Philips (1874-1951) werd “chief executive officer” van de firma in 1925, en kreeg in Juni 1928 een eredoctoraat in handelswetenschappen van de Handelshogeschool Rotterdam.

¹²⁸ Ik weet niet welke heer Philips tot ridder geslagen werd. Misschen was dit een glippertje van Opa.

groote der aarde, die van de schouderen en opwaarts hooger was dan al het volk.¹²⁹

Huldiging van dr. Gerard Philips.

Te Eindhoven is in het natuurkundig laboratorium der Philips-fabrieken een gedenksteen onthuld, aangeboden door het personeel van het laboratorium aan dr. Gerard Philips, ter gelegenheid van zijn 50-jarig ingenieursjubileum.

Prof. dr. G. Holst wees in zijn toespraak tot dr. Gerard Philips op het feit, hoe dit laboratorium tot stand is gekomen op initiatief van dr. Gerard Philips, die de betekenis van het wetenschappelijk onderzoek voor de Philips industrie reeds vroegtijdig heeft ingezien.

Na een overzicht over de ontwikkeling en uitbreiding van het laboratorium te hebben gegeven, verzocht de heer Holst dr. Gerard Philips tot onthulling van den steen over te gaan, hetgeen door een lichtstraal langs electrischen weg geschiedde.

Op den gedenksteen is ingebetteld: „Ter gelegenheid van het 50-jarig ingenieurs-jubileum van dr. Gerard Philips, den grondlegger der Philips industrie, - werd deze steen als huldeblijk van het Laboratorium, geplaatst 30 Juni 1933.”

Dr. Gerard Philips dankte allen, die aan dit huldeblijk hebben medegewerkt en bracht tevens prof. Holst hulde voor het door hem en zijn medewerkers verrichte wetenschappelijke werk.

Tot slot werd een rondgang gemaakt, waar op eenige nieuwe vindingen werden bezichtigd.¹³⁰

Als men zooveel ondervonden heeft, wordt men vanzelf achterdochtig.

Het spreekt vanzelf, dat we te Eindhoven niet tot overeenstemming kwamen. Betalen! Betalen! En wie kan betalen als hij geheel is uitgemergeld.

Heil, heil! het grootkapitaal, heil!¹³¹

De „kleine man met het confectiepakkie an” kan geen groote advertenties plaatsen.¹³² Daar heeft hij geen geld voor, vooral niet als hij door den grooten Saul achtervolgt wordt als een veldhoen op de bergen.¹³³

OP 5 JULI 1934 ONTVING IK ANTWOORD VAN MINISTER COLIJN'S SECRETARIS: „UW BEWERING IS ONJUIST. ZIJNE EXCELLENTIE LAAT U WETEN, DAT HIJ GEEN ONDERHOUD MET PHILIPS GEHAD HEEFT.”

Toen heb ik op 24 Augustus 1934 bij Philips een onderhoud aangevraagd en ontving op 28 Augustus bericht, dat men mij niet eerder kon ontvangen dan begin October.

Op 12 October ben ik naar Philips gegaan en heb de beide brieven naast elkaar gelegd, de eene van Philips, waarin beweerd wordt, dat de regeling met minister Colijn **BESPROKEN** is, de andere van den secretaris van minister Colijn, waarin mij namens Zijne Exc. het tegendeel bericht wordt, namelijk dat geen bespreking heeft plaats gehad.

Tableau.

Is het niet fraai lezer? Maar ik laat me niet kisten, permitteer me deze uitdrukking, voor en aler ik goed dood ben.

¹²⁹ Zoals Koning Saul – 1 Samuel 10:23. Ik weet niet hoe groot van stuk de gebroeders Philips waren..

¹³⁰ Uit het Rotterdamsch Nieuwsblad, 28 October 1933, bladzij 3.

¹³¹ Vóór 1930 begonnen de Nazi's in Duitsland al met de leuze „Heil, Führer!” en „Heil, Hitler!”

¹³² „Public Relations” was in die tijd al een sterk punt van Philips. In de kranten op het internet die ik zag, staan veel Philips advertenties, verslagen over nieuwe ontwikkelingen en van bezoeken aan Eindhoven door buitenlandse gasten. Er werden ook conferenties gehouden van bv. de Nederlandse Persunie. Een redacteur van een krant zou dus niet makkelijk iets schrijven dat als anti-Philips beschouwd kon worden. Verder is het bekend dat P.S.V. (Philips Sport Vereeniging) op 23 Juni 1929 het voetbalkampioenschap van Nederland won, volgens een volledige reportage in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 24 Juni 1929, bl. 2.

¹³³ Een verwijzing naar 1 Samuel 26:20, waar David zich tegen koning Saul beklagde.

„Dan zal ik maar eens naar Den Haag gaan”, zei ik. Aangezien mij audiëntie geweigerd werd, heb ik op **3 December 1934** in een **gedocumenteerd schrijven aan minister Steenberghe** een uitzetting gegeven van de situatie, waarin ik gekomen was.

Ik deelde hem mede, dat ik vanwege het geringe resultaat, dat ik met de regeeringsinmenging bereikt had, waarvan feitelijk de conferentie te Eindhoven pas ik **October** het gevolg was, reeds in hooger beroep was gegaan voor het Gerechtshof in Den Haag, omdat ik in ieder geval ook **tijd wilde winnen** en tijdens de onderhandelingen hiet geheel onbeschermd wilde staan; dat echter **evenmin** als in Rotterdam voor het hof in Den Haag **mijn beroep op artikel 14** aan de orde had kunnen komen, omdat de wet dat niet toelaat.

Daardoor kon het niet anders of de rechter moest wel een heel verkeerden indruk van de zaak gekregen hebben.

Ik schreef hem over mijn bezoek aan Eindhoven en dat men van mij betaling verlangde, die geen cent meer had, zoodat ik andermaal op tusschenkomst aandrong.

S.O.S. Ook aan minister Colijn schreef ik op **3 December** nog eens en brief, waarin nik hem op het hachelijke van mijn toestand wees en ik eindigde met „**Minister Steenberghe heeft mijn als een bedelaar van de deur gestuurd.**”

„U zult toch excellentie, zoo’n **bedelaar (Geus)** nadat hij geheel is uitgekleeft, niet door **Philips den derden, het schrikbeeld, de nachtmerrie van den middenstand**, laten doodrukken? Zoudt U niet excellentie kunnen en willen bewerken, dat aan dezen wanhopigen toestand na een jaar een einde komt?

Op 5 December ontving is van den particuliere secretaris van minister Colijn bericht, **dat het buiten de macht van Z.Exc. lag hierin iets te doen.**

S.O.S. Op 6 December zond ik een uitgeknipt bericht uit de Standaard aan minister Colijn, waarin sprake is van een vordering, die de Spaarnebank te Haarlem had op de Beverwijksche veilingen.

Daarin staat: „De regeering heeft echter te kennen gegeven, dat ze deze kwestie in der minne geschikt **wil** zien.” Voorts staat er: „De Spaarnebank heeft verklaard het van Z.Exc. den minister van Economische Zaken ad interim ontvangen compromis te aanvaarden.”¹³⁴

Ik wees er Z.Exc. op, dat hier de regeering toch ook gebruik maakt van haar invloed en dat er zelfs sprake in was van **willen**.

„Zoudt U mijn niet spoedig een onderhoud willen toestaan? De fatale datum is zeer nabij. Ik heb zoo zeer op U gerekend en U kent toch ook **de gelijkenis van den barmhartigen Samaritaan, waarin sprake is van dien man, die de roovers half dood hadden laten liggen?**”¹³⁵

Mijn positie is niet beter. U kunt toch immers niet aan mij voorbijgaan, daar U alles weet?!!!”

Op 6 December ontving ik van minister **Steenberghe** antwoord, dat hij niet met mij in debat wilde treden over de uitspraak van arbiters. „Er heeft een normale procedure plaats gehad. Het ligt niet op mijn weg de uitspraak ontdaan te maken.”

Let wel, dat belijft zijne excellentie een normale procedure te noemen!

Een procedure gebaseerd op een contract

dat geteekend werd

ONDER DE BEDREIGING VAN 30 BAJONETTEN

onder den druk der wetenschap, bij niet tekenen broodeloos te worden.

S.O.S. Op 6 December zond ik aan minister Steenberghe een verzoek om audiëntie, dat bovenaangehaald schrijven kruiste.

¹³⁴ Dat specifieke compromis tussen de Spaarnebank en de Beverwijkse veilingen was toen al vijf maanden oud!

¹³⁵ Een verwijzing naar de barmhartige Samaritaan in Lucas 10:33. Toen ik als kleuter dit Bijbelverhaal hoorde, schertsten mijn ouders wel eens over de „barmhartige Amerikaan”, naar aanleiding van het Marshall Plan....

Op 7 December ontving ik antwoord, dat mij geen audiëntie werd verleend.

S.O.S. Op 7 December schreef ik aan minister Colijn een brief in zijn kwaliteit als **VOORMALIG LEIDER DER A.R. PARTIJ**¹³⁶, erop wijzende, dat ik 35 jaren achtereen de belangen der Anti-Rev. Party had voorgestaan, ten koste van vele opofferingen en financiële offers, dat ik echter nooit mijn beginsel had gediend om er beter van te worden, doch dat het voor de hand lag, dat men in nood verkeerende, positieversterking zocht, daar waar men die meende te kunnen verwachten.

Dat ik eenmaal een beroep had gedaan op een R.K. minister, die mij op ongeloofelijke wijze had voortgeholpen. Dat ik thans in uitersten nood een beroep deed op minister Colijn, omdat het toch immers van Philips **alles „.....” was.**

Dat ik geen geld meer had om te betalen en dat het toch voor ons als te goeder naam en faam bekend staande burgers zoo'n vernedering zou zijn als onze inboedel publiek zou verkocht worden.

Dat ik daarom beleefd verzocht een enkel briefje naar Philips te willen schrijven op het voetspoor van minister Verschuur. **S.O.S. Op 7 December** schreef ik nog eens aan minister Steenberghe, hem meedeelende, dat ik ook geen prijs stelde op debat, doch op tusschenkomst der regeering.

Ten slotte wees ik er Z.Exc. op, dat ik in 't begin van dat jaar bij mijn eerste bezoek ter sprake had gebracht „**het algemeen belang.**” Dat Philips tegenover den bond, waarvan ik op 't laatst voorzitter was, zijn verplichtingen, afspraken en in principe aanvaarde punten niet was nagekomen en diensgevolge mijn verzoek om interventie mede te willen bezien in 't licht van het algemeen belang. Ik wees er den minister op, dat hij mijn diverse besprekingen op het ministerie met opzet en stelselmatig over de belangen van den bond, waarvoor ik op was gekomen, heen gepraat werd en dat noch de heer Kool, noch later de heer Teppema daarvan iets wilden hooren.

Op 12 December vulde ik mijn verzoek aan. **Op 14 December** ontving ik van minister Steenberghe bericht, dat Z.Exc. niet kon ingrijpen en verder met mij niet wenschte te correspondeeren, daar de zaak hem volkomen bekend was.

----- einde van de derde bladzij -----

S.O.S. Op 7 December schreef ik aan minister Colijn en verzocht hem mij niet aan de ongenade van Philips te willen overgeven. **S.O.S. Op 12 December** schreef ik aan minister Colijn, **dat mijn schip aan den grond was geloopt, en ik omringd was door kapers**, zoodat ik Z.Exc. beleefd verzocht mijn S.O.S. te willen beantwoorden door aan mijn verzoek in mijn vorig schrijven gedaan, te willen voldoen en aan Philips het gewenschte briefje te willen schrijven.

Ik wees op het feit, dat de minister toch wel eens meer zelf een briefje schreef, zooals me dat bleek uit „De Standaard”¹³⁷, die meldde dat de oudste lezer van Z.Exc. een briefje ontvangen had.

Voorts, dat ik in „Het Ochtendnieuws”, morgenblad van „De Standaard”, een artikel van Z.Exc. in vetten rand gelezen had, waarin Z.Exc. aanraadt „**Als de wanhoop nabij is harder te werken,**” hetwelk door ons al jaren werd gedaan, met het resultaat, dat de producten van onze hand den monopolist Philips de oogen uitstaken.

„Excellentie, U weet alles. U zijt in de hoogste macht. Nu mag ik toch kwalijk bejegend zijnde op U een beroep doen.”

Inmiddels had ik aan **Philips andermaal een onderhoud aangevraagd.**

---

¹³⁶ Dr. H. Colijn was voorzitter van het Centraal Comité van ARP-kiesverenigingen van 14 April 1920 tot 26 Mei 1933, en politiek leider der ARP van 14 April 1920 tot 18 September 1944. Opa's term „voormalig” is dus niet helemaal correct.

¹³⁷ Het dagblad van de Anti-Revolutionaire Partij. Acht jaar later stond mijn geboorteaankondiging in die krant.

Het gevaar van
groepsegoïsme.

Bij een gaan in de lijn der bedrijfsorganisatie, waarbij aan een in het leven te roepen orgaan, onder zekere voorwaarden verordenende bevoegdheden worden toegekend, zijn vele moeilijkheden te overwinnen. Praktisch is er hier weinig verschil, voor wat het economische betreft, met kartelvorming. Op zich zelf bestaat hiertegen geen bezwaar. Maar er zijn toch wel gevaren, waarvoor onze ogen van meet af geopend moeten zijn. De zonde werkt ook in de corporaties. Door groepsegoïsme kan het algemeen welzijn geschaad worden. De prijzenpolitiek van het georganiseerd bedrijf blijft een zaak, waarop terdege gelet moet worden. Eveneens zal er tegen gewaakt dienen te worden, dat de technische vooruitgang wordt geremd, omdat de prijzen vaak gebaseerd zullen worden op de bestaansmogelijkheid van de niet in de beste condities verkeerende ondernemingen.

Nu zijn er, zooals wij in ander verband reeds opmerkten, in onze moderne maatschappij verschillende economische correctieven. De consumenten staan niet gansen ongewapend. Althans niet in een land, dat zich niet met hoge tariefmuren omringt. Ook zal men in Nederland wel niet zoo gemakkelijk uit het oog verliezen, dat export voor ons volk een levensbelang is.

Maar dit alles neemt toch niet weg, dat bij breede ontwikkeling van het corporatieve leven, de overheid geroepen zal worden, om het algemeen welzijn te beveiligen tegenover het eenzijdig groepsbelang van bepaalde corporaties. Zij zal daartoe over de noodige outillage moeten beschikken.

138

In het **antwoord van Philips**, dato 14 December, wordt mij meegedeeld, dat **de eisch tot het in principe aanvaarden van de voorwaarden gehandhaafd bleef, en dat het anders niet noodig was te komen praten.**

Dit beteekende, lezers, dat ik nog steeds met den strop om de hals naar Eindhoven moest komen.

Op 29 December heb ik aan Philips geschreven, dat ik bij mijn aanstaand bezoek zou aantoonen niet in staat te zijn tot betaling.

Op 5 Januari 1935 ontving ik bericht dan men mij op 8 Januari kon ontvangen, doch dat ik daaruit niet moest afleiden, dat ik niet behoefde te betalen.

Ik ben er op 8 Januari heengegaan. **Met een verklaring van den inspecteur der directe belastingen alhier**, heb ik mijn bewatering, dat ik niet betalen kon gestaafd. Mocht niet baten.

Men zou zoo zeggen als de fiscus zoo'n verklaring afgeeft, houdt alle tegenspraak op. Mis gerekend.

Ik moest aan de ketting.

¹³⁸ Uittreksel van bl. 418, Hoofdstuk XVI uit het boek van Dr. H. Colijn dat in 1934 werd uitgegeven. Details bij voetnoot 137. Zie specifiek de verwijzing naar het *algemeen welzijn* en *groepsbelang*. Dit boek kreeg ik te lezen van mevr. Sheila Colenbrander van Surrey, B.C., Canada, weduwe van de heer Ben Colenbrander (lid van de Irene Brigade), die het kocht vóór zijn vooroorlogse emigratie naar Argentinië. Van daar af werd hij opgeroepen naar London, waar hij in dienst van Prins Bernhard trad.

Een steno-typiste werd ontboden en een verklaring gedictieerd,¹³⁹ die zoo verregaand en intens listig is, dat, als men er niet op bedacht is, **men levenslang onder economische slavernij zou komen te staan.**

Deze verklaring begint met het opschrift: „**Aan iedereen, dien het aangaat**”.

U ziet dus het is onbeperkt. En dan moest ik in die verklaring toestemming geven tot algeheel boekenonderzoek aan iedereen, die Philips maar belooft te zenden, op ieder tijdstip en in tijdsduur ook onbeperkt, dus levenslang. Voorts toegang geven tot alle ruimten en localiteiten. Aan wien vraagt ge? Wel aan iedereen, die door Philips gestuurd wordt. Wanneer? Wel onbeperkt in tijdsduur, dus ook levenslang. Voorts machtiging tot onderzoek bij de Bank (opheffing dus van het Bankgeheim). Ja de Bank zal mij aan zien komen. Ook al zou ik machtiging geven, (ik heb niets te verbergen), dan zou de Bank tot Philips zeggen, de Raadt kan machtigen zooveel hij wil, maar U blijft met Uw oogen uit **MIJN** boeken. **U ziet deze verklaring is zoo onbeperkt en zo algemeen, dat men feitelijk niet begrijpt hoe ze 't bij elkaar krijgen.** Ja, zelfs inzage bij al onze leveranciers van de boeken en rekeningen, die op ons betrekking hebben, over een onbeperkt aantal jaren terug en in de toekomst levenslang.

Tijdens het wachten op de typiste moest ik nog vernemen, dat men dan tegelijk bij dat boekenonderzoek **eens de kostprijs van onze toestellen zou uitrekenen.** Ik zeide, dat dit met een onderzoek naar de mogelijkheid van te kunnen betalen niets te maken had.

En dan moest door het dicteeren aan de typiste nog de indruk gevestigd worden, alsof deze verklaring speciaal voor mij werd opgemaakt. Cliché-werk, lezers, en anders niet. **Zoo zijn er tientallen, wellicht honderdtallen van die verklaringen opgemaakt, en zijn er heel wat aan de ketting gelegd.**

Ik stak het stukje in mijn zak en zeide mij te zullen beraden. Teeken nu maar, zeide Hamming.

Ja, ja, als ik me maar liet imponeeren door al die groote gebouwen en door de hachelijke omstandigheden waarin ik verkeerde.

Binnen een week moest ik antwoorden **en anders executie.** Ik heb niets beloofd.

Het zwaard van Damocles, dat nu reeds een jaar boven mijn hoofd had gehangen, zakte weer een beetje dieper.

Ik schreef op **14 Januari** dat ik geen beslissing kon nemen, doch van te voren wilde weten of, wanneer ik de verklaring teekende, ik dan **ook van het vonnis af was**, daar anders het onderzoek geen zin had.¹⁴⁰

Op 21 Januari ontving ik antwoord waarin gezegd werd, dat men bemerkt had, dat ik mij aan de „overeengekomen” termijn niet had gehouden en daarin aanleiding had gevonden **om den procureur opdracht te geven de executie voort te zetten**, te meer waar ik mij aan geen enkele regeling hield en de meest voor de hand liggende contrôle-maatregelen van de hand wees.

Dat moet je gezegd worden van een firma, die aldoor gemaakte afspraken en regelingen verbreekt.

Op 28 Januari schreef ik aan Philips, dat ik geen enkele afspraak gemaakt had, geen enkele regeling had getroffen, zoodat van het niet houden van afspraken mijnerzijds geen sprake kon zijn.

Dat ik 't niet helpen kon, het tempo Philips thans te langzaam was en dat ik in 't **begin van 1934** al had willen regelen en Philips in **Juli** schreef, dat ik in **October** pas komen kon om te praten.

Dat ik getoond had te willen regelen, doch niet met beloften en verklaringen, die gingen boven mijn draagkracht.

¹³⁹ Als kind werd mij verteld dat Opa eens wegliep uit een vergadering in Eindhoven, waar een verborgen microfoon op tafel stond. Dat was heel waarschijnlijk niet deze vergadering, maar een vorige.

¹⁴⁰ Twee dagen hierna, op **16 Januari 1935**, verleende de Octrooiraad **Nederlands Octrooi No. 34759** aan Ir. Idzerda, **op grond van O.A. 50298**. Wist Philips dat? Wist IDZ dat? Was Opa er van bewust? Zie Bijlage 37.

Dat ik niet bereid was de verklaring, die mij levenslang onder Philips' contrôle zou brengen, te teekenen.

Dat het evenmin noodig was, dat Philips den kostprijs van mijn toestellen liet uitrekenen en dat ik niettemin bereid was, ondanks de overlegde verklaring van den heer inspecteur der directe belastingen, een **onpartijdig accountantsonderzoek** toe te laten, onder voorwaarde dat deze accountant slechts rapport zou uitbrengen over deze ééne aangelegenheid of ik betalen kon of niet.

„Uw mededeeling dat U aanleiding heeft gevonden Uw procureur opdracht te geven de executie voort te zetten, bevreemd mij zeer.”

„Indien U meent op deze wijze te moeten optreden, waarbij vanwege de geringe opbrengst eener inboedel en eenige oude toestellen, plus een schrijfbureau enz., voor U geen enkel financieel voordeel naar voren treedt, doch alleen de begeerte mij ongerief te bezorgen en mijn goeden naam en eer aan te tasten, zal ik hoe ongaarne ook, genoodzaakt zijn de noodige maatregelen te nemen en op gepaste wijze een contraprestatie hiertegenover **moeten** stellen.”

U weet wel, lezer, generaal Chassé gaf bij de overgave van den citadel van Antwerpen ook zijn degen maar niet over, maar brak hem voor zijn knie in tweeën.¹⁴¹

Al is men klein en machteloos, daarom behoeft men nog niet laf te zijn.

S.O.S. Op 23 Januari begaf ik mij naar Den Haag naar het ministerie van Waterstaat, naar minister Colijn, destijds minister ad interim,¹⁴² met het volgende briefje, dat de kamerbewaarder hem overhandigde:

„ Excellentie, Mag ik in uitersten nood en door Philips tot het uiterste gebracht, U even spreken? U alleen kunt erger voorkomen. Van Uwe Excellentie de dw. dr., J. de Raadt.”

De kamerbewaarder gaf mij het briefje terug met de mededeeling: „Minister Colijn zegt, dat U maar naar minister **Steenberghe** moet gaan”.

Ik ging naar minister Steenberghe.

Hetzelfde verzoek. En het antwoord:

„Zeg aan mijnheer de Raadt, dat ik alles weet en deze zaak voor mij is afgedaan.”

Ik weer naar minister Colijn. Ik verzoek den kamerbewaarder:

„Wilt U aan den minister zeggen, dat minister Steenberghe mij heeft weggestuurd en vragen of ik nu minister Colijn even spreken kan?”

Antwoord van den minister: „Neen”.

---

¹⁴¹ In de oorlog die volgde op de Belgiese opstand van 1830, gaf generaal Chassé na een hevig artilleriebombardement en beleg van 25 dagen op 24 December 1832 de zwaar beschadigde citadel van Antwerpen over aan Franse troepen. 166 officieren en 4,442 onderofficieren / manschappen werden krijgsgevangen genomen. In mijn jeugd vertelde Vader graag dit verhaal.

¹⁴² Ir. J.A. Kalff (1869-1935). Vrijheidsbond, Minister van Waterstaat, was op 13 Januari overleden aan een tijdens een dienstreis opgelopen longontsteking. Als spoorwegingenieur en hoofd van de Nederlandse Spoorwegen voor zijn verkiezing tot de Tweede Kamer in 1933, was hij „meer ondernemer dan politicus”, en verantwoordelijk voor de Zuiderzeewerken in de crisis. Ir. Louis Kalff was een architect / ingenieur / vormgever bij Philips. Ik weet niet of deze twee personen verwant waren, of verwant aan de Curator, Mr. C.P. Kalff.

S.O.S. Op den 23sten Januari (dat is dus denzelfden dag) thuisgekomen, schreef ik aan minister Colijn (op aanraden van diens particulier secretaris), dat ik tot mijn spijt niet tot een onderhoud bij Z.Exc. was toegelaten, en dat Philips mij had **tot executie te zullen overgaan**.

„Excellentie, Philips heeft mij zoo ver in 't nauw gebracht, dat ik niets meer bezit. Alleen eenige verouderde radiotoestellen en een inboedel van 28 jaar oud.¹⁴³ Doch deze moesten er nu ook nog aan.

Ware ik een crisisslachtoffer, ik zou mij niet tot U gewend hebben. Als de executie zou doorgaan, zou mijn goede naam niet alleen zijn aangetast, doch zou ik ook vreezen voor de gezondheid van mijn lieve vrouw, die deze schok moeilijk zou te boven komen.

Ik ben onschuldig. Arbiters hebben mijn hoofdverweer gepasseerd. Hoe is het toch mogelijk, dat ze mij veroordeelen tot een boete van een halve ton en mij aan de „.....” overleveren!

Ben ik niet het slachtoffer van wreedaards?

Kunt U dat gedoogen?

Excellentie, laat mij weten, dat U aan Philips geschreven heeft. Ik wil van mijn armoedje wel f 1.00 per week desnoods aan Philips afstaan als de executie maar niet doorgaat, want dat komt mijn vrouw niet te boven.”

Op 24 Januari ontving ik van den particulier secretaris van minister Colijn bericht, dat Z.Exc. de stukken had gelezen doch geen enkele bevoegdheid had.

Het was toen juist dertien maanden geleden, dat minister Colijn blijk had gegeven wel bevoegdheid te hebben, evenzoo als minister Verschuur destijds bevoegdheid gehad had.

Was er iets veranderd in die 13 maanden?

Was er reden voor om van houding tegenover mij te veranderen?

Ik denk aan de tafelrede in Amsterdam voor 500 liberale grootkapitalisten, de captains of industry, tot welke categorie Philips ook behoort, althans in die gedachtengang. Ik voor mij stel andere eischen aan een captain.

Ik denk aan de langdurige ovatie.

Ik denk aan de kwalificatie van wijlen minister Kalff, volgens minister Colijn een regent bij uitnemendheid.

In het regentenkader past niet het op te nemen voor de kleine luiden, ook niet voor dien kleinen man uit Gouda en diens bond.

Voor mij was het laatste briefje van minister Colijn's secretaris het overtuigend bewijs, **dat ik van die zijde totaal niets meer te verwachten had.**

Dus moest ik de gebeurtenissen afwachten.

De laatste brief van Philips was, **dat opdracht was gegeven tot executie.**

Herinner ik me goed zoo was het Johan van Oldebarneveld, die aan zijn beul vroeg:

„MAAK HET KORT”.

Zoo heb ik wegens het ondragelijk herhaaldelijk uitstellen, wachten en dralen met deze executie, op 28 Januari aan Philips een schrijven gezonden, waarin ik berichtte, dat de houding van Philips, die mij nu reeds maanden achtereen met executie dreigde, voor mij ondragelijk was geworden.

Vandaar dat ik verlangde, dat Philips zou **kiezen of deelen: òf voortzetting der executie òf mij schadeloos stellen** wegens de groote schade mij aangebracht door het niet nakomen van artikel 14.

„Dit is mijn laatste poging om met U te geraken tot een toestand van rust en vrede, waartoe ik al menigmaal stappen heb gedaan, waarbij U zich echter telkens aan gemaakte afspraken heeft onttrokken.”

---

¹⁴³ Oma was Wilhelmina Hendrica (Mien) van der Wart (1884-1955), en hun trouwdag was op 16 Januari 1907 te Voorburg, waar haar vader Theodorus Arnoldus van der Wart jarenlang schoolhoofd was van de School met den Bijbel en ook voorzitter van de A.R.P. kiesvereniging van Voorburg.

U voelt wel lezer, dat het zoo niet langer kon blijven. Ik kon geen oogenblik meer van huis af. Er moest wat gebeuren.

Op 18 Februari 1935 werd mij door **deurwaarder van Engelenburg** van Rotterdam aangezegd, **dat de executie op 4 Maart zou plaats hebben**, eerst aan mijn woning, daarna aan de zaak.

Daar ik hem zelf niet had te woord gestaan, heb ik hem den volgenden dag wezen bezoeken, opdat ik weten zou hoe het met zoo'n executie zou toegaan.

Hij zegde mij toe deze te zullen doen plaats hebben op een wijze, die **voor mij het minst pijnlijk zou zijn**, en vroeg of ik iemand had, die alles in eens koopen zou.¹⁴⁴

Vrijdag 1 Maart verscheen in de Goudsche Courant de **advertentie van de executie**, tegelijk in een Rotterdamsch blad.

OP ZATERDAG 2 MAART WAS MIJN BODEM ZOO DIEP GEZONKEN, DAT DE COMMANDOBRUG NOG MAAR BOVEN HET WATER UITSTAK, EN ONZE VLAG BOVEN IN DE MAST MET HET OPSCHRIFT „SAEVIS TRANQUILLUS IN UNDIS.”¹⁴⁵

Mijn woning was **onbewoonbaar** geworden.¹⁴⁶

Openbare Verkoop

op **Maandag 4 Maart a.s. des v.m. 11 uur in het pand Piersonweg 4 en Gouwe 17, te GOUDA, van eenige Meubilaire goederen, Radio's, Onderdeelen, etc.**

Aanvang verkoop in pand Piersonweg. 14736 12

**J. N. VAN ENGELBURG,
Deurw. R'dam. Telef. 52992.**

Nog een Zondag ertusschen en de executie zou plaats hebben.

Mijn vrouw en de jongste kinderen¹⁴⁸ zond ik naar familie buiten de stad. Mijn vrouw echter wilde mij niet verlaten.

Toen ik haar zeide, dat ze mij het meest kon dienen door heen te gaan, is ze met de kinderen vertrokken.

Toen zijn we¹⁴⁹ de boel gaan afbreken en naar beneden gaan brengen, omdat we het risico niet wilden loopen, dat het publiek eventueel door onze heele woning zou stiefelen.

¹⁴⁴ Als Oma met drie van mijn tantes naar Alphen aan de Rijn ging (wat ik alleen kan vermoeden), was het bezoek aan haar zwager en schoonzuster misschien de doorslag van wat in voetnoot 149 beschreven wordt?

¹⁴⁵ Deze Latijnse spreuk „Rustig te midden van de woelige baren” was niet alleen de persoonlijke spreuk van Willem de Zwijger, Vader des Vaderlands, maar ook (**O, bittere ironie!**) de titel van het boek dat. Dr. H. Colijn in 1934 schreef. „Saevis tranquillius in undis. Toelichting op het antirevolutionair beginselprogramma.” Colijn's partij beeldde maar wat graag de voorman af als vastberaden roerganger op een schip of in andere karaktervolle poses. Vandaar vond het ook zijn weg in de politieke karikaturen van Colijn. Colijn's politieke tegenstander, de katholiek Nolens, varieerde de spreuk tot: „Saevus tranquillius in undis - Woest temidden van de rustige golven.” Op 24 April 1933 werd de 400ste geboortedag van Willem de Zwijger gevierd, op 10 Juli 1934 zijn 350ste sterfdag. Samen met de koninklijke begrafenissen, was het dus een echte „Oranje-tijd”. Opa gebruikte in zijn brieven aan de Minister-President ook zeevaart-terminologie, en had dus het boek, gebaseerd op artikelen in „De Standaard” goed gelezen, normaal voor mensen die al 35 jaar leden waren van het bestuur van de A.R.P. kiesvereniging.....

¹⁴⁶ De Openbare Verkoop was voor al de 14 maanden vroeger al in beslag genomen goederen. Ik weet niet of er ook vaste eigendommen waren die verkocht werden. Waarschijnlijk wel.

We hebben alles beneden gebracht en 2 nachten met de matrassen op den grond geslapen.

Nochtans zongen we des Zondags, omdat het Philips niet mogelijk is ons het geloof te ontnemen, al moeten we alles missen:

„Als ik omringd door tegenspoed / Bezwijken moet / Schenkt Gij mij leven.
„Is 't, dat mijns vijands gramschap brandt, / Uw rechterhand / Zal redding geven.
„De Heer is trouw en wondersterk, / Hy zal Zijn werk / Voor mij volenden.
„Verlaat niet wat Uw hand begon, / O, Levensbron, / Wil bijstand geven.”¹⁵⁰

En daarna heb ik met een van mijn jongens¹⁵¹ met volle borst door Gods genade kunnen zingen:

„EEN VASTE BURCHT IS ONZE GOD, EEN TOEVLUCHT VOOR DE ZIJNEN.”¹⁵²

Piersonweg 4, Gouda, in September 2010.

Gouwe 17, Gouda, in September 2010

Maandag 4 Maart 1935 om 10 uur v.m. stond onze woning vol mensen, zeker wel een vijftig.¹⁵³

¹⁴⁷ Uit het Rotterdamsch Nieuwsblad, 1 Maart 1935, bl. 6. Zie ook voetnoot 158 over de Goudsche Courant.

¹⁴⁸ De „jongste kinderen” mijn tantes Adri (geb. Feb. 1915), Thil (geb. Juli 1917) en Bep (geb. Nov. 1918).

¹⁴⁹ De oudste kinderen: Mijn oom Gerrit (geb. Oct. 1907), mijn tante Mien (geb. Juni 1909) en mijn vader Theo (geb. Jan. 1913), zie punt 10 op de volgende bladzij.

¹⁵⁰ Psalm 138:4 – natuurlijk was of werd dit ook een lievelingspsalm van mijn vader.

¹⁵¹ Waarschijnlijk mijn vader Theo, want oom Gerrit was van zijn 18^e jaar af al een van de organisten van de Gereformeerde Kerk, Gouda, op de Turfmarkt.

¹⁵² Zie Bijlage 8a: Dit lied is natuurlijk de verwerking van Psalm 46 door Martin Luther.

¹⁵³ Er is blijkbaar niets over deze Openbare Verkoop vermeld in de „Goudsche Courant” of „De Rijnbode”, en ook niet in de Rotterdamse kranten. Microfiches van de Goudsche Courant (niet digitaal beschikbaar) heb ik zelf

(iii) HET CHRISTELIJK COMMUNISME.

HOE DE EXECUTIE OP DE VOOR ONS HET MINST PIJNLIJKE WIJZE IS VERLOOPEN, moge blijken uit den brief, dien ik daarna aan Z.Exc. minister Colijn heb gezonden en dien ik hier laat volgen.¹⁵⁴

Aan Zijne Excellentie Dr. H. Colijn, Minister-President, Den Haag.

Excellentie,

Zoo heeft dan op 4 Maart j.l. de beul zijn werk verricht. De executie heeft plaats gehad vlak voor mijn woning in het park aan den openbaren weg.

Aanwezig waren:

1. Mijn zieleherder ds. J.P.C. ten Brink, predikant der Geref. Kerk van Gouda;
2. de ouderlingen dier kerk voor zoover ze niet verhinderd of uit de stad waren;
3. vele oud-ouderlingen en -diakenen;
4. de secretaris der anti-revolutionaire kiesvereniging, waarvan ik jaren achtereen bestuurslid ben;
5. de voorzitter van de anti-revolutionaire propaganda-club, waarvan ik jarenlang lid ben;
6. vele leden der Gereformeerde Kerk;
7. de anti-revolutionaire wethouder van Gouda;
8. de zwager van Uw particulier-secretaris;
9. vele industriëelen en handelslieden met een deel van hun personeel, van diverse kerkelijke en politieke richtingen, doch geen communisten;
10. mijn beide groote zoons en oudste dochter, in wier ziel de executie met een ijzeren griffel staat ingegrift;
11. 3 Philips satellieten;
12. circa 20 Rotterdamsche kooplieden in een verhuishwagen, die op hetzelfde moment, dat deurwaarder van Engelenburg van Rotterdam arriveerde, aankwamen.

De deurwaarder deed de **woning ontruimen**, omdat er volgens zijn meening **communisten** aanwezig waren, en waarna ik hem den predikant en ouderlingen heb voorgesteld onder vermelding van hun namen en ambten.

Het Christelijk communisme van het jaar 1 onzer jaartelling zou in practijk gebracht worden. Geen stuk zou het huis blijvend verlaten. Van te voren heb ik in een toespraak van circa een half uur voornoemde personen (toen de deurwaarder en de Philips-satellieten nog niet aanwezig waren) **een uiteenzetting gegeven** van de situatie waarin ik gekomen was, erop wijzend, in het bijzonder, dat ik niet door he maken van schulden (wat waarlijk na een zesjarigen strijd geen wonder zou geweest zijn), deze executie moest ondergaan, doch het slachtoffer was van **de macht van het kapitalisme** en dat de regeering volgens haar zeggen **niet bevoegd** was, deze executie te voorkomen.

In Naam der Koningin, gegrond op het Nederlandsch recht, werd mij mijn **huismansrecht** ontnomen, nam de deurwaarder de leiding en werden de onder 1 tot en met 10 genoemde personen, zoowel domine als ouderlingen en verdere eerbare burgers, zonder vorm van proces **door de ter assistentie geroepen politie op straat gezet**, omdat volgens den deurwaarder „**communisten**”

---

doorgekeken. De Rijnbode is digitaal beschikbaar door het Streeksarchief Hollands Midden, en die heb ik ook doorgekeken. Ook staat er niets in notules van de kerkeraadsvergaderingen (Geref. Kerk van Gouda) bij SAHM.

¹⁵⁴ Het is niet bekend of Dr. Colijn wel deze brief gelezen heeft. Misschien niet. Een maand lang, van 26 Maart tot 23 April 1935, was hij met verlof wegens ziekenhuisopname voor een aambeienoperatie en herstel daarvan.

aanwezig waren.

De geschiedenis (1834)¹⁵⁵ herhaalt zich excellentie, als het groot kapitaal en de „captains of industry”, tijdens Uwe regeering, Gods volk gaan verdrukken, want U herinnert zich, dat ik U destijds schreef, dat het wachtwoord van Eindhoven is: „Die fijne¹⁵⁶ donder moet eronder”.

Geen radiohandelaar bij de gratie Gods maar bij de gratie van Philips.

Nadat ik Uwe excellentie nu langer dan een jaar achtereenvolgens van alle handelingen en instanties inzake Philips, **diens gekonkel met en befoeien van ambtenaren** en optreden tegen mij, op de hoogte gehouden heb, meende ik ook dezen afloop U te moeten berichten.

Mijn gebed „**Laat deze drinkbeker aan mij voorbijgaan**, doch niet mijn wil, maar de Uwe geschiedde” is verhoord, want Gods wil is geschied. Een dienstknecht is niet meerder dan zijn Heer, noch een gezant meerder dan die hem gezonden heeft.

Onze Verlosser, geloofd en geprezen zij Zijn Naam, heeft den drinkbeker des lijdens tot de heffe toe geledigd, van zijn discipelen, ja van God **verlaten**.

Ik daarentegen heb den drinkbeker des lijdens, die MIJ werd aangeboden, tot de heffe toe moeten ledigen **in tegenwoordigheid** van mijn zieleherder en al mijn bekenden, die **niet van verre stonden**, doch vlak bij mij en zij hebben mij, alleen reeds door hun tegenwoordigheid, dermate verkwikt, dat het zure van den drinkbeker mij werd als honingzoet, ziende hun liefde en trouw jegens mij.

Zoo is dan, door den kruisverdienste van mijn Verlosser, de dag van de executie voor mij geworden, zij het ook eensdeels een dag van diepe vernedering, **anderzijds een dag van ontroerende blijdschap**, waar het christelijk communisme van het jaar één onzer jaartelling op zulk een wijze in praktijk werd gebracht.¹⁵⁷

Het zal Uwe excellentie, die verklaarde **onbevoegd** te zijn deze executie te voorkomen, zeer zeker genoeg doen te vernemen, dat (al is het, dat men op prins en prinses geen vertrouwen mag stellen) de eenvoudigen in den lande het bewijs geleverd hebben, dat men krachtens het christelijk communisme, in tijden van nood, op hen rekenen kan.

Inmiddels met de meeste hoogachting,

Van Uwe excellentie de dw. dr.,

J. de Raadt.

Piersonweg 4.

¹⁵⁵ Tussen 1834 en 1848 werden “koksche” samenkomsten door de Nederlandse regering erg verdrukt vanwege hun „Afscheiding” van de Ned. Herv. Kerk. Dr. Colijn was van geboorte Christelijk-Gereformeerd en wist dit heel goed. De families de Raadt in Gouda behoorden bij de Vergadering van Gelovigen (Darbisten), Opa werd na de eeuwwisseling met zijn ouders Gereformeerd, nadat Opa’s zuster Bets (Elisabeth) al met Bouwe van Wijk uit Alfen getrouwd was. De familie van Wijk was „van de Vergadering”.

¹⁵⁶ In de 17^e eeuw was er een onderscheid tussen „preciezen” en „rekkelijken”. „Fijn” betekend „orthodox”.

¹⁵⁷ Van wat er gebeurde, vernam ik als kind een beetje, maar het staat niet beschreven in dit relaas. Opa verwijst hier naar hoe de Christenen leefden in Handelingen 4:32-37, met een gemeenschap van goed dat helemaal anders was dan het Marxisme van de 20^e eeuw. Een van de zwagers van Opa, de heer Bouwe van Wijk, vruchtensappenfabrikant (eigenaar van de firma de Wed. C. Rok en Zonen) te Alphen aan den Rijn, kocht blijkbaar al de huisraad, en gaf dit alles daarna terug aan Opa en zijn gezin. Het bad met geyser ging niet naar Eindhoven, de kanariepietjes met kooi ook niet. Het is tot nu toe niet helemaal zeker wanneer Opa’s vaste eigendommen verkocht werden. Misschien waren die al eerder verkocht (vóór December 1933), of dat staat beschreven op bladzij 1 van het inventaris in Bijlage 30, dat het Philips Archief naar zeggen niet (meer) heeft. De Gemeente Gouda weet dat zeker wel. Opa en Oma woonden van Mei 1935 af te Bodegraverweg 70, Waddinxveen (Post Reeuwijk), en van Juli 1938 af (en gedurende de oorlog) te Turfmarkt 83. Na de oorlog verhuisden zij naar Burgvlietkade 52, toen woonden ze een korte tijd op een flat te Uiverplein 5, en daarna woonden ze tot hun overlijden te Peperstraat 74, waar oom Gerrit daarna bleef wonen. Dat waren allemaal huurhuizen (van de gemeente Gouda?).

OPENBARE VERKOOPING
 op **MAANDAG 1 MAART** a.s., des v.m.
 11 uur in het pand **PIERSONWEG 4** en
GOUWE 17 te Gouda van eenige
MEUBILAIRE GOEDEREN,
RADIO's, ONDERDEELLEN
 etc.
 Aanvang verkoop in pand Piersonweg.
J. V. v. ENGELLENBURG, Beure.
Rotterdam. Telef. 32992.

„Westminster-Radio”
Gouda, Gouwe 17

zeg niet radio . . . . .
 zeg **WESTMINSTER**
 en U heeft alles gezegd

De oudste ervaring
 De beste service
 Volledige garantie

Twee advertenties uit de Goudsche Courant, van 1 Maart 1935 en van 5 Maart 1935.¹⁵⁸

Veertien dagen waren verstreken en mijn gemoed was eenigszins tot bedaren gekomen toen van lieverlede zeer onaangename geruchten tot mij doordrongen: „Ik had geknoeid, ik had geen licentie willen betalen, ik was door zulke hoogstaande mannen veroordeeld, ik had toch immers arbitrage aanvaard, minister Colijn had tusschen mij en minister Steenberghe moeten kiezen, enz.”

Deze uitlatingen, waarvan sommigen te goeder trouw, hebben mij wetende, dat ik onschuldig ben, dermate geïrriteerd, dat ik tot het schrijven van dit epistel besloten heb.

Het is nu weer KIEZEN of DEELEN.

Een van beiden, landgenooten, **ik ben een knoeier en een dief, of ik ben het niet.**

Ik ben een knoeier en een dief, maar dan moet niemand het voor mij opnemen, minister Verschuur niet, minister Colijn niet.

Dan moeten geen 50 vrienden van mij de executie verzachten en na afloop heel Gouda en wat er bij komt over deze executie schande spreken.¹⁵⁹

Dan moet ik mijn **rechtvaardige straf** ondergaan, niet verzacht.

Of ik ben geen dief en geen knoeier, maar is er dan niet door anderen geknoeid?

Past het dan mij aan mijn belagers over te geven?

Past het dan mij als de priester en de leviët uit de gelijkenis voorbij te gaan?

Ligt het dan niet op den weg der **bevoegden**, die meer dan eens blijk geven in het dagelijks leven bevoegd of onbevoegd te kunnen ingrijpen, mij uit hun handen te redden?

Zou dan zelfs een **schadevergoeding** niet moeten volgen? Is het gebeurde niet een gruwel?

Gij hebt mijn brieven gevolgd. Het eenige wat ik niet gedaan heb (en niet heb **willen** doen) is, dat ik niet gekniel heb, noch voor Philips, noch voor minister Colijn. Ik kniel alleen voor God.¹⁶⁰

Heb ik geknoeid burgers, stoot mij dan uit de maatschappij. Is er elders geknoeid, geef dan het antwoord.

IK BEROEP MIJ OP U, VOLKSVERTEGENWOORDIGERS!!!

Ge hebt gehoord, dat er bij de regeering geen gehoor is voor de organisatie, noch voor mij.

¹⁵⁸ Met de tweede advertentie lijkt het alsof er een fenix uit de as verschijnt. Gouwe 17 was nog niet verkocht.

¹⁵⁹ Ik dacht vroeger (verkeerdelijk) dat de naam van dit geschrift „Het Schandaal van Gouda” was.

¹⁶⁰ Dit is geschiedkundig: Op 25 October 1555 weigerde de Friese edelman Gemme van Burmania om te knielen voor een eedaflegging voor de Spaanse koning Filips II en zei toen: „Wy Friezen knibbelje allinne foar God.”

Gij hebt eenige jaren geleden bijna unaniem ervoor gestemd, dat de **geldigheidsduur** der Philips octrooien, betrekking hebbende op lichtlampen, werd verlengd. Weet gij wel, wat ge daarmee gedaan hebt?

Ik weet wel, dat Philips telkens weer met het motief komt, dat als ze hun zin niet krijgen, er zoo en zoo veel man op straat komt, maar probeer het eens hun **eischen** niet in te willigen. Wat zal het resultaat zijn? Geen ontslagen (ja misschien in 't begin om indruk te maken) maar alleen dit dat er door Philips en de aandeelhouders **wat minder miljoenen verdiend worden**, en het Nederlandsch volk niet langer het gelag zal betalen door de veel te hooge monopolie-prijzen.¹⁶¹

Heel ons Nederlandsche volk wordt op deze wijze door Philips **gebrandschat**. Moet als dank daarvoor deze **zoogenaamde** nationale industrie altijd bevoorrecht en beschermd worden?

OCTROOIWET EN RADIOHANDEL.

De voorgestelde wijziging een onnoodige verzwarende van den financieelen druk.

De Ned. Bond van radiohandelaren en de Bond van ondernemers in de radiobranche in Nederland hebben zich naar aanleiding van het ontwerp tot wijziging van de Octrooiwet 1910 tot de Tweede Kamer gewend met een adres, waarin wordt betoogd, dat belanghebbenden bij deze wijziging zijn: 1 de octrooi-aanvragers en/of houders; 2. de licentie-nemers; 3. de producenten, die gereed staan bij het vervallen van een octrooi aan de productie deel te nemen; 4 de consumenten.

Van deze groepen belanghebbenden zal slechts de eerste groep, die der octrooi-houders, uit de voorgestelde wetswijzigingen voordeelen genieten.

Moet er voor den kleinen fabrikant ook niet een stukje brood overblijven?

Mij werd toegevoegd: „Het is altijd zoo geweest, de grooten vertrappen de kleinen.”¹⁶³ Maar dan wordt het toch hoog tijd, dat het anders wordt. En met radiolampen is het al niet veel beter gesteld.

Het volgende staatje werd mij **een jaar geleden** door Ir. M. Polak overhandigd:

Prijzen van Philips-lampen in België, en in het bevoorrechte Nederland:

	België	Nederland
Lamp A 425	30 francs = f 2.10	f 5.25
Lamp A 442	63 francs = f 4.41	f 9.50
Lamp C 443 en C 453	63 francs = f 4.41	f 9.50
Lamp E 442 en E 462	63 francs = f 4.41	f 9.50
Lamp B 405	36 francs = f 2.52	f 7.50

In België was toen het rabat zoo ongeveer tot 70 procent, in Nederland zoo ongeveer tot 30 procent. Daardoor springt het verschil NOG MEER in 't oog.

¹⁶¹ Is dit niet ook wat er vandaag gebeurt in verscheidene andere industrieën?

¹⁶² Dit artikel uit Het Vaderland, 3 Februari 1931, bl. D3 vermeldt de oppositie van N.B.R. en B.O.R.N. (na de zuivering) tegen de verlenging van de duur van patenten van 15 jaar tot 18 jaar.

¹⁶³ Dit laat wel heel erg denken aan wat er in het boek Prediker staat. En in het vers van Louis Davids.

In Duitschland betaalt men voor de bouwvergunning van een radiotoestel aan Telefunken ca. f 2.40. In Nederland f 10.00 zelfs f 12.50.

Wat worden de Nederlanders toch door deze **nationale** industrie bevoorrecht!

De volksvertegenwoordiging mag haar wel op bijzondere wijze in bescherming nemen!

En als gij nu hoort hoe Philips vanaf 1930 tegenover de **radiohandel** de octrooiwet gebruikt en misbruikt, door hun het mes op de keel te zetten, zou dan, waar de wet tegen derzelver misbruik niet beschermd is, het niet op Uw weg liggen

VOOR TE STELLEN, DE TWEDEHANDS-OCTROOIEN VAN PHILIPS, GEEN EIGEN VINDINGEN, DOCH OPGEKOCHT IN AMERIKA, TE ONTEIGENEN TEN ALGEMEENE NUTTE, met nietigverklaring van alle daarop betrekking hebbende licentiecontracten van NEDERLANDSCHE toestelbouwers, EN NIETIGVERKLARING VAN MIJN VONNIS?

Niemand, **edelmogende heeren, leden van de Staten-Generaal**,¹⁶⁴ heeft den moed over deze aangelegenheid zich tot U te wenden, omdat hij er dan van verzekerd kan zijn, dat hij in den kortst mogelijken tijd op Philips' zwarte lijst staat (openbaar of in 't geniep) en dat hij ten doode staat opgeschreven.

Aan mij hebben ze echter niets meer. Ik ben uitgekleeft op het confectiepakke na. **Dat blijft.**¹⁶⁵

Ik heb dus niets meer te verliezen. Daarom heb ik de vrijheid genomen mij tot U te wenden.

Op mijn hoofd schijnt een prijs gesteld te zijn.

Het heeft Philips zeven duizend gulden gekost. En nog ben ik, ook na de executie, niet dood.

We zijn op weg naar de trustvorming en de kartelleering. Dit laatste is op radiolampengebied reeds in Nederland een feit geworden.

Moet het kapitaal in Nederland heerschen? Zullen de Philipstijnen in Nederland regeeren?¹⁶⁶

Zullen de Philipstijnen Nederland langer belastingen opleggen?

Het is onder het voorzienig bestel Gods, dat er althans één in Nederland gevonden wordt, die niet uit eigenbelang en niet uit vrees voor den Staat in den Staat **zich den mond ziet gestopt.**

Ik richt mijn S.O.S. tot U, edelmogende heeren, leden der Staten-Generaal, in het vast vertrouwen, dat ik persoonlijk door Uw toedoen zal worden schadeloos gesteld en gij in 't algemeen belang een einde wilt maken aan deze voor Nederland ondragelijke toestanden.¹⁶⁷

Uw medeburger, **J. DE RAADT.**

Radiohandelaar bij de gratie Gods.

GOUDA, PIERSONWEG 4, TELEFOON 3113.

---

¹⁶⁴ Leden van de Eerste en de Tweede Kamer hebben in 1937 niet dit geschrift onder ogen gekregen.

¹⁶⁵ Opa en Oma waren in mijn jeugd „Zonder Vermogen”. „Westminster Radio” werd eerst bedreven te Geuzenstraat 53/55. Op 23 Januari 1934 werd het adres veranderd naar Gouwe 17 (het vroegere adres van GRI), en op 28 Augustus 1935 (toen Gouwe 17 verkocht moest worden?) weer naar Wijdstraat 22, een huurpand. De firma bouwde „Westminster” radio's, misschien volgens Idzerda's vervallen octrooi. Mijn vader werkte er tot September 1939 voor inwoning en wat zakgeld, en installeerde in die tijd heel veel radio-antennas in heel Nederland (van Axel tot Uithuizen, zoals hij zei). Eens reed hij meer dan 100,000 km in een kalenderjaar met een (Model A) Ford, die later bijna evenveel olie verbruikte als benzine, maar niet uit circulatie genomen kon worden voor nieuwe ringen.

¹⁶⁶ Nog een woordspeling naar de tijd van de Richteren en van koning Saul.

¹⁶⁷ Een belangrijke vraag is misschien of aan deze twee beleefde verzoeken op een of andere manier voldaan is. Ik denk van niet. Dat is een van mijn doeleinden met het her-uitgeven van dit epistel.

NASCHRIFT.

Het is mij niet **mogelijk** geweest de kosten van dit blad te dragen doch een ander heeft deze voor zijn rekening genomen, zonder verantwoordelijkheid voor den inhoud en de uitgave.

U wordt verzocht den minimumprijs van 18 cents te voldoen door toezending van **3 postzegels à 6 cent**, aan den heer P.C. MAREE te GOUDA.¹⁶⁸ Niet betalen per giro of op andere wijze.¹⁶⁹

----- einde van de vierde bladzij -----

(Commentaar door JAdR): In het dossier van de Kamer van Koophandel en Fabrieken van Gouda is aangegeven dat de directeur van N.V. Goudsche Radio Industrie op 2 Juli 1935 failliet verklaard werd, maar deze aangifte is later doorgehaald – uiterlijk op 12 Mei 1935. Op 5 Maart 1935 wordt het adres van GRI veranderd naar Piersonweg 4, (dat ook Opa's woonadres was), maar op 11 Mei 1936 worden beide adressen veranderd naar Bodegraverweg 70, Waddinxveen (post Reeuwijk). Dat was zeker toen dit huis verkocht moest worden. Op 7 Juli 1938 wordt het woonadres veranderd naar Turfmarkt 83, Gouda, en het adres van de zaak naar Westhaven 3, Gouda.¹⁷² Op 10 December 1942 besluiten de aandeelhouders (Opa had 17 aandelen, en oom Gerrit had 3) tot liquidatie, met Opa als liquidateur. Deze liquidatie wordt op 10 Februari 1943 beëindigd, zonder een liquidatie-balans.

De gevouwde en vergeelde „krant van Opa” die ik in 2008 kreeg.

¹⁶⁸ Tot onlangs wist ik niet hoeveel exemplaren van „De Galg van Eindhoven” in circa 1935 (dacht ik) gedrukt en verkocht werden, en wie P.C. Maree was. Dit veranderde alles door mijn bezoek aan het Nationaal Archief!

¹⁶⁹ Betalingen op deze manieren zouden misschien wel door Philips opgeëist kunnen worden. Het betalen met postzegels voor kleine bedragen was in Nederland vroeger normaal gebruik. Waarschijnlijk bracht de Openbare Verkoop dus veel minder op dan het bedrag van vijftig duizend gulden, volgens het vonnis.

¹⁷² Omdat GRI geen bedrijf had, was dit waarschijnlijk het adres van een boekhouder.

(Commentaar door JAdR): In September 2010 vond ik in verschillende dossiers in het Nationaal Archief (CABR) – zoals aangeduid - drie velletjes papier, waarop door Opa het volgende was getypt in 1941. Dit is de juiste plaats om de inhoud in te voegen, als besluit van Opa's relaas.

VERVOLG OP DE GALG VAN EINDHOVEN.

Nadat deze krant aan den drukker besteld was, heeft Philips er lucht van gekregen en kans gezien een drukproef ervan op te zenden naar den Officier van Justitie te Den Bosch.

Deze heeft 2 Eindhovensche rechercheurs in een auto uitgezonden, die na 3 dagen en nachten in Nederland te hebben gezocht, om den drukker te vinden, eindelyk des nachts om 3 uur by den heer Maree alhier (die de uitgave van de krant financierde, omdat ik geen geld meer had) terecht kwamen een dezen uit zyn bed belden, voorwendende een lekke band te hebben en verzoekende dien te willen repareren.¹⁷³

Toen ze binnen waren zeiden ze employes van Philips te zyn en vroegen of er niets aan te doen was, dat die krant niet werd uitgegeven, waarop de heer Maree antwoordde, dat Philips de Raadt geheel had uitgekleeft en 't eenige zou zyn hem schadeloos te stellen, opdat hy weer ongehinderd zaken zou kunnen doen.

Zy gingen heen en zeiden er op 't kantoor over te zullen spreken.

Den volgenden dag werd ik zoowel als de heer Maree op het politiebureau te Gouda ontbonden en werd ons door de "Employes van Philips" die toen zeiden rechercheurs te zyn, een verhoor afgenomen.¹⁷⁴

Daarna werd my **ONDER BEDREIGING MAT GEVANGENNEMING** door den toenmaligen Inspecteur der Politie, de heer Van Hoorn, (welke gevangenneming volgens hem door den Officier van Justitie te Den Bosch by weigering gelast was) **AFGEPERST** mee te deelen waar de krant werd ge-drukt.

Alhoewel persoonlyk voor een onwettige en alle begrip van recht tartende gevangenneming niet beducht, heb ik, gedachtig aan het leed, dat vrouw en kinderen hierdoor zouden worden aangedaan, die toch reeds zoo veel ondervonden hadden, het adres van den drukker meegedeeld.

Onmiddelyk gingen „de heeren” eerder genoemd het zetsel in beslag nemen.

De drukker protesteerde en wendde zich tot den Officier van Justitie te Rotterdam, die teruggaaf gelastte. Men kwan kort daarna het zetsel terugbrengen, doch met de voorwaarde het in elkaar te gooien. De drukker weigerde dit, daar hy anders voor my niet drukken kon. Het werd weer meegenomen.

De drukker wendde zich andermaal tot den voornoemden Officier van Justitie te Rotterdam, die opnieuw last gaf aan de Goudsche politie het zetsel en dan zonder voorwaarde, terug te geven.

Het heeft daarna 9 maanden ongeveer geduurd eer het terugkwam. **DE STAAT IN DEN STAAT** was sterker dan de Officier van Justitie.

Ik had toen geen geld meer om het drukken te bekostigen en heb my ertoe bepaald aan sommigen een drukproef toe te zenden.¹⁷⁵

Na eenigen tyd heb ik my op aanraden van een bestuursld der A.R. Party gewend tot Jan Schouten, destyds plaatsvervangend leider der party die my in zyn bankkantoor te Rotterdam ontving.

¹⁷³ De heer P.C. Maree was misschien een garage-eigenaar te Gouda.

¹⁷⁴ Volgens een document van 1946 werd Opa in 1937 bij de Politie-administratie van Gouda een verhoor afgenomen „in verband met een door hem gepleegde overtreding van de Octrooiwet”.

¹⁷⁵ Dit betekend dus dat de „oorspronkelijke Galg” nooit verspreid werd, en dat het afschrift dat ik er van bezit, een van de heel weinige drukproeven is – dat door Opa aan mijn Vader gegeven werd!

Zonder om het doel van myn komst te vragen ging hy my, aan de hand van de Galg van Eindhoven, een half uur lang den mantel uitvegen, en toen ik my wilde verdedigen zette hy my het kantoor uit.

Bladzijden 1 en 2 (boven) in dossier 89593. P.R.A.

Bladzij 3 (onder) in dossier W.L. 1661/47.

Een jaar daarna ben ik er, op aanraden van een ander bestuurslid, nog eens heengegaan en heeft hy my voor de tweede maal de deur uit gezet.

Toen heb ik gezegd: „**HIER ZAL GOD SPREKEN.**”

14 MEI 1940: Bombardement van Rotterdam. De Bank is er niet meer. Er is van overgebleven een marmeren steen met het opschrift „Boaz-Bank” steunend op 2 pilaren. Het staat er als een Mené, Mené, Tékel, Ufarsin.¹⁷⁶

Van lieverlede werd bekend, dat ik al lang lezer was van VOVA en van de oprichting af ook van het NATIONALE DAGBLAD.¹⁷⁷

Al myn vrienden hebben my verlaten. Myn familie schuwt me als de pest. Ik had my direct na het conflict met Schouten van de party afgescheiden. Met zulke mensen, wier practyken geheel in stryd zyn met de wat men noemt beginselen, kan ik niet samenwerken.

Hoe langer hoe meer kwam ik tot het inzicht hoe ROT onze samenleving was.

Ondanks smaad en hoon, achteruitzetting, broodroof enz. houd ik vast aan myn nieuwe denkbeelden, waarvan ik de vertolking vind in de door my genoemde bladen. Ik laat my noch door dreiging, noch door intimidatie van de wys brengen.

In 1941 werd ik benoemd als landelyk leider van het RADIO-GILDE van het FRONT VAN NERING EN AMBACHT.¹⁷⁸

De voordracht na myn benoeming, gehouden te Utrecht wordt nagezonden.¹⁷⁹

Hier is wat Opa hierover getuigde in 1946:

„Ik ben voorzitter geweest van de Radiogilde, waartoe ik was uitgenoodigd door een zekeren heer Scholten, wonende in 's-Gravenhage. Die toedracht is aldus: Mijn zoon had gramfoonplaten nodig. Alhoewel een der oudste firma's zijnde, werd de levering door verschillende grossiers geweigerd. Ik had daarover een gesprek in den trein met een onbekende, die mij raadde, mij te vervoegen aan de Papestraat te 's-Gravenhage, alwaar zoo zeide hij, dit ambtelyk wordt behandeld. Daar gekomen zegde men mij toe, mijn klacht te zullen behandelen, en langs minlijken weg iets te bereiken. Na afloop van het gesprek vertoonde zich de Heer Scholten, die mij vroeg, of ik die de Raadt was van den vroegeren radiobond, welke door Philips failliet was verklaard, waarop ik bevestigend antwoordde. Hijzelf was directeur geweest van de N.S.F. en was destijds door Philips ontslagen. Hij vroeg mij, daar het niet toegestaan was nieuwe verenigingen op te richten, voorzitter te worden van het Radiogilde, waarvan hij voorzitter was, waarvoor hem de tijd ontbrak. Ik vroeg hem, of dit een N.S.B. instelling was, wat hij ontkende. Ook de leden waren niet allen bij de N.S.B. aangesloten. Ik heb toen het voorzitterschap aanvaard en in de eerst volgende vergadering goed gekeurd. Ik heb gezegd, dat ik niet onder Scholten wenschte te staan. Onmiddellyk heb ik er voor gezorgd, dat een partij radio-onderdeelen van ettelijke duizenden guldens door een Kopenhaagsche fabriek afgezonden en welke aan

¹⁷⁶ „Geteld, gewogen, te licht bevonden en verdeeld” volgens Daniël 4:25-28.

¹⁷⁷ „Volk en Vaderland” (een weekblad) en „Het Nationale Dagblad” waren kranten van de Nederlandse Socialistische Beweging (N.S.B.).

¹⁷⁸ Wat Opa hierover verklaarde in 1946 volgt in het volgende stuk (apart).

¹⁷⁹ Dit geschrift heb ik ook gezien bij het CABR, maar niet overgenomen omdat het niets met GRI te doen heeft.

de Deensch-Duitsche grens niet werden doorgelaten, over deze grens en de Nederlandsch-Duitsche grens werden binnengevoerd. De radiohandelaren waren hiermee gediend. Onmiddellijk werd ik door de N.S.B. firma Red Star radio te Den Haag geboycot voor levering van Italiaansche onderdeelen, daar de bewuste zending bestemd was voor de firma Haraf Radio Den Haag, geleid door een Jood. Daarna heb ik, omdat ik de adressen van den vroegeren bond bezat, en vergadering te Utrecht bijeengeroepen. Daar waren aanwezig twee reizigers van Philips Eindhoven, beiden met een N.S.B.-speldje op hun revers, vertegenwoordigers van een der Departementen, de groote pers, Telefunken, en eenige handelaren. Mijn doel was, te komen tot een samenwerking tusschen grootindustrie en kleinbouwers¹⁸⁰. Ik ontving felle tegenkanting van de lieden van det Department en van de Philips' vertegenwoordigers. Ik sloot de vergadering, zag de Heer Scholten met de verslaggevers van de groote pers smoezen.

Den volgenden dag was er geen enkel bericht in eenig blad, en alleen een berichtje van 4 regels in „Het Nationale Dagblad” over de gehouden vergadering. Omdat mijn doel was, voor den kleinen man iets goeds te bereiken, heb ik den volgenden dag honderd afdrukken van een door mij opgesteld verslag¹⁸¹ gemaakt en dat gezonden aan de mij bekende handelaren. Een paar dagen daarna werd ik opgebeld door Scholten. Hij zeide: „Wat heeft U nu gedaan? Philips belt mij op en zegt, ik heb hier al meer dan twintig van die verslagen van diverse handelaren ontvangen. Dat gaat zoo niet, U is ontslagen en Mussert zal dat ook niet goedvinden.” Daarop heb ik geantwoord: „Ik heb met Mussert niets te maken en ik ben vrij in deze vereniging.” Kort daarna werd zonder mijn medeweten een circulaire verspreid over Nederland, waartegen ik onmiddellijk geprotesteerd heb, want daar stond niet minder in, dan dat ik door hem benoemd was tot correspondent van Zeeland, Noord-Brabant¹⁸² en Limburg van het Radiogilde. Dit protest baatte niets, want de circulaire was verzonden. Een ander persoon, naar ik meen geheeten Kroes uit Leiden, vorheen werkzaam op het Philips' laboratorium en ook evenals ik geen N.S.B.-er, werd als voorzitter benoemd.

Dit zijn mijn belevenissen als voorzitter van de radio-vereniging, dat naar mij nog tijdens mijn voorzitterschap gebleken is, een onderdeel was van het Front van Nering en Ambacht. Dit alles speelde zich in het begin van den oorlog af. Als correspondent van de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg heb ik nimmer iets gedaan. Zooals ik reeds verklaarde, was doordat ik mij bij het Radiogilde had aangesloten, mij gebleken, dat dit een onderdeel was van het Front van Nering en Ambacht. Zoo is het dus mogelijk, dat ik als lid van dit front sta ingeschreven. Ik geef toe, dat de door mij in den oorlog gevoerde correspondentie in tegenspraak is met de hierboven door mij afgelegde verklaring, doch hierbij moet men rekening houden dat men in den oorlog vaak genoodzaakt was om zijn doel te bereiken, dingen te schrijven die niet juist waren.”

(Na de bevrijding werden eerst Opa en later oom Gerrit opgepikt en aangeklaagd als vermeende N.S.B.-ers (wat zij beslist niet waren, en deze aanklacht werd dan ook later teruggetrokken) en als collaborateurs – door hun werk voor de firma Westminster Radio. Opa's verweer, dat zij beiden eigenlijk als „het sabotage-tweetal” bovengronds deden wat anderen ondergronds deden, is toen nooit behoorlijk uitgezocht. Na tijdperken in voorarrest, huisarrest en in een Loosduinse zenuwinrichting voor Opa, en een tijd in Kamp Duindorp voor oom Gerrit, kwamen de Voorwaardelijke Buitenvervolginstellingen voor hen in December 1946, zodat elk een bedrag van f 500 boete moest betalen. Ik las dat Opa erg had uitgezien naar het beloofde Tribunaal, als een gelegenheid om zichzelf te verdedigen. Die kans kreeg hij niet. De boete die Opa werd opgelegd als een persoon „zonder vermogen”, werd naar ik pas ontdekte, van mijn spaarbankboekje onttrokken, in November 1947.)

¹⁸⁰ Een bewijs dat Westminster Radio een „kleinbouwer” was.

¹⁸¹ Dit is zeker het verslag bedoeld in voetnoot 179.

¹⁸² “Philips territory” zou men zeggen.

EPILOOG (2010)

Wat u tot hier toe gelezen hebt, is woord voor woord overgetypt (in het **Nederlandsch des tijds, m.a.w. van vóór de spellingsverandering van minister Marchand van 1935**) en de basis waarop dit geschrift (met het vervolg) na 75 jaar eindelijk uitgegeven wordt. Ik heb alleen maar een paar drukfoutjes gecorrigeerd, aangegeven waar de vier bladzijden eindigden, en over het algemeen de vorm en de lettergrootte hetzelfde gelaten, zoals dit in een „krant” met vier bladzijden staat. Omdat de voetnoten eigenlijk een apart boek zijn (van mijn hand), staan ze in een groter lettertype dan gebruikelijk. De Bijlagen hierna heb ik hoofdzakelijk chronologisch opgesteld. Bedenk ook a.u.b. dat mijn vierde-klas Nederlands (van de Oranjeschool, Alphen aan de Rijn) over de jaren door Afrikaans beïnvloed is en nog steeds wordt, zelfs na meer dan 32 jaar in Noord-Amerika. Daarvoor niet mijn excuus, alleen maar deze verduideliking.

De strekking van dit epistel is waarschijnlijk heel duidelijk aan hen, die te doen hebben met huidige toestanden in een grote verscheidenheid van bedrijfstakken en regeringsvormen, die in veel opzichten hetzelfde zijn als die van toen. Kartelvorming en monopolisme zijn zeker gegroeid in driekwart eeuw. Ik twijfel sterk of de Staten-Generaal in 1935 of daarna, als zij van de inhoud van „de krant van Opa” gehoord hadden (wat ik sterk betwijfel a.g.v. „Het Vervolg van de Galg” en de houding van de heer Jan Schouten van de A.R.P.), gehoor zouden hebben gegeven aan Opa’s twee verzoeken:

(a) onteigening van tweedehands-octrooien voor het algemeen nut, m.a.w. verandering van de Octrooiwet, en

(b) nietigverklaring van het vonnis, (wat misschien schadevergoeding zou kunnen inhouden).

Wat (a) betreft: Ik ben bewust van de veranderingen in de Octrooiwet die ik in voetnoot 10 beschrijf. Iets ging er verkeerd in die tijd; misschien was de Rijksoctrooiwet van 1910 wel de oorzaak ervan.¹⁸³ Ik weet ook dat er in de Europese Unie de laatste jaren een sterke beweging ontstaan is om patenten van „software” (dat geen stalen van lapjes en gordijnen meer zijn zoals vroeger), te beperken. Daarom draag ik dit werk op aan de nagedachtenis van mijn dierbare Opa, in het weten dat zijn oudste achterkleinzoon, **Theodorus Arnoldus de Raadt** (net zoals hij zelf geboren op 19 Mei, maar dan in 1968) de internationale projectleider van www.OpenBSD.org, de afgelopen achttien jaar al de strijdbijl met de huidige „software monopolisten” opneemt voor wat de term „billijkheid” vandaag vereist, over de hele wereld. Daarvoor werd hij in 2004 benoemd als **“Open Source Software Man of the Year”** door de Free Software Foundation. Opa zou daar erg trots op geweest zijn, en IDZ bepaald ook wel.

Wat (b) betreft: Zou de huidige Nederlandse regering na zo’n lange tijd een Arbitraal Vonnis nietig kunnen verklaren van iemand die een-en-vijftig jaar geleden stierf, alleen maar omdat een kleinkind in Canada dat vraagt? Dat weet ik niet. De papieren bestaan immers niet. Een tweede vraag: Als dat mogelijk zou zijn, in welk formaat zou dat kunnen gebeuren? En wat van Philips International? Hoe zouden de voorlieden (om Opa’s goed-Nederlands woord te gebruiken) van vandaag bv. excuses kunnen aanbieden voor wat er gebeurde voordat zij zelf geboren waren? Valt dat misschien precies in het midden van wat men noemt “personal responsibility” en “corporate responsibility”? Want de

---

¹⁸³ Iemand schreef mij onlangs (vóór het lezen van dit geschrift): „**Philips heeft in dat dispuut zijn organisatorische kracht ingezet en de radiohandel volledig gemonopoliseerd. Als ik één voorbeeld zou moeten noemen waar octrooiverlening en -bescherming niet heilzaam hebben gewerkt voor een bedrijfstak, dan is dit het eerste waaraan ik moet denken. Philips heeft aan het eind van de jaren twintig en het begin van de jaren dertig de Nederlandse radiohandel helaas vakkundig om zeep gebracht.**”

aandeelhouders van grote maatschappijen zoals Philips werden vijf-en-zeventig jaar geleden lang niet zoveel verteld over wat er op „het kantoor” gebeurde, als wat thans gebeurd – zij het soms via de bijna alomtegenwoordige „media”.

Ik las ergens op het internet: „**De Nederlandse staat betaalt marinier Eric O. een schadevergoeding. De vergoeding moet de marinier helpen zijn goede naam te herstellen.**”

<http://wellnessblog.nl/blog/2008/11/28/eerherstel-eric-o/> Ja zeker, ik begrijp dat, maar Eric leeft nog.

Maar ik las ook op het internet over de Rotterdamse Chinezen die in 1942 op Curaçao staakten en toen doodgeschoten werden: „**Meer dan 60 jaar na dato werden de namen van de vijftien slachtoffers alsnog door de SEOC getraceerd en daarmee konden zij ook gerehabiliteerd worden. Hun begraafplaats werd in 2003 gewijd en in 2007 als Nationaal Monument aangemerkt.**”

<http://geschiedenis.vpro.nl/artikelen/41873162/>

En ik las over Ernest Louwes het volgende: „**Valse beschuldigingen hebben mij en mijn familie kostbare jaren gekost. Ik ben nu nog steeds niet bevrijd, omdat mijn naam nog steeds aan een afschuwelijke beschuldiging is verbonden. Ik weiger zo de geschiedenis in te gaan en zal strijden om mijn naam te zuiveren.**” Louwes zei dit voordat hij zijn boek overhandigde aan zijn advocaat Geert Jan Knoops en aan opinipeiler Maurice de Hond, die zich de laatste jaren intensief met Louwes' zaak heeft bemoeid.”

http://www.spitsnieuws.nl/archives/binnenland/2009/04/ernest_louwes_eist_eerherstel.html

Verder las ik iets uit Italië, nee, eigenlijk uit het vroegere Hertogdom Toscane: „**In de zomer van 2008 besloot het bestuur van Florence om Dante Alighieri eerherstel te geven, 706 jaar na zijn veroordeling.**” http://www.filosofimagazine.nl/00/fm/nl/121/artikel/25154/Dantes_eerherstel.html

En ik las over Irma Laplasse (uit België, waar eerherstel als praktijk blijkbaar meer voorkomt): „**Wij kunnen haar herdenken als een symbool van de Vlaamse Beweging, haar zien als een illustratie van de anti-vlaamse repressie na de oorlog. Wij kunnen stellen dat het uitblijven van eerherstel voor Irma Laplasse, 61 jaar na haar dood, een zoveelste aanklacht is tegen de Belgische staat. We zouden ook een gewichtig discours kunnen starten over amnestie en het ontbreken van de nodige politieke wil.**” <http://www.irmalaplasse.blogspot.com/>

Er zijn veel meer vragen die bij mij opkwamen bij het lezen, overtypen, navorsen en vooral emotioneel verwerken van dit geschrift. De appel valt niet ver van de boom, en mijn karakter is (naar wat ik al jaren lang verneem) niet veel anders dan dat van Opa. Het is misschien nuttig om deze vragen met U als lezer te delen:

1. Omkoperij en corruptie bestaan al lang, op alle vlakken van de samenleving. We lezen er al over in de Bijbel - wat anders was de handenwassing van Pilatus (menselijkerwijs gesproken) als een buigen voor chantage? Patentenkwesties waren er al in Nederland in de tijd van Simon Stevin in 1600. Maar zou een conflict zoals dit was, vandaag anders gehanteerd worden, en ook kunnen worden? Zijn er vandaag betere „checks and balances” om zoiets voldoende te voorkomen?

2. Met de ontwikkeling van meer inspraak in wetgeving, ons algemeen gevoel van „human rights” en een beter begrip van „conflict of interest” (zooals dat van minister Steenberghe uiteraard was), en ook

een beter inzicht in zulke dingen door de „media” (krant, radio, televisie en zeker ook internet), zou een kwestie zoals Philips – de Raadt eigenlijk vandaag rechtmatig kunnen aflopen? Mijn zoon Theo denkt van niet: Hij beantwoorde wat ik hem onlangs schreef: “The more I think about it, the more I am convinced that a situation like this would be handled totally different these days” met de volgende link http://www.channelregister.co.uk/2009/05/14/ftc_drops_rambus_antitrust_case/ en dit commentaar: **“You will have to read back into the history of this, to see that exactly the same thing happens today. Over and over and over again.”**

3. Als de kwestie Philips – de Raadt in 1933/35 anders afgelopen was, welke invloed zou dat op de Nederlandse samenleving, op de „radiobranche in Nederland”, en op de groei van het concern Philips, hebben gehad? Vooral omdat massaproductie van radios en ander elektronisch apparaat toen nog in de kinderschoenen stond, maar thans overal gebruikt wordt, zouden de implicaties van een vrije radio-industrie, zoals Opa, de B.O.R.N., dr. Rutgers en Ir. Idzerda dat inzagen, een economisch voordeel geweest zijn? Ik weet heel goed dat de voortdurende technologische verbeteringen het beroep van veel mensen heeft beïnvloed. Waar is de stoker van een stoomlocomotief vandaag? Waar is de schrijfmachinemonteur? Waar is de civiele tekenaar, die (zoals vroeg in mijn loopbaan) met de hand een project op papier kon zetten als een kunstwerk? Dat zijn maar een paar „verdwenen beroepen” uit een tussenstadium van de industriële revolutie die nog steeds voortwoedt. Bovendien las ik in het hoofdartikel onder de kop „De Gesneuvelden” in het tijdschrift „Radiobelangen” van Donderdag 15 Juni 1932 (1e Jaargang, No. 4) het volgende: **„Het aantal radio-handelaren, of die daarmee gelijk gesteld worden, bedroeg voor 1 à 2 jaren nog 7000 en is nu geslonken tot ruim 4000. Dit was nodig. Er is wel geen enkel vak als de radio, dat zich zoo leende tot beunhazerij en waarom zooveel werd geparasiteerd.”**

4. Hoe zou een andere uitslag in 1933 de gang van de familie de Raadt, de levens van mijn grootouders, mijn ooms en tantes, mijn neven en nichten (thans nog twaalf in leven), en ook dat van mijn ouders, mijn broer en ik, beïnvloed hebben? Zouden bv. drie gezinnen (Domburg, van Kooten en de Raadt) kort na de oorlog geëmigreerd zijn naar Zuid-Afrika? Was „dit verleden” misschien de specifieke rede van mijn vader’s emigratie?¹⁸⁴ De foto in Bijlage 32 werd genomen twee maanden voor tante Bep Domburg naar Zuid-Afrika ging (haar man Andries Domburg was er toen al). Het gezin van Kooten volgde in de winter van 1950/1951, het gezin de Raadt in Juli 1952.

5. Kunnen wij niet allemaal (**ook U, geachte lezer**) iets leren van het onwrikbare geloof dat Opa had, dat zo duidelijk spreekt in dit hele geschrift, en dat zich ook openbaarde in zijn levensgang als een getuigenis van een gelovige? Dat is gewoon iets om jaloers op te zijn. Daarzonder kunnen wij, kan ik, het ook niet blijven aandurven. Want zoals iedereen, heb ik ook wel wat raars beleefd in mijn loopbaan.

6. Was de uitslag van de kwestie Philips – de Raadt in October 1933 (en wat er daarna gebeurde) misschien een van de oorzaken (of de hoofdoorzaak) van het volgende dat ik over Ir. Idzerda las?

---

¹⁸⁴ Mijn vader kreeg in September 1939 een baan bij N. Samson N.V. te Alphen aan den Rijn. Na de oorlog voltooide hij bij Remington in Amsterdam een cursus als kantoormachinemonteur. Met die kwalificatie solliciteerde hij in 1951 bij Garlick’s Office Equipment Ltd. in Kaapstad, Zuid-Afrika, en ontving een werkgeversverklaring die nodig was voor de emigratie van zijn gezin. Op de S.S. Waterman kreeg hij per telegram kennis van een verplaatsing naar Kroonstad, Oranje Vrijstaat. Vandaar verhuisde ons gezin naar Potchefstroom, Transvaal. Ik heb geen idee wat er gebeurt zou kunnen zijn zonder die levensveranderingen.

„In 1935 beëindigde hij teleurgesteld alle activiteiten op radiogebied en liet de gehele voorraad in het openbaar veilen¹⁸⁵, om zijn eigen collectie in 1940 aan het Nederlandse Postmuseum te schenken. Zijn toch nog grote belangstelling voor technische nieuwigheden bracht hem ertoe in Wassenaar in november 1944 op zoek te gaan naar de resten van een bij de start geëxplodeerde V-2. Na eerst door een Duitse patrouille te zijn weggestuurd, herhaalde hij zijn pogingen en werd door dezelfde patrouille weer aangehouden met enkele brokstukken in zijn bezit. Op grond hiervan werd hij ter plaatse als „spion” gefusilleerd.”¹⁸⁶

Wat dit betreft, vond ik het onbegrijpelijk, dat op alle web-sites, boeken en krantenartikels over Ir. Idzerda geen enkel woord gerept wordt over de jaren tussen **1926** (toen hij weer een vergunning kreeg voor de zender PCGG) en **1935**.¹⁸⁷ Op mijn vraag hierover aan het Museum voor Communicatie in Den Haag (vroeger bekend als het Nederlandse Postmuseum), kreeg ik het volgende antwoord per e-mail:

„A Steringa Idzerda had zich in 1935 van radiozaken afgekeerd, **mede bepaald door de geringe erkenning van zijn pionierswerk**. In het Jaarverslag van de Stichting Het Nederlandsche Postmuseum over **1940** schrijft de toenmalige museumdirecteur dr. R.E.J. Weber:

“Onze electrotechnische verzamelingen werden belangrijk vermeerderd, vooral doordat de heer Ir. H.H.S. à Steringa Idzerda, een der voornaamste pioniers op het gebied van den radio-omroep in Nederland, ons een bijna complete verzameling schonk van de door hem aan de markt gebrachte radio-apparaten”.

In de aanwinstenlijst van het verslagjaar is deze schenking als volgt beschreven:

- Een groot gedeelte der productie en geïmporteerde artikelen van de vroegere N.V. Nederlandsche Radio-Industrie te 's-Gravenhage, bestaande uit toestellen, onderdelen en lampen, 379 stuks.
- Verzameling van boekwerken op radiogebied, 197 stuks.
- Schema's op radio-gebied, 80 stuks Afkomstig van ir. H.H.S. à Steringa Idzerda te 's-Gravenhage.

De losse tijdschriften heeft het museum door een boekbinder degelijk laten inbinden.

In **1941** schonk hij nog 31 radiolampen en een aantal zgn. ‘diverse stukken’, boekwerken, tijdschriften en catalogi.

Helaas bevinden zich bij deze schenking geen zakelijke of persoonlijke aantekeningen.

Over de verhouding tussen A Steringa Idzerda en uw grootvader is mij dan ook helaas niets bekend.

Over A Steringa Idzerda is een boekje geschreven door een toenmalige conservator van het museum:

¹⁸⁵ Frans Driesens schreef: „Het is gezien de economische omstandigheden in die tijd niet verwonderlijk dat Idzerda voor de tweede maal zijn faillissement moet aanvragen en in 1935 het bedrijfsleven voorgoed de rug toekeerd.” Dié veiling was te Den Haag op **8 Mei 1935**, twee maanden na de Openbare Verkoop te Gouda. Was die veiling eigenlijk vrijwillig, of als deel van een tweede faillissement?

¹⁸⁶ Zie Bijlage 32 voor een na-oorlogse huldeblijk aan Ir. Idzerda in het tijdschrift Radio-Bulletin.

¹⁸⁷ Ik vernam bv. van Frans Driesens dat in Deel III (over de periode vóór 1935) van het boek „Geschiedenis van Philips Electronics b.v.” door I.J. Blanken (uitgegeven door Philips Corporate Archives) ook absoluut niets over deze licentie-affaire staat, als een „te beladen onderwerp”. Maar in Deel IV (over de periode na 1935) staat deze onthullende zin op bl. 29: „**Zoals reeds eerder is betoogd, probeerde de onderneming door een expansieve strategie eerst een aantal kleine producenten van de markt te verdrijven, om vervolgens een consolidatie van de verhoudingen af te dwingen.**” Dat slaat dus als een tang op een varken. Geen wonder, Wim Stuiwer noemde het tijdperk tussen 1926 en 1935 „de ondergeschoven periode van Idzerda”.

BOER, P.A. DE   Á Steringa Idzerda, de pionier van de radio-omroep.
Bussum, 1969. 8°, 96 blz., geïll., prt., reg.
In het register komt de naam van uw grootvader helaas niet voor.
Veel succes met verdere naspeuringen!

Een paar dagen later ontving ik ook een e-mail van mevrouw Saskia Spiekman met deze paragrafen:

Mogelijk is het voor u interessant te weten dat de directeur van het museum in 1965 Philips benaderde met een vraag over Idzerda. Hem werd alle medewerking toegezegd „opdat in samenwerking tussen ons archiefdepot en onze geschiedkundige groep het gevraagde ter beschikking komt”.

Een vervolgbrief bracht slecht nieuws: „Zeer tot mijn spijt moet ik U thans mededelen dat noch in ons archiefdepot, noch bij de afdeling Bedrijfshistorie is te achterhalen... [etc.] .. Zoals u waarschijnlijk bekend zal zijn, is bij het bombardement van de Philipsfabrieken in december 1942 het grootste gedeelte van onze archieven verloren gegaan.”

Mijn navraag aan de heer Erik Kappetijn van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (vroeger bekend als het Nederlands Omroepmuseum) bracht een onlangs antwoord, waarin vermeld werd dat men de onvolledige collectie van „BORN”-weekblad **in de kelders vonden**. Hij bracht mij in contact met de heer Gidi Verheijen, die daar met hem ging zoeken voor zijn vervolgonderzoek naar oude omroepgidsen en tijdschriften van de radiohandel. De collectie is nog nauwelijks geïnventariseerd en moeilijk toegankelijk. Men heeft er het volgende:

- Van 1930 (Jaargang 1) zijn er de nummers: 4 / 8 (deels) / 11 / 12 / 14 / 15 (deels) / 18 / 20 (deels) / 24 / 25 (deels) / 26 / 27 / 29 / 30 / 32 / 33 / 34 / 35 / 38 / 43 / 48 / **50**.
- Van 1931 (Jaargang 2) zijn er de nummers: 3 / **12** / **13** / **15** / **20** / **22** / **23** (deels) / **26** / **27** / **29** / **30** / **31** / 32 / **33** / 34 / 35 / 36 / 37 / 38 / 40 / 41 / 42 / 43 / 44 / 45 / 46 / 50 / 51 / 52.
- Van 1932 (Jaargang 3) zijn er de nummers: 3 / 5 / 6 / 7 / **8** / 9 / 10 / 13 / 16 / 17 / 18 / 19.

De nummers waarvan ik in 1992 stukjes opgestuurd kreeg en in 1996 ook andere gedeelten liet copiereën, zijn **benadrukt**. Ik denk wel dat ik de hoofdzaak heb voor de bijlagen van dit boek, maar natuurlijk niet genoeg voor een definitieve complete geschiedenis van de B.O.R.N.....

Ik mag (of moet) dus aannemen dat al de technische artikelen in het stapeltje „BORN” weekbladen in het Instituut Beeld en Geluid, die pas (Augustus 2009) „herontdekt” zijn in de kelders van het Instituut Beeld en Geluid in Hilversum, waarop ik attent gemaakt werd in een brief van het Philips Archief in 1992, waarschijnlijk een groot hiaat vullen over de minstens vijf jaren van electrotechnische werkzaamheden van Ir. Idzerda, vooral voor Opa maar ook voor de B.O.R.N. Want het was Opa's oorspronkelijk (waarschijnlijk betaald) verzoek dat IDZ weer aan het uitvinden zette voor O.A. 50298. Daarom sluit dit werk sommige van zijn artikelen in, als Bijlagen, waarin zijn karakter, professionalisme en verbondenheid met de idealen van de B.O.R.N. wel degelijk naar voren komen. Mag deze uitgave van „De Galg van Eindhoven” daarom bijdragen tot een meer volledige erkenning van deze pionier, niet alleen voor de „radio-omroep” maar ook als professioneel elektronisch ingenieur.

Het is natuurlijk zo dat uitvinders elders ter wereld soms ook als gevolg van een gebrek aan erkenning hun beroep vaarwel toeroepen. Dat gebeurt ook in andere beroepen; ik heb civiele ingenieurs gekend die na een paar jaar doodgewoon iets anders gingen doen. Het lijkt wel alsof dit in de radio-industrie

meer voorkwam.. Kijk maar eens naar biografieën van Edwin Howard Armstrong (die zelfmoord pleegde) en Nikola Tesla. Mijn zoon Theo stuurde mij onlangs een voorbeeld, dat ik hierbij als link geef, met zijn enkele zin van commentaar erbij. **And wait until you get to the top of the second page.** http://www.theregister.co.uk/2009/04/27/george_heilmeier/

Waarom de Nachtuil niet meer mag zenden.

Naar aanleiding van de mededeeling van Radio-Idzerda, dat de directeur-generaal der P.T.T. niet bereid is de experimentele zendvergunning van den heer Idzerda te verlengen, heeft de *Avondp.* zich tot het hoofdbestuur om inlichtingen gewend. Men deelde het blad mede, dat de vergunning 1 1/2 jaar geleden aan den heer Idzerda was verleend voor het doen van technische proefnemingen. Bij de P.T.T. is men van oordeel, dat deze proefuitzendingen thans lang genoeg geduurd hebben, temeer waar zij naar het oordeel der autoriteiten van experimentele uitzendingen zijn „ontaard” in een nachtelijken omroep, die o.a. gramfoonplaten draait.

Bovendien wordt het — aldus werd nog medegedeeld — ook ’s nachts in den aether steeds drukker en drukker, ter wijl het radio-station te Kootwijk voornemens is binnenkort nachtelijke proeven op de 298 M.-golf, die ook door den heer Idzerda gebezigd werd te nemen.

Tijdens zijn laatste uitzending in den nacht van Zaterdag op Zondag deelde de heer Idzerda mede, eenige honderden bevestigingen van sympathie te hebben ontvangen. Het zouden er echter eenige duizenden moeten zijn, om tot den directeur van P.T.T. een verzoekschrift te kunnen richten.

— N. v. d. B., alhier. Volgens „Radio Expres” van 22 Jan. l.l., heeft de N.V. Idzerda-Radio vergunning verkregen om met haar zender proeven te gaan doen ten einde zoo mogelijk tijdens de tentoonstelling „Klank en Beeld” televisie-uitzendingen te geven. 281

189

Er zijn nog veel meer vragen van die aard. Ik weet het allemaal niet. Het is mijn wens dat dit u als lezer ook aan het denken mag zetten — zodat u het kunt „opnemen”, zoals Opa dat ergens noemde. En misschien komt na het lezen, herlezen en mediteren over dit boek (zie bv. de allerlaatste zin van Bijlage 14) bij u een nobele gedachte op, dat er eigenlijk een groot onrecht gepleegd werd tijdens de jaren 30, en dat de tijd misschien rijp is om daar iets aan te doen. Misschien kan wat er gebeurde wel op een of andere manier rechtgesteld worden; niet alleen ten opzichte van Opa, maar net zo goed ten opzichte van „de vergeten pionier”, Ir. Idzerda. Ik denk er bv. aan dat er een „eeuwfeest” op komst is voor de herdenking van de eerste uitzending van PCGG, in **November 1919**. Zou dat niet een gulde gelegenheid zijn om iets te doen?

188

Als dat gebeurt, hoe dan ook, is, denk ik, mijn taak vervuld met het schrijven van dit boek.

¹⁸⁸ Uit het Rotterdamsch Nieuwsblad, 28 December 1931, bl. 21. Dit kondigde het einde van PCGG aan. Het zou heel interessant zijn om na te vorsen of de twee beweegredenen die door de P.T.T. gegeven werden om PCGG uit de ether te halen, — nl. (1) dat Ir. Idzerda’s “technische proefnemingen” ontaarden in het spelen van grammofoonplaten, en (2) dat er te veel radiostations in de lucht waren — **echt** of **vals** waren. Werd hij eenvoudig met een kluitje in het riet gestuurd? Was dit een inbreuk op intellectuele vrijheid voor een navorser van eerste rang? Of was de P.T.T. in die tijd (zoals een jaar later door Opa beschreven) ook al gepenitreerd door diegenen (zoals bv. Völter) die het op hem gemunt hadden? Het is duidelijk dat IDZ in die tijd ook nog aan het experimenteren was met verbeteringen aan O.A. 50298, dat natuurlijk een doorn in het oog van Philips was.

¹⁸⁹ En kijk nou es eventjes hier: IDZ en televisie? Uit het Rotterdamsch Nieuwsblad van 4 Februari 1932, bl. 9, in een correspondentie-rubriek.

BIJLAGE 1

„Eerste Jaarverslag B.O.R.N., 1930”, in „BORN” weekblad¹⁹⁰, 2^e Jaargang No. 3, 16 Januari 1931.

Het overzicht dat het eerste jaarverslag van den Bond van Ondernemers in de Radiobranche in Nederland over het jaar 1930 biedt, getuigt van veel beroering. Van schokkenden gang – naar buiten: in de groote moeilijkheden, die onze Bond het hoofd te bieden had – en naar binnen: in den bouw der organisatie zelf.

Laat mij daarom mogen beginnen met de werking naar binnen – omdat ik dan vanzelf bij het levensbegin van den Bond moet aanvangen.

De Radiohandel en Philips.

Gisteravond heeft het Comité van actie, opgericht naar aanleiding van de circulaire van de N.V. Philips Radio in verband met het verleen van licenties op in haar bezit zijnde Nederlandsche octrooien van radio-ontvangtoestellen in Odeon een vergadering gehouden. In deze circulaire, welke in Augustus aan importeurs en handelaars is toegezonden, vestigt de N.V. Philips Radio er de aandacht op, dat zij beschikt over Nederlandsche octrooien, welke toepassing bij den bouw resp. verkoop van de hedendaagsche radio-ontvangtoestellen noodzakelijk is. Totnogtoe liet zij deze rechten zoo goed als niet gelden, welke stelling zij echter heeft laten varen op grond van het feit dat door zelfbouwers en importeurs een groot aantal slecht functioneerende toestellen aan de markt wordt gebracht. De bouw van ontvangtoestellen te monopoliseeren ligt niet in de bedoeling van Philips, wel het verleen van licenties onder nader vast te stellen voorwaarden.

Deze geste heeft in den radiohandel protesten uitgelokt. Men voelde het betalen voor licenties op zelfvervaardigde toestellen en het ter keuring opzenden naar de fabrieken te Eindhoven als een aanval op het eigen bestaan en stichtte een comité

van actie, dat gisteren hier ter stede vergaderde. De vergadering was druk bezocht. Nadat uitvoerig de kwestie was besproken werden uit de vergadering een reeks vragen gesteld.

Het comité erkende op te wekken tot aansluiting bij den Bond van Radiohandelaren, omdat deze bond in onderhandeling is met Philips over deze kwestie. In een binnenkort te houden vergadering zal het resultaat worden besproken. Teneinde eveneens stemmen te verkrijgen werd het comité van actie opgericht en dit blijft naast den bond in actie om de uitvoering van de in de circulaire van Philips genoemde voornemens tegen te gaan en eventueel op te komen voor de rechten van toegetreedenen als deze in een proces worden gewikkeld.

Het comité achtte het niet aannemelijk, dat hangende de onderhandelingen met den Bond van Radiohandelaren Philips eenige vervolging zal instellen, zoodat de datum van inwerkingtreding van de maatregelen op 15 October wel als uitgesteld kan worden beschouwd.*

Het comité raadde aan, den strijd kalm en waardig te voeren en voorloopig niet aan boycot te denken.

Tot slot traden velen tot het comité van actie toe.

191

24 December 1929 was er een groep mannen, voor het grootste gedeelte steunpilaren van het Comité van Actie¹⁹² tegen den overval, dien Philips op 22 Augustus 1929 jegens de vrije Nederlandsche

¹⁹⁰ Dit weekblad werd normaalweg elke Vrijdag gepubliceerd. Omdat er geen copierecht bestaat op de inhoud van „BORN” weekblad, en omdat Opa de laatste voorzitter (= bittereinder) van de organisatie was, zie Bijlage 40.

¹⁹¹ Uit het Rotterdamsch Nieuwsblad, 15 October 1929, bl.13. Het verslag in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van die datum bevat o.a. ook inlichting dat er gezongen werd, zie Bijlage 8a, maar is onderaan slechts leesbaar.

¹⁹² Ik denk wel dat Opa bij dit Comité van Actie betrokken was, maar ik weet niet van welke datum af.

IK . . .

Ik ben de Geweldige. Wie durft zich met mij meten?

Wie van die ellendige aardwormen zou den handdoeken tegen mij durven opnemen? Wie zal het wagen zich tegen mijn wil te verzetten of ook slechts te twijfelen aan mijn recht: te eischen wat ik wil. Ik ben de **Koning** van het Zuiden en **Gij** zijt mijn **SLAVEN**.

Als ik U zeg, dat alle patenten in mijn handen, resp. in die van mijn kornuiten zijn, dan beteekent dit, dat gij als waar zult aannemen dat ik beschik over het welzijn van elk Uwer.

Blindelings zult gij U verbinden mij elk jaar den tienden penning te brengen voor elken lampvoet, al of niet in uw toestel geplaatst en uitsluitend mijn materiaal te gebruiken, want alleen op die manier kan ik mijn concurrenten bestrijden.

Behandelt mijn voorschriften vertrouwelijk, want anders zouden U van andere zijde dezelfde wetten gesteld kunnen worden, hetwelk Uw **Nationale Industrie** en **onzen** aandeelhouders 1½ miljoen zou kosten.

Sluit U niet tezamen met uw concurrenten, want bedenkt, dat uw collega's tegen **mijn** belangen zouden kunnen zijn.

Weest verdeeld, dat is mijn macht; bedenkt, dat zoo gij U **aaneensluit**, ik den **enkeling** niet meer kan beheerschen en dat het communisme voor mij het einde beteekent.

Weest volgzzaam en misschien krijgt gij dan nog eens rabat op datgene, wat ik elders niet meer kan slijten.

Beantwoordt mijn aangeteekende drukwerken onmiddellijk en ik zal zien of er torenen aanwezig zijn. Zoo niet, dan staat U nog de weg naar mijn hof open, indien gij minstens een dozijn kinderen als goedkope hulpkracht medebrengt.

En anders zult gij den doorgewoone handelsdood sterven.

Philwafra.

De storm breekt los over Eindhoven

Twee oprijende stukken uit de kranten gepubliceerd door het Comité van Actie, November 1929.

Inmiddels heeft de N.B.R. op 19 December in Amsterdam, met een meerderheid van slechts enkele stemmen, besloten, het hoofd voor den Philipsaanval te buigen en de vrijheid en gelijkheid van alle Nederlandsche Radio-ondernemingen op te offeren. In het kort geding, dat de N.V. Gloeilampenfabriek Radium door Mr. C. van Rij te Amsterdam voor den president der Rechtbank aldaar laat aanspannen, beslist deze heer President der Rechtbank op 30 December, dat de bedoelde vergadering onwettig was, en beveelt hij de schorsing der daar genomen besluiten. Juist op dien dag werd te Utrecht in hotel Witjens gehouden de stichtingsvergadering van onzen Bond, werd onze naam B.O.R.N. vastgesteld, een definitief Bestuur gekozen, bestaande uit de heeren J.H. Crucq (voorzitter), J.H. Wallien (secretaris), W.H. Hirschfeld (penningmeester), J.H. de Vries (tweede voorzitter), J.P. Lelie, G. de Raadt, W.H. Tasseron¹⁹⁵, L. Terwal en J. Vermeulen, terwijl een ontwerp der Statuten in hoofdlijnen werd vastgesteld.¹⁹⁶

¹⁹⁵ De firma van Ir. W. Tasseron had het in die tijd (en al van 1927 af) ook moeilijk gehad met Philips. In een advertentie op bladzij 1 van het N.B.R. maandblad van Januari 1930 staat: „Een Radio-firma in Noord-Brabant heeft onze rekening bij de Incasso-Bank doen blokkeeren. (Heden wij; morgen gij!!) Uit hoofde van vorenstaande, verzoeken wij onzen klanten alle aan ons verschuldigde gelden, tot tegenbericht, te storten op de rekening gehouden bij de Nederlandsche Handelsmaatschappij te Den Haag, ten name van den Heer F.A. Droste en dus voorlopig niet op onzen naam bij de Incasso-Bank.” (Met dank aan Frans Driesens.)

¹⁹⁶ Een „Open Brief aan den Minister-president” (Jhr. Mr. Ch.J.M. Ruys de Beerenbroeck) werd die dag ook geschreven door Dr. F.L. Rutgers „der N.R.W.”, en werd opgenomen in het blad „De Radio-Handel” van Januari 1930. (Met dank aan Frans Driesens.)

Het nieuwe bestuur trachtte onmiddellijk te komen tot het voeren van onderhandelingen met de Philips ondernemingen. Deze wezen echter kortweg elke mogelijkheid daartoe af.

De licentiestrijd tegen Philips.

Een nieuwe vereeniging van radio-handelaren.

Naar wij vernemen, zal de N.V. Gloeilampenfabriek „Radium” Amsterdam/Tilburg een uitspraak in kort geding aanvragen, om de besluiten, die er in de vergadering van 19 December van den Nederlandschen Bond van Radiohandelaren werden genomen en waarbij o.a. de licentieovereenkomst met Philips werd goedgekeurd, ongeldig te verklaren.

De vennootschap baseert dezen eisch o.m. op het feit, dat de vergadering niet zooals in de statuten van den bond wordt voorgeschreven, 14 dagen van te voren werd bijeengeroepen, terwijl ook in ander opzicht niet aan de statuten werd voldaan.

Later wil men een nieuwe vergadering bijeenroepen, die eventueel anders tegenover de eischen van Philips zou kunnen staan.

Verder is reeds een nieuwe vereeniging van radio-handelaren opgericht, van welke vereeniging op 30 December te Utrecht de constitueerende vergadering gehouden zal worden.

De op 20 Januari 1930 te Amsterdam gehouden vergadering van den N.B.R. nam met 124 tegen 122 stemmen een motie van wantrouwen in het hoofdbestuur van den N.B.R. aan, waarop dit hoofdbestuur aftrad en Dr. F.L. Rutgers te Utrecht met de leiding van den N.B.R. werd belast. In overleg met dezen stipelde het bestuur van onzen Bond nu de lijnen voor een gemeenschappelijk optreden uit. De aandacht der Regeering richtte zich op het Radioconflict, doordat Mr. Van Rij, in opdracht der beide besturen, haar wees op de economische gevaren, die aan een scherp doorzetten waren verbonden.

197

Op 6 Februari noodigde Zijne Excellentie Minister Verschuur, Minister van Arbeid, Handel en Nijverheid, ons en Dr. Rutgers uit tot de conferentietafel.

Voor onzen Bond gingen met algeheele, onbeperkte bevoegdheden, de heeren Crucq en Mr. van Rij. Voor de Philips' ondernemingen verschenen als onderhandelaars de heeren Mr. H.F. van Walsum, J. Waterman en L. Hijmans.

Na langdurige, zware besprekingen, die hoge eischen aan de onderhandelaars stelden, en waarbij telkens botsingen bestonden, mocht het gelukken op 20 Februari te 's-Gravenhage de bekende hoofdovereenkomst met Philips af te sluiten, die de basis voor den verderen arbeid zou vormen. Evenwel zou het nog tot 28 Juli duren, eer alle bijlagen dier overeenkomst waren uitgewerkt en geteekend.

De B.O.R.N. was toen strijdorgaan. Dank zij mede de kracht, die onze Bond ontwikkelde, mochten wij de gelijkberechtigtheid van onze bouwers met Philips bevechten. En de geheele licentie-regeling afhankelijk maken van eenige proceduren, waarin het optreden van Philips te dezer zake aan het Recht wordt getoetst. Een wapenstilstand alzoo, die, naar onze overtuiging, tot een spoedigen vrede zou leiden. Dat wij in deze verwachting werden bedrogen, is een der betreurenswaardige feiten, die wij moeten vermelden.

Wij meenden, dat de B.O.R.N. niet meer als strijdorgaan moest worden gezien, maar als een vereeniging van een en hetzelfde beoefenende lieden tot behartiging van gemeenschappelijke belangen.

¹⁹⁷ Uit de Nieuwe Rotterdamsche Courant, 27 December 1929, bl. B2. „Nieuwe vereeniging” betekent B.O.R.N.

De afdeelingen werden opgebouwd. Rotterdam trad aan de spits, zoowel wat ledental als ontplooiing van de ongekennde activiteit betreft. De afdeelingen Amsterdam, Den Haag, Gouda, Arnhem, Friesland en Utrecht namen de op hen rustende taak van het dragen der zorgen in enger kring op zich.

Onderwijl trad de heer Crucq als voorzitter en lid van het bestuur af. De heer J. H. de Vries nam den voorzitterszetel in. De heeren Vermeulen en Tasseron bedankten eveneens.

De Philipslicenties

De bereikte overeenstemming.

Wij ontvangen van de zijde van Philips het volgende communiqué:

Zooals bekend is overeenstemming bereikt tusschen de N. V. Philips en den Nederlandschen Bond van Radiohandelaren en den Bond van Ondernemers in de Radiobranche in Nederland betreffende de te sluiten licentie-overeenkomst met de toestelbouwers in Nederland.

De bezwaren van een deel van den radiohandel tegen het door Philips reeds ter tekening rondgezonden contract, berustten voornamelijk op het licentiebedrag, de contingentieering en de verplichting om bepaalde lampen te moeten gebruiken.

Van de hoofdpunten der bereikte overeenstemming kan de volgende korte samenvatting worden gegeven:

1. Het licentiebedrag. Betreffende het licentiebedrag is de navolgende overeenstemming verkregen: Aan de licentienemers zal de keuze worden gesteld tusschen het oorspronkelijke bedrag ad f 5 resp. f 2.50 en een lager bedrag ad f 3 resp. f 1.50 per lampvoet; in het laatstegeval krijgt echter de licentienemer niet het recht op die uitvindingen, waarover de N. V. Philips van af heden gedurende den geheelen duur van het licentiecontract — d.w.z. tot 31 December 1939 — de beschikking zou krijgen.

De licentienemers, die er de voorkeur aan geven, zich niet te dekken voor het risico van toekomstige uitvindingen kunnen, derhalve voor de toekomst geen gebruik maken van die nieuwe uitvindingen.

2. Contingentieering. De contingentieering is zoodanig geregeld, dat het aanvankelijk toegestane basis-aantal toestellen zal vermeerderen of verminderen in een zelfde mate, als de verkoopen van alle licentienemers en de Philips tezamen in eenig jaar meer of minder zijn dan de verkoopen in het voorafgaande jaar.

3. Verplichting om bepaalde lampen te gebruiken. Wat ten slotte het gebruik van de door de N.V. Philips aan te wijzen lampen betreft, deze clause is zoodanig gewijzigd, dat die licentienemers die er op staan, de lampen van een bepaalde kleinere fabriek in Nederland — het eenig lid van de bonden, dat lampen fabriceert — in hun toestellen te gebruiken, zulks kunnen doen gedurende nog ongeveer twee en een half jaar, in welk geval zij echter uitsluitend die lampen mogen gebruiken, en een speciaal plaatje op hun toestellen moeten aanbrengen.

Waar ten slotte eenige licentienemers beweren, dat de N.V. Philips haar recht tot het vragen van licenties zou hebben verwerkt, is besloten eenige proefprocedures aan te brengen, om de juistheid daarvan na te gaan. Gedurende dien tijd zullen de licentiebedragen worden gestort bij een bank, en wordt de N. V. Philips in het gelijk gesteld, dan kan zij terstond over de bedragen beschikken.

198

Het bestuur werd aangevuld met de heeren van der Klooster, Petersen en van der Dussen.

Op 26 April kwam een nauwere samenwerking met den N.B.R. tot stand, betrekking hebbende op drie punten:

¹⁹⁸ Uit Het Vaderland, 22 Februari 1930, bl. B2.

1. een gemeenschappelijk secretariaat;
2. een gemeenschappelijk orgaan;
3. gemeenschappelijke deelname in de N.V. Investa, het kartel der vrije bouwers en handelaren, voor het dienen hunner economische belangen bestemd.

Radio-Nieuws

RADIOHANDELAREN.

Onlangs hebben de besturen van den Nederlandschen Bond van Radiohandelaren en den Bond van Ondernemers in de Radiobranche in Nederland een Commissie ingesteld, die onder den naam Centraal Bureau voor den Radiohandel (C.B.R.) den strijd tegen de knoeierij in de radio-industrie en den radiohandel, krachtig zal voeren. Het C.B.R. is gevestigd 1e van den Boschstraat 6, Den Haag. Het is van overtuiging, dat een algeheele reorganisatie in den radiohandel dringend noodzakelijk is.

Een van de ernstigste kwalen in de branche is ongetwijfeld het bouwen van toestellen voor derden tegen betaling, en onder den schijn van amateurisme. Bovendien mogen, gelijk men weet, sinds een half jaar in Nederland radio-toestellen, waarin van de octrooien van Philips Radio te Eindhoven, nog slechts worden gebouwd en verhandeld door hen, die een desbetreffend licentiecontract met Philips hebben geteekend. Een uitvoerige enquête, door het C.B.R. de laatste weken ingesteld, heeft het gegevens verschaft omtrent honderden personen, die in hun vrijen tijd voor anderen tegen betaling toestellen bouwen. Deze dagen wordt aan een groot aantal hunner een waarschuwing gezonden, om met deze praktijken op te houden, aangezien zij anders door de N.V. Philips' Radio onherroepelijk in rechten zullen worden vervolgd.

Het C.B.R. doet verder tal van stappen bij groote lichamen, vereenigingen van luisteraars en amateurs enzovoorts, om aan dit euvel een einde te maken.

199

In het begin een samenwerking-in-den-dop, werden deze punten, na behoorlijke voorbereiding, in den vereischten vorm geregeld.

Mr. C. van Rij werd 2e secretaris, omdat de Besturen der beide Bonden hem, hun juridisch-adviseur, op grond van zijne verdiensten in den strijd tegen Philips, daarvoor den aangewezen man achtten.

De „BORN”, sinds Januari door de N.V. „Ando” te Den Haag als het blad van onzen Bond uitgegeven, werd gemeenschappelijk orgaan. De diensten der N.V. „Ando”, alsmede van hare Directeuren en van den Hoofdredacteur den heer van Zuylen, mogen hier nog eens worden erkend.

Tenslotte is ook de N.V. Investa²⁰⁰, in wier kapitaal de beiden Bonden ieder voor 7/20 deelnamen, terwijl de resteerende 3/10 ter beschikking van toekomstige obligatiehouders komen, nog dit jaar in werking getreden. En daarmee is reeds nu de kroon gezet op den arbeid van het Bestuur. Daarmede is een werk ondernomen, dat rijke vruchten voor den georganiseerden Radiohandel kan afwerpen.

Dan rest mij nog te vermelden de instelling van het Centraal Bureau voor den Radiohandel, waarvan de taak bestaat in een zuiverder trekken der grenzen van den bedrijfsmatigen Radio-bouw en Radiohandel en in het adviseeren van de Besturen daaromtrent.

Het aantal leden steeg voortdurend en heeft thans een aantal van 378 bereikt.

Den leden van den Raad van Advies betaamt het een woord van dank toe te brengen, voor den tijd, dien zij voor den Bond beschikbaar stelden. Zij zijn dikwijls opgeroepen: de Spoedcommissie slechts éénmaal.

¹⁹⁹ Dit artikel over een Centraal Bureau voor den Radiohandel komt uit Het Vaderland, 6 Augustus 1930, bl. A3. Het is niet bekend wat er met dit bureau gebeurde na opheffing van de B.O.R.N.

²⁰⁰ Zie het einde van Bijlage 29 over wat er later met de financieringsmaatschappij N.V. Investa gebeurde.

Daar is in ons Bondsleven helaas ook te wijzen op een niet altijd goed begrijpen over en weer. Thans is de lucht gezuiverd. De fundamenten zijn in 1930 gelegd.²⁰¹ Wij beginnen aan den bovenbouw. Moeilijkheden zullen wij ontmoeten, zeker. Maar tot nu toe zijn we ze te boven gekomen. „De schouders eronder – en de tanden op mekaar”, zoo zullen we, sterk door *eendracht*, ook in 1931 moeten staan. Dan zal het gelukken. Laten we dat elkaar beloven.²⁰²

(schrijver niet vermeld, waarschijnlijk de voorzitter J.H. de Vries.)

BIJLAGE 2

„Technische Inventarisatie 1930”, door I.D.Z., Technische Redacteur, in „BORN” weekblad, 1^e Jaargang No. 50, 19 December 1930.²⁰³

Het afgelopen jaar is een zeer woelig jaar geweest in de licentie-strijd, waardoor echter in menig opzicht een algemeen-technische vooruitgang is ingetreden, ofschoon ook de financiële nadeelen voor beide partijen niet gering zijn geweest.

Mijne voorgebruiksrechten der bewuste 6 G.E.C. octrooien²⁰⁴, door Philips erkend, stelden mij aanvankelijk in 1929 eenigszins naast het strijdgewoel, totdat de heer *De Raadt* mijn assistentie in kwam roepen tot het ontwerpen van een licentievrij schema.

Het stellen van een technisch probleem, staat voor mij gelijk met het zoeken naar de oplossing, die mijzelf in alle opzichten kan voldoen. De commercieele en financiële belangen zijn van secundair belang, zoolang de oplossing op zich laat wachten of niet geheel aan de gestelde eischen voldoet²⁰⁵. Met des te beter begrip, kan na het technische fundament de verdere ontwikkeling en exploitatie ter hand worden genomen.

Bij de bestudeering der G.E.C. octrooien bleek mij de technische waarde veel grooter te zijn, dan ik aanvankelijk vermoedde. Ik heb dan ook niet nagelaten in het „BORN”-orgaan steeds te wijzen op de moeilijkheden welke zich bij eventuele processen zouden voordoen.

Mij is in „BORN” en ook mondeling meermalen te kennen gegeven, dat ik de octrooi-kwesties te zwaar en te uitgebreid opnam. Bij de gevoerde processen is echter wel gebleken, dat de moeilijkheden nog veel grooter waren, dan ik had voorzien omdat nog een tweede factor in den strijd opdook, n.l. de nog nimmer in ons land juridisch omschreven rechten van een octrooi.

Dus niet alleen de technische zijde doch bovendien nog de juridisch-technische kant van deze licentie-strijd, iets van veel verdere strekking, n.l. van algemeen belang voor onze geheele industrie op elk gebied, waarbij octrooi-kwesties in aanmerking komen.

Technisch gesproken heb ik den heer De Raadt kunnen helpen en een gaatje gevonden in het belangrijkste van de 6 G.E.C. octrooien te kunnen ontberen, doch zoolang de juridisch-technische begrensdheid der octrooi-rechten niet is vastgesteld, kunnen wij niet bepalen, waar *de afhankelijkheid ophoudt* en de onafhankelijkheid begint.

Zelfs nu, einde 1930, weten wij nog niet waar wij aan toe zijn. Ofschoon, ... er is eenige schemering te onderscheiden, die ons zou kunnen doen hopen, „’t daghet in het Oosten”.

Toen de directie van de „Ando” mij in Februari 1930 kwam vragen, medewerking te verleen aan de Redactie van het „BORN”-orgaan, heb ik dit gaarne aangenomen in de overtuiging, dat eene

²⁰¹ Het was pas in Juni 1931 dat men iets op schrift zette voor een aparte vereniging voor detaillisten.

²⁰² Merkwaardig dat dit eerste jaarverslag niet de naam van Ir. Idzerda als Technische Redacteur vermeldt!

²⁰³ Binnenin dit artikel is een grote foto met als onderschrift: „Onze Technische Redacteur in zijn laboratorium.”

²⁰⁴ De nummers van deze octrooien, en hun beschrijvingen, staan in Bijlage 3 en Bijlage 20.

²⁰⁵ Hier spreekt een professioneel ingenieur van de eerste rang!

doelbewuste leiding, door actueele technische artikelen de Radio-klein-industrie in ons land slechts ten goede kon komen.

Naast mijn bezigheden als directeur van eene gevestigde Radio-Industriële onderneming²⁰⁶ heb ik getracht de kern van de licentie-strijd te benaderen en tegelijkertijd door leidende artikelen van principieelen aard en met actueel-technischen inhoud, de Radio-industrie in ons land vooruit te brengen.

Ik heb geploegd en gezaaid -- ik heb er hard voor gewerkt, veel zwaarder dan ik bij de aanvaarding van deze taak vermoeden kon.

De Licentie-kwestie.

Het oude PCGG (Idzerda) weer in den aether.

De oudste luisteraars zullen zich het omroepstation van Idzerda Den Haag nog wel herinneren. Het was in de eerste dagen van den omroep toen Engeland en Duitschland nog niet aan radiomuziek dachten, dat Idzerda een paar keer per week radioconcerten gaf, die niet alleen in ons land doch tevens in Engeland druk werden beluisterd. De Daily Mail heeft zelfs eenigen tijd tal van concerten gefinancierd. De oude zender is thans weer in bedrijf gesteld en diverse verbeteringen zijn aangebracht.

Op een golflengte van 299 M. wordt iedere Zaterdag van 's nachts 12—2 een concert gegeven. De uitzendingen zijn met een goed ontvangstoestel overal in ons land hoorbaar en rapporten worden gaarne in gewacht door de N.V. Idzerda-Radio, Den Haag. Het programma van Zaterdag 20 September luidt als volgt: muziek door de „Funny” Modaje band, o.l.v. H. Mondé. Een en ander wordt afgewisseld met gramofoonplaten.

207

De licentie-strijd werd gestreden door kleine groepen ieder voor zich, primo in hun eigen belang en secundo in het algemeen belang.

Naar buiten werd bijna niets vernomen van de technische en juridische schermutselingen tusschen deskundigen en advocaten.

De Philips-partij was gecentraliseerd en kon alle ervaring van het eene proces uitnuttigen in een gelijktijdig proces met een derde partij.

Het is tot op heden steeds gewoonte geweest om *tijdens* een proces niets te publiceeren. Waar het hier echter gaat om een principieele kwestie, zooals de juridisch-technische begrensdeheid van een octrooi is deze zwijgende strijd een groote fout gebleken.

Wij weten thans, einde 1930, meer dan in het begin en beginnen te voelen, dat de situatie over de gehele linie hachelijk werd, tengevolge van de onbegrijpelijk persoonlijke opinie van enkele deskundigen, met duidelijk waarneembare suggestie op andere deskundigen van veel geringere capaciteiten.

Wij kennen in de Radio de quasi-stationaire stroomen; welnu bij deze licentie-strijd hebben wij te maken met quasi-objectieve beschouwingen.

Het grootste gevaar was en is het gedeeltelijk nog dat deze quasi-objectieve-adviezen aan de heeren Rechters, een onmogelijke octrooi-situatie zouden kunnen vestigen.

Dat moet met alle toelaatbare middelen voorkomen worden. Eén van de machtigste middelen is: *publiciteit*.

De Radio-klein-industrie zal het later als een zegen erkennen, dat een vakorgaan als de „BORN” is opgericht en het middel was om alle belanghebbenden te waarschuwen en voorlichting te geven.

Andere tijdschriften op Radio-gebied voelen zich te veel verplicht door groote advertentie-contracten om objectief te oordelen en daarom zwijgen zij over den licentie-strijd en octrooi-kwesties.

Dat moge hier zonder eenige nevenbedoeling wel eens geconstateerd worden.

Ik heb kortgeleden een pleidooi en verweer voor de Rechtbank bijgewoond inzake een Radio-Octrooi-kwestie en acht het van het grootste belang dat in het vervolg van elke zitting, betreffende dergelijke aangelegenheden, een resumé wordt gegeven in „BORN”.²⁰⁸

²⁰⁶ N.V. Idzerda-Radio te Den Haag, en ook de zender PCGG. Zie de advertenties op de volgende bladzij.

²⁰⁷ Uit „U hebt toch een radio?”, Rotterdamsch Nieuwsblad, 17 September 1930, bl. 5.

Voor den **BOUW** en **VERKOOP** van
RADIO-ONTVANGTOESTELLEN
kan tegen billijke condities **licentie** verkregen worden van het
Ned. Octrooi No. 10345 klasse 21a, groep 68b:
|| schakeling voor het ontvangen van gedempte en ongedempte golven met ||
|| behulp van een thermionisch toestel met drie electroden (Radiolamp) ||
Door deze schakeling behoeft men geen gebruik te maken van een regelbare terugkoppeling en **is men dus onafhankelijk van het desbetreffende monopolie-octrooi!**
Schriftelijke aanvragen van serieuze reflectanten, radiofabrikanten en grossiers aan:
N.V. „IDZERDA-RADIO” - Beukstraat 10 - den Haag

209

Een **Octrooi-vrij** ÷
schema +
modelontvanger 1-1-2 +
omschrijving
kost U slechts **éénmaal f 600.-** netto à contant.
DEN HAAG — BEUKSTRAAT 10
TEL. 32584
N.V. „Idzerda-Radio”

210

Mocht de Philips-partij daarop niet gesteld zijn, dan hoop ik dat de tegenpartij vrij tijdig wil berichten, opdat ik kan zorgen kennis te nemen van de te verwachten technisch-juridische tournooien.²¹¹

Reeds eenige malen is mij ter oore gekomen dat enkele deskundigen, nadat hun gevraagd was advies uit te brengen in radio-octrooi-aangelegenheden, geweigerd hebben tegen Philips op te treden uit hoofde van overwegingen, van persoonlijken aard, dan wel op aanwijzing van hooger gestelde machten.

Desondanks wordt nog de stelling verkondigd, dat *deskundigheid te koop* is. Die opvatting blijkt bezijden de waarheid te zijn, tenzij men de interpretatie anders stelt.

²⁰⁸ Waarschijnlijk was dit een van drie gedingen: (1) het eerste (papieren) geding Philips-Schiere; (2) het geding Philips-Nederlandsche Radiowerken (volgens het einde van Bijlage 10), of (2) het geding Philips-Lelie. Dit waren alledrie belangrijke gedingen. Zie Bijlage 23 voor het tweede geding Philips-Schiere. Zie voetnoot 19 over het geding Philips-Lelie en de nasleep daarvan in Bijlage 31.

²⁰⁹ Uit de Radio-Expres van 6 September 1929.

²¹⁰ Uit de Radio-Expres van 19 December 1929.

²¹¹ N.V. Idzerda-Radio had pas een nieuw model Coronaphon radio ontwikkeld dat (vanzelfsprekend) O.A. 50298 zou gebruiken, en dus ook geen inbreuk zou maken op Philips-octrooien. Zie de advertentie en foto op de volgende bladzij.

U hebt toch 'n Radio?

Philips contra.

Volgens den Ned. Bond van radiohandelaren is de strijd tusschen Philips en der vrijen radiohandel en industrie door dit formeele vonnis practisch geen stap na der tot de beslissing gebracht.

In deze zaak is in eerste instantie van de zijde der Nederlandsche Radiowerken opzettelijk geen algemeen geldend verweer gevoerd, daar het in de bedoeling lag in deze procedure te doen uitmaken de verhouding tusschen het Meissner octrooi (Telefunken bezit) en het Armstrong-octrooi (Philips bezit octrooi 7346). Tengevolge van noodwetten in verband met den oorlogstoestand waren beide octrooen vrijwel gelijkkluidend in Nederland ingeschreven.

Om een uitspraak betreffende de verhouding tusschen deze beide octrooen te verkrijgen heeft de Nederlandsche Radiowerken het verweer geheel gebaseerd op de door haar overgelegde licentie-overeenkomst met Telefunken. De gewenschte be-

slissing is echter niet verkregen, daar vonnis gewezen werd op den formeele grond, dat de licentie-overeenkomst niet in de registers van den octrooiraad stond ingeschreven.

Tegen het vonnis wordt derhalve geappelleerd zoodat de kern der zaak voor het Hof in behandeling komt.

Bovendien zijn tegen dit octrooi van Philips nog acties aanhangig:

1. Tot vervallenverklaring door den octrooiraad op grond van art. 50 der Octrooiwet (niet in gebruik gedurende de eerste vijf jaren).

2. Tot verleenen van dwanglicentie door den octrooiraad op grond van art. 34 (belang der industrie).

212

Als iets *verkocht* is, is het meestal *niet meer te koop* en het is bijna een onmogelijkheid voor een deskundige om een quasi-objectief advies van potentiaal te doen veranderen.

Dat sluit dus meteen het begrip van „omkoopbaarheid” uit. En dat is maar gelukkig ook.

Doch de volgende conclusie is tevens dat een quasi-objectief advies nooit werkelijk objectief is. Het begrip „*objectief*” moeten wij dan ook zoo opvatten dat evenveel *vóór* als *tegen*, wordt aangebracht, waaruit dan een ander maar moet bepalen, welke argumenten nu het zwaarste wegen.

Een quasi-objectief advies staat gelijk met een balans op een hellend vlak.

Dat hellend vlak is de nog niet vastgelegde juridisch-technische begrensdeheid van een octrooi (in ons land!).

Kunnen wij dat hellend-vlak waterpas krijgen dan kunnen ook de deskundigen hun technische kennis en inzichten tegen elkaar uitwegen, doch blijft de helling bestaan, dan is de uitslag even onzeker als de geheele omroep in Nederland thans is.²¹³

²¹² Uit het Rotterdamsch Nieuwsblad, 5 Februari 1930, bl. 23. Dit artikel bespreekt de nasleep van de Eerste Wereldoorlog op het neutrale Nederland – twee radio-octrooen, één uit Duitsland (Meissner / Telefunken) en één „tweedehands” uit de Verenigde Staten (Armstrong / GEC / Philips) volgens noodwetgeving, en de invloed op het geding Philips-Nederlandsche Radiowerken, waarvan Dr. F.L. Rutgers een directeur of raadgever (advocaat) was. Vanwege het resultaat van dat geding was de houding tussen Dr. Rutgers en Philips natuurlijk helemaal niet goed.

²¹³ Dit artikel vervolgd dan Ir. Idzerda's beschouwingen over „De Omroep in 1930” en „De Technische Vorderingen in 1930”, waarvan ik in 1996 geen fotokopieën maakte.

WAARSCHUWING!

WIJ GAAN VOORT,
met het afleveren van
en opnemen van nieuwe orders op:

ad f600.-
plus
onbeperkte
licentie.

de **model-vierlamps-ontvanger**

vrij van de **Philips-Octrooien**
doch **beschermd** door een **nieuwe Octrool-aanvraag**

De firma **G. de Raadt te Gouda** is
bereid U over de resultaten van de in
haar bezit zijnde model-ontvanger, nader
te informeren.

Demonstratie in onze fabrieks-foonzaal
elken slag van 11-5- en 5-10 uur.

N.V. „IDZERDA-RADIO“
DEN HAAG
Beukstraat 10 -- Telefoon 32584

(Commentaar door JAdR):

Zonder kennis van de felle octrooi- en licentiestrijd uit die tijd, kan men de strekking van deze advertentie met een **“WAARSCHUWING!”** niet begrijpen.

Zie vooral ook de verwijzing naar de firma G. de Raadt te Gouda.

214

215

Idzerda's Meesterwerk

Aan den radiohandel.

L. S.

Zoals wij reeds annonceerden, zijn wij bezitters van — en fabriceren wij volgens het licentie vrije schema van den Heer Ingenieur Idzerda. Het is een wonderschoon toestel, met een prachtige en volle weergave, door de duurste 4 lampstoestel en niet overtroffen.

Op de frontplaat is het geheele golfgebied in gouddruk aangegeven. Te gebruiken op 125 of 225 volt wisselstroom lichtnet met plaatstroom of anodebatterij en accu. Met ons **algeheel gelijks'room voedings-apparaat** speelt het toestel direct met één stekker op de lichtleiding, zonder dat er iets van de mooie ontvangst verloren gaat. Het apparaat is ook apart verkrijgbaar en overal ter vervanging van plaatstroom en accu geschikt.

Prijs van het ontvangtoestel . . f 160.-bruto
„ „ „ **algeheel voedingsapp f 75.- „**

Uitvoering zeer royaal, in Slav. eiken met coromandel.

Vraagt het R. O. F. boekje eens, en vooral:

Steunt de licentievrije industrie.

Rijnlandsche Ontvangtoestellen Fabrik
Leiden, Langebrug 32 a/b, Tel. 802.

216

²¹⁴ De „Waarschuwing” in deze advertentie uit de Radio-Expres No. 1 van Januari 1930 was duidelijk aan Philips gericht! Volgens Frans Driesens stond een „voorloper” van deze advertentie al in de Radio-Expres No. 52 van December 1929. In diezelfde week werd de B.O.R.N. opgericht. In Februari 1930 werd Ir. Idzerda gevraagd om Technische Redacteur van „BORN” weekblad te worden. Dit plaatje staat **nota bene** samen met vier foto's (over IDZ als omroep-pionier) op de web-site van van der Heem & Bloemsma, een firma die van 1930 tot 1935 voor 50% in het bezit van Philips was! Zie hiervoor <http://www.vanderheem.com/geschiedenis.html>

²¹⁵ Dit is de Coronaphon Type 1-1-2 wisselstroomradio in de advertentie op de vorige bladzij. Het boek van Frans Driesens beschrijft dit toestel en geeft de prijs als f 600.00 met een bouwjaar 1931 (bladzij 67) en 1932 (bladzij 82) (waarmee in beide gevallen misschien 1930 bedoeld wordt). De laatste Coronaphons werden in Maart 1933 gebouwd. Een boekje over al de projecten van IDZ, met hun toestelnummers, is bij de Idzerda-papieren bij het Instituut Beeld en Geluid in Hilversum..

(Commentaar door JAdR):

Op bl. 85 in het boek van Frans Driesens staat deze paragraaf: „Bekijken we nu het principeschema van de Coronaphon uit 1932 dan valt op dat de antenne via twee micacondensatoren is verbonden met het schermrooster van de eerste lamp. Een ongebruikelijke schakeling, bedoeld om bestaande gepatenteerde methoden te omzeilen? Het binnenleiden van het antennesignaal via een differentiaalcondensator werkt als sterkteregeling en is een simpele en effectieve manier om te sterke signalen van nabijgelegen zenders te regelen.” Mijn vragen (en ik ben tot mijn spijt allesbehalve een electronicus) hierbij zijn:

- of dit schema basies het beginsel van O.A. 50298 / Ned. Octrooi 34759 was?
- of dit schema ook voorkomt in het G.R.I.-toestel dat Frans Driesens in z'n museum heeft?
- of dit schema ook voorkomt in een radio gebouwd door Rijnlandsche Toestellen Fabriek?

BIJLAGE 3

**„Goliath verslagen! De rechten der Philips-octrooien sterk ingekrompen!”, door I.D.Z.,
Technische Redacteur. (Hoofdartikel „Deze Week” in „BORN” weekblad,
2^e Jaargang No. 12, 20 Maart 1931.)**

De slag is gevallen; de arbiters hebben beslist dat „*de ontvangschakeling met dempingsreductie volgens octrooi-aanvraag 50298*” geen inbreuk maakt op het Armstrong-octrooi 7398, in handen van Philips!

Daarmede is **feitelijk de licentie-strijd tusschen Philips en „de kleine man met het confectiepakje an” beslist.**²¹⁷

Van de zes knopen aan de Eindhovensche licentie-karwats, konden dié gemerkt met **13345** (*weerstands versterking*), **10155** (*cascade-detectie*), **10581** (*cascade-H.F.-versterking*), **7684** (*direct verhitte kathoden met midden-aftakking op den transformator*) en **10909** (*roostercondensator met lekweerstand*) gemakkelijk worden uitgerafeld, doch de harde knoop van **7398** (terugkoppeling) bood lang tegenstand.

Met die ééne knoop aan zijn karwats heeft Goliath nog een jaar lang zijn licentie-geesel laten knallen, doch op 27 Jan. 1931 is die knoop er met een harden slag afgevlogen, zoodat Goliath evenals „*Tineke van Heulen*”²¹⁸ is blijven staan, niet alleen weerloos doch ook in machteloze woede.

Na afloop van het geding Philips – de Raadt op 27 Januari 1931 sprak de Philips-deskundige hard op: „*Ziezoo nu hebt gij Philips den hals afgesneden, nu kunt gij de tegenpartij op gaan hangen.*”

Dat sprak al boekdeelen!, vooral na dien slag in grooten stijl voor de arbiters, waarbij Mr. Hamming in een pleidooi van een paar uur zijn *belezenheid* op het terrein van het internationaal octrooirecht ten toon spreidde, de internationale belangen der groot-industrie bepleitte en ten slotte helaas in de Eindhovensche kaarten liet kijken door zich bloot te geven in de ontboezeming: „*wat doet die kleine man in de kou, dan komt hij op het gebied der octrooien, waar hij toch geen verstand van heeft; octrooien zijn er alléén voor de groot-industrie*”!!

²¹⁶ Andere B.O.R.N.-leden zoals deze firma in Leiden gebruikten ook „het licentie vrije schema van den Heer Ingenieur Idzerda”. Uit „BORN” weekblad Jaargang 1 No. 48 – met heel veel dank aan Gidi Verheijen, die hiermee bewijs leverde dat Opa en IDZ niet de enigsten waren die dit schema gebruikten of wilden gebruiken.

²¹⁷ De woorden van Mr. Hamming waren dus ook een steen des aanstoots voor Ir. Idzerda. Was dit alles alleen maar naïviteit, of misschien bravado, waarmee de B.O.R.N.-leden elkaar elke week opnieuw ophitsten?

²¹⁸ Oud-Nederlands lied met het refrein: „**Liever dan een vis die in een goudzee zwemt / liever dan een vogel die geen sporen kent / liever dan een freule, Tineke van Heulen / Tineke ons maartje in haar hemd!**”

Die openhartige bekentenis was een brutale openbaring, die dan ook niet naliet op alle aanwezigen, een verre van aangename indruk te maken.

De arbiters hebben zich door dit „*geknal*” niet laten imponeeren, doch hebben *geoordeeld als goede mannen naar billijkheid* en zij spraken de door de firma De Raadt in zijn toestellen toegepaste *methode van dempingsreductie volgens octrooi-aanvraag 50298 (Idzerda) vrij van inbreuk op 7398 (Armstrong)*.

Dat is het belangrijkste feit in de reeks proefprocessen en arbitragezaken gedurende vele maanden.

Juist het allermoeilijkste punt, het struikelblok om een goede eenvoudige ontvanger te bouwen met *gelijke of betere resultaten* dan een toestel met terugkoppeling, waarvoor nog geen andere oplossing was gevonden, dan die welke is vastgelegd in O.A. 50298, zou de licentiestrijd beslissen.

Dat heeft Philips heel goed gevoeld en hij heeft dan ook met man en macht gestreden voor de onderwerping van deze zware concurrent!

Philips kende de waarde van 50298, daarvoor is hem gelegenheid genoeg geboden door inzage der papieren reeds in Maart 1930; Philips heeft in overmoed de gelegenheid versmaad, om zijn positie te versterken met 50298; Philips heeft het er op aan laten komen de kans te hebben van te verliezen.

Philips is thans op den *terugtocht* en zal op nieuwe listen broeden om het verloren terrein te herwinnen, doch deze verloren slag kan ook wel het begin van den *aftocht* beteekenen.²¹⁹

De bonden met de N.V. Investa aan het hoofd hebben de waarde van 50298 gewikt en gewogen en.... beter getaxeerd dan Philips dit, verblind door zijn aanvankelijk succes in andere octrooizaken, heeft gedaan.

De rechten van 50298 zijn gereserveerd *voor den kleinen man die zich thans een nieuw confectiepakkie koopen kan*.

Wij mogen den heer Jacob de Raadt erkentelijk zijn voor zijn onvermoeid werken en zoeken om tot een vrij bestaan te kunnen komen.

Wanneer Jacob geen opdracht had gegeven om naar een licentie-vrij schema te zoeken, dan was O.A. 50298 waarschijnlijk niet ontstaan, daar ik persoonlijk geen behoefte had daarnaar te zoeken, omdat Philips mijn voorgebruiksrechten van de bewuste octrooien erkende.

Toen O.A. 50298 was geboren op 15 Februari 1930 schreef Dr. U. Ph. Lely²²⁰ na een grondig onderzoek, op verzoek van den heer De Raadt:

„In antwoord op uw vraag, welke dingen moeten worden opgemerkt bij de waardebepaling van de uitvinding van den heer Idzerda, waarvoor octrooi werd aangevraagd, maak ik de volgende opmerkingen:

1. De schakeling is om meerdere redenen naar mijn mening vatbaar voor octrooi.

2. De schakeling valt niet onder de selectieve cascade-schakeling (Ned. Octrooi 10581).

---

²¹⁹ Was dit maar eens waar geweest....!

²²⁰ Dr. U.Ph. Lely (geb. Sept. 1889, Delft, overl. Aug. 1948, 's-Gravenhage) werd in 1918 Nederlands allereerste promovendus in electrotechniek aan de Technische Hoogeschool Delft, met een proefschrift over „Waar-schijnlijkheidsrekening bij automatische telefonie”. Eind 1919 nam hij ontslag bij de P.T.T. omdat hij bij een benoeming werd gepasseerd. Hij ging toen werken bij een octrooibureau, en slaagde het examen voor octrooi-bezorger in Mei 1921. Kort daarna is hij uit dat bedrijf gestapt omdat hij zich uit ethische motieven niet met de toen gangbare praktijken kon verenigen; hij sloeg ook een positie als octrooigemachtigde bij Philips af. Dit verklaard misschien wel waarom hij Opa en IDZ in 1930 goedgezind was. Volgens zijn kleinzoon en naamgenoot (natuurkundig ingenieur, werkzaam in het toegepaste energie-onderzoek) werd hij toen leraar natuurkunde bij het Christelijk Gymnasium te 's-Gravenhage (thans Het Gymnasium Sorghvliet). Met zijn idealisme en vaderlands-liefde had hij het daar heel moeilijk in de oorlogsjaren, maar was erg geliefd. Hij was ook jaren lang ouderling. In de zomervakantie van 1948 werd hij ziek en stierf nogal plotseling.

3. *De dempingsreductie valt niet onder het Ned. Octrooi 7398.*

4. De schakeling onderscheidt zich door de *elegante* en tevens *economische* wijze, waarop de functies in de lampen gescheiden en gecombineerd zijn.

5. Het mooie van het instrument is, dat men de *regeling volkomen in de hand heeft* en ook, dat eene fijne instelling mogelijk is, *kenmerken toch van een mooi technisch fysisch instrument.*

6. Alles is bereikt met een *spaarzaam gebruik van materiaal.*”

By de *practische beproeving* van een model-ontvanger gebouwd met toepassing van O.A. 50298 schreef de heer *J. Corver* in *Radio-Expres* van 28 Februari 1930:

„De octrooikwesties, welke in de Nederlandsche radio-industrie zijn opgeworpen, hebben het aanzijn gegeven aan verschillende ontwerpen voor ontvangtoestellen, welke buiten bestaande octrooien zouden vallen. Zulk een ontwerp is ook de modelontvanger, welke ons ter beproeving werd gezonden door de N.V. *Idzerda-Radio*, Den Haag.

221

222

224

223

Over de octrooivrijheid kunnen wij natuurlijk geen verklaring afleggen, die eenige andere waarde zou hebben dan die eener persoonlijke meening. *Zeker is echter, dat hier een ernstige poging is*

²²¹ Dr. U.Ph. Lely als leraar natuurkunde, datum van foto niet bekend. Bron: Ir. U.Ph. Lely (kleinzoon).

²²² Jan Corver, datum van foto niet bekend. Bron: Jan Corver Museum - <http://www.jancorver.org/>.

²²³ Omslag van Radio-Nieuws van 1 Maart 1929. Een jaar hierna verdween dit art nouveau jasje.

²²⁴ Dit was het logo van zeker het bekendste radio-tijdschrift in Nederland in die jaren. Radio-Expres (weekblad) en Radio-Nieuws (maandblad) werden allebei verzorgd door J. Corver (1878-1956). Idzerda en Corver waren in 1915-1919 leden van het „Haagse clubje” dat tijdens weekeinden in de duinen of met vakanties op de Veluwe kampeerde en seinde. Andere bladen waren „Radio” van Ir. Max Polak en „Elektra” volgens Bijlage 8a waarin Ir. Polak schreef. En er was het maandblad „Radio-Handel” en later ook een tijdschrift „Radio-Bulletin”.

gedaan om – ten deele voortbouwend op schakelingen, die het erkende geestelijk eigendom zijn van den fabrikant – nieuwe wegen te banen, waar langs men tot een technisch uitstekend apparaat kan geraken.

Dit geldt speciaal voor den vorm van *dempingsreductie*, welke hier is toegepast, waarop de gewone omschrijving niet past, maar waarmede *speciale voor de bediening bijzonder gunstige eigenschappen zijn verkregen.*

De soepelheid der instelling is zoo volkomen, als men maar kan wenschen: bovendien is echter de merkwaardige eigenschap te vermelden, dat men telefonie volop genereerend kan ontvangen zonder eenige vervorming, een methode waarbij velerlei storingen opvallend worden onderdrukt.

Ook de plaatdetectie, de laag frequente koppelingen en de mogelijkheid voor pick-up aansluiting zijn op *origineele en zeer gungstige wijze opgelost.*

Wie het toestel bedient en hoort, zal moeten erkennen, dat dit allermint een surrogaat is, of een apparaat, dat gebouwd werd bij gebrek aan beter, maar dat *resultaten zijn bereikt, die kwalitatief tot de beste behooren, wat de moderne ontvangtechniek biedt, terwijl een overvloedige geluidsterkte en goede selectiviteit is verkregen.*”

Dat waren dus zeer hoopvol gestemde getuigschriften van deskundigen met een klinkende naam op radiogebied.

Toen deze vinding aan Philips werd aangeboden, om daarmede het blijkbaar nog aanwezige lek in het licentie-cordon te stoppen, lieten de heeren op het laboratorium te Eindhoven zich van een zeer minderwaardige kant bekijken.

Zij lieten den uitvinder met een demonstratiemodel naar Eindhoven komen en hebben toen getracht de demonstratie op allerlei *unfaire* wijzen te doen mislukken, terwijl mij zijdelings bekend was dat een door henzelf gebouwde ontvanger volgens de door mij verstrekte gegevens, uitstekend functioneerde!

Op 28 Mei 1930 schreef Philips:

„Terugkomend op de demonstratie, welke Ir. Idzerda op 27 dezer in ons natuurkundig laboratorium heeft gehouden en ter bevestiging van het daarna besprokene, deelen wij u het volgende mede:

Naar onze meening is door bedoelde demonstratie alsmede door de proefnemingen, die wij zelf met schakelingen volgens uw uitvinding daaraan hadden laten voorafgaan, komen vast te staan, dat toestellen die onder toepassing van bedoelde schakeling en ook overigens z.g. licentie-vrij gebouwd (een oogenblik aannemende dat hier van werkelijke licentie-vrijheid sprake zou zijn) zooveel zullen ten achter staan bij toestellen met dezelfde lampenserie doch op de gebruikelijke wijze met toepassing onzer octrooien geschakeld, dat wij den bouw van eerstbedoelde toestellen veilig aan onze concurrenten denken te kunnen overlaten.

De consequentie hiervan is dat de ons aangeboden vinding neergelegd o.a. in het Ned. octrooi²²⁵ 50298 voor ons geen waarde representeerd.

Wij beschouwen ons van stond af aan tegenover bogengenoemde Nederlandsche Octrooiaanvraag geheel vrij te staan en wij behouden ons derhalve onder meer het recht voor bij eventueele openbaarmaking daarvan oppositie te voeren.”

Daarop heb ik o.a. dit aan Eindhoven geschreven:

„Indien uw octrooi-afdeeling op een dergelijke halfslachtige proef van het laboratorium een conclusie durft te nemen, dan is dit als afschuifstelsel heel aardig, doch overigens *onverantwoordelijk.*

Indien uwe technici niet over betere capaciteiten beschikken, dan is mijn vertrouwen daarin ten zeerste geschokt en zal ik hiermede in het vervolg rekening houden.

²²⁵ Was dit een glipertje in de Philips-brief? Het was eigenlijk immers alleen nog maar een octrooi-aanvraag.

Het eenige wat mij thans bekend is, is dat na ca. 3 maanden „recherche” uwerzijds, mijne octrooiaanvraag 50298 voor u geen waarde representeerd.

Voor de goede orde wil ik even bevestigen (wat ik na de demonstratie reeds mondeling had gezegd) dat eventuele toezeggingen mijnerzijds gedaan aan u, waarbij u het recht zou behouden de, door mij door eene octrooiaanvraag beschermde methode aan te koopen voor een door mij genoemde som, hiermee vervallen verklaard worden.”

En daarmee was aan Philips de kans ontnomen om O.A. 50298 te koopen.²²⁶

Als Philips werkelijk overtuigd was dat zij den bouw van toestellen met O.A. 50298 veilig aan hare concurrenten kon overlaten, dan bleek dit slechts een poging te zijn om de waarde daarvan te drukken.

Immers al spoedig bleek dat Philips een toestel met O.A. 50298, gebouwd door een ander dan de uitvinder in handen trachtte te krijgen. (De uitvinder had een vrijstelling in den vorm van voorgebruiksrechten).

Na een kleine mislukking in het zijdelings aankopen door derden bij de firma De Raadt te Gouda²²⁷, kwamen beide firma's „Goliath en David” overeen om de licentievrijheid door arbiters te laten uitwerken.

En zoo geschiedde, dat op 27 Januari 1931 de beweerde inbreuk op 7398 (terugkoppeling) en 10581 (cascade H.F. versterking) voor de arbitrage-commissie werd behandeld. Deze arbitrage-commissie bestond uit de heeren Prof. Dr. Ribbuis, president, Ir. H. W. Sniijders, Directeur Gem. Teleph. Dienst (partij de Raadt) en Ir. Ch. H. De Vos, Hoofd-ing. der Telegr. & Telef. (partij Philips).

Voor partij Philips trad op Mr. Hamming en Dr. A. Koerts als octrooi-deskundige, voor partij de Raadt de heer Mr. C. van Rij en Ing. Idzerda, terwijl de heer De Raadt eveneens aanwezig was.

De zitting begon om half drie en na het lange pleidooi van Mr. Hamming kwam Mr. van Rij met een zeer zakelijk juridisch verweer aan het woord. Na re- en dupliek gingen de deskundigen vechten over de kwestie of er in schema De Raadt al of geen inbreuk gemaakt werd op 7398 (terugkoppeling Armstrong).

De eenige schijnbare overeenkomst tusschen 7398 en O.A. 50298 is, dat in beide gevallen *dempingsreductie* wordt verkregen door het induceeren van versterkte H.F. trillingen, doch de methode en werkwijze zijn geheel verschillend, ofschoon men bij oppervlakkige beschouwing zou zeggen dat bij beide methodes „*terugkoppeling*” wordt toegepast.

De vakterm „*terugkoppeling*” werd dan ook door beide partijen meermalen gebruikt bij de deskundige verhandelingen. Totdat na 4 uren vechten de arbiter tusschenbeide kwam en de nuchtere opmerking maakte, dat *Z.Ed. de heeren deskundigen steeds had hooren spreken over terugkoppeling, doch dat in het schema van gedaagde De Raadt helemaal geen terugkoppeling aanwezig was*, waarbij de heer De Vos²²⁸ de stelling verkondigde dat „*terugkoppeling alleen* beteekende het *terug* koppelen van de versterkte energie uit de plaatketen van een lamp in zijn *eigen* roosterketen!” en dat geval was in schema-De Raadt helemaal niet aanwezig.

De toepassing van O.A. 50298 was alleen een vorm van *dempingsreductie* waarop de interpretatie van terugkoppeling volgens de uitgesproken stelling niet van toepassing was.

Na deze korte, zakelijke en zeer duidelijke uiteenzetting van den heer De Vos, heerschte er een volkomen stilte, waarbij ieder voor zich de eenige conclusie trok die daaruit te trekken viel, n.l. dat *O.A. 50298 geen inbreuk maakte op 7398*, wat door de schriftelijke uitspraak later is bevestigd.

²²⁶ Zie voetnoot 78 voor de lijst van twaalf landen waar de uitvinding wel kort daarna werd gepatenteerd.

²²⁷ Het geval met Tuithof door Opa beschreven.

²²⁸ Ir. De Vos was de Arbiter die **nota bene** door Philips aangewezen was! Zie Bijlage 5.

Over het al of niet inbreuk maken op 10581 (cascade H.F. versterking) werd slechts luttele minuten gesproken en aan het oordeel der arbiters overgelaten de ingediende pleitnota en het schriftelijke verweer.

Het was een zware zitting geweest en partij De Raadt was te verheugd over de duidelijk gebleken vrijspraak op 50298 dat men de consequentie van de reeds in een voorgaand geding gevallen veroordeling van een gelijke schakeling (als inbreuk op 10581) gelaten wenschte af te wachten, omdat daaraan toch niets meer te doen was en omdat de al of niet veroordeeling daarop van geenerlei beteekenis was.

Immers daarvoor waren reeds meerdere schakelingen bekend die wel vrij waren van 10581.

Nu 50298 vrij was, was er ook nog wel een kansje voor de capaciteef aangekoppelde antenne en de bekende Idzerda-H.F.-schakeling met *serie-plaatkring*, temeer waar de methode van dempingsreductie van 50298 hiermede in nauw verband staat.

De schriftelijke uitspraak heeft helaas volhard bij de consequentie ten opzichte van de overwegingen in het geding Schiere-Philips en N.R.W.-Philips zoodat *éénmaal* H.F. versterking met een *capaciteef* aangekoppelde antenne en een *galvanisch* verbonden rooster van de detector aan een *serie-plaatkring* wel inbreuk maakt op 10581!

Daarbij moeten wij ons neerleggen en dat kunnen wij ook zonder bezwaar doen, omdat als wij dan de detector-roosterketen aperiodisch maken en inductieef koppelen, dan is 10581 van de baan en *behoudt toch 50298 zijn volle waarde*.

Dat ik het met de uitspraak omtrent 10581 eens ben, wil ik allerm minst beweren en ik stel mij voor daarop nog eens uitvoerig terug te komen, al zal dat weinig helpen, want net zoo min als van de arbitrale uitspraak over 50298 geen hooger beroep meer mogelijk is, is dit ook niet ten opzichte van 10581 het geval.

Dat het verlies ten opzichte van 50298 *Eindhoven zwaar gevallen* is, bleek wel uit de feitelijk ontoelaatbare daad van Philips om twee dagen na het mondelinge pleidooi nog een conclusie bij arbiters in te dienen, die nota bene geheel afweek van het door de deskundige van Philips gevoerde mondelinge pleidooi!

Dat was de *stroohalm* waaraan de octrooi-afdeeling van Philips zich nog dacht te redden, hetgeen echter niet heeft mogen baten.

Ik hoop in het volgend nummer van „BORN” een volledig overzicht te geven van de bij het geding gebruikte stukken en de schriftelijk gemotiveerde arbitrale uitspraak te reproduceeren.

De schriftelijke uitspraak heeft door ziekte van Mr. Bielders, de secretaris van arbiters en mogelijk ook door de moeilijke beslissing inzake 10581 en 7398–50298 in verband met de *aangevoelde verstreckende gevolgen*, zeer lang op zich laten wachten.

De voorzitter van arbiters deelde na afloop der zitting op 27 Januari 1931 mede, dat de schriftelijke uitspraak zoo mogelijk binnen 4 weken zou volgen, doch het werd bijna 3 weken later.

„Eind goed, al goed” – vaststaat dat het thans *positief* mogelijk is om een toestel te bouwen *vrij van de Philips-octrooien*, met minstens gelijkwaardige resultaten en zonder extra onkosten, terwijl *Philips thans de bouw van deze toestellen veilig aan hare concurrenten MOET overlaten*, zoodat het oordeel van de heeren Dr. U. Ph. Lely en J. Corver, volkomen bewaarheid wordt.

Een jaarproductie van 50,000 toestellen door „*de kleine man*” met een prima ontvangst op alle golven, doch *speciaal op de 298 M.*²²⁹ is thans geen hersenschim meer!

---

²²⁹ Het gebruik van de golflengte van 298 meter werd in 1929 aan Nederland toegewezen door het Verdrag van Praag, maar deze toewijzing werd heel kort daarna al als een tactische fout beschreven, en een „onbruikbare golflengte” door Jan Corver als „de tweede harmonische van de golflengte, waarop het scheepsverkeer zich afwikkelt, toegekend aan een kustland!” Jan Corver klaagde ook hierover omdat het Rijkskuststation

DE PHILIPS-LICENTIES.

Ir. H. H. S. à Stéringa Idzerda alhier verzoekt ons het volgende mede te deelen:

De arbitrage-commissie, bestaande uit de heeren ir. Ch. H. de Vos, ir. H. W. Snijders en prof. dr. H. R. Ribbius, heeft op 16 Januari schriftelijk uitspraak gedaan in een geding tusschen de firma G. de Raadt te Gouda en N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken en N.V. Philips Radio te Eindhoven.

Van de zijde van Philips was beweerd, dat in de toestellen, vervaardigd door de firma De Raadt, inbreuk gemaakt werd op de octrooien 7398 (terugkoppeling) en 10581 (cascade-hoogte-frequentieversterking).

De arbitrage-commissie heeft de fa. De Raadt in het gelijk gesteld en de Idzerda-dempings-reductie vrijgesproken van inbreuk op het, tot op heden algemeen gebruikelijke Armstrong-octrooi.

Dit is wel de belangrijkste beslissing in de serie van proefprocessen van de Radio-klein-industrie tegen de Philips-groot-industrie in zake de licentiekwesties.

Waar het reeds mogelijk was gebleken ten opzichte van de andere octrooien 13345 (weerstandsversterking), 10155 (cascadedetectie), 10581 cascade H. F. versterking), 7684 (wisselstroomvoeding), 10999 (roostercondensator met lekweerstand), licentie-vrije toestellen te bouwen, was voor de terugkoppeling nog geen definitieve uitweg gevonden en derhalve het Armstrong octrooi 7398 het sterkste bolwerk in het Philips licentie-cordon.

Nu ook het laatste en sterkste octrooi het afgelegd heeft tegen een nieuwe methode, welke eveneens door een octrooi 50298 is beschermd, is daarmee de licentiestrijd beslist en negatief uitgevallen voor het Philips-concern. Thans kunnen radio-toestellen gebouwd worden, niet-licentieplichtig aan Philips, terwijl bovendien de Bonden der klein-industrieelen zich het gebruik van het nieuwe octrooi 50298 van ir. Idzerda hebben verzekerd.

Alhoewel dezelfde arbitrage-commissie de fa. De Raadt veroordeeld heeft ten opzichte van inbreuk op 10581 (cascade H. F.-versterking) is dit, van ondergeschikt belang, daar uit andere proefprocessen reeds meerdere licentievrije schakelingen ten opzichte van 10581 zijn erkend, zoodat dit ook geen moeilijkheden meer oplevert.

(Commentaar door JAdR):

Hiernaast is een „persverklaring” die Ir. Idzerda uitreikte aan Het Vaderland, een krant in Den Haag, die geplaatst werd in de uitgave van 20 Maart 1931, bl. C2.

Hij deed dit blijkbaar uit zichzelf, en niet als Technische Redacteur van „BORN” weekblad. Het is heel waarschijnlijk dat Opa en de andere bestuursleden van de B.O.R.N., en ook de heer van Zuylen, Hoofredacteur, heel goed wisten dat hij dit deed, vooral omdat de Arbitrage Philips-Bonden toen al hangende was – (Zie Bijlage 10) en misschien al had veroorzaakt dat de Hoofredacteur niet graag openbaar wilde gaan met deze opspraakwekkende en positieve uitspraak voor leden van de bedreigde B.O.R.N.

Hiervolgens, en ook uit de tekst van andere artikelen die hij schreef in „BORN” weekblad, is het wel heel duidelijk dat Ir. Idzerda de doelstelling van de B.O.R.N. als organisatie geheel met de leden deelde. Men zou bijna zijn verhouding met Opa als een „David en Jonathan verhouding” kunnen noemen, -- maar dan anders dan in de Bijbel: samen tegen „Goliath”!

Het is hier ook wel glashelder dat Ir. Idzerda niet meer zo'n „goede vrind” was van Philips als wat blijkbaar een decade vroeger het geval was geweest - toen hij Philips leerde hun eerste radiolampen te maken. De geschiedenis (ook op het world wide web) heeft dat feit tot nu toe ook wel helemaal vergeten!

Mag de publicatie van dit boek een verandering brengen in de weergave van de geschiedenis.

Scheveningen Haven „die op de lange golf sleutelklikken produceert en met zijn telefonie op 1070 meter ook nog in het korte golfgebied stoort.” (uit het Rotterdamsch Nieuwsblad, 18 October 1929, bl. 10.) Volgens Bijlage 10 was een specifieke klacht van de B.O.R.N. tegen Philips dat Philips een monopolie kreeg in de radio-distributie, waarvoor natuurlijk de golf lengte van 298 meter onbelangrijk was.

BIJLAGE 4

„De kleine man (met een Confectie-pakkie an)” door Louis Davids / Jacques van Tol.

1. Het is op ons kleine wereldje een beetje raar gesteld,
Want de ene mens neemt veel te grote happen.
Ja de een woont in een villa en de ander bij de belt,
En die moet zich op z'n teentjes laten trappen.
De een die slaat zijn slag, doet soms wat ie niet mag,
De andere, dat is een feit, betaalt steeds het gelag.

Dat is de kleine man, de kleine burgerman,
Zo'n doodgewone man met een confectiepakkie an.
Zo'n man die niks verdragen kan, blijft altijd onder Jan,
Zo'n hongerlijer, zenuwlijer van een kleine man.

3. De verkiezingen in Holland zijn altijd grote pret,
Want dan hoor je onze heeren kandidaten
Elkaar uitschelden voor leugenaar, voor schoffie
enzovoorts,
Zoeken gaatjes om hun gifgas uit te laten.
En zitten z'op de stoel, hoe veilig zo'n gevoel
Wie moet de rekening betalen voor hun grote mond?²³⁰

Dat is de kleine man, de kleine burgerman,
Zo'n doodgewone man met een confectiepakkie an.
Zo'n man met van die doodgewone Bata-schoenen an,
Zo'n hongerlijer, zenuwlijer van een kleine man.

2. Wij verzorgen onze medeburgers tegenwoordig best:
Als je niet werkt krijg je achttien gulden premie.
En nou zijn er heel veel slampampers die zijn liever
lui dan moe,
Want die denken: nou die achttien pop, die neem ie!
Ze schelden allemaal op patroon en kapitaal,
En wie is weer de dupe van dat vrijheidsideaal?

Dat is de kleine man, de kleine burgerman,
Zo'n doodgewone man met een confectiepakkie an.
Zo'n man met zo een achttien gulden C en A-tje an,
Zo'n hongerlijer, zenuwlijer van een kleine man.

4. Dempsey gaat weer aan het boksen en krijgt weer een
half miljoen,
Om zich 'n kwartiertje suf te laten stompen.
En zijn tegenstander, als die wint, een kwart millioentje
meer,
Want die kereltjes laten zich niet lompen.
Wie snakt er naar zo'n baan, zou, kreeg ie het gedaan,
Voor 'n tientje al zijn kiezen uit zijn kaken laten slaan?

Dat is de kleine man, de kleine burgerman,
Zo'n doodgewone man met een confectiepakkie an.
Zo'n man met een afgesneden linnen frontje an,
Zo'n hongerlijer, zenuwlijer van een kleine man.

5. De minister van Defensie vraagt weer onderzeeers aan
Mocht een vreemdeling zich met de Oost bemoeien
En als wij die vloot dan hebben en er komt een beetje mot
Kunnen wij er in de Amstel mee gaan roeien
Dat heet voor 't ideaal, voor Neerlands grond en taal
Maar wie betaalt het pakkie van den vice admiraal?

Dat is de kleine man, de kleine burgerman,
Zo'n doodgewone man met een confectiepakkie an.
Een met zoo'n imitatie-jaeger onderbroekkie an
Zo'n hongerlijer, zenuwlijer van een kleine man.

Het heeft denk ik wel zin de tekst van dit lied van Louis Davids te plaatsen, niet alleen vanwege de waarheden erin vervat, maar ook om de geschiedenis recht te laten doen. De Nederlandse regering in die tijd was het extra-parlementair Kabinet-Ruys de Beerenbrouck-III (Augustus 1929 - Mei 1933) (RKSP, ARP en CHU). Verander wat namen en bedrijfstakken, en het is vandaag waarlijk precies zoals het staat in het boek Prediker: „Er is niets nieuws onder de zon.”

---

²³⁰ Hé, dat rijmt niet! Iedereen die z'n moerstaal kent, weet welk woord wel rijmt.

BIJLAGE 5

„De uitspraak van Arbiters in het geding Philips - de Raadt”, door I.D.Z., Technische Redacteur. (Hoofdartikel „Deze Week” in „BORN” weekblad, 2e Jaargang No.13, 27 Maart 1931.)

Inleiding.

Bij nader inzien bleek mij het dossier „de Raadt” te omvangrijk te zijn om in zijn geheel te reproduceeren en bovendien werd ik daardoor belemmerd daar voor O.A. 50298 geen publicatie wenschelijk wordt geacht zoolang deze octrooi-aanvraag nog niet openbaar is gemaakt.

Het geding in zijn geheel n.l. verzoekschrift (*Philips*), verweerschrift (*de Raadt*), pleitnota (*Philips*), conclusie na pleidooi (*Philips*), en slotnota (*de Raadt*) met de daarop volgende schriftelijke uitspraak is echter interessant genoeg om hieruit bij volgende gelegenheden nog eens iets in „BORN” te publiceeren, te meer waar daarin een schat van octrooi-technische en octrooi-historische gegevens zijn vastgelegd, die van fundamenteel belang zijn.

Derhave heb ik mij beperkt tot het afdrukken van de schriftelijke uitspraak en daarin heb ik ter bescherming van O.A. 50298 de *overwegingen* 14, 15 ten aanzien van octrooi 7398 geschrapt. Daar deze overwegingen 14, 15 slechts een omschrijving bevatten ten opzichte van een schakeling vastgelegd in O.A. 50298 en toegepast in schema de Raadt, terwijl in *overweging* 16 de vrijspraak is vervat, wat van het meeste belang is, geloof ik dat dit juridisch-technisch niet zal hinderen.

Voor het algemeen inzicht geef ik hierbij het schema-de Raadt *in principe* en waarbij de methode van dempingsreductie is weggelaten, waardoor aan het schema vrijwel alle „*luister*” wordt ontnomen. Tenmiste voor de buitenstaander, *niet* voor de leden van N.B.R. of B.O.R.N die thans spoedig in de gelegenheid zullen zijn van hun bestuur te vernemen hoe de vork in den steel zit.

Het schema-de Raadt bevat een vliegwielerkring in de antenne met antenne-serie-condensator en galvanisch verbonden rooster H.F. lamp.

De plaatkring van de H.F. lamp is een *serie-plaatkring* met parallelvoeding van de plaat door een H.F. smoorspoel. (Idzerda H.F. schakeling).

Het rooster van de detector is galvanisch verbonden met de vliegwielerkring in de serie-plaatkring voor plaatdetectie.

De plaat van de detector is H.F. kortgesloten door een condensator naar gloeidraad en wordt gevoed door een L.F. smoorspoel met hooge impedantie.

In de plaatkring-detector, roosterkring L.F. lamp en plaatkring L.F. lamp zijn H.F. smoorspoelen opgenomen.

Dempingsreductie wordt verkregen volgens O.A. 50298.

In verband met de plaatsruimte heb ik van verdere toelichting op de schriftelijke uitspraak moeten afzien en zal dit in het volgend nummer doen.

Uitspraak van Scheidslieden in zake N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken en N.V. Philips' Radio, beide gevestigd te Eindhoven, Eischeressen, contra Jacob de Raadt, handelend onder de firma Goudsche Radio Industrie firma G. de Raadt, wonende te Gouda, Verweerder.

Ondergeteekenden:

Ir. C. H. de Vos, Ir. H. W. Snijders, beiden wonende te 's-Gravenhage, en Prof. Dr. H. R. Ribbius, wonende te Rotterdam, in het na te melden geschil tusschen bovengenoemde partijen als scheidslieden aangewezen en wel de eerste door eischeressen, de tweede door verweerder en de derde door de beide

overige scheidslieden, welke allen hun opdracht hebben aanvaard, hebben de volgende uitspraak gegeven:

Overwegende dat eischeressen, nader te noemen Philips, bij verzoekschrift d.d. 13 October 1930 hebben gesteld, dat verweerder, nader te noemen de Raadt, toestellen bouwt en in den handel brengt, waarbij gebruik gemaakt wordt van aan Philips toebehoorende Nederlandsche Octrooien;

Overwegende dat Philips nader in zijn verzoekschrift ontvouwt, waarop deze meening gegrond is en dat hij concludeert dat scheidslieden zullen uitspreken, dat door de Raadt daarbij gebruik wordt gemaakt van de hem toebehoorende Nederlandsche Octrooien nr. 7398 en 10581;

Overwegende dat de Raadt incidenteel geconcludeerd heeft dat hij zal worden toegelaten tot het in vrijwaring roepen van de N.V. Idzerda-Radio welk incidenteel verzoek door scheidslieden is afgewezen;

Overwegende dat de Raadt daarna bij verweerschrift op de hoofdzaak heeft aangevoerd, dat bij het tusschen partijen vaststaande schema geen gebruik wordt gemaakt van de bedoelde octrooien, zoodat hij concludeert dat scheidslieden in dien zin zullen beslissen;

Overwegende dat op 27 Januari 1931 partijen haar standpunt nader mondeling hebben toegelicht, Philips bij monde van Mr. J. L. Hamming en Dr. A. Koerts en de Raadt bij monde van Mr. C. van Rij, den heer H.H.S. à Steringa Idzerda en hemzelf;

Overwegende dat daarna partijen nog schifturen hebben gewisseld, waarop door scheidslieden geen acht zou zijn geslagen, als zijnde in strijd met een goede procesorde, ware het niet dat in dit geval het de wensch van beide partijen is, dat deze nagekomen stukken bij de processtukken worden gevoegd;

Overwegende dat beide partijen en in hare conclusiën en in haar pleidooien uitvoerige uiteenzettingen hebben gegeven van haar opvatting welke ruimere of beperkte draagwijdte aan octrooien in het algemeen dient gegeven te worden, en welke beginselen daaraan ten grondslag strekken, maar dat de beantwoording van deze vraag voor de hier te beslissen geschillen van geen belang is, daar zooals hieronder wordt overwogen aan octrooi no. 7398 een dergelijke draagwijdte als door Philips daarvoor wordt opgeëischt n.l. dat daarbij het algemeene beginsel der terugkoppeling zou zijn geoctrooieerd, niet kan worden toegekend, terwijl deze vraag bij de beslissing over de gestelde inbreuk op octrooi no. 10581 geen rol speelt;

Overwegende dus dat scheidslieden over deze algemeene vraag als hier niet ter zake zijnde, geen oordeel behoeven te geven;

Overwegende dat thans kan worden overgegaan tot de bespreking van het beweerde gebruik door het schema de Raadt van de bedoelde octrooien.

Ten aanzien van Octrooi no. 7398:

1. dat door dit octrooi o.a. wordt beschermd: een draadlooze ontvanginrichting, waarin een audion dient als versterker en detector van de ontvangen golven, met het kenmerk, dat de plaatketen met het roosterketen is gekoppeld (conclusie I);

2. dat de uitvinding volgens de beschrijving een verbetering in de ontvangst beoogd, bestaande in het aanbrengen van hulpmiddelen, welke de in een radiolamp tusschen rooster- en plaatketen aanwezig zijnde koppeling aanvullen;

3. dat in de conclusie 2 en 3 van het octrooi ontvanginrichtingen worden aangegeven en in de beschrijving worden omschreven, waarin bedoelde hulpmiddelen worden toegepast;

4. dat beide partijen van meening zijn, dat in ontvanginrichtingen, sub. 1 bedoeld, terugkoppeling plaats vindt;

5. dat Philips zich op het standpunt stelt, dat zijn octrooi no. 7398 het beginsel van terugkoppeling beschermt en dat ook in het schema de Raadt van dat beginsel gebruik wordt gemaakt;

6. dat in zijn verweerschrift ook de Raadt het standpunt inneemt, dat in zijn schema terugkoppeling wordt toegepast;

7. dat echter de Raadt ontkent, dat het octrooi no. 7398 de algemeene gedachte van terugkoppeling beschermt en voorts in zijn nota van 3 Februari 1931 opmerkt, dat hij in zijn schriftelijk en mondeling verweer het woord „terugkoppeling” met betrekking tot zijn schema somtijds minder juist heeft gebruikt;

8. dat scheidslieden niet onderschrijven de door Philips in zijn verzoekschrift op blz. 4 kenbaar gemaakte opvatting dat zijn octrooi beschermt: „de algemeene gedachte om een gedeelte der versterkte stroomen terug te voeren naar de ingangsketen en daardoor een versterkte werking te verkrijgen”; maar van meening zijn, dat door het octrooi zekere toepassingen van terugkoppeling worden beschermt;

9. dat scheidslieden tot deze overtuiging zijn gekomen, omdat noch in de conclusies noch in de beschrijving van het octrooi de algemeene gedachte van terugkoppeling als zoodanig gesteld wordt en omdat de conclusies en de beschrijving op bepaaldelijk aangegeven en omschreven ontvanginrichtingen betrekking hebben;

10. dat scheidslieden in deze overtuiging worden gesterkt door de omstandigheid, dat de stand van de radiotechniek ten tijde van den voorrangsdatum (29 October 1913) van het octrooi no. 7398 het stellen van het algemeene beginsel van terugkoppeling wel toeliet, hetgeen blijkt uit het feit, dat Marconi's Wireless Tel. Comp. Lim. en Ch. S. Franklin op 12 Juni 1913 in Engeland een octrooi (no. 13636) hebben aangevraagd en op 11 Juni 1914 hebben verkregen, waarin de bewoordingen, welke geen twijfel laten, de door Philips bedoelde algemeene gedachte van terugkoppeling in een ontvanginrichting, als de uitvinding volgens dat octrooi wordt aangemerkt;

11. dat scheidslieden in verband met hun sub. 8 kenbaar gemaakt standpunt en gelet op het hiervoren sub. 1 vermelde, geen ruimte aanwezig achten voor de opvatting, dat het schema de Raadt onder de bescherming van het octrooi no. 7398 valt;

12. dat bij een volgens scheidslieden te ruime opvatting van het octrooi daaruit slechts geconcludeerd zou kunnen worden, dat beschermd wordt de overdracht op de een of andere wijze van hoogfrequente energie van de plaatketen van een radiolamp naar de roosterketen van dezelfde lamp;

13. dat in het schema de Raadt de aan den rooster van de hoogfrequent-lamp (A 442) toegevoerde hoogfrequente energie uitsluitend van de antenne afkomstig is en niet van de plaat van die lamp;

(14 en 15 geschrapt, zie *Inleiding*)

16. dat bij geen der in het schema de Raadt ter zake in aanmerking komende lampen plaats vindt, hetgeen hiervoren sub. 12 is gesteld en scheidslieden dus bij (te) ruime uitlegging van het octrooi no. 7398 niet kunnen aanvaarden, hetgeen Philips aan het einde van zijn nota van 29 Januari 1931 heeft gesteld.

Ten aanzien van het Octrooi no. 10581:

1. dat het octrooi beschermt een draadloze ontvanginrichting met twee of meer in cascade geschakelde thermionische toestellen, met het kenmerk, dat de roosterketens worden afgestemd op de frequentie van de te ontvangen trillingen;

2. dat uit de omschrijving blijkt, dat het doel van deze afstemming is, de selectiviteit te verhoogen;

3. dat in het schema de Raadt drie in cascade geschakelde thermionische toestellen aanwezig zijn;

4. dat naar de meening van scheidslieden in het schema de Raadt de roosterketen van de hoogfrequentlamp (A 442) inderdaad is een roosterketen, welke wordt afgestemd op de frequentie van de te ontvangen trillingen, welke meening door de Raadt in zijn verweerschrift niet, klaarblijkelijk echter bij nadere beschouwing (zijn nota van 3 Februari 1931, blz. 2) wel gedeeld wordt; ***(dit klinkt als een bewijs uit het ongerijmde en wordt pertinent ontkend. Idz.)***

5. dat zich tusschen rooster en gloeidraad van de detectorlamp (A 425) eveneens een afstembare keten bevindt;

6. dat beschouwing van het schema de Raadt en het door hem ter zake aangevoerde, scheidslieden weliswaar tot de conclusie leiden, dat de sub. 5 bedoelde slingerkring wordt ingesteld op maximum energie-overdracht van de plaat van de hoogfrequentlamp (A 442) op den rooster van de detectorlamp (A 425) en dat bij deze instelling geen nauwkeurige afstemming op de frequentie van de te ontvangen trillingen plaats vindt, maar dat desalniettemin vergrooting van selectiviteit wordt verkregen al is deze vergrooting niet maximaal en door de Raadt niet op de voorgrond geplaatst;

7. dat in verband daarmee ook de detectorlamp geacht moet worden een roosterketen als bedoeld in het octrooi no. 10581 te bezitten;

8. dat derhalve het schema de Raadt voldoet aan hetgeen hiervoren sub. 1 is vermeld;

Overwegende op grond van het voorgaande, dat het schema de Raadt in wezen verschilt van hetgeen in het octrooi no. 7398 wordt beschermd, maar inbreuk maakt op het octrooi no. 10581, zoodat de vordering t.a.v. eerstbedoeld octrooi moet worden ontzegd, maar t.a.v. het tweede octrooi moet worden toegekend;

Overwegende ten aanzien van de kosten der arbitrage, dat de Raadt daarin in de eerste plaats een bedrag van f 100 zal hebben te dragen wegens de door hem ingestelde en afgewezen incidenteele vordering tot vrijwaring, terwijl waar elk der partijen overigens voor de helft in het ongelijk is gesteld ten aanzien van de hoofdzaak, elk der partijen in de helft der overige kosten zal moeten worden veroordeeld;

Overwegende dat waar Philips de vordering heeft aangebracht, hij tegenover scheidslieden veroordeeld zal worden tot betaling van het geheele bedrag der arbitragekosten, terwijl de Raadt wordt veroordeeld aan Philips te betalen het bedrag, dat ten zijnen laste komt.

Uitspraak doende als goede mannen naar billijkheid²³¹, beslissen dat in het schema de Raadt hiervoren bedoeld geen gebruik wordt gemaakt van het Nederlandsche Octrooi no. 7398, maar dat daarin wel gebruik wordt gemaakt van het Nederlandsche Octrooi no. 10581;

Bepalen, dat elk der partijen een gedeelte der arbitrage-kosten te samen f 1056.20 zal bijdragen en wel eischeressen f 478.10 en verweerder f 578.10.²³²

Veroordelen eischeressen om aan scheidslieden te betalen de geheele kosten der arbitrage ad f 1056.20.

Veroordelen verweerder om aan eischeressen te betalen zijn voormeld aandeel in deze kosten ad f 578.10 voor zooverre deze door eischeressen aan scheidslieden zijn voldaan.²³³

Aldus gewezen te Rotterdam op heden den 16den Maart 1931.

(w.g.) C. H. DE VOS

H. W. SNIJDERS

RIBBIUS

---

²³¹ Dit was de geëikte terminologie van de Scheidslieden, die Opa in zijn geschrift naar voren bracht.

²³² Het bedrag van f 478.10 was voor de twee Philips' firma's natuurlijk alleen maar een peuleschilletje, maar f 578.10 was voor Goudsche Radio-Industrie een aanzienlijk bedrag. Zie de tweede Overweging voor het verschil van f 100.00 in de kosten.

²³³ Opa moest dus aan Philips betalen en Philips moest daarna aan de Scheidslieden betalen. Een raar systeem!

BIJLAGE 6

“Moe nie bang wees nie, Alles sal rech kom!” – in „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, no. 12, 27 Maart 1931.

Deze woorden schreven we een jaar geleden²³⁴ toen de redactie van „BORN” ons verzocht ons portret in te zenden met een kleine opmerking over den gevoerden strijd.

Het was ter gelegenheid van het sluiten van het zoogenaamde vriendschapsverdrag tusschen Philips en de bonden.

Dat van geen vrede sprake kon zijn gevoelde ik aanstonds. Als alles toen al „rech” was geweest, had van „rech kom” toen niet meer gesproken behoeven te worden.

Het jaar, dat sedert dien achter ons ligt, heeft voldoende getuigd, dat van vrede helaas allerminst sprake kan zijn. Integendeel zijn de verhoudingen aldoor meer toegespitst.

Zullen de bonden in de naaste toekomst iets beteekenen, zoo zal gestreefd moeten worden naar ’t bezit van objecten, die kunnen mededingen met datgene wat Philips, dank zij ’t grootkapitaal, reeds bezit.

De uitspraak in het proces tusschen Philips en mij, inzake de uitvinding van Ir. Idzerda, door mij toegepast en door Philips bestreden, kan van verstrekkende betekenis worden.

Dezer dagen werd door arbiters vastgesteld, dat de Idzerda-uitvinding, waarop onder No. 50298 octrooi werd aangevraagd, geen inbreuk maakt op de Philips octrooien. Een jaar lang heeft het geduurd alvorens hierin een beslissing viel.

Gij gevoelt wel mijne vrienden en bondgenooten hoe het mij tenslotte te moede werd. Ik zal U niet verhalen, wat men zoo al ondervindt als men met een firma als Philips een geschil krijgt. Dat grenst aan ’t ongeloofelijke.²³⁵

Ik breng bij dezen mijn dank aan mijn trouwen vriend H.H.S. à Steringa Idzerda, den edelman²³⁶, die, toen ik in de knoei zat, mij wilde helpen en onbewust onder Gods zegen het middel is geweest dat deze uitvinding tot stand kwam.

Dank aan directeuren en commissarissen van de N.V. Investa, en aan Mr. C. van Rij, die mij bij mijn worsteling met deze groot-industrie gesteund hebben.

Dank opnieuw aan den heer Idzerda, die belangloos voor mij pleitte voor den Raad van Arbitrage.

Dank ook aan arbiters, die hun tijd en gaven beschikbaar stelden om dat belang te dienen.

Dank bovenal aan mijn God, die mijn gebed heeft verhoord en mij heeft gegeven den wensch van mijn hart.²³⁷

En nu, bondgenooten, zoudt gij soms denken dat de heer Idzerda en ondergeteekende de toepassing dezer uitvinding alleen voor zich zouden willen houden? Allerminst.

Reeds van den beginne af heeft ondergeteekende getracht voor de bondsleden hieruit munt te slaan.

Het spreekt vanzelf, dat de heer Idzerda, zoo de bondsleden van zijn uitvinding willen profiteeren, daarvoor schadeloos moet gesteld worden.

Buitenstaanders kunnen niet begrijpen hoeveel tijd hij aan deze zaak, eerst aan de uitvinding en gekost heeft.

---

²³⁴ Het Nederlands Instituut Beeld en Geluid heeft blijkbaar niet het bedoelde nummer van de eerste jaargang. De foto voorin dit boek is naar mijn mening wat Opa in 1930 stuurde met zijn eerste „Moe nie bang wees nie” brief.

²³⁵ Opa schreef deze brief meer dan vier jaar voordat hij „De Galg van Eindhoven” schreef! Dat is werkelijk waar het ongeloofelijke van dit hele relaas. Dat was nog maar aan het begin van zijn lijdensweg.

²³⁶ Het geslacht À Steringa Idzerda is deel van het vroegere Friese adeldom.

²³⁷ Het is heel duidelijk dat na alles, zelfs in 1935, Opa God bleef danken voor Zijn genade.

Een contract zooals Philips U destijds voorlegde is al vast buitengesloten.

Ben ik wel ingelicht dan zal tegen een klein bedrag per toestel de toepassing dezer uitvinding voor bondsleden beschikbaar gesteld worden. Eerste eisch is vanzelf bondslid te zijn.

Daarom sluit U aan. Stelt vertrouwen in uw leiders.

Ten slotte een woord tot mijn geachten tegenstander Philips:

Gij weet zoo goed als ik, dat, inzake het hoogfrequent gedeelte van 't schema, de Raad van Arbitrage U in 't gelijk heeft gesteld, doch dat dit van ondergeschikt belang is, omdat dit gedeelte van het schakelschema aanstonds kan gewijzigd worden in een licentievrije schakeling volgens een eerdere uitspraak van dezen zelfden Raad van Arbitrage.

Ik ga van de veronderstelling uit, dat ge in Uw publicatie oprecht en eerlijk zult zijn en uw nederlaag niet zult bemantelen.²³⁸

Het spijt mij voor U, dat ge 't verloren hebt. Ik heb U in de gelegenheid gesteld het geschil op te heffen, doch ge hebt niet gewild.

Ik heb den strijd niet gewild, noch gezocht.

Gij hebt mij de handschoenen toegeworpen.

Gij meendet, dat buiten de Philips octrooien geen behoorlijk toestel te bouwen viel, dat gelijkwaardig was aan het Uwe. Gij wist U sterk.

Mijn vast vertrouwen dat op Gods tijd eenige verademing zou komen is niet gelogenstraft.

„De strik is gebroken en wij zijn ontkomen.”

„Onze hulpe is in den Naam des Heeren, die hemel en aarde gemaakt heeft.” (Psalm 124).

Met collegiale groet aan allen, en dank aan de redactie voor de opname.

J. de Raadt, Gouwe 17, Gouda.

BIJLAGE 7

„Nabeschouwing op de uitspraak van Arbiters in het geding Philips-de Raadt”, door I.D.Z., Technische Redacteur, in „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 15, 10 April 1931.

De meest belangrijke conclusie, die uit de schriftelijke uitspraak is te trekken is wel **overweging 10** (O.10) ten aanzien van Octrooi 7398. (Zie „BORN” No. 13).

Hierin toch wordt duidelijk aangegeven, dat bij de interpretatie der Octrooien de Arbiters zich gesteld hebben op het **historische** standpunt. **Dat is van zeer groot belang voor de toekomstige octrooikwesties.** In de voorgaande arbitragezaken is dit standpunt nimmer zoo duidelijk naar voren gekomen en was er zelfs neiging te gelooven, dat de interpretatie in de richting van de, door Philips eveneens voorgestane, **onbeperkte** uitlegging zou gaan.

Bij diverse octrooi-zaken voor de rechtbank bleken enkele deskundigen en ook enkele rechters het niet-historische standpunt te huldigen.

Ik heb reeds eerder in „BORN” daarvoor gewaarschuwd en voorspeld, dat men **ten slotte** toch op het historische standpunt diende terug te komen, daar het anders een hopelooze chaos zou worden.

Dit feit is thans gelukkig verwezenlijkt en men mag met groot vertrouwen hopen dat de arbiters op dezen ingeslagen weg zullen blijven.

Merkwaardig is ook O.12 en O.16 n.l., dat de arbiters zelfs de zaak van een **te ruim** standpunt hebben bekeken en **ook dan nog** tot de conclusie komen dat O.A. 50298 geen inbreuk maakt op 7398.

²³⁸ Zie de eerste paragraaf van Bijlage 9 om te zien hoe Philips (volgens IDZ) met een „insinuerende slottirade” op het vonnis antwoordde, in een rondschriften van 2 April 1931. Dat was denk ik precies het tegenovergestelde van Opa's veronderstelling en verwachting, en ook dat van de rest van het bestuur van de B.O.R.N.

Dat woordje **te** spreekt hier boekdeelen en meer dan uit vele boekdeelen over internationaal octrooirecht zou zijn te vergaren.²³⁹ Mr. Hamming kan **deze boekdeelen** thans wel in zijn bibliotheek opbergen. Ware Mr. Hamming niet met een zoo'n uitvoerig pleidooi voor den dag gekomen, dan zou het kleine woordje **te** thans niet zoo'n groote beteekenis hebben gekregen en misschien zelfs niet gebruikt zijn.

Wij komen hiermede tot de geruststellende overweging, dat de **interpretatie van verleende octrooien** niet verder zal gaan dan de **motiveering**, die bij den Octrooiraad heeft gegolden **om het octrooi te verleen**.

Dat is dus het historische standpunt en juridisch-technisch het eenig juiste!

Het gaat er nu maar om, om bij octrooikwesties vast te stellen, wat bij de verleening van een octrooi bekend was en wat het eigenlijke nieuwe is geweest, zonder dat daarover inlichtingen konden worden verkregen bij den Octrooiraad zelve.

Interessant is het om speciaal in dit geval te kunnen vaststellen, dat de arbiters **niet uitsluitend juridisch** zijn te werk gegaan, dus niet alleen zijn afgegaan op de beschreven inlichtingen en mondelinge toelichting van de zijde van Philips en de Raadt, doch onafhankelijk hebben vastgesteld, dat op 12 Juni 1913 in **Engeland** een octrooi 13636 was verleend, dat van grootere strekking was dan 7398. Ik kan slechts vermoeden hoe deze ontdekking is gedaan. Philips heeft n.l. zelf een uitvoerig rapport van de Vereenigde Octrooi-Bureaux te Den Haag bij de stukken gevoegd, welk rapport op 29 Juni 1923 was uitgebracht aan de Nederlandsche Seintoestellenfabriek (N.S.F.) te Hilversum. Hierin is een zeer goed overzicht gegeven van alle bekende octrooien op het gebied van ontvangen en zenden met terugkoppeling, waarin dus een goede handleiding te vinden is om het betreffende terrein nader te bestuderen.

Het opvragen van deze octrooien en de studie daarvan heeft begrijpelijk veel tijd gekost. Doch de arbiters hebben zich deze moeite blijkbaar getroost en tengevolge daarvan heeft de uitspraak langer op zich laten wachten dan aanvankelijk gedacht werd.

De uitspraak is van des te grooter waarde al kan Philips deze **tactische fout** slechts betreuren.

In O.11 wordt dan ook op grond van dit historisch feit (zie O.10) de uitspraak gedaan, dat O.A. 50298 geen inbreuk maakt op 7398 en ten overvloede wordt in O.12 en O.16 nogmaals aangetoond, dat zelfs van het **te ruime** standpunt (volgens Philips) bekeken ook geen inbreuk wordt gemaakt.

Om op **16 Maart** zoo in je **hemd** te worden gezet is wel **streng**!

BIJLAGE 8

Opa's Brieven, (Ingezonden), in „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 15, 10 April 1931.

a. Onder de titel: „Nou blink 'n blijer dag.”

Beste vrinden en bondgenooten,

Na al wat in ons BORN blad het gestaan over die Idzerda schema en die daarover gevoerde strijd met ons vroeger leveransier Philips²⁴⁰, waaruit jul wel het kun opmaak dat alles zoowat in die geweer het gewees, waarby af en toe door ons teênstander dumm-dumm werd gebruik, ben ik baye bly nou te merk, dat Investa, (die N.V. van de bondsmense) aanstonds van ons gunstig positie het gebruik gemaak en nou al stappen het gedaan om jul allemaal van die gunstig afloop van die oorlog te doen profiteer.

Zoo is dan uit die kwaad nog dat goede gebore.

²³⁹ Ir. Idzerda had jaren vroeger al heelwat met octrooien te doen gehad. Zie bv. Bijlage 25.

²⁴⁰ Goudsche Radio Industrie stond immers op de „zwarte lijst” van Philips!

Ek ach me gelukkig, dat uit die lisentiestrijd dit als resultaat kan geboek wor, dat die Nederlanse toestelbouwer onafhanklik kom te staan teênoêr die grootindustrie, wat ons ondergang gemunt had.

Ons moet allewel niet huistoe gaan nie.

Effies die geweer by die voet.

Jul moe nou rustig afwach wa nou verder ga gebeur.

Ons hou nou krygsraad.

Jul moe nou nog meer vertrou in die leiders en dan sal alles rech kom.

Nou blink 'n blyer dag.

Ons moes nou maar 's die versie sing van toe op die vergaaring van de N.B.R., toen ons wer uitgelach:

**„Wy leven vrij, wy leven blij, op Neêrlands dierb'ren grond,
Hier dult de grond geen slavernij, waar vrijheid eeuwen stond.”**

Jul weet dat immers nog wel, nie?

En neef Idzerda het nog meer in sy vuurmaakplek*). Dat kan ek jul verseker.

Ons vrees God en hou ons kruut droog, want Rooinek kan nog wel's trugkom.

En Rooinek het oom Koos al weer een proces beloof. Die vuur schyn daar in Eindhoven geen oomblik van die luch af te syn.

Maar ek sla my Psalmboek maar weer es 'n keer op en ek sing:

**„Ik zal vol heldenmoed / Daar my Zijn hand behoedt / Tienduidenden niet vreezen;
Schoon ik van alle kant / Geweldig aangerand / En fel geprangd moog' wezen.”**²⁴¹

Die bos dreigbrieve die ek van Philips het gekre kan al nie meer in my la. Maar my Psalmboek word met die dreigbrief hoe langer hoe mooier.

Die ou volk Israel had toch maar baye mooi lieder, vin jul ook nie?

Nou wach ons maar rustig af wa Eindhoven doen wil.

Neef Polak, die in Electra schryf, het een baye mooi stukkje geschre oôr „Van 't Zuidelyk front belangryk nieuws” en „Die octrooifront doorbroken”.

Jammer, dat neef zich bietjie het vergis in sy conclusie, want ek het wel aan Philips die uitvinding van neef Idzerda te koop aangeboot, maar onder die voorwaar da Philips die Nederlandse mense „vry” sou laat.²⁴²

Kyk soo kom die saak heel anders te staan. Neef Polak begryp dat nou ook wel.

Beste groeten van

Oom KOOS DE RAADT van Gouwefontyn. Tergouw, 31 Maart 1931.²⁴³

*) bryn.

b. Onder de titel: „Lieb' Vaterland, kannst ruhig sein!”²⁴⁴

Geachte redactie,

Vorige week zond ik U mijn ingezonden stukje „Nou blink 'n blyer dag” doch kort daarna een verzoek het nog niet te plaatsen. Ik had daarvoor mijn reden.

---

²⁴¹ Psalm 3:3b.

²⁴² Hiervolgens, en ook volgens de eerste paragraaf van Bijlage 9, was Opa een gevolmachtigde van Ir. Idzerda.

²⁴³ Door Opa bedoeld als schuilnaam, (Jacob = Jacobus = Koos) en „Gouwefontyn” als een fictieve boerderijnaam in Zuid-Afrika. „Tergouw” was een middeleeuwse naam voor Gouda.

²⁴⁴ Opa was in 1901 op een lange studiereis door Duitsland geweest. Een Duits liederenboek werd thuis om het orgel gebruikt. „Lieb Vaterland, magst ruhig sein” is de eerste refrein-zin van het lied „Die Wacht am Rhein.”

Het Eindhovensche broedei is een paar dagen voor Paschen onuitgebroed verzonden²⁴⁵. Op de schaal staat: C. & A. is toch voordeeliger.²⁴⁶ U behoeft bij ons alleen maar licentie te betalen. Vrijheidsberoving telt niet mee.

IDZERDA-SCHEMA.
VOOR DE
B.O.R.N. EN N.B.R.

95

BIJLAGE 9

„Het Philips’ rondschrijven van 2 April 1931.” Voorloping antwoord van I.D.Z., uit „BORN” weekblad, 2e Jaargang, No. 15, 10 April 1931.)

Op de insinueerende slottirade uit het merkwaardige Philips’ schrijven wil ik alleen dit antwoorden: dat mijn gevolmachtigde²⁴⁹ na de Arbitrale uitspraak de **buitenlandsche** rechten van O.A. 50298 aan Philips heeft aangeboden, waarop van de zijde van Philips werd geantwoord: „Wij hebben er wel interesse voor, doch het meest voor het land waarover niet gesproken is.”

Het land waar niet over gesproken werd, was Nederland. Verder commentaar acht ik overbodig.

Op de technische en commercieele waarde van het schema-Idzerda met O.A. 50298 kom ik in het volgend nummer nader terug.

De wisselstroomontvanger **zonder 10999, 10581, 7398, 7684, 13345, 10155 of 17950 uitgerust, met E 442, E 424, C 443, dus drie lampen met schema-Idzerda en dempingreductie volgens O.A. 50298 heeft reeds bewezen zoowel kwalitatief als kwantitatief met ieder ander gelijkwaardig toestel te kunnen concurreren en wij laten ons door een dergelijk rondschrijven in het geheel niet intimideeren.**²⁵⁰

BIJLAGE 10

„Arbitraal Vonnis”, in „Deze Week”, „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 20, 15 Mei 1931.

inzake:

de Naamlooze Vennootschappen **N.V. PHILIPS’ GLOEILAMPENFABRIEKEN** en **N.V. PHILIPS’ RADIO**, beide gevestigd te Eindhoven;

eischeressen, (te zamen verder aan te duiden als „Philips”),

tegen

de Koninklijk Goedgekeurde Vereenigen **„NEDERLANDSCHE BOND VAN RADIOHANDE-
LAREN”** en **„BOND VAN ONDERNEMERS IN DE RADIO-BRANCHE IN NEDERLAND”**, beide gevestigd te Amsterdam;

verweerders, (te zamen verder aan te duiden als „de Bonden”).

De ondergeteekenden:

Professor Mr. Dr. S. VAN BRAKEL, hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, wonende te Utrecht, voor dit geding als arbiter aangewezen door de beide andere scheidslieden,

Mr. M.P.L. STEENBERGHE, industrieel, wonende te Goirle, als arbiter aangewezen door Philips,

Mr. Th.P.J. MASTHOFF, advocaat, wonende te Amsterdam, als arbiter aangewezen door de Bonden;

in aanmerking nemende:

²⁴⁹ Opa (Jacob de Raadt) wordt hier bedoeld – zie ook de advertentie van voetnoot 191.

²⁵⁰ Dit rondschrijven van Philips was een „media release” na de Arbitrage in het geding Philips-de Raadt. Het is niet bekend in welk formaat dit rondschrijven gemaakt werd. Men merkt uit dit commentaar dat Ir. Idzerda helemaal niet bang was voor Philips.

dat Philips bij verzoekschrift d.d. 9 December 1930²⁵¹ in hoofdzaak heeft gesteld, dat de Bonden een aantal tegen Philips gerichte artikelen zouden hebben gepubliceerd in hun officieel orgaan „BORN”, althans deze zouden hebben doen publiceeren door hunne bestuursleden en den Hoofdredacteur J.J.L. van Zuylen, voor wien zij ten deze aansprakelijk zouden zijn, althans zich tegen publicatie dier artikelen niet zouden hebben verzet; dat zij voorts aan de Nederlandsche Dagbladpers een artikel zouden hebben ter plaatsing ingezonden en een persconferentie zouden hebben doen houden, waarbij zij valsche en tendentieuze mededeelingen zouden hebben gedaan met het doel dat deze door de Pers wereldkundig zouden worden gemaakt, van al welke artikelen Philips in de bijlagen van zijn verzoekschrift copieën verstrekte;

dat Philips op grond van een en ander heeft gevorderd, dat bij uitspraak van scheidslieden:

„1. worde verklaard onrechtmatig, immers in strijd met de overeenkomst d.d. 20 Februari 1930 tusschen Philips, den N.B.R. en den B.O.R.N. gesloten, de actie door genoemde Bonden tegen Philips gevoerd, althans voorzoover die is gemanifesteerd in de publicatie der hiervoor omschreven artikelen, mededeelingen en gedragingen, althans in een of meer daarvan;

„2. de N.B.R. en de B.O.R.N. worden veroordeeld om hoofdelijk, des dat de een betalende de ander zal zijn bevrijd, aan Philips tegen kwijting te betalen een schadevergoeding groot f 10.000.– (tienduizend gulden), althans een zoodanig bedrag als scheidslieden ex aequo et bono²⁵² te zullen vaststellen;

„3. aan den N.B.R. en den B.O.R.N. worde verboden het publiceeren of doen publiceeren of het toelaten van de publicatie van artikelen van de strekking en inhoud als hierboven is weergegeven, in welken vorm ook, zoomede het verrichten van handelingen als hierboven bedoeld, een en ander op straffe van betaling aan Philips van een schadevergoeding groot f 1.000.– (éénuizend gulden) voor elke publicatie of elke handeling;

„4. Philips worde gemachtigd het te verkrijgen vonnis in extenso te doen afdrukken in het officieel orgaan van den N.B.R. en den B.O.R.N. ter plaatse en in de uitvoering als scheidslieden daarbij zullen bepalen;

„5. de N.B.R. en de B.O.R.N. worden veroordeeld in de kosten van dit geding in de onderlinge verhouding als scheidslieden zullen bepalen;”

dat de Bonden bij Memorie van Antwoord in hoofdzaak hebben aangevoerd:

a. dat arbiters niet bevoegd zouden zijn;

b. dat de vorderingen niet ontvankelijk zouden zijn als niet betreffende de licentieovereenkomst;

c. dat die vorderingen geen voldoende grondslag zouden vinden in de overeenkomst van 20 Februari 1930;

d. dat de bewuste artikelen met een enkele uitzondering niet afkomstig zijn van de Bonden zelf doch van de heeren J.H. de Vries, Dr. F.L. Rutgers en J.J.L. van Zuylen, en de Bonden daarvoor geen verantwoordelijkheid zouden dragen;

e. dat de onrust, waarover Philips zich beklaagd, aan hem zelf te wijten zou zijn, terwijl zij voorts in die Memorie een groot aantal grieven tegen Philips hebben geuit;

dat de Bonden op grond van een en ander hebben geconcludeerd:

„Primair”: dat de arbiters zich onbevoegd dienen te verklaren;

„Subsidair”: dat Philips in zijn vordering zal worden verklaard niet ontvankelijk, althans dat die hem als onbewezen en ongegrond zullen worden ontzegd;

²⁵¹ Het is heel eigenaardig dat in Bijlagen 1 (door J.H. de Vries) en 2 (door Ir. Idzerda) absoluut niets vermeld wordt van deze Arbitrage, hoewel dit geding door dat verzoekschrift begonnen werd vóór het einde van 1930.

²⁵² Latijn voor „als goede mannen naar billijkheid”.

en zoo voor het primaire, als voor het subsidiaire met Philips' veroordeling in de kosten, waaronder die van den raadsman van de Bonden."

dat de behandeling van het geschil heeft plaats gehad in de zitting van arbiters, gehouden op 21 Maart 1931 in het Paleis van Justitie te Utrecht, waarbij de zaak is bepleit voor Philips door zijn raadsman Mr. J.L. Hamming, advocaat te Eindhoven, en voor de Bonden door hun raadsman Mr. C. van Rij, advocaat te Amsterdam;

dat bij die behandeling partijen bij monde van hun voormelde raadslieden hebben verklaard:

1e. dat zij de wijze, waarop arbiters in dit geding zijn benoemd, niet in strijd achten met de bepalingen van de Arbitrage-overeenkomst als Bijlage III behorende bij de tusschen partijen op 18/28 Juli 1930 gesloten overeenkomst;

2e. dat zij de wijze, waarop dit geding vóór 21 Maart 1931 is behandeld, niet in strijd achten met de wet of genoemde Arbitrage-overeenkomst, met name ook, dat zij er mede zijn accoord gegaan, dat de behandeling, die oorspronkelijk was bepaald op 14 Februari 1931, werd uitgesteld, wegens ziekte van één der arbiters, waarbij overschrijding van den termijn van behandeling, voorgeschreven in art. 3 sub. 8 van de Arbitrage-overeenkomst onvermijdelijk was;

3e. dat zij tegen de bevoegdheid van arbiters in deze geen andere bezwaren hebben dan in de Memorie van Antwoord der Bonden zijn vermeld;

dat voorts bij de pleidooien zoowel Mr. Hamming als Mr. van Rij uitdrukkelijk heeft verklaard, dat zijn cliënten al hetgeen hij als advocaat zou zeggen, volledig voor hun rekening nemen;

dat bij de pleidooien Mr. van Rij oorspronkelijk namens de Bonden uitstel der behandeling heeft gevraagd wegens ziekte van Dr. F.L. Rutgers, Voorzitter van den N.B.R., aanvoerende, dat hij (Mr. van Rij) daardoor niet in de gelegenheid is geweest voor de pleidooien nader overleg met Dr. Rutgers te plegen en dat hij wellicht tijdens de pleidooien inlichtingen van Dr. Rutgers zou behoeven, waarop arbiters hebben beslist, nadat Mr. van Rij nog had medegedeeld, dat het niet de bedoeling was, dat Dr. Rutgers ook zou pleiten, dat het in elk geval gewenscht was een aanvang te maken met de pleidooien, onder opmerking, dat, nadat beide partijen in eersten termijn zouden hebben gepleit, Mr. van Rij desverkiezende op zijn verzoek tot schorsing zou kunnen terugkomen;

dat de raadslieden van partijen hebben verklaard daarmede accoord te gaan;

dat, nadat beide raadslieden het woord in eersten termijn hadden gevoerd, Mr. van Rij heeft verklaard af te zien van zijn oorspronkelijk verzoek om uitstel der pleidooien en voortzetting op een anderen dag;

dat na afloop der pleidooien de voorzitter aan Mr. van Rij nadere inlichtingen heeft gevraagd aangaande de beteekenis van de passage op bl. 8 der Memorie van Antwoord, waarin gesproken wordt van de „instructie” van den Hoofdredacteur, met name hoe het feit, dat de Bonden voor den Hoofdredacteur een instructie vaststellen is te rijmen met de verzekering van de Bonden, dat de Hoofdredacteur geheel onafhankelijk van hen is, althans dat hij dit was, toen de artikelen, waarover Philips zich beklagde, werden geschreven en afgedrukt;

dat Mr. van Rij daarop het antwoord moest schuldig blijven doch van arbiters, met instemming van Mr. Hamming, toestemming verkreeg om op dit punt alsnog een schriftelijke inlichting aan arbiters te verstrekken, onder de door arbiters gestelde en door Mr. van Rij aanvaarde voorwaarde, dat een afschrift van den brief aan Mr. Hamming zou worden toegezonden en dat Mr. Hamming het recht zou hebben naar aanleiding daarvan nog een schrijven tot arbiters te richten;

dat arbiters deze schriftelijke inlichting evenwel niet van Mr. van Rij hebben ontvangen;

dat vervolgens de Voorzitter namens arbiters de mondelinge behandeling gesloten heeft verklaard;

dat daarna Mr. van Rij bij schrijven van 26 Maart 1931 namens de Bonden aan arbiters heeft verzocht nog een zitting te willen beleggen teneinde de N.B.R. in den persoon van den door hem tot handelen gevolmachtigden voorzitter nog zelve te hooren;

dat de Voorzitter van arbiters namens hen daarop bij schrijven van 2 April 1931 heeft geantwoord, dat arbiters dit verzoek slechts in overweging zouden kunnen nemen, indien het van beide partijen gezamenlijk uitging en vóór 14 April 1931 door den Secretaris van Arbiters zou zijn ontvangen;

dat een dergelijk verzoek binnen den gestelde termijn arbiters niet heeft bereikt;

dat arbiters vervolgens een schrijven ontvingen van Dr. F.L. Rutgers d.d. 10 April 1931, luidende als volgt:

„Dr. F.L. Rutgers, Utrecht, 10 April 1931.
Den Hooggeleerden Heer Prof. Mr. Dr. S. VAN BRAKEL, Voorzitter Scheidslieden in de zaak Philips/Bonden, Stadhouderslaan 29, Utrecht.

Hooggeleerde Heer,

In antwoord op Uw brief van 2 April 1931 l.l. aan den Heer Mr. van Rij, welke brief mij eerst 9 dezer bereikte, bericht ik U, dat, gezien het schrijven van Mr. Hamming van gelijken datum, een regeling als door U voorgesteld bij voorbaat reeds door N.V. Philips onmogelijk is gemaakt;

Ik meen verplicht te zijn er Uw aandacht op te vestigen, dat bij de mondelinge behandeling op 21 Maart l.l. de Nederlandsche Bond van Radiohandelaren niet vertegenwoordigd is geweest door de U bekende omstandigheid, dat ik door ziekte verhinderd was aanwezig te zijn.

Voor zoover de behandeling op 21 Maart heeft plaats gehad is Mr. van Rij uitsluitend als advocaat van den B.O.R.N. opgetreden, daar hij bij den aanvang der zitting heeft medegedeeld met den N.B.R. geen overleg te hebben kunnen plegen.

Waar scheidslieden krachtens het compromis als goede mannen naar billijkheid beslissen, brengt zulks naar mijne meening mede, dat indien in een zoo gewichtige zaak als deze een der partijen door force majeure bij de mondelinge behandeling niet vertegenwoordigd is, alsnog een dag voor pleidooi wordt aangewezen.

Waar de N.B.R. mij met de behandeling dezer zaak heeft belast, en ik uit dien hoofde de verantwoordelijkheid voor vele honderden handelaren draag, meen ik tenslotte, dat scheidslieden door het compromis gebonden zijn aan mijn verzoek gevolg te geven.

Mochten scheidslieden van andere meening zijn, dan zou ik U willen verzoeken, dat scheidslieden partijen over deze aangelegenheid mondeling hooren.

Met de meeste hoogachting, Uw d. w. w.g. F.L. Rutgers.”

dat arbiters daarna nog een schrijven van Mr. van Rij d.d. 21 April 1931 bereikte, waarin deze zijn persoonlijke meening uitsprak over den bovenvermelde brief van Dr. Rutgers, doch dat dit schrijven blijkens zijn inhoud en vorm noch door noch namens partijen is geschreven, met uitzondering van de mededeeling, dat de „leiding” van den B.O.R.N. zich bij het verzoek van Dr. Rutgers aansluit;

Overwegende dat allereerst behoort te worden beslist over het verzoek van Dr. F.L. Rutgers, gedaan bij zijn bovenaangehaald schrijven van 10 April 1931, terwijl het schrijven van Mr. van Rij d.d. 21 April 1931 buiten beschouwing kan blijven;

Overwegende dat niettegenstaande Mr. van Rij bij pleidooi heeft betoogd, dat brieven, uitsluitend van den Voorzitter van een der Bonden uitgaande, niet te beschouwen zijn als afkomstig van dien Bond, arbiters den brief van Dr. Rutgers wel willen aanmerken als te behelzen een verzoek van de procespartij, den N.B.R.;

Overwegende dat de Arbitrage-overeenkomst niet voorschrijft, hoe arbiters in een geval als het onderhavige behooren te handelen en dus geldt het bepaalde in art. 629 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, luidende: „Het geding zal gevoerd worden op de wijze en binnen de termijnen bij het compromis, en, bij gebreke daarvan, door de scheidsmannen bepaald.”

Overwegende dat de raadsman der Bonden bij gelegenheid der pleidooien, nadat beide raadslieden in eersten termijn het woord gevoerd hadden, uitdrukkelijk heeft verklaard af te zien van zijn oorspronkelijk verzoek om wegens ziekte van Dr. Rutgers de pleidooien niet voort te zetten, waarbij arbiters nog opmerken, dat – anders dan Dr. Rutgers in diens schrijven meent – Mr. van Rij in geen enkel opzicht heeft verklaard niet voor den N.B.R. op te treden, doch integendeel Mr. van Rij bepaaldelijk ook namens den N.B.R. heeft gesproken - zooals uit het hierboven gegeven overzicht van het verloop der zitting blijkt;

Overwegende dat het in strijd is met een goede proces-orde dat thans de N.B.R., bij monde van Dr. Rutgers toch weder op dit verzoek terugkomt, zelfs zonder dat de toelichting tot zijn verzoek eenig nieuw gezichtspunt inhoudt;

Overwegende dat voorzoover de brief van Dr. Rutgers zou inhouden – hetgeen niet duidelijk is – dat Mr. van Rij niet namens den N.B.R. had mogen optreden gelijk hij heeft gedaan, zou moeten worden aangenomen, dat de N.B.R. bij de mondelinge behandeling van het geding in het geheel niet was vertegenwoordigd, hetgeen alsdan echter niet zou zijn te wijten aan force majeure, vermits reeds den dag tevoren Mr. van Rij de ziekte van Dr. Rutgers ter kennis van arbiters bracht en de N.B.R. dus voldoende tijd heeft gehad om zorg te dragen zich op andere wijze te doen vertegenwoordigen;

Overwegende dat in dat geval het derhalve aan den N.B.R. zelf te wijten zou zijn, dat het verzoek om Dr. Rutgers te hooren niet is gedaan op het daartoe bestemde tijdstip;

Overwegende dat de door Dr. Rutgers gevraagde mondelinge toelichting van zijn verzoek overbodig is, vermits het verzoek zelf in geen geval voor inwilliging vatbaar is, waar Dr. Rutgers blijkbaar heeft afgezien van het vragen van medewerking ten deze aan Philips;

Overwegende dat inwilliging van het verzoek van Dr. Rutgers om hem alsnog te hooren noodzakelijkerwijze de tegenpartij in minder gunstige positie zou brengen;

Overwegende dat derhalve dit verzoek, evenals het verzoek om het mondeling toe te lichten, moet worden afgewezen;

Overwegende, dat Philips in dit geding een vordering hebben aanhangig gemaakt tegen de Bonden, zijnde Philips' medecontractanten bij de overeenkomst d.d. 20 Februari 1930, terzake van beweerde overtreding van het bepaalde in art. 1, 4de lid dier overeenkomst;

Overwegende, dat in de Memorie van Antwoord der Bonden de B.O.R.N. aan arbiters heeft medegedeeld, dat hij de door hem aangevraagde Koninklijke Goedkeuring op zijn statuten nog niet had ontvangen, onder opmerking, dat hij van dit feit geen middel van verweer maakte en zich refereerde aan het oordeel van arbiters omtrent de vraag, of Philips te zijnen aanzien om deze reden al dan niet ontvankelijk was;

Overwegende, dat bij gelegenheid van de mondelinge behandeling Mr. van Rij als raadsman der Bonden namens deze heeft medegedeeld, dat inmiddels de B.O.R.N. de Koninklijke Goedkeuring had verkregen;

Overwegende, dat, zulks in afwijking van het de dien aanzien in de pleitnota der Bonden gestelde, Mr. van Rij, die zelf is Adjunct-secretaris van beide Bonden, zonder eenige reserve als raadsman van de B.O.R.N. aan de mondelinge behandeling heeft deelgenomen, zulks in tegenwoordigheid van den Heer J.H. de Vries, Voorzitter van de B.O.R.N., en dat bij de pleidooien namens de B.O.R.N. geenerlei melding meer is gemaakt van of beteekenis is toegekend aan de omstandigheid, dat de Koninklijke Goedkeuring eerst na den aanvang van dit geding is verleend, zoodat de thans Koninklijk Goedgekeurde

Vereeniging Bond van Ondernemers in de Radio-branche in Nederland (B.O.R.N.) dan ook wat betreft de onderhavige arbitrage en de daarin in behandeling komende kwesties geacht moet worden geheel voor haar rekening te hebben genomen al wat door of namens den B.O.R.N. in het tijdperk, dat op zijn statuten de Koninklijke Goedkeuring nog niet was verleend, is verricht;

Overwegende dan ook, dat in deze arbitrage tegenover de beide eischeressen staan twee verweerders en er geen enkel beletsel voor arbiters is die beide verweerders of elk hunner afzonderlijk te veroordelen, indien daartoe overigens termen aanwezig mochten zijn;

Overwegende, dat de Bonden arbiters onbevoegd achten om kennis te nemen van de onder 2, 3 en 4 door Philips ingestelde vorderingen, wijl daar worden gevraagd condemnaties, die in de letter der overeenkomst d.d. 20 Februari 1930 (na te noemen de Hoofdovereenkomst) geen steun zouden vinden;

Overwegende, dat de Bonden zich daarbij ook beroepen op de geschiedenis van art. 1 der Arbitrage-overeenkomst en uit die geschiedenis concludeeren, dat ook Philips zelf dergelijke vorderingen aan de bevoegdheid van arbiters heeft willen onttrekken;

Overwegende dat voorts de Bonden arbiters ook ten aanzien van de eerste door Philips ingestelde vordering onbevoegd achten, omdat het hier zou betreffen een geschil omtrent de uitlegging en strekking dier overeenkomst als bedoeld in art. 5 daarvan²⁵³;

Overwegende dat zelfs bij de meest beperkte uitlegging van art. 5 der Hoofdovereenkomst de arbiters toch ongetwijfeld de bevoegdheid zouden hebben vast te stellen, niet alleen hoever de verplichtingen van partijen gaan, doch ook of bepaalde handelingen in strijd zijn met de overeenkomst, vermits juist daardoor de uitlegging en strekking der overeenkomst het beste worden vastgesteld;

Overwegende dat arbiters echter ook de overige beschouwingen der Bonden niet deelen en van oordeel zijn, dat zij bevoegd zijn om kennis te nemen van alle door Philips ingestelde vorderingen, voor zoover deze berusten op beweerde overtreding van de bepalingen der Hoofdovereenkomst;

Overwegende, dat ten deze de eenige kenbron van de bevoegdheid van arbiters is art. 5 van de Hoofdovereenkomst, immers art. 1 der Arbitrage-overeenkomst – voor zoover ten deze van belang – verwijst naar art. 5 der Hoofdovereenkomst, zonder eenige uitbreiding of beperking aan dat artikel te geven;

Overwegende, dat de Bonden zich beroepen op de geschiedenis van art. 1 der Arbitrage-overeenkomst, doch deze ter verklaring van art. 5 der Hoofdovereenkomst alleen dan van beteekenis zou kunnen zijn, indien uit de onderhandelingen, over de formuleering van art. 1 der Arbitrage-overeenkomst gevoerd, zou blijken, dat partijen toen beide aan art. 5 voornoemd een zoo beperkte strekking toekenden als thans door de Bonden wordt beweerd, hetgeen echter niet het geval is;

Overwegende, dat art. 5 der Hoofdovereenkomst volgens de door Philips niet ontkende mededeelingen der Bonden is ontworpen door Mr. H.F. van Walsem aan het slot van moeilijke en in het nachtelijk uur gevoerde onderhandelingen, nadat de Bonden tevoren te kennen hadden gegeven zoo uitgebreid mogelijke arbitrage te wenschen en Mr. van Walsem namens Philips zich daartoe had bereid verklaard;

Overwegende dat arbiters in die omstandigheden niet kunnen aannemen, dat art. 5 de beperkte beteekenis zou hebben die de Bonden thans daaraan willen toekennen;

Overwegende dat de opvatting der Bonden te minder aannemelijk is, waar de Hoofdovereenkomst de strekking had een einde te maken aan den destijds bestaanden strijd tusschen een groot aantal radiohandelaren, vertegenwoordigd door de Bonden, en Philips, en een der bij de Bonden bestaande

---

²⁵³ De officiële tekst die ik ontving van het Noord-Hollands Archief gebruikt de woorden „**omtrent de toepassing en uitvoering der Hoofdovereenkomst en niet een geschil omtrent de uitlegging en strekking dier overeenkomst als bedoeld in art. 5 daarvan**”. Was deze uitlating een opzettelijke verandering door van Zuylen, of alleen maar een lastige drukfout? Over die woorden werd later een appèl gevoerd – en verloren.

grievens tegen Philips juist was, dat Philips de radiohandelaren om allerlei redenen voor den gewonen rechter dagvaardde;

Overwegende voorts, dat de opvatting der Bonden er toe zou leiden, dat er steeds een dubbele procesvoering²⁵⁴ zou noodig zijn, immers arbiters nooit een veroordeelend vonnis zouden vermogen uit te spreken, terwijl de gewone rechter de gestelde feiten niet zou mogen toetsen aan de overeenkomst, zoodra over de uitlegging daarvan geschil zou bestaan;

Overwegende dat de raadsman der Bonden zelf bij pleidooi heeft verklaard, dat nimmer een dubbele procesgang was bedoeld;

Overwegende dat de Bonden voor hun opvatting ook nog een beroep hebben gedaan op het verschil tusschen de redactie van art. 5 der Hoofdovereenkomst en die van art. 19 der licentieovereenkomst, welk laatste artikel de berechting van de daar genoemde geschillen opdraagt aan scheidslieden „met uitsluiting der Rechterlijke Macht”, terwijl art. 5 der Hoofdovereenkomst den dergelijke bepaling niet bevat;

Overwegende, dat arbiters de woorden „met uitsluiting der Rechterlijke Macht” beschouwen als een volkomen overbodige toevoeging, vermits volgens de desbetreffende wettelijke bepalingen door een arbitraal geding steeds de Rechterlijke Macht wordt uitgesloten en niet is gebleken, dat er voor het bezigen van die woorden in art. 19 der licentieovereenkomst een bijzondere reden is geweest;

Overwegende dat mitsdien arbiters van oordeel zijn dat zij aan art. 5 der Hoofdovereenkomst volgens de door hen vastgestelde strekking van dit artikel de bevoegdheid ontleenen over alle door Philips in deze arbitrage ingestelde vorderingen, voor zoover deze berusten op beweerde overtreding van de bepalingen der Hoofdovereenkomst, te oordelen;

Overwegende dat de door Philips ingestelde vorderingen alle zijn gebaseerd op de beweerde overtreding door de Bonden van de bepaling in art. 1, 4de lid der Hoofdovereenkomst, welke, voor zoover voor deze procedure van belang, luidt:

„De Bonden zullen voorts noch direct, noch indirect, deelnemen of steun verleen en aan eenige actie tegen Philips gericht in verband staande met het in deze overeenkomst en hare bijlagen geregelde.”

Overwegende dat deze bepaling de Bonden niet verbiedt in het algemeen actie tegen Philips te voeren, mits de actie slechts niet staat in verband met het in de Hoofdovereenkomst en hare bijlagen geregelde, d.w.z. in verband met den licentiestrijd en het ter beëindiging van dien strijd overeengekomene;

Overwegende dat hieruit volgt, dat Philips niet-ontvankelijk moet worden verklaard, voor zoover de artikelen, persconferenties en perscommuniqué's, waarover hij zich beklaagt, niet zijn te beschouwen als actie tegen Philips gericht, dan wel als actie tegen Philips gericht doch niet in verband staande met de Hoofdovereenkomst en hare bijlagen;

Overwegende dat arbiters in het artikel „Arbeiden - niet Vertwijfelen” door J.J.L. van Zuylen, (Bijlage I), de advertentie voor de vergadering van de Afdeeling Friesland van de Bonden (Bijlage IV), het artikel „Reorganisatie of désorganisatie” door J.J.L. van Zuylen (Bijlage IX)²⁵⁵ het Verslag van de Ledenvergadering van den N.B.R. op 8 October 1930 (Bijlage IX)²⁵⁸ en het Verslag van de persconferentie in „Het Volk” (Bijlage XIV) geen actie tegen Philips kunnen zien, terwijl zij de artikelen „Philips' Radio en wij” door J.H. de Vries (Bijlage VII), „Philips' Radio contra N.R.W.”²⁵⁶ door J.J.L. van Zuylen (Bijlage VIII), het perscommuniqué (Bijlage XIII) en de artikelen in „De Standaard” van 18

²⁵⁴ Ligt in deze overwegingen misschien de sleutel tot het raadsel van Opa's „tweede proces” en „derde proces”?

²⁵⁵ Een van deze twee Romeinse nummers is waarschijnlijk een typ- en drukfout, en moet iets anders zijn.

²⁵⁶ Nederlandse Radiowerken te Utrecht (vroeger te Doorn), was een van de firma's die een proefprocedure verloor. Dit was een belangrijk geding; N.R.W. voerde tevergeefs aan dat de Philips octrooien al verlopen waren.

November 1930 en „De Telegraaf” van 20 November 1930 (Bijlagen XV en XVI) niet beschouwen als een actie in verband staande met de Hoofdovereenkomst en hare bijlagen, ook al wordt in beide laatste stukken met een enkel woord van den licentiestrijd melding gemaakt, hetgeen echter meer te beschouwen is als een inleiding om te komen tot de bespreking van de groote grief van de Bonden tegen Philips: de distributie-concentratie, doch veeleer als een actie zich richtende tegen het door de Bonden veronderstelde streven van Philips om de radiohandelaren hun zelfstandig bestaan te ontnemen;

Overwegende dat arbiters daarentegen de artikelen „Open brief aan den Heer Dr. A.F. Philips” door J.H. de Vries (Bijlage II), „Gevaar uit Eindhoven” door J.J.L. van Zuylen (Bijlage III), „Uit Verlies.... Winst” door J.J.L. van Zuylen (Bijlage V), „De oogen open! Een woord van waarschuwing” door Dr. F.L. Rutgers, Voorzitter van den N.B.R. (Bijlage VI), „Nog niets veranderd” door Dr. F.L. Rutgers (Bijlage X), „Bah” (Bijlage XI) en „De Persconferentie en Dr. A.F. Philips” door J.H. de Vries (Bijlage XII), welke alle zijn gepubliceerd in het Weekblad BORN, het orgaan van de bonden onder hoofdredactie van J.J.L. van Zuylen, beschouwen als een actie tegen Philips gericht in verband staande met de Hoofdovereenkomst en hare bijlagen;

Overwegende dat arbiters hieronder ten aanzien van ieder der voormelde artikelen hun oordeel kortelings zullen motiveeren en wel sub. A hun oordeel, dat het desbetreffende artikel een actie tegen Philips inhoudt en sub. B dat het in verband staat met de Hoofdovereenkomst en hare bijlagen;

1. „Open brief aan den Heer Dr. A.F. Philips” door J.H. de Vries (Bijlage II).

A. De toon van dit schrijven is zeer onaangenaam. Dat men hier te doen heeft met een actie tegen Philips en niet met een goedbedoelde poging om tot een betere verhouding te geraken, blijkt daaruit, dat de heer de Vries niet achteraf een door hem geschreven brief heeft gepubliceerd, doch van den aanvang af een open brief heeft willen schrijven, die dus meer voor het publiek dan voor Dr. A.F. Philips bestemd was.

B. De briefschrijver beklagt zich juist over de door Philips gevolgde licentiepolitiek.

2. „Gevaar uit Eindhoven” door J.J.L. van Zuylen (Bijlage III).

A. Gemaakt wordt een insinueerende tegenstelling tusschen de Bonden, die geen minderwaardige middelen hebben gebruikt om den tegenstander te treffen en „Vergissingen”, waarvoor de ronde Hollander bij voorkeur een anderen term gebruikt door Philips gemaakt, terwijl voorts dit artikel de navolgende voor Philips kwetsende passage bevat: „Het is vandaag precies een jaar geleden, dat de beruchte circulaire verscheen, die in dit nummer in facsimile is afgedrukt. Het ding zag er zoo onschuldig uit, dat eerst op 1 October de Nederlandsche Radiohandel tot het besef kwam, dat hier een buitengewoon onschuldig lijkende poging werd gedaan om hem stilletjes den nek om te draaien.” De schrijver geeft voorts uiting aan wantrouwen tegenover de leiding van de Hollandsche Afdeeling van Philips.

B. De strekking van dit artikel is critiek op de wijze waarop Philips de licentieovereenkomsten toepast.

3. „Uit Verlies.... Winst”, door J.J.L. van Zuylen, (Bijlage V).

A. Aan Philips wordt ten laste gelegd met persoonlijke lasterpraatjes te beloonen wie tegen hem opgewassen is en voorts verweten in strijd met de gesloten contracten getracht te hebben een rechterlijke uitspraak over octrooi 10581 te verkrijgen van een rechtbank, die op dit gebied weinig ervaring bezit.

B. Aan Philips wordt toegeschreven in strijd te hebben gehandeld juist met de licentieovereenkomst en hare bijlagen.

4. „De oogen open! Een woord van waarschuwing” door Dr. F.L. Rutgers, voorzitter van den N.B.R. (Bijlage VI).

A. De strekking van dit artikel is om door middel van de publicatie van een correspondentie met Philips (zonder diens toestemming) de lezers van het Weekblad BORN te waarschuwen voor Philips.

B. Het gaat hier over de uitvoering der licentie-overeenkomst.

5. „Nog niets veranderd” door Dr. F.L. Rutgers, (Bijlage X).²⁵⁷

A. De passage „Meer verwondering nog mag het wekken, dat een koopman als Philips meent de belangen zijner aandeelhouders te mogen opofferen aan het handhaven eener leiding, die èn wegens hare moraliteit èn wegens hare daden in het verleden en het heden, het vertrouwen zijner afnemers volledig en voorgoed heeft verspeeld” is noodeloos scherp en voor de betrokken functionarissen van Philips beledigend.

Ook hier heeft Dr. Rutgers een correspondentie met Philips gepubliceerd teneinde tegen Philips stemming te maken.

B. Het artikel heeft betrekking op de uitvoering der Hoofdovereenkomst met bijlagen, over welke uitvoering Dr. Rutgers zich beklaagd.

6. „Bah”. (Bijlage XI).

A. Ook hier weder publicatie van correspondentie. Overigens is de titel alleen reeds voldoende om aan te toonen, dat hier een actie tegen Philips wordt gevoerd.

B. De gepubliceerde correspondentie loopt over regeling van klachten van licentiehouders over de uitvoering der licentieovereenkomst door Philips.

7. „De Persconferentie en Dr. A.F. Philips” door J.H. de Vries (Bijlage XII).

A. Aan Philips wordt verweten nooit ofte nimmer met open visier te hebben gestreden doch steeds te hebben getracht langs wegen, een wereldfirma onwaardig, en op minder elegante wijze den radiohandel afbreuk te doen.

B. Het artikel verwijt Philips o.m. te hebben gehandeld in strijd met de licentieovereenkomst en met de door de onderhandelaars gevoerde onderhandelingen.

Overwegende dat arbiters hun oordeel niet allen hebben gebaseerd op de hierboven sub. A nader aangegeven passages, doch evenzeer op den voortdurend voor Philips onaangename en kwetsende toon der artikelen;

Overwegende dat arbiters in de voormelde artikelen zien een stelselmatige bestrijding van Philips met het oogmerk hem afbreuk te doen, en zulks in verband met de Hoofdovereenkomst en hare bijlagen, welke als een actie tegen Philips gericht moet worden beschouwd, ook al bestond bij de schrijvers dier artikelen de bedoeling om door die actie te trachten te verkrijgen, dat Philips zich meer naar de wenschen der radiohandelaren betreffende de licenties zou gedragen;

Overwegende dat de Bonden er zich op hebben beroepen, dat de actie niet van hen is uitgegaan doch van den heer van Zuylen, Hoofdredacteur van het Weekblad BORN, en van de heeren Rutgers en de Vries in privé, voor wie zij niet-aansprakelijk zouden zijn;

---

²⁵⁷ In 1925 waren de paden van de N.R.W. en Philips al gekruisd. Volgens het boek van Frans Driesens wilde N.R.W. toen meedoen met een overname van de N.S.F. „Maar als Anton dan voorstelt dat dit kleine bedrijfje uitsluitend voor Philips mag produceren, haakt het af.” Was dit misschien de rede van „Nog niets veranderd”?

Overwegende dat volgens art. 1, 4de lid van de Hoofdovereenkomst de Bonden zich niet alleen moeten onthouden van elke directe actie als daar bedoeld doch evenzeer van het indirect deelnemen of steun verlenen aan een zoodanige actie;

Overwegende dat niet geheel duidelijk is, hoe de verhouding is tusschen de Hoofdredacteur van het Weekblad BORN en de Bonden, en de Raadsman der Bonden, gelijk hierboven is gerelateerd, heeft nagelaten de aan hem door arbiters gevraagde inlichtingen te dien aanzien te verstrekken;

Overwegende dat echter uit het feit, dat de Bonden een instructie voor den Hoofdredacteur van voormeld weekblad, dat ook het officieel orgaan van de Bonden is, hebben vastgesteld, gelijk de N.B.R. volgens de in het Weekblad BORN gepubliceerde notulen van zijn ledenvergadering van 8 October 1930 heeft gedaan, en voorts uit het feit, dat zooals uit de Memorie van Antwoord (bl. 14) blijkt, de Hoofdredacteur de beschikking had over de briefwisseling tusschen Philips en de N.B.R., afgedrukt in het artikel „Bah” *) duidelijk blijkt, dat er tusschen de Bonden en den Hoofdredacteur van het Weekblad BORN een zoodanige band bestond en bestaat, dat de Bonden geacht moeten worden in te stemmen met de artikelen van den Hoofdredacteur in het Weekblad BORN, tenzij duidelijk te kennen gevende die artikelen niet voor hunne rekening te nemen;

*) Dit artikel was ongeteekend en niet van mijn hand. v. Z.²⁵⁸

Overwegende dat dan ook het door Philips gedaan bewijstaanbod betreffende de positie van den Hoofdredacteur als overbodig kan worden gepasseerd;

Overwegende dat de hierboven sub. 4 en 5 vermelde artikelen afkomstig zijn van Dr. F.L. Rutgers, voorzitter van den N.B.R., die in den titel van het sub. 4 genoemde artikel bij zijn naam die hoedanigheid van Voorzitter van den N.B.R. vermeldt, en de sub. 1 en 7 vermelde artikelen van den heer J.H. de Vries, voorzitter van den B.O.R.N.;

Overwegende dat deze artikelen kennelijk door de Heeren Dr. F.L. Rutgers en J.H. de Vries zijn geschreven in het orgaan der Bonden in hun hoedanigheid van Voorzitter, resp. van den N.B.R. en den B.O.R.N., immers zij daarbij hebben gebruik gemaakt van hun wetenschap als zoodanig betreffende allerlei tusschen Philips en de Bonden bestaande moeilijkheden en hun stijl duidelijk aangeeft, dat niet willekeurige radiohandelaren doch de leiders van den radiohandel aan het woord zijn;

Overwegende dat ten deze nog vermelding verdient, dat de brief van den N.B.R. van 22 October 1930 aan Philips, afgedrukt in het boven sub. 5 vermelde artikel „Bah”, door Dr. F.L. Rutgers als Voorzitter alleen zonder medewerking van eenig ander bestuurslid is geteekend;

Overwegende dat vaststaat, dat door de Bonden nimmer, op geen enkele wijze, is geprotesteerd tegen de hierboven sub. 1 tot en met 7 vermelde ten deele van den Hoofdredacteur van het Weekblad BORN, ten deele van de Voorzitters van de Bonden afkomstige artikelen, welke artikelen alle in het officieel orgaan der Bonden, het Weekblad BORN, zijn gepubliceerd;

Overwegende, dat de Bonden slechts dan de verantwoordelijkheid voor de bewuste artikelen van zich af zouden kunnen wijzen, indien zij in een der eerstvolgende nummers van het voormelde Weekblad BORN openlijk daartegen hadden geprotesteerd, dan wel op andere wijze openlijk hadden kenbaar gemaakt, dat deze artikelen hun goedkeuring niet wegdroegen;

Overwegende, dat arbiters dan ook van oordeel zijn, dat de Bonden zoal niet direct dan toch in ieder geval indirect hebben deelgenomen aan een actie tegen Philips in strijd met de op hen volgens art. 1, 4de lid der Hoofdovereenkomst rustende verplichting;

---

²⁵⁸ Deze zin werd door de Hoofdredacteur in het vonnis ingevoegd, duidelijk als een teken van protest. Wie schreef de brief „Bah!”? Ik denk vast niet dat het Opa was, aangezien hij later een volmacht kreeg om namens de B.O.R.N. met Philips te onderhandelen. Maar waarom stond hij toen later helemaal alleen? Was Opa een van de „vuurvreters” van de B.O.R.N., of werd hij later (zonder dat het zijn schuld was) de onsuccesvolle vredemaker, die helemaal alleen de kastanjes uit het vuur moest halen, en daarna z’n eigen firma ook het loodje zag afleggen?

Overwegende dat de Bonden zich er nog op hebben beroepen, dat Philips hen nooit heeft gesommeerd de actie, waarover hij zich beklagde, na te laten, doch bij verbintenissen om iets niet te doen de wanprestatie bestaat in het handelen in strijd met die verbintenis, zonder dat eenige ingebrekestelling te pas komt, terwijl bovendien Philips herhaaldelijk o.m., in den brief aan den Heer J.H. de Vries, opgenomen in het boven sub. 1 vermelde artikel, en in den brief aan Dr. F.L. Rutgers d.d. 1 September 1930, opgenomen in het boven sub. 4 vermelde artikel, gewezen heeft op de verplichting der Bonden, neergelegd in art. 1, 4de lid der Hoofdovereenkomst; -

Overwegende dat voorts de Bonden er zich op hebben beroepen, dat Philips tegenover hen en hunne leden een groot aantal handelingen zou hebben gepleegd welke waren in strijd met de Hoofdovereenkomst en hare bijlagen, hetgeen door Philips wordt ontkend;

Overwegende dat partijen bij pleidooi uitvoerig deze grieven der Bonden tegen Philips hebben besproken, doch arbiters van oordeel zijn, dat de al of niet gegrondheid dier grieven buiten beschouwing kan blijven, vermits ook al zou Philips zich hebben schuldig gemaakt aan hetgeen de Bonden hem verwijten, waaromtrent arbiters zonder nadere bewijsvoering geen oordeel zouden kunnen uitspreken, de Bonden toch niet gerechtigd zouden zijn geweest in strijd te handelen met het bepaalde in art. 1, 4de lid der Hoofdovereenkomst, waar zij nimmer hebben getracht Philips in dier zake ter verantwoording te roepen, hetzij door een arbitrage aanhangig te maken, hetzij voorzoover de Bonden arbitrage onmogelijk oordeelden, door Philips te dagvaarden voor den gewonen rechter;

Overwegende dat Philips ook nog heeft betoogd, dat de Bonden hebben deelgenomen of steun verleend aan een mondeling tegen Philips gevoerde actie, hetgeen door de Bonden wordt betwist, doch arbiters van meening zijn, dat een onderzoek dienaangaande kan achterwege blijven, vermits reeds vaststaat, dat de Bonden gehandeld hebben in strijd met de hun in artikel 1, 4e lid der Hoofdovereenkomst opgelegde verplichting en Philips bij pleidooi heeft medegedeeld zijn vordering, voor zoover op die mondelinge actie berustende, slechts als een subsidiaire vordering beschouwd te willen zien;

Overwegende dat uit het voorstaande volgt, dat de eerste vordering van Philips voor toewijzing vatbaar is, op de wijze als hieronder zal geschieden, terwijl alle aangeboden bewijs als niet ter zake dienende kan worden gepasseerd;

Overwegende dat de Bonden wel in het algemeen alle door Philips gestelde feiten hebben ontkend doch voorzoover die betwisting ook geacht moet worden gericht te zijn tegen het bedrag der door Philips gevorderde schadevergoeding ad f 10.000.- een dergelijke betwisting zonder aanvoering van gronden als te algemeen en te vaag niet²⁵⁹ in aanmerking kan worden genomen, terwijl voorts arbiters van oordeel zijn, dat dat²⁶⁰ bedrag, waar Philips ongetwijfeld groote schade heeft geleden door de voormelde actie, geenszins te hoog is;

Overwegende echter dat voor de gevorderde hoofdelijkheid geen grond bestaat, vermits het hier niet geldt een onrechtmatige daad, door de Bonden tegen Philips gepleegd, doch contractuele wanprestatie;

Overwegende dat reeds de Hoofdovereenkomst zelf aan de Bonden verbiedt datgene te doen wat Philips in zijn vordering sub. 3 verlangt, doch arbiters niet alleen niet in staat zijn de toekomstige schade, door Philips ten gevolge van toekomstige, met de Hoofdovereenkomst strijdige handelingen der Bonden te lijden, vast te stellen, doch dat ook niet duidelijk is hoe een bewijsvoering daarvoor een voldoende vasten basis zou kunnen opleveren, terwijl op denzelfden grond ook taxatie van die schade op dit oogenblik niet mogelijk is, zoodat de vordering sub. 3 moet worden afgewezen;

Overwegende dat Philips uit den aard der zaak de beslissing van arbiters kan publiceeren op zoodanige wijze en op zoodanige plaatsen als hij geraden zal oordelen;

---

²⁵⁹ De officiële tekst heeft het woord „niet”, maar in „BORN” weekblad staat dat woord niet.

²⁶⁰ De officiële tekst heeft het woord „dat”, maar in „BORN” weekblad staat het woord „het”.

Overwegende dat, vermits de geincrimineerde artikelen alle zijn gepubliceerd in het Weekblad BORN, publicatie van het vonnis van arbiters in dat weekblad ter beperking van toekomstige schade, door Philips ten gevolge dier artikelen nog te lijden, alleszins nuttig is en dan ook de sub. 4 vermelde vordering van Philips behoort te worden toegewezen op de wijze als hieronder zal geschieden;

Overwegende ten aanzien van de kosten, dat, al zijn de vorderingen van Philips niet in vollen omvang voor toewijzing vatbaar, niettemin de Bonden moeten worden beschouwd als de in het ongelijk gestelde partij, zoodat deze aan Philips de door Philips aan de arbiters en hun secretaris te betalen kosten zullen moeten restitueeren en hem het hieronder te vermelden bedrag voor kosten van juridischen bijstand zullen hebben te betalen;

Overwegende dat deze kosten door elk der Bonden voor de helft²⁶¹ behooren te worden gedragen, gelijk ook de schadevergoeding door hen voor gelijke deelen zal moeten worden gedragen, vermits naar het oordeel van arbiters beide Bonden gelijkelijk schuldig zijn aan de door hen gepleegde wanprestatie;

Overwegende toch, dat een splitsing tusschen hetgeen op rekening komt van den eenen en wat op rekening komt van den anderen verweerder niet kan worden gemaakt, vermits niet het schrijven der geincrimineerde artikelen doch het niet daartegen protesteeren de wanprestatie vormt, terwijl uit het artikel uit „De Telegraaf” van Donderdag 20 November 1930 (Bijlage XVI), waarvan niet ontkend wordt, dat het de uitlatingen daarin aan Dr. F.L. Rutgers toegeschreven juist weergeeft, blijkt, dat de B.O.R.N. „thans practisch weer één is met den N.B.R.”;

Rechtdoende als goede mannen naar billijkheid:

Op het incident:

Wijzen het verzoek van Dr. F.L. Rutgers, gedaan bij schrijven aan arbiters d.d. 10 April 1931, evenals het verzoek om partijen daarover mondeling te hooren, af;

In de hoofdzaak:

Verklaren onrechtmatig, als zijnde in strijd met de tusschen partijen op 20 Februari 1930 gesloten Hoofdovereenkomst, de actie door de Bonden tegen eischeressen gevoerd, voorzooover die is gemanifesteerd in de publicatie der boven sub. 1 tot en met 7 vermelde artikelen in het Weekblad BORN;

Veroordeelen den N.B.R. en den B.O.R.N. om ieder aan eischeressen tegen kwijting te betalen een schadevergoeding groot f 5.000.— (vijf duizend gulden);

Machtigen eischeressen om dit vonnis in extenso te doen afdrukken in het Weekblad BORN zulks met een der in dit weekblad gebruikelijke lettertypen, niet kleiner²⁶² dan waarmede in het nummer van Vrijdag, 16 Januari 1931 (2e jaargang No. 3) is afgedrukt de uitspraak van scheidsmannen d.d. 23 December 1930, in het geding tusschen Philips en Nederlandsche Radiowerken, en aldus, dat het vonnis in zijn geheel zal zijn afgedrukt in één nummer dan wel in niet meer dan drie achtereenvolgende nummers;

---

²⁶¹ Het ledental van de B.O.R.N. was minder dan tussen 300 en 400, twee firma's hadden al proefprocedures verloren en hadden toen waarschijnlijk hun radioproductie stopgezet. Andere firma's gebruikten dezelfde schema's en hielden ook op met het bouwen van radio's, vanwege de economische crisis. Het ledental van de N.B.R. is onbekend (waarschijnlijk wel veel meer dan 500, zie punt 3 van het Epiloog) en sommigen verkochten Philips producten, zodat hun zaken niet zo erg bedreigd werden. In de (onevenredige?) 50:50 verdeling van de boete ligt hoogstwaarschijnlijk een rede van de latere onmin tussen de twee bonden.

²⁶² De lettergrootte van het Arbitraal Vonnis was uiteindelijk kleiner dan normaal gebruikt werd in „BORN” weekblad, zie voetnoot 39. Werd dat opzettelijk gedaan door de hoofdredacteur, zodat het niet opgesnipperd werd in twee of drie afzonderlijke uitgaven? Zie Bijlage 11.

Verklaren eischeressen niet-ontvankelijk in hare verder vorderingen en ontzeggen haar die voor zooveel noodig, behalve wat de proceskosten betreft;

Veroordeelen eischeressen tot voldoening van arbiters van de kosten der arbitrage, tot en met het deponeeren van dit vonnis ter Griffie bedragende *f* 2.800.– (twee duizend achthonderd gulden), met inbegrip van het honorarium van den Secretaris dat door arbiters op *f* 100.– wordt gesteld;

Veroordeelen den N.B.R. en den B.O.R.N. om ieder aan eischeressen tegen kwijting te betalen de helft van een som van *f* 400.– (vier honded gulden) voor kosten van juridischen bijstand, alsmede om ieder aan eischeressen te betalen de helft van het voormelde bedrag van *f* 2.800.– (twee duizend achthonderd gulden) voor arbitragekosten, nadat eischeressen die aan arbiters zullen hebben voldaan, zulks op het enkel vertoon der quitantie waaruit die betaling blijkt.

Aldus gewezen te Rotterdam, den dertigsten April 1900 één-en-dertig in tegenwoordigheid van Mr. F. Bielders, Secretaris.

w. g. S. VAN BRAKEL   w. g. STEENBERGHE   w. g. Th.P.J. MASTHOFF   Arbiters.

w. g. BIELDERS   Secretaris.

(Commentaar door JAdR):

Dit arbitraal vonnis verschijnt op de volle bladzijden 1 en 2 en een kwart van bladzij 3 van het weekblad van 4 bladzijden. De brief „De grens bereikt” door J.J.L. van Zuylen (Bijlage 11) werd in grotere letters binnenin het vonnis gedrukt, op bl. 2. In dit nummer was er verder op bladzij 3 alleen maar plaats voor een mooi technisch artikel over het 25-jarig bestaan van het radiostation bij Nauen, bij Berlijn, waarschijnlijk geschreven door IDZ als technisch redacteur.

BIJLAGE 11

**„De grens bereikt.” door J.J.L. van Zuylen, in „BORN” weekblad,
2e Jaargang, No. 20, 15 Mei 1931.**

Den Haag, 13 Mei 1931.

Aan den heer Voorzitter van den N.B.R. te Utrecht, en
Aan den heer Voorzitter van den B.O.R.N. te Amsterdam.

Mijne Heeren,

Het zal U ongetwijfeld duidelijk zijn, dat ik niet bevredigd ben over den afloop der vergadering van het Hoofdbestuur met den Raad van Advies van den B.O.R.N. van j.l. Maandag.

Ik heb mij op 7 October 1929 voorgenomen in alles de belangen van den onafhankelijken radiohandel in Nederland te behartigen, en zal dat blijven doen, zoolang ik de redactie van „BORN” voer.

Er zijn tusschen U en mij herhaaldelijk kleine conflicten geweest ten opzichte van de vraag wat in het belang van den Nederlandschen radiohandel was. Om den vrede en om den broede heb ik mij tot nogtoe naar Uw wil geschikt, hoewel ik steeds ter plaatse, waar zulks behoorde, bleef protesteeren tegen de wijze, waarop U omsprongt met mijn verantwoordelijkheid, tegen den uitdrukkelijken wil der bonden

in. Ten einde nieuwe en grooter rampen dan die, welke dezer dagen over den Nederlandschen radiohandel werd gebracht, te voorkomen, zal ik voortaan slechts met mijn eigen geweten te rade gaan bij het vervullen van mijn moeilijke taak.

Hoewel Dr. Rutgers mij heden Woensdagmorgen opbelde en mij verbood het arbitrale vonnis in het geding tusschen Philips en de Bonden in „BORN” te publiceeren, heb ik besloten in het volle besef van mijn verantwoordelijkheid aan dit commando niet te voldoen, aangezien ik meen dat de Nederlandsche radiohandel en speciaal de leden van de beiden Bonden recht hebben te weten, wat er thans gaande is onder den radiohandel en dat zij die zoowel de klacht van Philips als het verweer van de Bonden in „BORN” hebben gelezen, recht hebben van het geheele vonnis kennis te nemen, omdat daarmede voor hen allen de grootste belangen samenhangen.

Te meer komt het mij voor, dat publicatie van het geheele vonnis een eisch is van fatsoen tegenover onze leden, zoowel als tegenover Philips en de Arbiters. Na het tendentieuze korte bericht, dat U mij als „Officieel” dwongt, de vorige week op de voorpagina van „BORN” te publiceeren.

Ik zal op mijn post blijven zoolang mij dit niet onmogelijk wordt gemaakt en overeenkomstig mijn Instructie, die mij wel niet heeft bereikt maar die toch is vastgesteld door de LEDEN DER BEIDE BONDEN, het orgaan VOORTAAN leiden onder mijn persoonlijke verantwoordelijkheid met uitsluiting van ieder ander.

Ik publiceer dezen brief in het nummer van „BORN” van deze week in het volle besef van wat daarvan de gevolgen kunnen zijn en teeken

Hoogachtend,

J.J.L. van Zuylen.

Hoofredacteur „BORN”.

BIJLAGE 12

„Ingezonden.” (Buiten verantwoordelijkheid der Redactie), in „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 21, 22 Mei 1931.

Den Haag, 18 Mei 1931.

Naar aanleiding van het in het weekblad „BORN” van Vrijdag 15 Mei gepubliceerde arbitraal vonnis en wel (2de folio 5de kolom) „Overwegende, dat vaststaat, dat door de Bonden nimmer is geprotesteerd tegen de hierboven sub 1 tot en met 7 vermelde ten deele van den Hoofredacteur van het weekblad „BORN” ten deele van de Voorzitters van de Bonden afkomstige artikelen alle in het officieel orgaan der Bonden, het weekblad „BORN”, zijn gepubliceerd” en verder „Overwegende, dat de Bonden slechts dan de verantwoordelijkheid voor de bewuste artikelen van zich af zouden kunnen wijzen, indien zij in één der eerstvolgende nummers van het voormelde weekblad „BORN” openlijk hadden kenbaar gemaakt, dat deze artikelen hun goedkeuring niet wegdroegen;” enz., wil ik gaarne het volgende in het midden brengen:

De arbitrage-commissie is hier van oordeel, dat nimmer een lid heeft willen protesteeren tegen de tegen Philips gerichte artikelen, doch het is aan deze commissie niet bekend, dat dit den leden onmogelijk werd gemaakt door het dictatoriaal optreden van de voorzitters der beide Bonden, voornamelijk, zooals ik vernam, van den voorzitter van den N.B.R.

Reeds vóór dat de gewraakte artikelen werden geplaatst, had ik met het Bestuur van den „BORN” een conflict, naar aanleiding van de leiding daarvan.

Een gedeelte van het Bestuur van den „BORN” had in overleg met het bestuur van den N.B.R. een besluit genomen, hetwelk mij als mede-bestuurder onverantwoord voorkwam en waaraan ik, als mede-

bestuurder niet wenschte mede te werken en daarvoor geen verantwoording op mij wenschte te nemen. Het bedoelde besluit was genomen door leden van het BORN-bestuur, nadat ik in den namiddag de betreffende Bestuursvergadering had verlaten.

Het was mij bij het verlaten der vergadering onbekend, dat het onderwerp, waarover nà mijn vertrek een besluit werd genomen, zou worden behandeld; dit kwam mij pas later ter oore.

Ik heb toen zoowel den voorzitter van den „BORN” als een medehoofdbestuurslid, den Heer de Raadt, doen weten, dat ik mij met het betreffende genomen besluit niet kon vereenigen.

Toen ik bovendien in het redactioneel gedeelte van het nummer van 18 April 1930 van den „BORN” het betreffende besluit van het hoofdbestuur las, heb ik gemeend, de leden van de Bonden er mede door middel van een ingezonden stuk in kennis te moeten stellen, dat ik met dit besluit niet accoord ging en daarvoor ook niet de verantwoordelijkheid wenschte te dragen.

Te meer achtte ik deze mededeeling noodzakelijk, omdat de statuten van den BORN nog niet Koninklijk goedgekeurd waren en de Hoofdbestuursleden voor hunne handelingen hoofdelijk aansprakelijk waren. Ik heb het besluit en de gevolgen daarvan duidelijk in het evenbedoelde ingezonden artikel, dat door mij bij schrijven van 25 April 1930 ter plaatsing werd aangeboden, uiteengezet, doch het artikel werd niet opgenomen, omdat het den hoofdredacteur verboden werd dit te plaatsen.

Dat hier eigenmachtig werd opgetreden, moge bovendien daaruit blijken, dat de Redactie-Commissie, waarvan ikzelf lid was, over dat artikel niet werd gehoord en ook de mededeeling van het besluit van het hoofdbestuur, gepubliceerd in „BORN” bovenbedoeld, buiten mede-weten van de redactie-commissie was geplaatst.

Een schrijven van mij, als lid van de redactie-commissie, d.d. 24 April 1930, gericht aan de redactie van den „BORN”, waarin werd geëischt, dat de gewraakte mededeeling in het nummer van 18 April 1930 niet zonder meer in een volgend nummer van het blad opgenomen werd, werd gewoonweg genegeerd.

Hieruit moge blijken, dat een eventueel protest tegen de artikelen, door onze Bonds-Voorzitters enz. geplaatst, niet zou worden opgenomen, als zijnde niet welgevallig aan de leiding.

Het is duidelijk, dat protest-artikelen, in welken vorm ook, werden geweerd, om oppositie tegen de handelingen van de Besturen te voorkomen. Zie inzending Albers (later opgenomen in „Electra”).

Ik ben er zeker van, dat nu de Hoofdredacteur in het laatste nummer bekend heeft gemaakt, dat hij het orgaan voortaan zal leiden onder zijn persoonlijke verantwoordelijkheid, met uitsluiting van ieder ander, wel meerdere protesten zullen los komen.

TASSERON²⁶³

Directeur der Naamlooze Vennootschap Tasseron's Handels- en Ingenieursbureau.

Naschrift der Redactie.

De Heer Tasseron wil uit het vonnis iets halen, wat er niet in staat. In dat vonnis wordt gesproken van „de Bonden”, die de verantwoordelijkheid af zouden kunnen wijzen. Die Bonden nu handelen niet door een ingezonden stuk van een of meer leden, maar door de bij hun Statuten daartoe aangewezen organen. Dat zijn in casu hun Hoofdbesturen. Die vertegenwoordigen de Bonden naar buiten - niet de Voorzitters, noch ook individuele leden. Zoo'n ingezonden stuk zou alzoo niets geholpen hebben in het systeem der scheidslieden. Maar bovendien: zoo'n ingezonden stuk is van niemand binnengekomen, ook niet van den Heer Tasseron, van wien trouwens ook wel niemand zulk een protest zou hebben kunnen verwachten, gezien zijn vroegere uitlatingen.

---

²⁶³ Ir. W. Tasseron werd op 30 December 1929 in het oorspronkelijke B.O.R.N. bestuur verkozen, maar bedankte een paar maanden later. De firma die hij in 1920 oprichtte, bestaat nog steeds. <http://www.tasseron.nl>

De Heer Tasseron colporteert weer met het praatje van de dictatuur, speciaal dan van een dier voorzitters. Dat doen er meer den laatsten tijd. En typisch: dat doen alleen die menschen, die er een andere opinie op na houden dan de meermalen uitgesproken meening der Hoofdbesturen. Zij zijn het met die Hoofdbesturen niet eens, ze probeeren in die Besturen voor hun inzicht een meerderheid te vinden, dat gelukt ze niet en dan - dan zou men verwachten, dat ze zich naar de meerderheid voegden. Want hoe is anders een gezond Vereenigingsleven mogelijk? Nee - dan komen ze met persoonlijke verdachtmakingen (zie het ongelukkige voorbeeld dat de Heer Tasseron aanvoert: de ingezonden stukken van de Heer Albers in Radio-Electra, die trouwens niet eens aan den „BORN” ter plaatsing werden aangeboden). Of ze komen met een ingezonden stuk, dat de perken der waardigheid te buiten gaat - dan wel in strijd is met de wensch, in Februari 1930 uitgesproken.

Toen sprak het Hoofdbestuur van den B.O.R.N., ik meen op voorstel van den Heer de Raadt, en onder volle toestemming van den Heer Tasseron, uit: dat stukken, die in strijd waren met de Bondspolitiek, het liefst uit het orgaan geweerd moesten worden.

En in die dagen van strijd, toen Philips nog op voet van openlijken oorlog met ons stond, moesten we wel uiterst voorzichtig zijn.

Ook nu is op sommige punten groote voorzichtigheid nog geboden. Maar toch staan de zaken nu niets anders. De opname van zijn „ingezonden” moge het den Heer Tasseron bewijzen.

Alleen: hij moet eens overwegen, of dit stukje eigenlijk wel zuiver is. Up to date is het zeker niet meer te noemen. Maar komt er niet in uit, dat ook hij heel slecht zich bij een meerderheidsbesluit kan neerleggen? En dat is toch eerste eisch van „democratie”, heel anders dan van „dictatuur”.

Als er sprake is van „dictatuur”, dan moet die eer gezocht worden bij den inzender, die langen tijd tegen behoorlijk genomen besluiten bleef opponeeren.

Redactie-Commissie.²⁶⁴

BIJLAGE 13

a. „Het Schema-Idzerda (vervolg)”, door I.D.Z., in „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 21, 22 en 23, 22 Mei, 29 Mei en 5 Juni 1931.

(No. 21 begin bl. 3)²⁶⁵ Hooge hulprooster of schermroosterspanning kan soms aanleiding geven tot gloeien van de fijne roosterdraden, waardoor een socondaire emissie optreedt die de lamp in korten tijd kan vernielen, vooral als de negatieve basisspanning van de pentode eindlamp hiermede geen gelijken tred houdt.

Omtrent de antennekring in fig. 3 („BORN” 17) vestig ik er nogmaals de aandacht op dat over de hierin aangegeven methode van **ontkoppel-element** met roosterlekweerstand als aperiodische keten nog geen andere arbitrale uitspraak is geweest dan in een **dergelijke** keten in het schema Idzerda-de Raadt.

Om de beoordeeling te vergemakkelijken geef ik hier het bewuste schema van **fig. 3** in „BORN” 17 nogmaals. (Wordt vervolgd.²⁶⁶)

²⁶⁷In „BORN” No. 17 is het H.F. gedeelte weergegeven in **fig. 3**. Reeds heb ik in „BORN” 19 en 21 opgemerkt dat eenige vereenvoudigingen kunnen worden aangebracht door de afstemspoelen in **twee** inplaats van in drie gedeelten te splitsen.

²⁶⁴ M.a.w. niet de Hoofdredacteur en niet de Technische Redacteur, maar een paar mensen samen.

²⁶⁵ Ik heb niet het voorafgaande van deze serie artikelen.

²⁶⁶ Einde van het artikel in „BORN” weekblad, Jaargang 2 No. 21.

²⁶⁷ Begin van het artikel in „BORN” weekblad, Jaargang 2 No. 22.

Verder kan men de ontvanger normaal opbouwen met **Armstrong-terugkoppeling** als proef, zoodat men zich overtuigt dat de geheele installatie normaal functioneert. Want indien men voorheen steeds roosterstroomdetectie heeft gebouwd, dan geeft plaatdetectie allicht aanleiding tot moeilijkheden, welke men ondoordacht op O.A. 50298 zou schuiven.

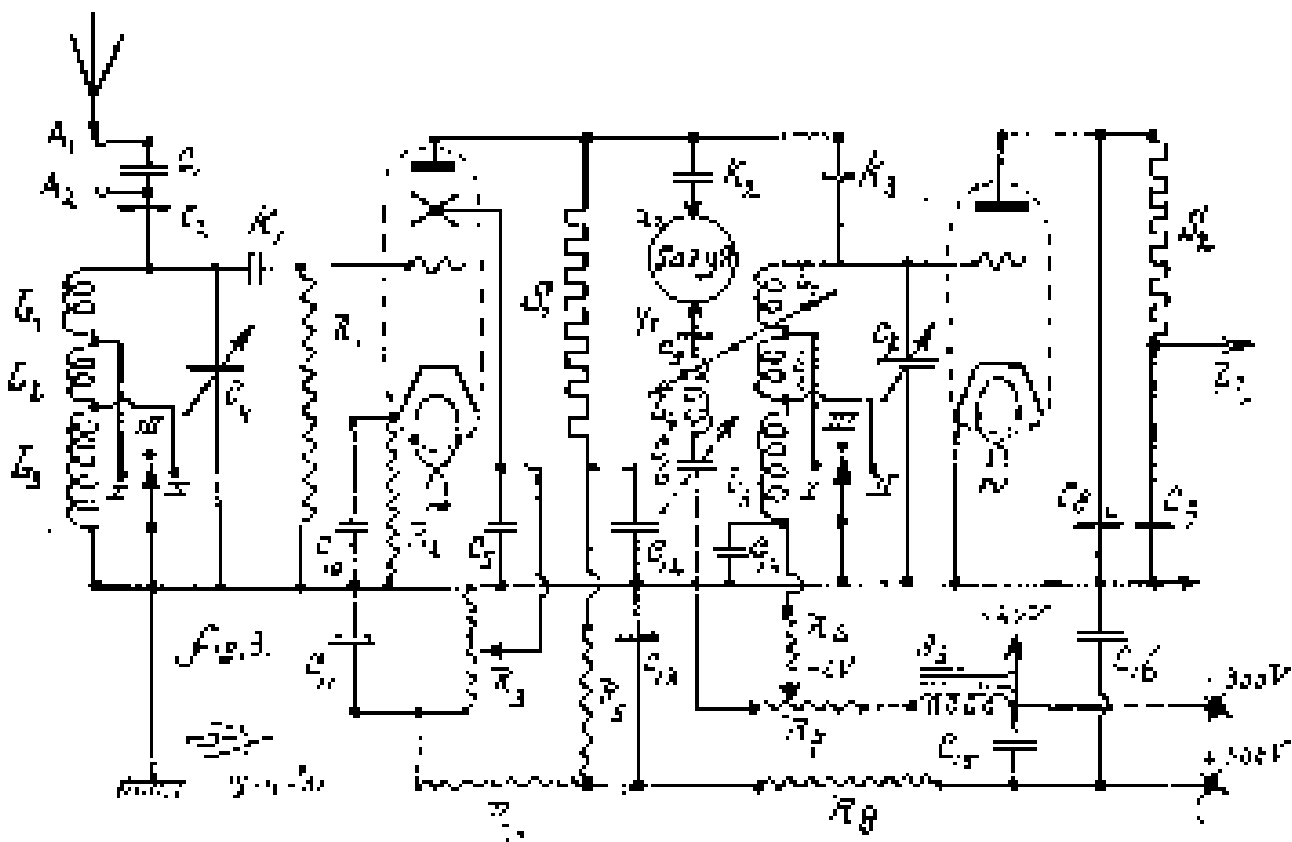
Indien het toestel dan goed werkt kan men O.A. 50298 toepassen, waarbij het soms wenschelijk kan zijn de primaire wikkeling van den transformator om te wisselen, dan wel de gelijkstroom ook door de primaire wikkeling te laten gaan.

Als verdere **vereenvoudiging** kan men de H.F. smoorspoel S 2 en de condensator C 9 uit fig. 3 weglaten en tusschen Z 1 en plaat-detector een **weerstand** van 50,000 Ohm monteeren. In „BORN” No. 21 heb ik de plaatstroomcombinatie aangegeven met een belasting-weerstand van ca. 23,000 Ohm waarvoor draadgewikkelde weerstanden (**Ferranti**) zijn gedacht. Zoo'n belasting-weerstand heeft het voordeel dat de spanning van het p.s.a. nooit hoger dan normaal kan oploopen, zelfs al zou de luidspreker worden uitgenomen.

Bovendien blijft de spanning op de diverse aftakpunten vrij constant al neemt de stroomsterkte toe bij een hogere schermroosterspanning door opregelen van de potentiometer.

Een dergelijke parallelweerstand geeft echter een groote belasting die niet benut wordt en waardoor de totaalspanning belangrijk kan dalen.

De aangegeven combinatie heeft als nul-last te leveren $230 \text{ V} / 23760 \text{ Ohm} = \text{ca. } 13 \text{ milli-ampère}$.

Men gaat bij de bepaling van dergelijke weerstanden van de theorie uit om de stroomsterkte 3 à 4 maal zoo groot te maken als de parallelketen in de lamp verbruikt, zoodat de eerste weerstand van 7000 Ohm 16 m.A. moet laten passeeren n.l. 4 m.A. voor de H.F. plaat plus $3 \times 4 \text{ m.A.}$ als voedingstroom. Van deze 12 m.A. kan dan weer 2 m.A. door het schermrooster worden gebruikt.

Waar echter vele plaatstroomcombinaties niet zoo ruim zijn gebouwd en de totaalspanning te veel zou dalen en ook een sterk brommen zou optreden, heb ik een **andere weerstand-combinatie** uitgewerkt.

Wij takken echter dan ook het schermrooster van de eindlamp af van deze weerstand, waardoor wij 5 weerstanden in serie schakelen tusschen pl.m. 320 Volt en aarde n.l. 15,000 Ohm (plaat H.F. lamp 200 V.), 10,000 Ohm (hulprooster eindlamp), 30,000 Ohm (potentiometer 100,000 Ohm schermrooster H.F.-lamp), 40,000 Ohm (plaatkring detector) en 30,000 Ohm (aarde). De spanningsverdeling is dan bij volle belasting: 320 Volt, 200 Volt, 175 Volt, 75 Volt, 35 Volt – aarde.

Tusschen aarde en min p.s.a. schakelt men dan in volgorde een potentiometer van 100 Ohm voor 2 Volt negatief voor de H.F.-lamp, vervolgens de afvlaksmoerspoel, terwijl men de juiste negatieve basisspanning voor den detector kan instellen op ca. 1,7 Volt (bij ca. 35 Volt plaatspanning) met de potentiometer. Hoogere plaatspanning voor den detector is niet noodig en geeft slechts complicaties. Immers de detector-roosterwisselspanning kan voor normale afstandontvangst nooit hoger opslingeren dan hoogstens 1 Volt à 1,5 Volt.

Indien de afvlaksmoerspoel niet de juiste gelijkstroomweerstand heeft, dan kan men tusschen deze en de potentiometer ook een vaste weerstand van ca. 600 à 650 Ohm schakelen ten einde aan de p.s.a.-zijde de 18 Volt negatief af te takken voor de eindlamp.

In dat geval verliest men ca. 18 Volt extra van den totaalspanning. Echter is de totaalspanning gedaald tot ca. 28 milli-ampère terwijl deze eerst ca. 35 m.A. bedroeg zoodat het mogelijk is dat de eindlamp toch nog de volle 300 Volt op de plaat krijgt (dus gemeten achter de uitgangstransformator, omdat hierin ook ca. 20 Volt verloren gaat).

Nog eenige opmerkingen wil ik maken n.l. dat het vooral van belang is dat de plaat van eindlamp en die van de H.F.-lamp de juiste spanning toegevoerd krijgen n.l. 300 Volt resp. 200 Volt doch dat het hulprooster en het schermrooster **niet** tot het toelaatbare maximum behoeven te worden opgevoerd.

Bij een hoge hulprooster-spanning bijv. 200 Volt van de eindlamp is de versterking weining meer dan bij een lagere spanning van ca. 150 – 170 Volt terwijl het stroomgebruik veel minder is en ook minder brommen optreedt daar de gloeidraad minder geforceerd wordt.

De H.F.-lamp geeft bij 60 – 70 Volt op het schermrooster meestal dezelfde versterking en minder verbruik dan bij 90 – 100 Volt indien de plaatspanning 200 Volt bedraagt.²⁶⁸

²⁶⁹Volgens mijn overtuiging is de toepassing hiervan voor de koppeling met een rooster van de H.F.-lamp, wel degelijk vrij van 10581, alhoewel de mogelijkheid zou kunnen bestaan dat Philips deze gewijzigde toepassing niet zou tolereeren.

Doch misschien heeft Philips er wel een kleine 1000 gulden voor over om dit nog eens door Arbiters te doen bevestigen n.l. dat in fig. 3 een aperiodische roosterketen capacitief gekoppeld is met de afstembare antenneketen.

Wil men absoluut zeker zijn, dan koppel men den antenneketen inductief met een groote zelfinductie tusschen rooster en kathode.

Wij weten nu wel uit ervaring, dat deze zekere methode achterstaat bij en duurder is dan de in fig. 3 aangegeven methode.

Zou het niet eenvoudiger zijn en blijk geven van goeden wil, indien **Philips** aan de Techn. Redactie van „BORN” mededeelde, dat tegen de schakeling van fig. 3 („BORN” 17) geen bezwaren bestaan?

Over 50298 behoeven wij immers niet meer te praten en verdere twistappels komen er niet in voor. De arbiters hebben in overweging **15** van de **arbitrale uitspraak** over het **schema Idzerda-de Raadt** hun opinie omtrent een **dergelijke equivalente H.F.-keten** zeer duidelijk weergegeven.

²⁶⁸ Einde van het artikel in „BORN” No. 22.

²⁶⁹ Begin van het artikel in „BORN” No. 23.

Het zou dus noodeloos tijd vermorsen zijn om hierover **nogmaals** een arbitrale uitspraak uit te lokken, daargelaten of de Arbiters dit verzoek niet zouden wijzen van de hand, omdat hun opinie reeds in de boven aangahaalde O. 15 is vastgelegd.

Welaan, **laat Eindhoven** thans blijk geven van goeden wille te zijn en **spoedig antwoorden dat het schema** van fig. 3 („BORN” 17) **niet valt onder 10581**. Dan zal er eindelijk rust komen in de gelederen!

b. „Het Idzerda-Schema der Bonden (1)” door M. Hekel,²⁷⁰
(uit „BORN” weekblad, 2e Jaargang, No. 23, 5 Juni 1931.)

Het komt mij voor, dat velen opzien tegen dit zoo interessante en toch zoo logisch in elkaar gezette schema.

Dat men er tegenopziet om volgens de publicatie van den heer I.D.Z. te gaan bouwen, vindt volgens de mij van alle kanten gevraagde inlichtingen zijn oorzaak, in het groote aantal blokcondensatoren en weerstanden, welke I.D.Z. in het schema heeft geteekend maar, en hier moet men vooral rekening mede houden, als I.D.Z. een schema teekent dan moet er geen speld tusschen te steken zijn, want alle geteekende onderdeelen zijn theoretisch noodig, ook als men gebruik maakt van de nu voor ons waardelooze Philips-octrooien.

Al deze onderdeelen hebben niets te maken met I.D.Z. octrooiaanvraag 50298.

Men is echter niet verplicht alle geteekende materialen in het schema aan te brengen.

Het is grootendeels een kwestie van wat in de practijk nog toelaatbaar is om al deze onderdeelen weg te laten.

Is men hier achter, dat gaat het met dezelfde onderdeelen net zoo goed als vroeger, alleen met dit verschil dat het gebouwde toestel meer presteerd en minder licentie kost.

Daar door mij voor de afdeling Rotterdam der B.O.R.N. een modelontvanger is vervaardigd en men mij verzocht heeft dezen in een serie artikelen te beschrijven, wil ik eerst even stilstaan bij hetgeen I.D.Z. over dit toestel heeft gepubliceerd.

Niet dat ik hierop critiek wil uitoefenen, maar wel wil ik een slippertje dat I.D.Z. gemaakt heeft, rechtzetten, daar men anders de indruk zou krijgen (waar zeg ik niet) dat I.D.Z. die Borners wel alles kan wijsmaken.

Het betreft den schakelaar voor korte en lange golf, der detectorlamp dus den tweede schakelaar. (Zie fig. 3, „BORN” No. 17.)

Hier staat de arm der schakelaar verkeerd verbonden en moet deze zitten aan den spoel en niet aan den aan aarde geteekende streep, welke men ook min gloeidraad zou kunnen noemen, maar aangezien men hier ten opzichte van den gloeidraad steeds spanning meet, geen min is in letterlijken zin.

Tot zoo ver een slippertje van Idzerda.

Wat verder de beschouwingen over dit schema betreft, wil ik wachten totdat I.D.Z. met zijn artikelen klaar is, wel wil ik hierop vooruitloopen wat betreft de resultaten; deze zijn schitterend.

Er is door mij niet een stukje materiaal meer gebruikt dan voorheen terwijl een 12 Watt eindlamp vol wordt gestopt.

Dus een geluid op drie lampen waar de meeste ontvangers met 4 lampen niet aan ruiken kunnen en een kwaliteit om van te watertanden.

M. HEKEL.

Rotterdam, 1 Juni 1931.

---

²⁷⁰ De heer M. Hekel was een actief B.O.R.N.-lid in Rotterdam. Zie het artikel van voetnoot 12.

NASCHRIFT VAN DE TECHNISCHE REDACTIE.

Het slippertje door mij in fig. 3 („BORN” 17) gemaakt, is door den heer **Hekel** zeer terecht als foutief opgemerkt en doet het mij genoegen, dat de betreffende schema's zoo nauwgezet zijn bestudeerd.

Zoo'n oogenschijnlijk klein teekenfoutje kan bij de practische montage groote onaangenaamheden veroorzaken.

Blijkbaar is de heer Hekel erin geslaagd het door mij gegeven schema nog belangrijk te vereenvoudigen. Alleen moet ik nog even protesteeren tegen de opmerking dat de door mij aangegeven onderdeelen in de betreffende schema's enkel **theoretisch** noodig zouden zijn. Ik heb de schema's pas gepubliceerd nadat ik de **practische bruikbaarheid** daarvan had beproefd, wat niet belet dat een handig vakman er zeer goed in kan slagen om nog enkele weerstanden of condensatoren te sparen zonder aan de resultaten belangrijk afbreuk te doen.

Het principieele praktijk-schema moet echter in alle mogelijkheden van benoodigde ontkoppelingen voorzien, daar hoegenaamd geen speciale onderdeelen zijn voorgeschreven.

Het is een bekend feit dat andere lampen, transformatoren verschillende resultaten kunnen geven. Ik vertrouw dan ook wel dat de leden van den B.O.R.N. en N.B.R. niet zullen denken dat ik getracht heb de heeren iets „wijs” te maken, doch dat het mijn bedoeling is geweest hen iets „wijzer” te maken in dien doolhof van licenties en octrooien, ten einde te komen tot het bouwen van een goed werkend „licentie-vrij” toestel.

Waar de heer Hekel thans uit ervaring met een dergelijk, door hemzelf gebouwd toestel, tot de conclusie komt, dat de resultaten schitterend zijn, zegt dit veel meer, dan wanneer ik de propaganda voor het, door mij ontworpen, schema zou voortzetten.

De praktijk zal mogelijk nog eenige kleine verbeteringen kunnen brengen, zoodat men in staat zal zijn, zijn toestellen „up to date” te houden.

Er zijn variaties genoeg te maken zooals regelbare of vast ingestelde schermroosterspanning, automatische negatieve roosterspanning uit de weerstanden tusschen kathode van elke lamp en aarde, dan wel afgetakt uit de weerstanden opgenomen in de verbinding tusschen min p.s.a. en aarde, capacatieve of variable inductieve regeling van de dempingsreductie met 50298, triode of schermroosterlamp voor plaatdetectie, transformator al of niet stroomloos geschakeld of smoorspoelkoppeling, pentode - of triode - of tetrode-eindlamp met gloeikathode of equi-potentiaal kathode, uitgangstransformator of smoorspoel, weerstand-serie of parallel-voeding voor de diverse plaat-, schermrooster- of hulp-roosterspanningen enz. enz.

Men houde zich echter aan het principieele schema dat berust op de arbitrale beslissingen en waarvan men niet, dan met groot risico voor inbreuk, kan afwijken.

Het is voor mij ondoenlijk om alle ingekomen brieven afzonderlijk te beantwoorden. Ik zal dit in een „vragen en antwoorden rubriek” in „BORN” zoo kort mogelijk trachten te doen.

Daar het schema alleen beschikbaar is voor licentienemers bij de **N.V. Investa** kan de behandeling van de ingekomen vragen slechts geschieden wanneer een desbetreffende „schemabon” voor inlichtingen, door de N.V. Investa af te geven, is bijgevoegd.

Niet-leden van N.B.R. of B.O.R.N. zullen dus geen inlichtingen ontvangen over 50298 en het daarvoor ontworpen schema.

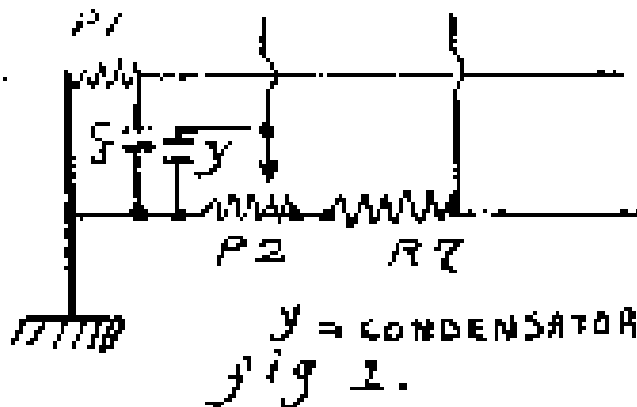
I.D.Z.

c. „Het Idzerda-Schema der Bonden in vereenvoudigden vorm.” Hoofdartikel „Techniek”, door M. Hekel. (uit „BORN” weekblad, 2e Jaargang, No. 26, 26 Juni 1931.)

Alvorens verder te gaan met de beschrijving van dit schema, willen wij eerst even enkele opmerkingen van des Heeren Idzerda's naschrift bespreken. Het is van ons niet de bedoeling om aan te

toon dat wij het beter weten dan de Heer Idz. maar wel om door uitwisseling van gedachten een juist inzicht van de verschillende zich voordoende problemen te verkrijgen. Ik spreek dan ook de hoop uit dat zij, die over voldoende technische kennis beschikken, niet zullen achterblijven en een bijdrage in den vorm van een artikel voor den „BORN” zullen zenden, daar dit de weg is, om ons schema op peil te houden.

Als eerste opmerking van den Heer Idz. moeten wij constateeren dat **inderdaad** de ont koppelings-condensator van H.F. scherm-rooster in ons schema **ontbreekt**.

Zeër terecht merkt de Heer Idz. op dat deze niet weggelaten mag worden en moet deze worden aangebracht volgens fig. 1. De capaciteit is 0,1 mF.

Vervolgens de automatische rooster-spanning van den detector door middel van een weerstand tusschen de kathode en aarde.

Wij zijn het met den Heer Idz. eens, dat deze manier, indien zij zonder meer wordt toegepast, instabiliteit zou kunnen veroorzaken, maar de heer Idz. **bekijke ons schema eens terdege** en zal dan tot de conclusie komen, dat wij wel degelijk een tweede middel hebben aangewend om tot stabiliteit te komen, namelijk **dat middel waar de heer Idz. naar verwijst**, den weerstand R 1 welke in serie met den weerstand R 9, geschakeld zijn tusschen **min p.s.a.** en **aarde**. Zodoende verkrijgt men dus een **dubbele** instelling dedr negatieve basisspanning. Deze methode voldoet buitengewoon goed en is een veilige weg om tot goede plaatdetectie te komen, wat wij ook in ons artikel **duidelijk** naar voren hebben gebracht.

Trouwens, men brengt deze methode ook in het ontvangtoestel met Loftin White-versterker in toepassing.

Ook hier voert men een negatieve roosterbasisspanning **aan het rooster** toe en schakelt een **weerstand in de kathode**.

Dan moeten wij nog opmerken dat in het artikel van den heer Idz. over ont koppelde plaatdetectie **precies hetzelfde** staat als in ons schema met uitzondering der weerstand in de kathode.

Of men nu den **weerstand** R 2 met succes vervangen kan door een **H.F. smoorspoel** blijft nog de vraag.

Iedere H.F. smoorspoel heeft toch altijd nog eenige capaciteit terwijl het niet is uitgesloten dat door veldvorming, slechte opstelling of montage, onderlinge koppeling, de H.F. smoorspoel in zijn eigen golf met alle harmonischen gaat genereeren. Wij meenen dan ook dat een weerstand (welke toch altijd minder kost dan een H.F. smoorspoel) zeker hetzelfde effect geeft, al zou een H.F. smoorspoel **technisch** beter moeten zijn voor het blokkeeren van H.F. trillingen dan een weerstand.

Wat verder parallelvoeding der plaat van een detectorlamp betreft, kunnen wij ons niet voorstellen dat de heer Idz. deze zoo zonder meer verwerpt en zegt „serievoeding is beter.”

Zijn dan alle weergave karakteristieken welke transformatorenfabrikanten bij hunne transformatoren verpakken misleidend? Treedt er dan geen kernverzadiging op? Zegt het aantal Henry's bij stroomlooze en niet stroomlooze schakelingen dan niets?

En zegt ons gehoor ons dan niets, als wij een goedkoope en dikwijls ook dure transformator stroomloos schakelen?

Moeten wij serievoeding toepassen, **goed**, maar dan om **welke redenen**? Wij meenen te moeten adviseeren doe het met parallelvoeding volgens ons schema totdat de heer Idz. ons heeft overtuigd en .... „een slecht mensch die niet voor verbetering vatbaar is”.

Nog rest ons de opmerking der luidsprekeraansluiting. Deze moet men aansluiten volgens ons schema, dus aan condensator C 8 en plus 300 Volt en wel om de navolgende reden.

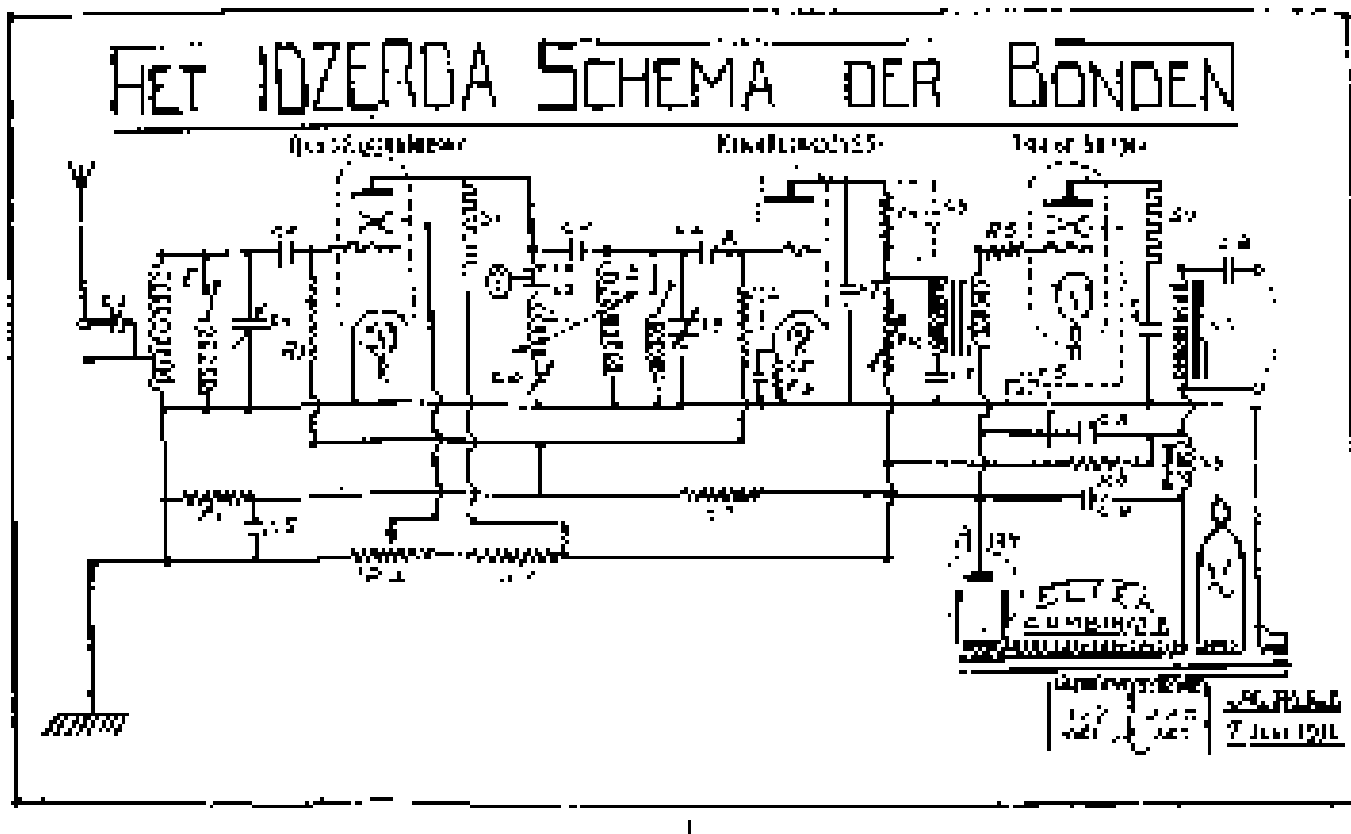
De condensator C 8 zit aan eene zijde verbonden aan de plaat der eindlamp waar 300 **Volt** op staat en bij inschakelen van het toestel zelfs nog **belangrijk meer**. Verbind men nu volgens den heer Idz. den luidspreker aan de andere zijde aan aarde dan wil dit zeggen dat de **volle spanning** van het plaatstroomapparaat op den condensator C8 komt te staan, wat **op zich zelf** niet zoo erg is maar, **de stroom** waarmede C 8 wordt opgeladen, moet door het luidsprekerspoeltje en **dit is wel erg**. Vele luidsprekerspoeltjes zijn op deze manier reeds **gesneuveld**.

Sluit men den luidspreker volgens ons schema aan, dan staat op condensator C8 enkel de **spanningsafval** der smoorspoel S3 welke **10 à 15 Volt** bedraagt zoodat beschadiging der luidspreker dus **vrijwel** uitgesloten is.

Alzoo zijn we weer aan ons schema genaderd.

De weerstand R 10 is een pilot²⁷¹ anodeweerstand.

De weerstand R 5 fabriikaat Loewe is 0,25 megohm en kan niet gemist worden. Denk er om **korte verbindingen** maken.

De H.F. smoorspoel S 2 eischt even onzen aandacht vooral bij gebruik van een Radio Record T 94 daat dit een 12 watt lamp is.

²⁷¹ Wordt hier misschien het Britse merk „Pilot” bedoeld?

Deze smoorspoel dient om eventuele H.F. trillingen uit den luidspreker te weren maar is tevens opgenomen in de **gelijkstroomvoeding** der eindlamp.

Gebruikt men nu een **kleine** eindlamp dan is een normale H.F. smoorspoel nog goed, maar past men een **ruimere** eindlamp toe, dan lette men erop dat de H.F. smoorspoel van niet **te dun** draad is gewikkeld, daar dan de ohmsche weerstand der smoorspoel te groot wordt en het benodigde aantal milli ampère's meestal **niet doorgelaten** kan worden, zonder dat men de kans beloopt dat de smoorspoel **defect** geraakt.

De firma Terwal²⁷² levert dezen smoorspoel te zamen met den plaatstroomcombinatie.

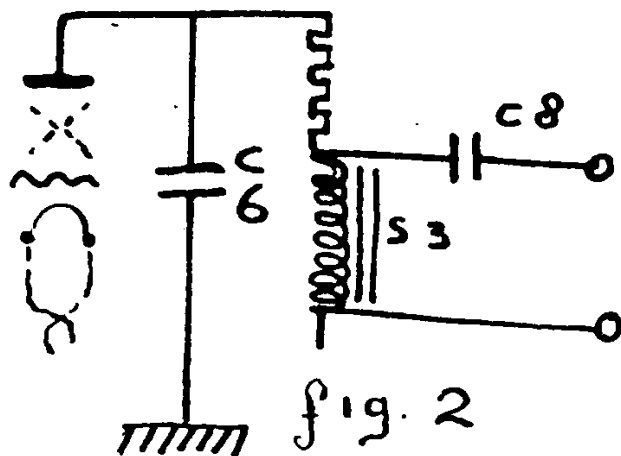
De condensator C 8 is 4 mF.

Schakelt men den luidspreker echter volgens den heer Idz. aan C 8 en aarde dan is 2 mF groot genoeg.

De smoorspoel S 3 is van het Eltea fabrikaat met **lagen** Ohmschen weerstand. Men kan hier ook voor gebruiken Ferrix E 2. Men zal bij de Ferrix-smoorspoelen echter ervaren, dat, wanneer men den luidspreker uitschakelt, het toestel kalm op den smoorspoel hoorbaar blijft, waaruit men dan de conclusie moet trekken, dat de energie welke hier verloren gaat, aan den luidspreker is onttrokken wen dit dus een verlies is, wat men te danken heeft aan den niet gesloten kern der Ferris-smoorspoelen.

Heeft men een luidspreker met ingangstransformator dan kan men den smoorspoel S 3 met condensator C 8 laten vervallen en sluit men den ingangstransformator der luidspreker aan op de plaats van S 3.

Gewoonlijk zal de weergave echter beter zijn, ald men alles volgens ons schema aansluit en den smoorspoel met condensator laat zitten, daar men dan weer parellevoeding der plaat toepast en den luidspreker weer Hypermu schakelt met de door ons geschetste voordelen.

Den condensator C 6 kan men volgens door ons na samenstelling van het schema gedane experimenten beter volgens **fig. 2** verbinden, daar men nu een directe weg voor de nog aanwezige H.F. trillingen heeft en datgene wat over de capaciteit der H.F. smoorspoel S 2 gaat zeker ook over S 3 zal gaan, maar de kans dat er nog H.F. trillingen aanwezig zijn is nu veel geringer. Men neme daarom C 6 zoo groot mogelijk. In onzen modelontvanger kunnen wij zonder bezwaar 500 c.M. toepassen.

C 4 zijn de afstemcondensatoren en zijn 500 c.M. groot. C 10 is een micadraaicondensator van 500 c.M.

Wij gebruiken alleen uit financieele overwegingen een micacondensator. Deze condensator doet dienst voor regeling der dempingsreductie.

C 3 is 1000 c.M. groot.

Als spoelstellen E gebruike men normale spoelstellen.

Het kan echter met plaatdetectie voorkomen, dat men den terugkoppelspoel E iets groter moet nemen. Men neme dus een spoelstel waarbij dit eventueel mogelijk is.

C 1 is 50 c.M. en dient om meerdere selectiviteit aan het toestel te geven.

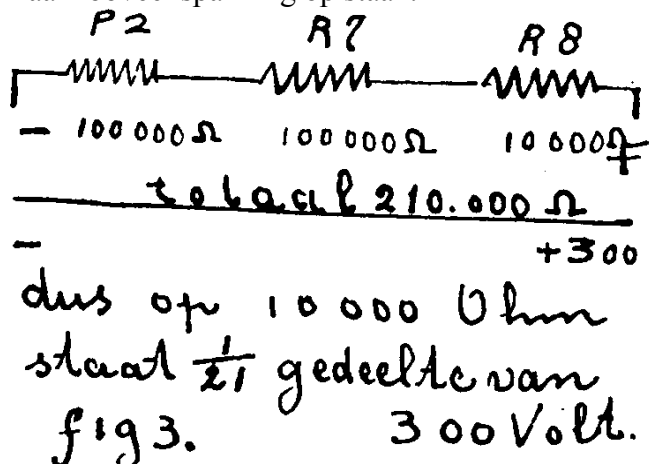
P 2 is een potentiometer Royaltie B 100,000 Ohm.

R 7 is een weerstand van 100,000 Ohm een is aan eene zijde verbonden aan P 2 en aan de andere zijde aan R 8 welke voor een **pentode eindlamp** 10,000 Ohm is.

²⁷² De heer Terwal was een B.O.R.N. lid, zijn firma adverteerde ook in „BORN” weekblad..

Zoo zien wij dus dat P 2 en R 7 en R 8 met elkaar in serie staan, terwijl de einden van dezen totalen weerstand zijn verbonden aan min en plus van het plaatstroomapparaat. Daar wij nu op verschillende punten van dezen totalen weerstandstroom afnemen en deze weerstand als potentiometer geschakeld staat, kunnen wij dus van potentiometervoeding spreken, terwijl iedere kring weer afzonderlijk serie- of parallel gevoed kan worden.

Nu zal de spanning zich over dezen weerstand verdeelen volgens fig. 3 zoo, dat op elken even grooten weerstand dezelfde spanning staat dus is een weerstand 10 maal zoo groot, dan zal er ook 10 maal zooveel spanning op staan.

Moeten deze weerstanden echter stroom doorlaten dan wordt de verhouding anders en moet de wet van Ohm er aan te pas komen.

Teneinde het geheel nu populair te houden willen wij hier niet dieper op ingaan, maar men bedenke, dat als men bv. voor P 2 welke dient voor volumeregeling, een andere waarde kiest, ook een ander gedeelte van de spanning op de weerstanden komt te staan en men dus opnieuw deze weerstanden moet berekenen.

Rest ons thans nog de weerstand R 8 welke 10,000 Ohm is, indien men een **pentode eindlamp** gebruikt en de stroom afneemt volgens

gestippelde verbinding. Gebruikt men echter een Triode eindlamp zooals de T 94, dan vervalt de gestippelde verbinding en tevens de stroomafname voor deze lamp door de weerstand R 8. Het spreekt nu vanzelf dat R 8 grooter moet worden en door ons experimenteel is vastgesteld op 30,000 Ohm.

Men moet er voor zorgen dat deze weerstand niet **te warm** wordt anders is het beter twee van 15,000 Ohm serie te schakelen of een beter fabrikaat te nemen.

Nu moeten wij nog opmerken dat indien men de schermroosterspanning met P 2 **verlaagd**, de andere spanning iets **oploopen**. Dit is met een triode eindlamp iets meer dan met een pentode daar de pentode van deze oplopende spanning een groot gedeelte opslorpt.

Wil men hier aan ontkomen dan is er een eenvoudige oplossing en dat is een Lorenz-stabilator.

Daar deze methode buiten het schema staat komen wij hier nog wel eens op terug.

Wij zullen in ons volgende artikel nog het een en ander over de **opstelling** der onderdeelen schrijven en kunnen dan gerust zijn dat een ieder die van **INVESTA** weet wat **50298** beteekent, met success dit schema kan bouwen.

(Wordt vervolgd.) Rotterdam, 21 Juni 1931.

NASCHRIFT VAN DE TECHNISCHE REDACTIE.²⁷³

Het is mij niet duidelijk waarom de heer Hekel de negatieve roosterbasisspanning voor den detector op tweevoudige wijze wil vormen.

Een regelbare weerstand tusschen aarde en min. p.s.a. van ca. 150 Ohm is voldoende. De weerstand van 5000 Ohm met groote parallelcondensator tusschen kathode en aarde is dan een beetje luxueus met de blijvende mogelijkheid tot instabiliteit.

De negatieve roosterspanning behoeft bij 100 Volt plaatspanning niet hoger dan 2 à 3 Volt te zijn voor groote gevoeligheid en voor plaatdetectie **in het rechte gedeelte** van de plaatstroomkarakteristiek.

²⁷³ In deze naschriften kan men zien hoe IDZ de B.O.R.N.-leden hielp met technisch advies. Hij was natuurlijk geen journalist, en men kan zien dat hij niet altijd zo onpartijdig stond als wat zijn positie eigenlijk vereiste.

Bij 6 - 8 Volt zooals de heer Hekel verkrijgt werkt men in het sterk gekromde gedeelte wat aanleiding tot vervorming kan en zal geven.

Bij den eventueelen overgang in genereeren van de voorgaande keten, door te groote dempingsreductie is de plaatstroomtoename bij lage negatieve roosterbasisspanning niet zoo groot als bij hooge neg. r.b. spanning.

Deze plotselinge plaatstroomtoename kan tot zeer onaangename L.F. koppel effecten aanleiding geven.

Derhalve luidt mijn advies een roosterbasisspanning van ca. 2 - 3 Volt bij 100 - 150 Volt plaatspanning.

In mijn artikel „**ontkoppelde plaatdetectie**” „BORN” No. 25 heb ik in populaireren vorm het voordeel van een H.F. smoorspoel getracht aan te toonen als aperiodische roosterketen tusschen rooster-ontkoppelcondensator en kathode (aarde), zoodat de daaromtrent hangende vraag nader is ingelicht.

Verdere experimenten hebben het nut aangetoond **voor de plaatdetectie bij lange golven om een groote condensator van ca. 1000 c.M.** te schakelen tusschen plaat en aarde van den detector. Voor verlies van het hooge toonregister behoeft geen vrees te bestaan, doch daarentegen kan men dan met een **kleinere dempingsreductie-spoel** volstaan, wat dus aan het ondervonden bezwaar van den heer Hekel tegemoet komt.

Omtrent de serie- of parallelvoeding met voedingsweerstand voor de stroomlooze schakeling van de transformator koppeling moge eenige meningsverschil bestaan. **Om octrooi-technische redenen** is serie-voeding de veiligste weg, terwijl een plaatstroom van 2 of 3 milliampère niet direct kernverzadiging zal geven en zeker niet bij de goedkoopere transformatormerken terwijl de betere merken hierop berekend zijn.

Trouwens plaatdetectie met weerstand in de plaatkring is niet zoo bijzonder te prefereeren en zal een L.F. zelfinductie beter voldoen, mits de voeding zoodanig is dat de gelijkstroomspanning op de plaat **constant** blijft en niet door groot spanningsverlies bij de plaatstroomvariaties eveneens gaat schommelen.

De ontkoppeling moet dus zeer goed verzorgd zijn, liever een condensator van 4 of 8 m.F. dan 2 m.F., ofschoon deze laatste wel voldoende kan zijn.

Voor het blokkeeren van de H.F. trillingen in de detectorplaatkring heb ik, eenvoudshalve, een weerstand van 50.000 Ohm aanbevolen. Bij een groote ontkoppeling condensator aan den voet van de primaire wikkeling van den transformator, kan men deze blokkeeringsweerstand reduceeren tot 5000 of 10.000 Ohm waardoor het hooge register brillanter wordt, ondanks het feit dat de plaat direct over een **1000 c.M. condensator** geaard is, welke condensator feitelijk parallel staat met de primaire wikkeling. (Zie mijn opmerking boven.)

Met betrekking tot de luidspreker-uitgangs-smoorspoel; geloof ik dat de heer Hekel hier een beetje fantaseert. De laadstroom voor den condensator C 8 gaat zeer zeker niet door het spreekspoeltje van den luidspreker omdat hier altijd nog een transformator tusschen zit waarop gelijkstroom geen vat heeft. Bij electromagnetische luidsprekers zal wel de beschadiging optreden bij het uittrekken van de stekker. Daarom doet men goed altijd parallel op de luidsprekerklemmen een weerstand te monteeren. Trouwens die condensator C 8 behoeft in het geheel niet zoo groot te zijn, zoodat ook de laadstroom geringer is.

De weerstanden P 2, R 7 en R 8 zullen wel beter experimenteel vastgesteld kunnen worden en het verdient aanbeveling deze **zoo klein mogelijk** te nemen, waardoor de belasting sterk stijgt en men dus draadweerstand moet nemen, omdat anders elke variatie van schermroosterspanning of detectorplaatspanning **het geheele systeem** zal doen veranderen.

Ik vestig daarom nog eens de aandacht op mijn desbetreffend artikel: „**de plaatstroom-gloeistroom-combinatie**” in „BORN” No. 21, terwijl een dergelijke combinatie staat aangegeven in Radio-Expres

1930 No. 13, van den Philipsontvanger 2511, overeenkomstig door de Wireless World gepubliceerde schema.

Voor de detectorplaatspanning prefereer ik dan de verbetering volgens „BORN” No. 24, dus niet variabel. I.D.Z.

BIJLAGE 14

„De Octrooiduur verlengd.” Overgenomen uit „De R.K. Middenstander”, 4 April 1931, in „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 23, 5 Juni 1931.

De positie der groote concerns versterkt. De verbruikers onvoldoende beschermd. Het algemeen belang beter gediend door het grootbedrijf dan door kleinbedrijf.²⁷⁴

Onlangs is door de Tweede Kamer, op voorstel van de Regeering, besloten den duur der Octrooi-bescherming van 15 jaren op 18 jaren te brengen. Dat wil zeggen, wanneer een uitvinder op zijn uitvinding octrooi verkrijgd, kan hij gedurende 18 jaren zijn uitvinding exploiteeren, zonder daarin door anderen te worden gestoord. Mat deze min of meer populaire omschrijving is de positie van den uitvinder, wier uitvinding geoctrooieerd is, voldoende duidelijk geteekend.

Oogenschijnlijk is deze wijziging der octrooiwet voor den Middenstander van weinig of geen beteekenis. Dit is inderdaad slechts „oogenschijnlijk” en niet meer dan dat, want in werkelijkheid is deze wijziging der Octrooiwet wel degelijk van belang voor het kleinbedrijf en ongetwijfeld leerzaam.

Sprekende van een „uitvinder”, denken velen daarbij aan een of ander begenadigd persoon, die op zekeren dag, onverwachts een uitvinding doet en dan zijn uitvinding voor een flinke som geld tracht te verkoopen, dan wel de noodige belangstelling tracht te wekken van geldbezitters, om die uitvinding te exploiteeren.

Dergelijke uitvindingen komen inderdaad voor, maar als regel gaat het anders. Tegenwoordig zijn vele uitvindingen het resultaat van een langdurig en systematisch onderzoek op laboratoria, door ingenieurs en technici in dienst van een of andere onderneming, zoodat reeds aanstonds het apparaat gereed staat, om nieuwe uitvindingen te exploiteeren en de uitvinding aanstonds het eigendom wordt van den ondernemer in wiens dienst de uitvinder is.

Minder het toeval en meer het systematisch onderzoek speelt een rol.

Dit systematisch onderzoek alsmede de omstandigheid dat het begrip „uitvinding” nogal ruim wordt genomen in de octrooiwet maken dat jaarlijks duizenden octrooien worden verleend.

Het behoeft niet te verwonderen dat onder dit groote aantal heel wat octrooien zich bevinden, welke van weinig beteekenis zijn en welke geen evenredige belooning vormen van de vele kosten en moeite, welke aan de uitvinding zijn besteed. Want deze kosten zijn vaak niet gering.

Zoo schijnt b.v. Philips te Eindhoven voor laboratoriumwerkzaamheden, onderzoekingen, enz., waarvoor hij een staf van ingenieurs in zijn dienst heeft, jaarlijks 3 miljoen gulden te besteden.

Deze kosten moeten natuurlijk worden goedgeemaakt uit de winsten, welke met de exploitatie van allerlei geoctrooieerde uitvindingen worden gemaakt.

Ware dit niet mogelijk, dan zouden uiteraard nog wel uitvindingen worden gedaan, maar zouden deze zeker niet meer zoo systematisch worden bevorderd en gestimuleerd, als thans het geval is.

En in menig opzicht is het algemeen belang er mee gediend, dat er veel nieuwe vindingen op het gebied van industrie en landbouw worden gedaan.

---

²⁷⁴ Zie ook het krantenartikel in voetnoot 151 met het standpunt van de B.O.R.N. en N.B.R., en wat Opa ervan zei.

Naar de meening nu van vele octrooihouders en van de Regeering is een beschermingsduur van 15 jaar vaak tekort om octrooien voldoende rendabel te exploiteeren, om welke reden voorgesteld werd den termijn met drie jaar te verlengen en op 18 jaar te brengen.

Wanneer men nu weet dat van de 100 octrooien er niet minder dan 94 zijn, welke binnen 15 jaren hun beteekenis hebben verloren, en die uitbreiding der bescherming dus slechts van belang is voor 6 % der octrooien, dan is begrijpelijk de opmerking dat de voorgestelde maatregel dus slechts voor een betrekkelijk gering aantal octrooien van beteekenis is en ligt voor de hand de vraag of het nu juist deze 6 % zijn, welke meer bescherming noodig hebben en niet de overige 94 % en wat de bezitters van deze 94 octrooien er aan hebben, dat de bezitters van die 6 octrooien nog drie jaren hun octrooien met winst kunnen exploiteeren.

Nu is het antwoord op deze vragen heel eenvoudig, indien men deze zaak beziet in het licht van het grootbedrijf, van het bedrijf dat niet willekeurig een of ander octrooi exploiteerd, maar dat een reeks van octrooien bezit en systematisch werkzaam is om dese te verkrijgen. De verdedigers van deze maatregel beroepen er zich immers op, dat de meeste octrooien niet rendabel kunnen worden geëxploiteerd en dat de vele kosten en moeite aan het verwerven deser octrooien besteed, tenslotte moet worden goedge maakt door die enkele octrooien, welke zoo'n lange levensduur hebben.

Men ziet het: deze redeneering gaat alleen op, indien men een reeks octrooien in dezelfde hand veronderstelt, hetgeen vrijwel uitsluitend bij het grootbedrijf het geval is. Deze wetswijziging is dus ongetwijfeld van het grootste belang voor het grootbedrijf en vooral voor het wereldbedrijf.

Vandaar deze opmerking dat deze zaak voor het kleinbedrijf van beteekenis en leerzaam is, wijl zij beduidt een versterking van het industriele grootbedrijf.

* * *

In onze kringen zal niemand ontkennen dat de uitvinder rechten kan doen gelden op zijn geestesproduct en dat hij mag verlangen dat de Overheid dit recht beschermt.

Maar de omvang van deze bescherming wordt mede bepaald door het algemeen belang.

Volgens den opzet van de Octrooiwet – aldus Mr. Hubar tijdens de debatten in de Kamer²⁷⁵ – bestaat de bescherming eigenlijk hierin, dat de uitvinder den tijd krijgt om met uitsluiting van anderen de uitvinding te exploiteeren en daarmede winst te maken, zoodat hij in die winst een behoorlijke belooning kan vinden en verkrijgen voor zijn prestaties. Echter eischte het algemeen belang weer, dat deze bescherming niet te lang zij, wijl dan de uitvinder een te zwaren last zou kunnen leggen op de verbruikers en het algemeen belang er mede gediend is, dat nieuwe uitvindingen zoo ruim mogelijk worden toegepast.

De octrooiwet beoogt dus een harmonisch vergelijk tusschen het belang van den uitvinder of octrooihouder en het algemeen belang.

Of nu een beschermingstijd van 15 jaren lang genoeg is, dan wel of deze 18 jaar moet zijn is niet met passer en liniaal uit te meten.

Enkele Kamerleden, waaronder Mr. Hubar, waren niet bereid om aan een verlenging tot 18 jaar mee te werken, waar niet voldoende aanwijzingen bestonden, dat de bestaande termijn van 15 jaar te kort zou zijn.

Mr. Hubar motiveerde zijn standpunt o.m. met de volgende woorden:

„Wanneer ik op mijn eerste vraag (of bij de huidige wetgeving de uitvinder voldoende wordt beschermd) dus een antwoord moet geven, zou ik moeten zeggen, dat er geen enkele aanwijzing is, dat de bescherming in Nederland te kort zou zijn. Noch uit het oogpunt van recht van den uitvinder, noch uit het oogpunt van het algemeen belang acht ik deze verlenging voldoende gemotiveerd.

---

²⁷⁵ Mr. J.A.G.M. van Hellenberg Hubar (RKSP) – woordvoerder middenstandsangelegenheden (1929-1934).

Daartegenover staat, dat het algemeen belang door octrooihouders ernstig kan worden geschaad. Wanneer het een octrooi betreft van langen duur, dus waarmede de meeste winsten gemaakt kunnen worden, door den verbruiker te betalen, dan kan de octrooihouder die immers van nature in een min of meer monopolistische positie verkeert, de verbruikers brandschatten. Die gelegenheid bestaat in bijzondere mate, wanneer het geldt octrooien van groote concerns. In dit geval moge ik, evenals de geachte spreekster, die mij voorafging²⁷⁶, wijzen op het boekje van Mr. van Loon, die duidelijk laat zien, welk een groote rol het octrooi speelt in het proces van monopoliseering en kartelleering der industrie.

Nu is dit een verschijnsel, waarop ook de heer van der Waerden²⁷⁷ de aandacht heeft gevestigd. Hij heeft gezegd, dat de machtige positie van de groote concerns niet uitsluitend is te danken aan de door hen gevoerde octrooi-politiek, maar hij ontkent niet, dat bij die machtsvorming die octrooi-politiek een groote rol heeft gespeeld en dat juist de octrooien de mogelijkheid hebben geschapen om die positie zoo sterk te maken als zij is. Verlenging van den termijn kan dus beteekenen en zal in vele gevallen beteekenen versterking dezer bedrijven ten koste van de verbruikers en belemmering van de ontwikkeling en concurrerende bedrijven. Zoolang daartegen geen tegenwicht bestaat in den vorm van eenig toezicht of contrôle op hun gestes, gevoel ik er weinig voor om de positie van die groote concerns te versterken. Bovendien zijn de Nederlandsche octrooien voor bijna 80 pCt. in handen van het buitenland en buitenlanders bepalen of en in hoeverre die octrooien hier te lande mogen worden geëxploiteerd. Zij hebben dus de werkgelegenheid voor een gedeelte in handen.”

* * *

Welke meening we ook mogen hebben over de grootte van den beschermingstermijn, als een paal boven water staat, dat verlenging van dezen termijn in feite beteekent een versterking van de groote en speciaal de allergrootste bedrijven.

Alle groote bedrijven van wereldreputatie versterken hunne positie door een krachtige octrooi-politiek, waardoor zij zich een monopoliepositie weten te verschaffen: immers anderen mogen van de geoctrooide uitvindingen geen gebruik maken.

De sterke positie van een dergelijk bedrijf, dat, dank zij zijn octrooien, een monopolistische positie heeft weten te verwerven, blijkt b.v. uit de prijzen, welke Philips voor zijn met gas gevulde lampen kan vragen.²⁷⁸ Deze prijzen hebben den laatsten tijd in bepaalde kringen wel eenige „deining” veroorzaakt, maar voorzoover wij weten is de juistheid van deze prijzen niet aangevochten.

Hoewel de kostprijs der met gas gevulde lampen vrijwel gelijk is aan die der niet met gas gevulde, is de verkoopprijs der eerstgenoemde minstens f 0.80 hooger, hetgeen beteekent dat Philips op deze lampen, alleen in Nederland een extra winst maakt van bijna 3.5 miljoen gulden.

Wij releveeren deze cijfers niet om daarmee te suggereeren, dat de prijzen der lampen te hoog zijn en dat de verbruiker wordt gebrandschat, want wij kunnen onmogelijk beoordelen of die winst al dan niet te verantwoorden is. Wij deelen deze cijfers alleen mee om te doen zien hoe octrooien de positie van een dergelijk bedrijf versterken.

Welke beteekenis het octrooi als oorzaak van industrie-monopolie heeft, toont Mr. van Loon aan in zijn Openbare les aan de Technische Hoogeschool te Delft, onder de titel: „De beteekenis van octrooien voor de industrie”. Hij haalt daartoe o.a. aan het volgende bijzonder sprekende voorbeeld uit Amerika:

De United Shoe Machinery Company werd in 1899 opgericht door samenvoeging van zeven andere maatschappijen. Om de concurrentie in de schoenindustrie volledig uit te schakelen, kocht zij practisch

²⁷⁶ De Tweede Kamer had in die tijd 8 vrouwelijke leden. Ik weet niet wie hier bedoeld werd.

²⁷⁷ Dr. Th. van der Waerden, Tweede Kamerlid (1918-1940) en theoreticus van de SDAP.

²⁷⁸ De familie Philips was Protestant (en kwam van Zaltbommel af). Dat had eerst nogal wat spanning veroorzaakt in het Roomse Eindhoven toen de firma daar in 1891 begon. In 1933 telde dat zeker niet meer.

alle octrooien op het gebied der schoenenfabricage op. Ze maakte contracten met bijna alle uitvinders, die op dit gebied werkten en kocht hun reeds te voren al hun toekomstige uitvindingen op dit gebied af. Ook de employé's der maatschappij waren verplicht al hun uitvindingen aan haar af te staan.²⁷⁹

Op die wijze gelukte het haar om voor een reeks van jaren de contrôle te verkrijgen van bijna alle octrooien betreffende de schoenenfabricage. Door een vernuftig samenstel van stringente bepalingen in haar afnemerscontracten, slaagde zij er in 95 pCt. der geheele schoenenindustrie van de V.S. te controleeren.²⁸⁰ De positie der maatschappij werd nog versterkt, doordat zij haar machines niet verkocht, doch slechts verhuurde, waarbij de huurder aan zeer scherpe voorwaarden gebonden werd, waarvan wij de voornaamste hier laten volgen:

De huurder is verplicht:

1. De machine niet te gebruiken voor het fabriceeren of afmaken van schoeisel, dat niet tevens zekere eventuele bewerkingen heeft ondergaan van machines, gehuurd van den verhuurder.
2. De machine tot haar volle capaciteit te gebruiken.
3. De gehuurde machine uitsluitend te gebruiken voor het werk, waarvoor ze is aangewezen.
4. Uitsluitend van den verhuurder te betrekken tegen den prijs als door dezen zal worden vastgesteld, alle reserve-deelen en inrichtingen, noodig om de geheele machine te doen loopen al alle benodigdheden daarmede in verband staande.
5. Geoctrooieerde binnenzolen, vervaardigd op verhuurder's machine te gebruiken voor schoeisel, dat vervaardigd is op van verhuurder gehuurde machines.
6. Van den verhuurder te huren alle overige machines, welke hij noodig mocht hebben voor werkzaamheden in dezelfde afdeeling, als waar de gehuurde machine zich bevindt.
7. Den verhuurder de gelegenheid te geven om vast te stellen, of de huurder in zijn fabriek meer machines, geschikt voor hetzelfde werk, aanwezig heeft dan noodzakelijk is en zoo ja, de machines, die naar zijn (verhuurder's) meening overbodig zijn, te verwijderen.
8. Bij schending van eenige verplichting van een zijner huurcontracten, accoord te gaan met beëindiging door den verhuurder van alle huurcontracten, die hij (huurder) zich hebben en het verwijderen van alle machines, die hij van den verhuurder in huur mocht hebben.

* * *

Hoewel de groote monopoliebedrijven, alsmede trusts en kartels ongetwijfeld gelegenheid hebben om hun sterke positie te misbruiken en de gemeenschap practisch alle toezicht daarop mist, heeft de groote meerderheid der Kamer haar goedkeuring gegeven aan de hier geschetste versterking der bedrijven.

Het staat nietemin vast, dat er daaronder velen zijn, die allerminst blind zijn voor de gevaren aan die groote bedrijven verbonden.

Wij zijn overtuigd dat desondanks velen hun stem daarom aan het wetsvoorstel hebben gegeven, wijl zij die groote bedrijven van dusdanige beteekenis achten voor de algemeene volkswelvaart, dat zij hun deze versteviging niet hebben durven onthouden.

Deze mentaliteit is buitengewoon veelzeggend en leerzaam: immers zij houdt in dat het belang van het grootbedrijf parallel loopt met het algemeen belang en dat het kleinbedrijf daarom moet wijken.

Dat is wel een ernstige meditatie waard.

---

²⁷⁹ In een artikel in „Octrooi en Handelsmerk” (3e Jaargang, 1 November 1929), het orgaan van de Bond van Octrooi- en Merkenhouders, was onder de kop „Het Conflict in den Radiohandel” ook dit Amerikaanse geval besproken. De opmerking werd toen al gemaakt (aan het begin van de strijd): „Wij kunnen ons echter moeilijk voorstellen, dat Philips met zijn voorwaarden zoo ver zou gaan.” Dat is ook wel een meditatie waard!

²⁸⁰ San Antonio Shoes in Texas is de enigste overgebleven schoenfabriek in de VSA. <http://www.sasshoes.com>

BIJLAGE 15

„Polonaise of Finale?” in „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 23, 5 Juni 1931.

’t Is ook, om uit je vel te springen!

Nou ontploft zoo’n bom²⁸¹ niet op het goeie moment.

Misschien springt ie dadelijk wel verkeerd! Eerst kregen we een beetje gefoeter naar links. Philips een paar vegen. Maar ...

Die leiding van de Bonden! Die helpt je in ’t moeras. Nee, dan die ouwe adviseurs!

De mensen zijn kort van memorie. Als je ze maar wijs maakt, op de goeie manier, dat ze in de knoei zitten, dan denken ze niet meer aan vroeger. Die hebben wel vergeten, dat die ouwe adviseurs zeien: leg het hoofd maar in den schoot! En als ze d’r nog aan denken, nou dan zeggen we ’t zoo: zie je wel, dat ze gelijk hadden, toen ze procedeeën afraadden?

Nou voorzichtig. D’r zitten in de Bondsleiding mensen, van wie niemand kwaad geloofd. Maar d’r is al zoo lang kwaad gesproken van sommige leiders. Daarvan zal toch wel wat waar zijn! Vooral van dien Voorzitter van den N.B.R. De ersatz-Mussolini!

En nou zijn d’r waarachtig al twee artikelen „Finale” in Radio-Electra²⁸² gekomen, om mee te helpen het roer te nemen uit de handen van de leiders, en nog zitten we niet op het kussen!

Moed houden mensen! Misschien wordt het een vervolgartikel, net zoo lang als „Resultaten en Idealen”. En is het dan nóg niet voor mekaar, dan komt er een nieuw: „Laatste Finale”. Dat kan ook weer 4 of 5 weken duren.

p.²⁸³

BIJLAGE 16

„De Philips-Licenties; Een Tendentieus Bericht.” in „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 23, 5 Juni 1931.

De Nederlandschen Bond van Radiohandelaren (N.B.R.) en de Bond van Ondernemers in de Radio Branche in Nederland (B.O.R.N.), deelen ons mede:

Naar aanleiding van het onder den titel „Ontduiking van radio-licenties” gisteren van uit Eindhoven aan de pers verstrekte bericht, zij het volgende medegedeeld:

Het geschil betreft geen ontduiking van licentiegelden, doch een poging der N.V. Philips, om aan de in Februari 1930 met de Radiobonden gesloten overeenkomst terugwerkende tracht te gaan verleen en met betrekking tot vóór dien datum geleverde apparaten.

Naar de meening der Bonden is deze poging in strijd met de gesloten overeenkomst.

Bovendien ware het behoorlijk geweest, een dergelijke principieele vraag voor de daarvoor overeengekomen arbiters aanhangig te maken.

---

²⁸¹ Is dit nog een verwijzing naar de strijd, op een Zuid-Afrikaanse manier?

²⁸² De twee artikelen in „Radio-Electra” onder deze titel werden waarschijnlijk door Opa geschreven in zijn enthousiasme over de „overwinning” behaald op Philips. Hij werd daarvoor tijdens de vergadering van het Hoofdbestuur van de B.O.R.N. op 10 Augustus 1931 berispt. Zie Bijlage 26.

²⁸³ Het is niet bekend wie de schrijver van deze brief was, en ook niet van welke bond deze persoon lid was. Misschien was het wel Ir. G.J.M. Petersen uit Rotterdam, van voetnoot 12 en Bijlage 1 – in Juni 1931 niet meer lid van het Hoofdbestuur, maar een paar weken later weer wel. Zie Bijlage 18. Er wordt geklaagd over bestuur van de bonden, met verwijzing naar het „ancien regime” van de N.B.R. van 1929.

Deze poging, om in een voor den geheelen handel zoo belangrijke zaak, buiten de overeengekomen arbitrage om, tegen een handelaar (niet-fabrikant-licentienemer) in Kort Geding een Incidenteele beslissing te verkrijgen, kan door de Bonden dan ook niet anders worden beschouwd als ontduiking der bestaande overeenkomst.

De President van de Rechtbank te Utrecht heeft de N.V. Philips dan ook gelast, vóór 15 September 1931 het geschil omtrent de hoofdzaak voor den bevoegden Rechter of scheidsrechter aanhangig te maken.

Bovendien is van de voorlopige beslissing van den President, door welke de geheele handel in tweedehandsch- of vóór de licentieheffing vervaardigde toestellen wordt lam gelegd, geappelleerd bij het Hof te Amsterdam.

Ten slotte heeft de N.V. Philips inderdaad getracht, een strafvervolgung tegen de beheerende vennoten van den Centralen Radio-Groothandel uit te lokken. Doch de Officier van Justitie heeft na onderzoek de aanklacht ongegrond bevonden, en is dan ook niet tot vervolging overgegaan.

BIJLAGE 17

„Ingezonden.” – Twee brieven in „BORN” weekblad, 2^e Jaargang No. 26, 26 Juni 1931.

(a) ’s-Gravenhage, 16 juni 1931.
Secretariaat van den B.O.R.N., Afdeling ’s-Gravenhage.

Aan de Leden van het Hoofdbestuur van den B.O.R.N.

Aan de Secretarissen van de Afdelingen van den B.O.R.N., ter kennisgeving aan de Leden van den Raad van Advies.

Aan de Redactie van het Orgaan met verzoek om opname in het eerstvolgende nummer.

Aan het Secretariaat van den B.O.R.N. te Amsterdam.

Mijne Heeren,

Op de Bestuursvergadering van 5 Juni 1931²⁸⁴ van de Afdeling Den Haag is met algemeene stemmen de volgende motie aangenomen:

De vergadering van het Afdeelingsbestuur Den Haag van den B.O.R.N., gehoord de besprekingen in zake de houding van het Hoofdbestuur ten opzichte van het Afdeelingsbestuur, meer in het bijzonder het adviseeren aan de invité’s voor de vergadering van 21-5-’31 om deze vergadering niet te bezoeken, spreekt haar afkeuring uit over deze houding en besluit deze motie toe te zenden aan het Hoofdbestuur, aan de Leden van den Raad van Advies, aan de Redactie van het Orgaan met verzoek om opname in het eerstvolgend nummer.

Hoogachtend,

C.L. ARNTZENIUS, Secretaris.

* * *

(b) Rotterdam, 22 Juni 1931.

In het nummer van 20 Juni j.l. schrijft de Heer P.K.²⁸⁵ in Electro-Radio een artikel over „Den Toestand” en „Nieuwe gevaren voor den Radiohandel”.

---

²⁸⁴ Elf weken na deze motie bedankte het hele bestuur van de Afdeling Den Haag – zie voetnoot 34.

Daar ik over een en ander per ingezonden in E.R. zou willen spreken, kan ik dit niet doen, daar mij al meerdere malen plaatsing van ingezonden hierin geweigerd is, zonder commentaar en ik nu deze kans weer niet lopen wil.

Wij antwoorden dus den Heer Polak in ons eigen orgaan, wat hem als zeer trouw bestudeerder niet zal ontgaan.

Geachte Heer,

Had ik wel verwacht dat uw „Kroniek van de Week” steekproeven van bekwaamheid zou geven, zoo vergiste ik mij dezen keer en lees ik in een officieel artikel volgens U de beste opgave aangaande den toestand der Radio-Bonden.

Laat ik U echter ook een en ander mededeelen, dat voor U ook nog wel stof zal geven het vuurtje aan te wakkeren, omdat nu eenmaal van zekere zijde het er op gezet is, al het werk van menschen, die langzaam (misschien wat achterhoudend voor hun belagers) de goede richting heengaan, in duigen te trappen.

Allereerst vraag ik mij af hoe het komt, dat U op den éénen regel van Uw stuk den Bondsleiders verwijten doet van gebrek aan moed, en op den anderen regel hun moed bewondert, iets wat zij in 't geheel niet van U vragen.

Wat heeft U voor met alle groote woorden over beslaglegging enz. enz. terwijl er in werkelijkheid geen reden is de leden b.v. te vertellen dat de ledige ja zelfs met schuld bezwaarde kassen in beslag zijn genomen, iets waar niemand, maar dan ook niemand, voordeel of schade van heeft.

En dan nog is er geen sprake van struisvogelpolitiek, omdat alle gegevens, buiten die van het Hoofdbestuur, berusten op schijn.

Waarom is juist bij een voorgaands bestuur van den N.B.R. altijd de politiek van stilzwijgendheid toegepast, en wilt U, wat daar geleerd is of gewoonte was, nu anderen gaan verwijten?

Waarom zijn daar alle ingekomen stukken van **Handelaren** (dus niet van menschen met financieele Bondsbelangen of menschen, die niets met de Radio te maken hadden) ten eenen male genegeerd?

Waarom is het verslag der Commissie van onderzoek inzake de kas van den N.B.R. 1929, welke zoomaar ineens op was, niet door U gepubliceerd en bleven de handelaren onkundig van de wijnrekeningen en diners door de voormannen op de rekeningen verantwoord?²⁸⁶

Zou daar soms ook de oorzaak schuilen, dat gij Uw luttele tientjes nog niet royaalweg hebt ontvangen?

Waarom kunnen de door U bedoelde schapjes niet vergaderen als dat zij willen, en door niemand belet worden?

Hebt U al eens zoo'n **schapen**-vergadering mede gemaakt in b.v. Arnhem - Rotterdam - den Haag?

Kijk, dan wil ik U toch even laten weten, dat te Arnhem en Rotterdam de schapen altijd op het appèl verschijnen, en dat zijn er heel wat.

Ja, zelfs als zij een schaapsfeest uitschrijven, als de gehoornde met stok en fakkel de geheele kudde bijeenroept, kunnen zij slechts 14 stemmen laten blaten, niettegenstaande alle introductie (dat weet U) en zij zijn dan niet eens bij machte een nieuw feest te beramen, al blaten zij, dat de gevangen poort voor je open staat.

Zij brullen van woede, omdat in de hoofdkooi de wol in hoopen ligt, zonder het te gelooven, en ze brullen nog meer omdat zij meenen dat deze wol in beslag genomen zou zijn.

²⁸⁵ Deze „P.K.” was misschien dezelfde persoon als „Pk” in voetnoot 291, m.a.w. Ir. Max Polak uit Den Haag, die Redacteur was van het blad „Electro-Radio”.

²⁸⁶ Hiermee wordt blijkbaar bezwaar aangetekend tegen de 50:50 verdeling van de boete in de Arbitrage Philips-Bonden, en financiële problemen binnen de N.B.R. van voor de zuivering van December 1929.

Een gelukkig teken noemt U, dat de schapen wakker worden, maar ware nog gelukkiger geweest als een paar jaar terug de gouden gordijnen waren opengetrokken en verscheurd om dan na verloop der tijden alle rampen, ons na dien overkomen, te kunnen weerstaan of voorkomen.

Men mag in Amsterdam (volgens U) nog Russisch zijn zooveel men verkiest, maar ik verzeker U dat men in Rotterdam en ook elders geen tyrannen meer zal dulden, en wij weten, dat deze niet in **Amsterdam** zijn.

Mettertijd hopen wij dat ook te toonen, door eens een vergadering in den Haag te beleggen voor ons programma.

Een besluit, om in verzet te komen, gaat uit van de leden, dus weest U daaromtrent gerust, en zullen zij verliezen, welnu dan zullen zij allen den slag mede dragen, maar harder werken en oppassen om de schade in te halen en te verrekenen.

Dat de Radiohandel tot ondergang gedoemd zou zijn, kan misschien zijn oorsprong vinden in een anderen datum b.v. Aug.-Sept. 1929²⁸⁷ en ik vraag aan U de oplossing van dit raadsel.

In de Mei-campagne konden we 7000 toestellen op foto's zien verbranden, dat was een burenstoring-opruiming, en in diezelfde maand worden voor 10 maal 7000 toestellen aan afgekeurde onderdeelen verkocht aan vliegende winkels tegen fabelachtig lage prijzen, om de ellende wat op te voeren.

Het wordt waarlijk tijd dat veel wordt opgehelderd en schoongewassen.

Wat het onderzoek Idzerda-de Raadt-Philips aangaat, vraag ik mij weer af welke belangen hier voor U zouden zijn. Afbreken??

Dit kwam echter, als U het gaarne weten wilt, pas den 15en binnen; moet nog behandeld worden en zal voorloopig op verlangen van de Commissie en den Raad van Advies niet worden gepubliceerd.

Wilt U dit toch doen dan zal dit alleen een slag wezen voor de Commissie, die haar taak in dezen niet heeft verstaan, om mededeelingen aan U af te staan alvorens zij hiertoe gerechtigd ware, iets, waar ik althans mijn Rotterdamsche Collega's niet tot in staat acht, of U met anderen hand in hand moet gaan.

Het juiste rapport echter moet U van de Commissie bekomen, zoo goed als wij, en mocht dit door U geplaatst worden (als bladvulling) zoo weet dan dat U toch te laat bent.

Als U denkt, dat de strijd in de Radio beëindigd is, dan kan dat zijn op Uw Laboratorium, waar U er geen last van hebt, maar bij den handelaar is dit niet zoo, en U weet, waar honger dreigt heeft geen mentaliteit iets te beteekenen (tenzij gedwongen) net zoo goed als bij de grootsten dezer aarde.

Wij hebben wel eens een film of zien draaien, waar een straatventer na enkele maanden in de Radio-branche te werken in een Hispano-Suiza ging colporteren, en wij hebben reizigers ontvangen, die stuk voor stuk met den kilometervreter aankwamen en nu blijde zijn, nog met een 2-wielig vehikel te kunnen komen.

De mannen, die hun tijd, kracht, en moeite gaven, zijn nog nimmer uit den strijd teruggetreden, uitgezonded zij, die h.w.s. hun eigen belangen in rook zagen opgaan, en zij, die als zij hetzelfde ervaren, nog zullen heengaan, maar de Radio-handelaar met dat confectie-pakkie²⁸⁸, die is vereenigd, en dat is voor ons de hoofdzaak.

²⁸⁷ Toen Philips' oorspronkelijke eis kwam om licentie te betalen, en de N.B.R. door Philips geïnfilteerd was.

²⁸⁸ Nog steeds die krenkende opmerking van Mr. Hamming, zelfs voor radio-handelaren!

²⁸⁹ Dit is natuurlijk precies wat er in die tijd gebeurde met de onafhankelijke toestelbouwers!

²⁹⁰ „C.K.” was zeker de heer C.M. v.d. Klooster, Afdeelingsecretaris, Afdeeling Rotterdam – zie voetnoot 11 en Bijlage 18, op dit stadium nog enthousiast over de toekomst van de B.O.R.N. Acht maanden later, in Februari 1931, werd hij de voorzitter van de Nederlandsche Vereeniging van Detaillisten in de Radiobranche. Volgens deze brief en volgens Bijlage 18 was Ir. Max Polak niet (meer) een ondersteuner van de B.O.R.N., maar eigenlijk een schuldeiser. Het gedicht aan het einde van zijn brief is zeker „what really happened”.

Hun programma is opgemaakt en zal, zoo hopen wij, een gezonder toestand openbaren.

Het moeras is er altijd geweest, maar de kwalijkriekende damp komt niet van de verdrukten, niet van den handelaar, maar van zoo als U schrijft, an daar verstaan wij, verdrukten, nog iets anders onder.

Wij bewonderen den moed van den persoon die U durfde vertellen van strijd en boycot, en deelen zijn meening niet; wij hebben in Arnhem echter hun werk gezien, en informeert U maar eens bij de Firma Ludert naar het resultaat. Zoo zie ik bij eendrachtige samenwerking ook elders resultaat, en zonder boycot voor hen, die medewerken om den Radio-handelaar zijn brood te laten verdienen.

Dat wij de licentie-overeenkomst niet zouden eerbiedigen is onwaar, wij willen trachten er onder uit te komen, maar niet door ontduiking, door andere toestellen te gaan bouwen, wat ons op het oogenblik zeer goed mogelijk is.

Deze moeten natuurlijk geheel vrij zijn van dure licentie.

Maar deze zaak heeft niets met de Bonds-aangelegenheden te maken, die in dezen tijd in het centrum staan.

Laten de tijden dan zwaarder worden.

Het kan den handelaar geen schade meer aanbrengen; deze zijn reeds uitgemergeld en verdrukt; de Radio-handel echter zal moeten ondervinden, dat men door schade en schande wijs wordt.

Wij Rotterdammers zullen niet rusten voor ons doel bereikt is en wij tellen gelukkig een goede honderd betalende leden, waaronder er velen met meer vorderingen op de Bonden dan U; doch wij moeten nu eenmaal bloeden, als men werkelijk zooveel belang in de zaak stelt als gij schrijft.

Het lijkt ons beter, dat u in Uw lijfblad moet beginnen met een sprookje. Er was eens – in Holland een Radiohandel. Of dat wij aan onze nakomelingen moeten vertellen:

Er waren eens – Radiohandelaars

Die toestellen bouwden, en wilden koopen.

Er kwamen toen Reuzen met zevenmijlslaars,

Die hebben ze allen .... Verdronken!²⁸⁹

C.K.²⁹⁰

BIJLAGE 18

„Officieel.” - in „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 27, 3 Juli 1931.²⁹¹

NEDERLANDSCHE BOND VAN RADIOHANDELAREN

HOOFDBESTUUR:

Dr. F.L. RUTGERS, Pieterskerkhof 17, Utrecht, Voorzitter.

A. JACOBSE, Voorstraat 72, Utrecht, Secretaris.

L. TERWAL, Ceintuurbaan 254, Amsterdam.

Mr. C. VAN RIJ, Leidsche Gracht 23, Tel. 37217 (na 6 uur 51080) Amsterdam (C.), adjunct-secretaris-penningmeester, tot wien men alle correspondentie, den N.B.R. betreffende, richtte.

Ir. A. J. VAN DEN HOEVEN.

²⁹²

.....
J.P. LELIE.

W. DEN HARTOG Azn.

²⁹¹ De kennisgeving „Officieel” werd normaalweg op bladzij 2 afgedrukt, en niet op het voorblad.

²⁹² Was dit al weer een vacature in het hoofdbestuur van de N.B.R.?

BOND VAN ONDERNEMERS IN DE RADIOBRANCHE IN NEDERLAND

HOOFDBESTUUR:

J.H. DE VRIES, Schepenenlaan 1, Amsterdam (Z.), Voorzitter.

J.H. WALLIEN, Nes 53, Amsterdam, Secretaris.

W. HIRSCHFELD, Nieuwe Doelenstraat 6, Amsterdam, Penningmeester.

Mr. C. VAN RIJ, Leidsche Gracht 23, Tel. 37217 (na 6 uur 51080) Amsterdam (C.), adjunct-secretaris-penningmeester, tot wien men alle correspondentie, den B.O.R.N. betreffende, richtte.

J.P. LELIE.

G. DE RAADT.

J.A. VAN DER DUSSEN, Groot Hertoginnelaan 145.

L. TERWAL.

C.M. v. d. KLOOSTER.

G.J.M. PETERSEN.

De N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken heeft het faillissement van beide Bonden aangevraagd. Woensdag dienden die aanvragen voor de Eerste kamer der Amsterdamsche Rechtbank.

Mr. Hamming verdedigde de aanvragen. Hij beweerde, dat de Bonden, behalve de bij uitspraak der scheidslieden vastgestelde schulden aan de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken en de N.V. Philips' Radio, ook nog geld schuldig waren aan Ir. Max Polak en de Vereenigde Octrooibureaux. Hij legde de briefwisseling, die de Heer Polak daarover met hem had gevoerd, aan de Rechtbank over.

Mr. van Rij bestreed de aanvraag op verschillende gronden, hoofdzakelijk op dezen grond, dat de Bonden verzet hebben gedaan tegen de uitspraak van scheidslieden, waardoor alle executie-maatregelen geschorst worden.

De Rechtbank heeft daarop beide aanvragen **afgewezen**.²⁹³

Vermeld zij nog, dat Mr. Hamming de brutaliteit bezat om te vragen de benoeming van een Curator „met haar op zijn tanden” omdat de Besturen met geld zouden hebben gesmeten en noodeloze processen hebben gevoerd.

Mr. van Rij protesteerde ten scherpste tegen deze insinuaties en wees er op, dat de loopende proefprocedures moesten worden gevoerd krachtens de met Philips afgesloten overeenkomst, doch dat geen cent uit de Bondskas daaraan was heengegaan. Met geld was er gesmeten vóór dit Bestuur optrad, toen er voor diners en adviezen duizenden waren uitgegeven. Hij betoogde, dat de faillissements-aanvraag of een executie-maatregel was, en die was door het verzet geschorst, of een vexatoire maatregel om de Bonden hun strijd voor den zelfstandigen kleinen ondernemer onmogelijk te maken, hetgeen blijkens de woorden van Mr. Hamming in de arbitrage-de Raadt: „wat doen die middenstanders op het terrein der Radio? Dat is het terrein der groot-industrie. Laten ze daar afblijven” de bedoeling van Philips is.

In elk geval weten we nu, dat Ir. Max Polak die het zoo goed met de Bonden meent, Philips helpt, om de Bonden failliet verklaard te krijgen – en dat Philips, die volgens dezelfde Heer Polak zoo gemakkelijk tot vrede en vriendschap is te bewegen, daarvan een opvatting heeft, die wat anders is, dan die van gewone, normale mensen.

---

²⁹³ Dit was Philips' eerste aanvraag voor faillissement. Op 30 Juni 1931 tekenden de Bonden bij de Arrondissements-Rechtbank te Rotterdam verzet aan tegen het Arbitraal Vonnis van Bijlage 10. Die rechtbank verwierp het verzet op 8 Januari 1932 (met f 217.50 kosten). Zie Bijlage 29. Daarna gingen de Bonden in hoger beroep bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage. Dat appèl werd op 24 Juni 1932 afgewezen (met f 250.- kosten). Acht maanden later, op 23 Februari 1933, vroeg Philips weer het faillissement aan van de B.O.R.N., en misschien ook wel van de N.B.R. Dat werd op 8 Maart 1933 toegestaan door de Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam.

BIJLAGE 19

„Een jaar van arbeid”, Hoofdartikel „Deze Week”, door Dr. F.L. Rutgers, uit „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 27, 3 Juli 1931.²⁹⁴

Juli 1930!

Na maandenlange onderhandelingen, na moeizame besprekingen en langdurige conferenties was dan tenslotte ook inzake accountantscontrole en arbitrage tusschen de Bonden en de N.V. Philips overeenstemming bereikt.

Controle en rechtspraak, van den begin af een tweetal der voornaamste strijdpunten, en integreerende deelen der ontworpen licentie-overeenkomsten, hadden een bevredigende oplossing gevonden. De inmiddels met de leden gesloten overeenkomsten konden eindelijk kracht verkrijgen en de licentiestrijd mocht als geeindigd worden beschouwd.

* * *

De leiding der Bonden, die in de hitte van den strijd tijd noch energie had gespaard, was zich van meet af aan bewust, dat voor haar het succesvol einde van dezen strijd geen rusten op de behaalde lauweren mocht worden. Niets ware gemakkelijker en meer voor den hand liggend geweest, dan op dat oogenblik met een beroep op het in het algemeen belang reeds gebrachte offer aan tijd, zich terug te trekken en de diverse bestuursfuncties aan anderen over te dragen.

Het vertrouwen, dat beide Vereenigingen bij herhaling en op zoo ondubbelzinnige wijze in hunne leiders toonden te stellen, deed echter ook hen, die aanvankelijk gemeend hadden geen tijd meer beschikbaar te kunnen stellen, besluiten de nieuwe taak, die voor ons lag, op zich te nemen.

Die taak was de organisatorische opbouw van onzen bedrijfstak. Een taak te moeilijker omdat een dergelijke veelheid van vraagstukken om oplossing riep, dat men nauwelijks wist waarmede het eerst aan te vangen. Een taak te zwaarder omdat de chaotische toestand in den radiohandel, de geëxalteerde stemming binnen het kader der organisaties en de bijzondere verhouding tot enkele buiten het kader der organisaties staanden, het ondoenlijk maakten aanstonds een scherp omlijnd werkprogram te **publiceeren**.

De verhouding van N.B.R. en B.O.R.N. – de interne organisatie van elk der Bonden – de exploitatie van een orgaan – de regeling der examens voor radiotechnici en -monteurs – het verkrijgen van octrooivrije schemata – de bestrijding van knoeihandel – het tegengaan van illegetiemen toestelbouw – de kapitaalsnood bij den handel voor financiering van huurkoopcontracten – en tal van andere meer of minder urgente zaken eischten volle aandacht en liefst zoo snel mogelijke stelselmatige afdoening.

De dagelijkse leiding van beide Bonden heeft in onderling overleg het gansche complex van vragen bezien en voor zichzelf de lijn getrokken, waarlangs het eerste jaar moest worden gegaan. Instinctief reeds weet ieder, dat alleen een vaste doelbewuste leiding in een zoo woelige periode koers kan houden. En thans, na een jaar van arbeid, nu de storm der Januari-revolutie van 1930 is geluwd en de laatste windvlagen over ons heengaan, verhindert niets ons meer om een korte uiteenzetting te geven van het werkprogram, dat een jaar lang ons richtsnoer is geweest.

Eerstens dan stond het voor ons vast, dat een goede leiding medebracht, dat vereenigingsleven en zakelijke transacties (zooals octrooivrije toestelbouw, financiering van termijnverkoop, enz. enz.) scherp moesten worden gescheiden. Voor alles moest derhalve de mogelijkheid voor het afsluiten van collectieve zakelijke overeenkomsten, buiten de bestaande organisatievorm om, worden geopend.

²⁹⁴ Dit verslag van de Voorzitter van de N.B.R. maakt helemaal geen melding van het Arbitraal Vonnis in het geding Philips-Bonden, noch van onmin met de Hoofdredacteur van „BORN” weekblad die toen al broeide als gevolg daarvan. (Van Zuylen was een lid van B.O.R.N., Rutgers de Voorzitter van N.B.R., na de „zuivering”.)

Hiertoe werd relatie gezocht en verkregen met een Naamlooze Vennootschap, de N.V. „Investa”, welke zich speciaal met de behartiging van gemeenschappelijke belangen der bij haar aangesloten leden van de Bonden zou bezig houden. Een dergelijk samenbrengen van gemeenschappelijke zakenbelangen in een N.V. maakt het mogelijk zaken en bondspolitiek volkomen gescheiden te houden. De N.V. „Investa”, beschikbaar als middel voor overigens concurrerende bedrijven, om samen te gaan in de zaken waarin samengaan van voordeel is, geeft een gezonde basis voor karteleering en opent bovendien toekomstmogelijkheden, die een afzonderlijke bespreking van doel en werkwijze van „Investa” in een volgend artikel volkomen wettigen. Thans moge volstaan met de korte mededeeling, dat uit de veelheid der in den aanvang des jaars te regelen zaken, de exploitatie van het orgaan, de behandeling van alle octrooiaangelegenheden, en de regeling voor financiering van huurkoopcontracten, aanstonds als van zuiver zakelijken aard aan „Investa” ter behandeling worden gegeven.

Ter afdoening in de organisaties zelve stelde de leiding zich voor het eerste jaar de volgende taak:

1. Statuten en Huishoudelijk Reglement van den N.B.R. te brengen in overeenstemming met hetgeen ter zake in verenigingskringen tot uiting was gekomen.

2. Statuten en Huishoudelijk Reglement van den B.O.R.N. definitief vast te stellen en de vereischte Koninklijke bewilliging te verkrijgen.

3. Een algemeen arbitrage-reglement voor beide Bonden te ontwerpen ten dienste van partijen bij door de Bonden of door Investa of desgewenscht door leden van de Bonden af te sluiten overeenkomsten.

4. Een, in verband met gewijzigde omstandigheden noodzakelijk geworden, nieuw reglement voor de examencommissie van den N.B.R. vast te stellen.

5. Door de vorderingen der techniek noodzakelijk geworden nieuwe reglementen voor de examens van radio-technicus en radio-monteur te ontwerpen.

6. Een instructie voor den Hoofdredacteur van het orgaan te doen vaststellen.

7. Voorbereidende maatregelen te treffen om later tot een doeltreffende bestrijding van knoeihandel en illegitieme toestelbouw te kunnen komen.

8. Invloed uit te oefenen om in de toekomst tot een betere organisatie te geraken; welke haars inziens in de oprichting van een „Bond van fabrikanten, importeurs, grossiers en agenten” en van een „Bond van détaillisten” moet worden gezocht, welke dan met elkaar in federatief verband zouden kunnen treden.

Stelselmatig werd deze taak afgewerkt. Reeds in de October-vergaderingen van N.B.R. en B.O.R.N. konden, niettegenstaande het omvangrijke daaraan verbonden redactionele werk, Statuten, Huishoudelijk Reglement, Arbitrage-reglement en instructie voor den Hoofdredacteur worden afgedaan. Besprekingen met examen-commissie en opleidings-instituten brachten in de daarop volgende maanden de eischen voor N.B.R.-examens voor radio-technicus en radio-monteur in overeenstemming met de stand der techniek, terwijl in de eerste maanden van 1931 een eerste poging tot publicatie van een lijst van erkende handelaren werd gedaan, en verder aan een in oprichting zijnde „Bond van Détaillisten” voor zoover gewenscht voorlichting werd verschaft.

* * *

Dit constructief en opbouwend werk – het behoeft niet te worden ontkend – moest onder uiterst moeilijke omstandigheden worden volbracht. Eenerzijds de botte weigering van de belangrijkste radio-onderneming tot eenige medewerking, anderzijds lijdelijk verzet of zelfs actieve tegenwerking van enkelen, van wie men zeker anders had mogen verwachten.

Slechts volledigheidshalve zij zulks hier vermeld. De leiding der organisaties heeft zonder veel omhaal van woorden steeds koers gehouden en zich door dit alles nimmer uit het veld laten slaan. Ook thans is het niet noodig veel te dezer zake te zeggen. Het geheele bestuur heeft deze moeilijkheden voorzien en ze aanvaard als vanzelfsprekend na een revolutie. De historie leert het ons immers telkens

weer: buitenstaanders blijven ageeren, teleurgestelde vroegere leiders blijven intrigeeren, gematigden gaat men te ver, en ultra's gaat men niet ver genoeg.

* * *

Een bestuur, dat leiding durft te geven, laat zoiets uitzieken en gaat rustig voort, systematisch volgens het ontworpen plan. Gesteund door een overweldigende meerderheid in elke vergadering van N.B.R. of B.O.R.N., die in dit jaar van arbeid gehouden is, heeft het zich nimmer laten intimideeren. Getrouw aan de aanvaarde plicht, werd en wordt stelselmatig voortgearbeid aan den opbouw der organisaties, volgens systeem, met vaste hand, en zoo snel als veel bezette tijd en tegenwerking van binnen en van buiten zulks mogelijk maakt.²⁹⁵

BIJLAGE 20

„H.F. Ontkoppeling en een Technisch Ultimatum!”, „Technisch”, door I.D.Z., Technische Redacteur, uit „BORN” weekblad, 2e Jaargang, No. 27, 3 Juli 1931.

Wij gaan vooruit! De, in „BORN” No. 15 van 10 April 1931 ontwikkelde H.F. ontkoppeling tusschen afgestemde antenneketen en aperiodische roosterkring van de H.F. schermroosterlamp, alsmede de identieke schakeling voor plaatdetectie heeft bij de experimenteerende radio-handelaars spoedig grooten opgang gemaakt. Waar de opzet hiervan ten doel had een gerechtvaardigde omzeiling van 10581 en 10999, zoo kwam na doelbewust experimenteren spoedig het feit voor den dag van een groote **winst in selectiviteit** tegenover 10581 met afstembare roosterketens.

Achteraf is wel gemakkelijk de wetenschappelijke bevestiging van de verkregen resultaten aan te geven, doch het blijft merkwaardig hoeveel moeite wij hebben met wijzigingen van onze radiobegrippen, verkregen na jarenlange ervaring en experimenteren met de geijkte schakelingen zooals afstembare roosterketens.

Het invoegen van een kleine ontkoppelingscondensator evenals bij de Idzerda-serie plaatkring doet iedere experimentator bij toepassing daarvan vreezen voor een vermindering in ontvangsterkte.

Dat is ook volkomen begrijpelijk omdat dergelijke kleine condensatoren van 10 en 20 c.M. een hoge impedantie vertegenwoordigen voor de H.F. trillingen. Wij krijgen ook werkelijk een H.F. spanningsval en dus relatief een lagere spanning aan het rooster. Doch tegelijk met het tusschenvoegen van een kleine ontkoppelingscondensator tusschen voorgaande afstembare vliegwielfkring (hetzij in de antenne of plaatkring H.F. lamp) **bevrijden** wij deze afstembare kringen van de **damping** die optreedt door eventueele roosterstroomen door de **diode** werking voor positieve roosterspanningvariaties. Door deze dampingsvermindering kan de vliegwielfkring tot een hooger potentiaal opslingeren zoodat ondanks het spanningsverlies in de H.F. impedantie van de kleine ontkoppelingscondensator toch nog een hogere roosterwisselspanning wordt verkregen. Dus bij de **relatieve roosterspanningsverhooging**. Deze gecompliceerde resultaten laten zich experimenteel aantoonen en daarna zeer eenvoudig wetenschappelijk bevestigen.

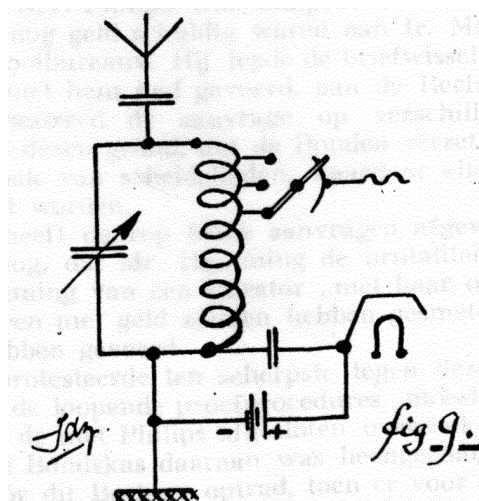
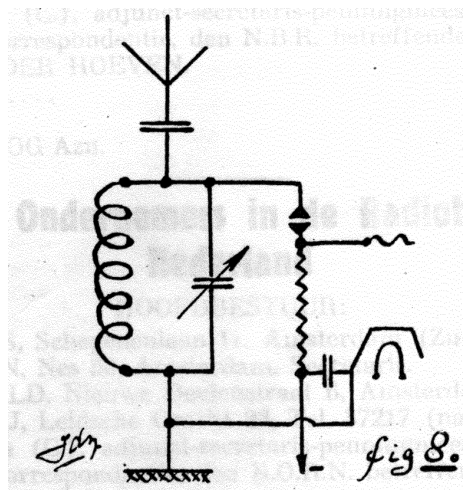
Wanneer wij Ck (**fig. 8**) als impedantie vervangen door een weerstand, dan zien wij het rooster feitelijk aangesloten op een potentiometerpunt, zoodat het H.F. roosterpotentiaal hooger is naarmate de weerstand voor Ck kleiner is ten opzichte van Rc. Wij zouden een zelfde H.F. roosterpotentiaal kunnen vinden indien wij met een schakelaar op de zelfinductiewindingen van L konden aftakken. (**fig. 9**).

Het is duidelijk dat wij daarmee ook het effect van de damping verminderen en dus bij een **effectief** lager H.F. roosterpotentiaal een **hoogere selectiviteit** verkrijgen, omdat de naastliggende frequenties van

---

²⁹⁵ Er was dus blijkbaar geen vuiltje aan de lucht!

die waarop de vliegwielkring is afgestemd een veel sterkere spanningsdaling over de zelfinductie ondergaan. Nu is C_k wel theoretisch door een weerstand te vervangen doch de impedantie van C_k is bovendien voor verschillende frequenties verschillend, dus is ook het effect van een ontkoppelcondensator verschillend in de praktische toepassing.

Wij moeten dus voor de serieschakeling van C_k met R_c , de meest gunstige waarden experimenteel vaststellen, mede in verband met de zich (in het bedrijf) varieerende inwendige weerstand R_i tussen roosterkathode. Hierbij komt dan nog de werkelijke ont koppeling tussen plaatkring van de lamp en de afstembare keten achter (ten opzichte van het rooster) de ont koppelcondensator C_k , want ook daarvoor speelt de groote impedantie van C_k (als deze klein is) een groote rol.

De **eigenlijke roosterketen** van de lamp is nu tevens aperiodisch geworden, hetzij dat deze bestaat uit een **weerstand** of een H.F. smoorspoel. Het meeste aanbevelenswaardig is een H.F. smoorspoel omdat deze geen Ohmsche weerstand heeft die van eenig belang is, zoodat het roosterbasis-potentiaal constant blijft terwijl de impedantie voor H.F. trillingen zeer hoog is. Door de geringe capaciteit van C_k kunnen ook geen ladingseffecten optreden, die behalve damping ook aanleiding kunnen geven tot ongewenschte gelijkrichting.

Bij de H.F. lamp **moeten** wij in de plaatketen van de lamp voor parellervoeding van de serieplaatkring een H.F. smoorspoel gebruiken en **geen weerstand**, waarmede wij in conflict zouden komen met 13345.

Dan kunnen wij bij de **H.F. lamp** voordeliger een **weerstand als aperiodische roosterketen** toepassen, waarbij tevens geen kans bestaat op een ongewenschte terugkoppeling zooals met 2 H.F. smoorspoelen in rooster en plaatketen van dezelfde lamp. (bij de H.F. lamp is 0,1 megohm voldoende).

Bij den **detector is het juist omgekeerd** en kunnen wij voor plaatdetectie met voordeel een H.F. smoorspoel als aperiodische roosterketen (met ont koppelingscondensator tussen rooster en voorgaande vliegwielketen), zoodat wij dan bij de detector de H.F. smoorspoel in de plaatkring vervangen door een weerstand van 5000 Ohm of 10.000 Ohm, waardoor de L.F. trillingen in het L.F. koppelement met de eindlamp nog niet worden benadeeld. Zooals ik reeds eerder in „BORN” 24 aangaf onder **ontkoppelde plaatdetectie** zijn de resultaten hiermede verrassend goed en beter dan roosterdetectie volgens 10999, welke methode (zelfs met 7398) achterstaat bij de resultaten verkregen met de **ontkoppelde plaatdetectie met dampingsreductie volgens O.A. 50298**.

Roosterdetectie volgens 10999 met terugkoppeling 7398 geeft spoedig aanleiding tot vervorming terwijl de selectiviteit veel geringer is. Verhoogde terugkoppeling met 7398 met het doel de selectiviteit

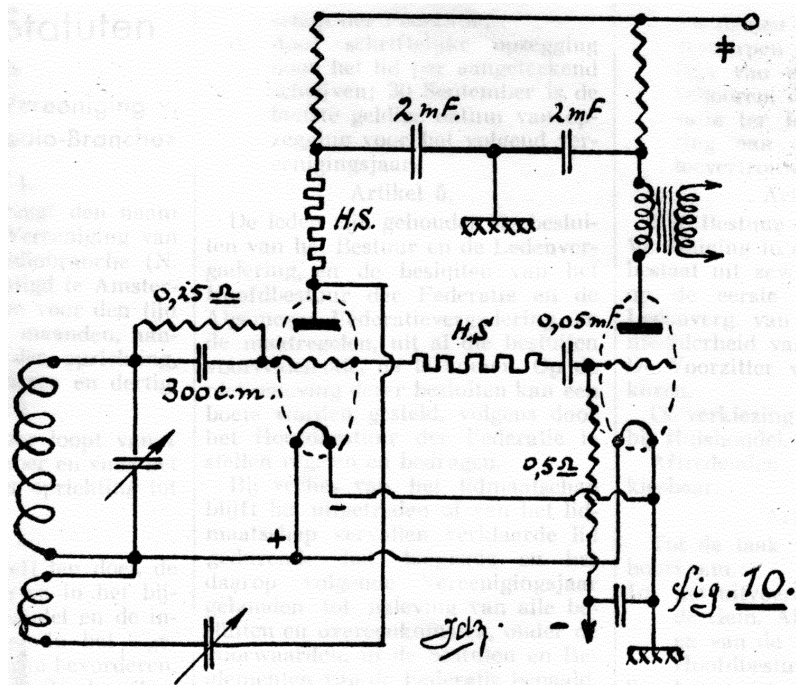
op te voeren geeft onherroepelijk een vervorming met **vervlakte afstembult**, omdat dan van een afstempiek niet meer gesproken kan worden.

Wij krijgen feitelijk een afstempiek met **twee bulten**, links en rechts van de eigenlijke afstemming, dus twee afstembulten, waarbij het hoge register door phaseverschillen wordt opgeheven (niet afgesneden) en het lage register sterk naar voren komt.

Deze dubbele bult in de afstemming ontstaat door het **synchroon** met de afgestemde frequentie, bij en afschakelen der groote roostercondensator in serie met lekweerstand **in** de lamp, parallel met de vliegwielteten. De plaatkringfrequentie blijft ook hiermede **synchroon volgens 7398**. Dampingsreductie volgens O.A. 50298 is niet onderhevig aan dit euvel en daarom veel effectiever en totaal verschillend in resultaten zoodat het hoge register niet in het gedrang komt, temeer, waar met de **ontkoppelde plaatdetectie** de selectiviteit veel hoger kan worden opgevoerd.

Het is wel merkwaardig, dat de wil om iets anders te vinden dan de oude schakelingen van 10581, 10999, 7398 ons tot dergelijke werkelijk betere resultaten heeft gevoerd, al heeft dit ons ook veel hoofdbreken en arbeid gekost met maanden experimenteren, om ons te bevrijden van de conservatieve begrippen. **Merkwaardig** is het dat in de **Wireless World** van **10 Juni 1931** een artikel voorkomt van F.M. Colebrook getiteld: „**A new development in Power Grid Detection**”, (een nieuwe ontwikkeling met lineaire detectie), waarin hij tot de conclusie komt, dat de detectorlamp in een zeer ongunstige conditie is als deze **tegelijk moet démoduleeren en voor de versterking** dienst moet doen.

Het voorstel van Mr. Colebrook is dan ook om de functies van gelijkrichting en versterking te doen verrichten door **twee verschillende lampen**, dus de een als gelijkrichter van de roosterstroom met terugkoppeling terwijl de versterking van de L.F. rooster spanningen aan het eigenlijke rooster van de eerste lamp, in een tweede lamp als L.F. versterker worden versterkt (**fig. 10**). Wat Colebrook voorsteld n.l. roosterdetectie zonder gedeeltelijke plaatdetectie kunnen wij niet gebruiken doch wat **Colebrook nog niet gevonden heeft** is op 15 Febr. 1930 door mij in O.A. 50298 principieel vastgelegd, voor ca. 20 landen goettrooieerd. Mr. Colebrook is op den goeden weg en zal er misschien ook nog wel eens in slagen om, op dezen gedachtengang voortbouwend, te komen tot de oplossing neergelegd in O.A. 50298.

Het ontwerp van Colebrook moge zeer logisch zijn, zeer vernuftig, doch het is **allerminst economisch** en dat is O.A. 50298 juist buitengewoon. Ik begin hoe langer hoe minder te begrijpen van de Philips-circulaire van 2 April 1931 waarbij zoo ongenadig wordt afgegeven op de technische en commercieele waarde van de schakeling volgens O.A. 50298.

De bestudeering van het bovenaangehaalde artikel van een radiodeskundige als Mr. Colebrook zal bij de technische heeren van Philips misschien nog wel eens een „neon-pitje” in hun „vuurmaakplek” doen opflikkeren. Als dat maar geen kortsluiting geeft!

Op mijn verzoek in „BORN” No. 22 en 23 aan Philips om te willen mededeelen of de ontkoppelde aperiodische roosterketen bij de H.F.-lamp door hen wordt beschouwd als geen inbreuk te maken op 10581 werd door hen niet gereageerd. Dat beteekent alleen uitstel van executie. Wij zullen daar dus voor moeten vechten bij de raad van Arbitrage. Best, met alle genoegen, doch de ontkoppelde H.F. roosterketen zal als aperiodische worden erkend en dat is voor ons voldoende. De ontkoppelde plaatdetectie speelt voor 10581 dan geen rol meer en 10999 is daarbij toch uitgeschakeld omdat de schakeling van de ontkoppelde plaatdetectie juist de rooster-diode-werking van de detectorlamp (zooals bij roosterdetectie volgens 10999) absoluut opheft.

Ook onder de amateurs maakt de ontkoppelde H.F.-lamp opgang. Het is mogelijk dat de heer Hoogendoorn te Zeist deze methode zelfstandig gevonden heeft en gepubliceerd in Radio Express No. 24 van 12 Juni **doch mijn publicatie in „BORN” No. 15 van 10 April 1931 was toch twee maanden eerder** en kort daarop deelde o.a. de heer Schiere eveneens te Zeist mij enthousiast mede dat de door mij voorgestelde schakeling zoo buitengewoon goed voldeed. Na de publicatie van den heer Hoogendoorn komt de heer **Corver in Radio Express No. 25 van 19 Juni met een aanbeveling om de ont koppeling toe te passen in het Radio-Expres-populairschema.** De heer Corver schrijft aan het slot: „Het condensatortje kan het best zoo klein mogelijk worden genomen, als met ’t oog op de geluidsterkte toelaatbaar wordt geacht. In elk geval moet het – om aan ons doel te beantwoorden – **kleiner** zijn dan 50 mmF”. (In BORN heb ik reeds aangegeven ca. **10 c.M.**)

„Men kan hiermee een toestand bereiken waarbij de verstemming wordt opgeheven en **waarbij de selectiviteit beter wordt dan te voren**, terwijl toch nog een winst aan geluid overblijft”.

Waar in het Radio-Expres-populairschema reeds een inductief gekoppelde aperiodische roosterspoel werd gebruikt doet het schema nu denken aan een **porte-brisée met dubbel openslaande deuren.** Dat „dubbele” tegenover 10581, doch bij de verdere ontwikkeling zullen wij de tusschenkring van aperiodische spoel wel zien verdwijnen, te meer waar hier indertijd een **kleine** zelfinductie werd aanbevolen. Dit laat zich niet erg goed combineeren met de ont koppeling en zal beter functioneeren met een groote aperiodische zelfinductie doch dat staat er nu nog niet bij. **Is dit soms vergeten Amice?**²⁹⁶

Ik kan de ontkoppelde plaatdetectie overigens ook zeer aanbevelen (zie „BORN” No. 15, No. 24 en No. 25) om eens in het R.E.-populairschema toe te passen! Weliswaar kon ik momenteel geen **Fotos T 4150** bemachtigen doch vanwege het effect en het mindere materieelgebruik, prefereer ik toch ontkoppelde plaatdetectie met een triode, dan met een schermroosterlamp als detector, mits goede dempingereductie, zooals met O.A. 50298. Bovendien lijkt mij het afhankelijk zijn van een enkel goed lampentype voor schermroosterdetectie, erg bedenkelijk.

Overigens is zoo’n eensgezindheid in technische vooruitgang in de diverse bladen wel erg knus en gezellig.

Die **Colebrook** in de **Wireless World** lijkt mij ook wel een gezellige baas, die zoo ongenueerd durft te zeggen, dat 10999 eigenlijk oud-bakken is. En toch staan er in de Wireless World nog wel eens Philips-advertenties! Die heeft „BORN” nog niet eens en toch wordt „BORN” wel in Eindhoven gelezen, want anders konden zij er niet zulke mooie circulaires op borduren, als die van 2 en 20 April 1931. Als „Philips” komt vertellen dat de toestellen met O.A. 50298 niet deugen, dan mag ik toch zeker óók wel mijn persoonlijke opinie weergeven over de schakelingen met 10581, 10999, 7398 enz. enz.

Dat de door mij in „BORN” aangegeven schakeling beter zou zijn, is natuurlijk maar een kletspraatje om mijn ongelukkige poging te camoufleren, teneinde de versleten vuurmonden van het zuidelijk front een schijn van trefkans te geven. Bij de huidige lage Beurskoersen is het niet gemakkelijk om nieuwe ammunitie in te slaan. Ik zou bovendien niet gaarne nogmaals van dubbel spel worden beticht en het zal

---

²⁹⁶ Was deze vraag gericht aan de heer Jan Corver? Indien wel, heeft Corver ooit hierop een antwoord gegeven?

dus aan Eindhoven geen offerte doen voor de levering van nieuwe ammunitie in den vorm van nieuwe octrooi-aanvragen.

Mijne mindere activiteit in „BORN” was een gevolg van het rusteloos uitwerken van nieuwe ideeën. Behalve de H.F. ontkoppeling en de ontkoppelde plaatdetectie heb ik een **nieuwe technische bom** samengesteld, waarvan de explosie dusdanige verwoestingen zal aanrichten, dat de brandstapel van oude toestellen daarbij kinderspel zal lijken. Onder die oude toestellen heb ik een, eens zoo beroemde, „Deka de Luxe” ontdekt op den Philips brandstapel. Misschien was dit toestel (in 1920 zelfs als modelontvanger door de N.V.V.R. aangeschaft!) door de, van weinig piëteit getuigende behandeling op den brandstapel te Eindhoven, zoo verontwaardigd, dat de retrospectieve trillingen mijn „vuurmaakplek” opnieuw hebben geïnspireerd tot een **nieuwe vinding: een feit is het dat de nieuwe creatie bestaat!** De eerste explosie zou wel eens tengevolge kunnen hebben, dat in Eindhoven **de geheele voorraad nieuwe toestellen naar den brandstapel** zou moeten worden verwezen.

De brandschatting door Philips geëischt van f 10.000.– van de Bonden, zal dan slechts een druppel op een gloeiende plaat zijn, alleen omdat Eindhoven niets geleerd heeft en van geen vrede wil weten.

Ik verlang thans van de N.V. Philips Gloeilampenfabrieken en N.V. Philips-Radio dat zij het onderstaande schema (fig. 12) als licentievrij ten opzichte van 10581, 10999, 7398, 10155, 13345, en 7684²⁹⁷ verklaren en wel vóór 18 Juli 1931 door een desbetreffend schrijven aan de Bondsbesturen.²⁹⁸

Indien dit **niet** wordt voldaan, terwijl toch de consequentie der Arbitrale uitspraken tot deze conclusie moet leiden, **dan sluit ik de Philips-fabrieken ook finaal uit van eenige participering in mijn nieuwe vinding** waardoor zij hun positie althans in het buitenland nog zouden kunnen handhaven!

Verdere inlichtingen worden niet gegeven. Ik verwacht geen kleineerende circulaire uit Eindhoven, nog minder een invitatie om te komen onderhandelen.

Men onderschatte in Eindhoven dit technisch ultimatum niet, doch neme een kloek besluit, want de tijd is kort.

BIJLAGE 21

„Kort verslag van de ledenvergadering van N.B.R. en B.O.R.N., gehouden op Dinsdag 14 Juli te Utrecht”, „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 29, 17 Juli 1931.

Dr. Rutgers opent de vergadering voor den N.B.R. Hij spreekt er zijn genoegen over uit, dat zoovele leden op deze vergadering aanwezig zijn.

Hij heet welkom de B.O.R.N.-Leden, die volgens art. 21 van het H.H. Reglement van den N.B.R. konden worden toegelaten.

Waar op de convocatie vermeld stond, dat deze vergadering gecombineerd zal worden gehouden, verzoekt hij **den Heer de Vries**, de vergadering voor den B.O.R.N. te openen, en alsdan de vergadering te leiden.

Op verzoek van **Dr. Rutgers** of er N.B.R.-leden tegen waren, dat **de Heer de Vries** de vergadering verder zou leiden, bleken er 8 van de 53 aanwezige leden tegen te zijn, zoodat de leiding van de vergadering in handen van **den Heer de Vries** komt.

De Heer Tasseron dient de volgende motie van orde in:

²⁹⁷ Alle zes Philips' octrooien! Deze vette tekst staat **vet** onderstreept in „BORN” weekblad.

²⁹⁸ Vanwege het verband is deze **fig. 12** geplaatst bij voetnoot 224, na Bijlage 8b over het „Haagsche broedei”.

„De leden van den Nederlandschen Bond van Radiohandelaren, in gemeenschappelijke vergadering te Utrecht bijeen met de leden van den B.O.R.N. op 14 Juli 1931 ter bepreking van het beleid van het Hoofdbestuur;

constateeren, dat deze vergadering is belegd tegen de bedoeling van het vereischte aantal leden om een buitengewone algemeene ledenvergadering uit te schrijven;

van oordeel, dat omtrent het houden van een gecombineerde vergadering in de statuten niet is voorzien en dat de noodzaak hiervan niet is gebleken;

achten het ongewenscht, dat interne bondsaangelegenheden worden behandeld in tegenwoordigheid van niet-leden en onder ander Voorzitterschap, dan dat van den eigen Bondsvoorzitter;

keuren het houden van een gecombineerde vergadering af;

en gaan over tot de orde van den dag.”

Door de N.B.R. wordt deze verworpen met 38 tegen en 18 vóór de motie, waarna hij deze motie ook voor den B.O.R.N. indient, welke daar met 78 stemmen tegen en 21 vóór wordt verworpen.

De Heer de Vries opent dan de gecombineerde vergadering met het elders afgedrukte openingswoord.

Mijne Heeren!!

Het is mij een aangename en vereerende taak, een buitengewoon genoeg, U op deze eerste gecombineerde vergadering van N.B.R. en B.O.R.N. het welkom te mogen toeroepen. De Hoofdbesturen en Raad van Advies hebben gemeend aan een algemeen verlangen te moeten voldoen door deze vergadering bijeen te roepen.

Wij hebben ons in deze vergadering verheugd omdat hier eindelijk eens zal worden uitgemaakt of de leidingen den Bonden Uw vertrouwen nog waardig zijn. Uit de artikelen van Dr. Rutgers in BORN 27 en 28 heeft U kunnen lezen, wat de leidingen in een jaar tijd tot stand hebben gebracht en ik behoef U ook niet te zeggen, dat wij de laatste paar maanden een bijzonder moeilijken tijd hebben doorgemaakt en aanvallen op drie fronten hadden af te weren.

Er kwam een frontaanval uit Eindhoven, een flank-aanval van den heer Ir. Max Polak, welke gesteund werd door een aanval in den rug van eenige Haagsche Heeren der afdeling. De leidingen der Bonden lieten zich hierdoor niet ontmoedigen. Zij werden niet redeloos, radeloos en reddeloos, doch hebben met een kalme doelbewuste vastberadenheid de aanvallen weten af te slaan, en is hier een woord van hulde en dank op zijn plaats voor Mr. Van Rij, die onvermoeid op de bres heeft gestaan en wederom een juridisch succes heeft weten te behalen. Aanvankelijk wist men niet, of deze drie aanvallen uit één centraal punt werden geleid, doch toen op den 1en Juli de faillissements-aanvraag der Bonden voor de Eerste Kamer te Amsterdam werd behandeld, werd het ons duidelijk, dat de front- en flankaanval in gemeenschappelijk overleg waren uitgevoerd, hetzelfde beoogden, n.l. de vernietiging der zoozeer verfoeide bonden.

Zooals gij weet, is het faillissement afgewezen en beteekent dit, dat de Bonden, voorloopig althans, ongestoord kunnen opbouwen. Wat de aanval van den Heer Max Polak betreft, die ons nog in het laatste nummer van Electra-Radio heeft gezegd, dat hij het wel goed met den Handel, maar niet met den Bonden meent, zoo kunnen wij hierover zeer kort zijn en meen ik, Mijne Heeren, dat wij ten aanzien van den Heer Max Polak niets beter kunnen doen, dan hem voor ons moreel dood wanen.

Aangezien men aan de groeve den overledene niet onaangenaam bejegend, roep ik hem tot afscheid toe: „Slaap zacht! Heer Polak, Gij zult in onze herinnering blijven voortleven als de man, die zich telkens in de machtsverhoudingen heeft vergist! Rust in vrede!”

Over de Heeren in den Haag, die hebben gemeend den Heer Max Polak te moeten steunen, wil ik thans niets zeggen, daar dit straks wel ter sprake zal worden gebracht. En thans Mijne Heeren, wil ik mij van een buitengewoon aangename taak kwijten. Het zou mijnerzijds een onvergeeflijke nalatigheid, een onherstelbare fout zijn, indien ik hen, Mijne Heeren, die ons in dezen benarden tijd trouw zijn gebleven, niet een woord van oprechten dank betuig. Ik breng hun allen namens de leidingen en Raad van Advies, hulde voor hun schitterend bewijs van trouw, van zelfopoffering, van nauwgezette plichtsbetrachting en het is voor ons een verkwikkend, opbouwend en verheffend schouwspel geweest, te hebben mogen constateeren, dat zij zich allen de kernachtige Nederlandsche spreuk hebben herinnerd: „Wat ook val, trouw staat pal”. Zij hebben ons hierdoor en hiermede gesteund en gesterkt en wij kunnen dan ook de toekomst vol vertrouwen tegemoet gaan.

Mijne Heeren, het is heden de veertiende Juli, de nationale Fransche feestdag. Van harte hoop ik, dat deze dag ook de herinneringsdag voor de Bonden moge worden en blijven; dat de eenheid niet alleen hechter worde, doch met een stalen pantser wordt omgeven; dat het prestige en de waardigheid naar binnen en naar buiten moge worden verhoogd en het ons heden moge gelukken door een grondige operatie den inwendigen kanker te verwijderen, waardoor de beide Bondslichamen gezonder zullen worden, zich krachtiger kunnen en zullen ontwikkelen, een nauwere samenwerking hiervan het gevolg moge zijn, opdat de uitvoering onzer plannen den Radiohandel in nieuwe gezonde, vruchtbare banen zal mogen leiden.

En hiermede Mijne Heeren, open ik deze algemeene vergadering.

Alsdan komt aan de orde bespreking van het beleid van de Hoofdbesturen.

Vele sprekers vragen hierover het woord.

Eenige Haagsche Heeren dienen een aantal grieven in, luidende als volgt:

Voor den N.B.R.:

1. Het beleid inzake het arbitrale vonnis.
2. Het beleid inzake het orgaan.
3. Het beleid inzake Investa.
4. De niet-handhaving der Statuten en van het Huishoudelijk Reglement.
5. De behandeling van het C.B.R.
6. De houding van het H.B. tegenover de licentie-ontduiking door den Voorzitter.

Voor den B.O.R.N.:

1. Het beleid inzake het arbitrale vonnis.
2. Het beleid inzake het orgaan.
3. Het beleid inzake Investa.
4. De behandeling van het C.B.R.
5. De reorganisatie der Bonden.
6. De houding van het H.B. tegenover de afdeeling Den Haag.

De Heer Scheltema zet de grief genoemd onder punt 1 uiteen en vraagt of **Dr. Rutgers**, toen hij verschillende artikelen plaatste, zich niet realiseerde, dat hij daardoor wel de overeenkomst met Philips kon overtreden.

Dr. Rutgers begrijpt niet wat voor antwoord op deze vraag wordt gewenscht. Immers zijn er door Philips 27 artikelen in de arbitrage aan arbiters voorgelegd, waarvan er 2 van hem, 2 van **den Heer de Vries** en 3 van anderen zijn.

Hij begrijpt niet waarom hij hier **alleen** genoemd wordt.

De Heer de Vries begrijpt niet, dat men met zoo'n punt durft komen, immers heeft ook de Afd. Den Haag zich met moties achter het Bestuur geschaard in deze kwestie, en wel op voorstel van **den Heer Scheltema**.

De Heer Scheltema vraagt eenige inlichtingen omtrent het arbitrale vonnis.

Mr. Van Rij wil deze verstrekken, doch **de Heer Tasseron** meent, dat den voorzitter verzocht werd hierop te antwoorden.

Dr. Rutgers zegt dat dit juridische vragen zijn, welke hij den juridischen adviseur **Mr. Van Rij** ter beantwoording wenscht over te dragen; wenscht men dit niet, dan kunnen wij deze vraag als afgedaan beschouwen.

Op een desbetreffende vraag waarom het arbitraal vonnis voor de leden geheim gehouden is, doet **Mr. Van Rij** eenige mededeelingen, waaruit blijkt, dat van geheimhouding geen sprake was.

De Heer de Vries deelt mede, dat de Hoofdbesturen besloten hadden het vonnis voorloopig in het algemeen belang niet te publiceeren.

Een der leden verzoekt uittreksel uit de notulen van deze zaak, waarbij dit werd besloten.

Dr. Rutgers zegt dat het Bestuur niet verplicht is de notulen over te leggen. Bovendien zijn in het laatste half jaar vele Bestuursvergaderingen gehouden.

Na een langdurige discussie over de eerste drie punten dient de **Heer Bakker** tenslotte de volgende motie in:

„De N.B.R. en B.O.R.N. in gemeenschappelijke algemeene vergadering op 14 Juli 1931 te Utrecht vereenigd,

gehoord de discussies;

spreken hun vertrouwen uit in het door de Hoofdbesturen gevoerde beleid

en gaan over tot de orde van den dag.”

Deze motie wordt aangenomen door den N.B.R. met 31 stemmen tegen 15 stemmen en 10 blanco. (3 leden zijn vertrokken). De uitslag van de stemming voor den B.O.R.N. is dat de motie is aangenomen met 70 stemmen voor, 17 tegen, 12 blanco en 1 vertrokken.

Rondvraag.

De Heer van Dijk²⁹⁹ stelt voor, in verband met verschillende financieele moeilijkheden, die naar voren zijn gekomen, om een hoofdelijken omslag te bepalen, voor de N.B.R. leden.

Dr. Rutgers deelt mede, dat het Bestuur veel voelt voor het voorstel van **den Heer van Dijk**.

Indien een meerderheid in deze vergadering tot het Bestuur het verzoek zou richten een beperkten hoofdelijken omslag vast te stellen, zou dat ook het aanzien van den Bond zeer ten goede komen. Spr. verzocht **den Heer van Dijk** met andere leden een voorstel in dien zin bij het secretariaat in te dienen, opdat dit in de eerstvolgende algemeene ledenvergadering kan worden behandeld.

De Heer v.d. Berg verzoekt de volgende vergadering in Amsterdam te houden.

Een van de leden meent dat men op deze vergadering niets heeft gehoord omtrent de hoofdzaak n.l. de faillissementsaanvraag, etc.

Hoe staat de vergadering ten opzicht van Philips? Ontvangt men nog reizigers van Philips en doet men nog zaken met deze N.V.?

De Heer de Vries antwoordt **den Heer v.d. Berg**, dat indertijd besloten is te Utrecht te vergaderen, omdat dit gemakkelijk te bereiken is, vanuit verschillende plaatsen van het land.

Den Heer Tjibbut antwoordt hij, dat deze kwestie ons allen bezig houdt. Wij hebben geen haat of nijd tegen Eindhoven, geen gevoelens van wrok, maar wij dulden geen voogdijschap door wie ook. Door de laatste pogingen van Eindhoven is echter gebleken, dat de Bonden moeten worden vernietigd, maar de Bonden worden niet vernietigd, omdat wij weten, dat wij op Uw aller steun kunnen rekenen.

---

²⁹⁹ Zeker van de firma Ridderbos & van Dijk te Zeist, een van de firma's die een proefprocedure hadden verloren.

Wij hebben indertijd loyale samenwerking met Eindhoven aangeboden, doch daarop werd geantwoord, dat wij eerst onze excuses zouden aanbieden en publiceeren in „BORN”, terwijl de huidige leiding zou moeten verdwijnen. Wij kunnen Eindhoven niet dwingen, en zullen het dus zonder Eindhoven moeten doen. Door gezamenlijk overleg moeten wij den handel dus leiden in banen, die door ons allen worden gewenscht. In ieder geval zullen wij baas blijven in eigen huis.

Mr. Van Rij zegt dat in verband met de beweringen, als zou de Investa een leege N.V. zijn, hier de Bankrekening aanwezig is, die op verzoek door de leden, na de vergadering kan worden ingezien. Hij zet het doel van Investa nogmaals uiteen en wekt op, de Besturen in hun strijd voor de waardigheid en de belangen der leden, te steunen. Spr. constateert met genoegen, dat dese motie van orde is aangenomen, zoodat de Besturen weten, dat hun beleid in groote lijnen, mede in verband met Eindhoven is goedgekeurd. De leiding der Bonden zal hiermede gaarne rekening houden.

Dr. Rutgers brengt ten slotte een woord van dank aan **Mr. Van Rij** voor de wijze waarop hij de belangen van de Bonden heeft behartigd, des avonds en tot in den nacht kon men hem telefonisch bereiken, terwijl hij **den Heer de Vries** bedankt voor de leiding.

De Heer de Vries sluit dan de vergadering.

BIJLAGE 22

„Een korte nabetrachting.” Hoofdartikel „Deze Week” in „BORN”, 2^e Jaargang No. 30, 24 Juli 1931.³⁰⁰

De uitspraak van de Ledenvergaderingen der beide Bonden van 14 Juli j.l., zal door de niet-aanwezige leden met blijdschap zijn begroet. Dat de Hoofdbesturen een zoo klinkend bewijs van vertrouwen kregen, zullen zij toejuichen.

Het groote aantal onthoudingen bij de stemmingen was te danken aan het feit, dat de Hoofdbesturen zelf niet meestemden.

En toch zijn, over den gang van zaken ter vergadering, noch de aanwezige leden, noch de Hoofdbesturen, bevredigd. De oppositie van elke aanwezigen, die aanvankelijk tot zuiver tijdsverlies en tot noodelooze stemmingen leidde en daarna geen groote lijnen wist te treffen, maar zich hoofdzakelijk in kleine opmerkingen verloor, deed het doel der vergadering uit het oog verliezen. Vele aanwezigen vroegen zich af, waartoe nu met zoo groote haast een (reeds uitgeschreven) vergadering was verlangd. Groote grieven hoorde men niet. Het kernpunt, waarom men in de pers de zaak had laten draaien, n.l. verhouding tusschen Philips en de Bonden, roerde men niet direct aan. Waarom niet? En waarom kwamen diegenen, die in de laatste weken geen woorden konden vinden, scherp genoeg, om hun verontwaardiging over de Hoofdbesturen uit te storten, nu niet met de **feiten**, waarop hun oordeel moest worden gebaseerd?

Het is nu wel gemakkelijk te begrijpen, waarom vele leden tenslotte meenden, niet meer kostbaren tijd aan zulk een debat te moeten besteden en, waar de opposanten geen motie van wantrouwen indienden, een motie van vertrouwen voorstelden.

Dat gaf althans de gelegenheid bij de Rondvraag op het hoofdpunt van het Bestuursbeleid te komen: de verhouding tegenover Philips. Het teekent het vertrouwen der leden, dat de Hoofdbesturen zelf dit punt in het debat moesten betrekken. Hadden zij dat niet gedaan – de vergadering zou, alsof goedkeuring iets van zelfsprekends was, er verder geen woorden aan hebben gewijd. In zooverre sprak de bijeenkomst een duidelijke taal!

---

³⁰⁰ Hoofdartikel, geschreven door de Hoofdredacteur, J.J.L. van Zuylen.

De Hoofdbesturen weten nu, dat zij op den ingeslagen weg moeten doorgaan. Op den weg, welken zij aldus formuleerden: „bereidheid om met Philips alle punten van conflict te regelen, mits met in achtname van de aardigheid der Bonden.” Dat wil dus zeggen, dat dwaze eischen, als ons gesteld, die een zeggenschap voor Philips in de samenstelling der Hoofdbesturen zouden medebrengen, **moeten** worden afgewezen. Een Hoofdbestuur, dat dergelijke eischen aanvaardde, zou naar huis worden gezonden. De tijd van voogdijschap over den vrijen handel is voorbij.

Het besef is doorgedrongen, dat de tijd de beste bondgenoot der vrije handelaren is. Omdat hun kartelvorming in dat tijdsverloop voortdurend sterker komt te staan en hun samenwerking eerst op den duur alle gewenschte vruchten kan opleveren.

Na de vergadering hebben eenige leden nog vragen gesteld.

De eerste vraag is, of er geen waarborgen gevonden kunnen worden, dat de ledenvergaderingen gebruikt worden voor opbouw – in plaats dat alle tijd door enkelen wordt in beslag genomen zooals dat op de vergadering van 14 Juli is geschied. Ongetwijfeld zullen de Hoofdbesturen daaraan hun aandacht schenken. Maar de voornaamste taak ligt hier toch bij de ledenvergadering zelf, die het in haar hand heeft, om dit noodeloos tijdverspillen te voorkomen.

De tweede luidde: welke procedures hebben de Bonden gevoerd? Er schijnt beweerd te worden, dat de Hoofdbesturen zoo proceslustig zijn.

Antwoord: in 1930 een Kort Geding van den Heer President der Arrondissements-Rechtsbank te Utrecht (het bekende Utrechtse conflict) toen eenige handelaren ons dagvaardden (we moesten dus wel procederen), waarbij bleek, dat de werkelijke kracht, die dit alles dreef, niet in Utrecht zetelde, maar ergens in Brabant. Die procedure eindigde ermede, dat de zaak door onze tegenpartij werd teruggenomen. De aanval werd dus afgeslagen.

Voorts de arbitrale procedure van Philips tegen de Bonden. Ook die procedure werd ons aangedaan. Wij hadden dus slechts één keus: ons verdedigen.

Zie daar alles. Evenals zoovele andere dingen, is dus ook die beweerde procedeer-lust een praatje, dat van tijd tot tijd wordt verteld om vertrouwen in de Besturen te ondermijnen – of om, bij gebrek aan betere feiten, toch kritiek te kunnen uitoefenen.

De rechtsverwerkingsprocedures staan hier buiten. Die worden thans niet door de Bonden gevoerd. En of die nu op zoo lossen grond zijn ingesteld, kunnen de colleges, voor welke ze aanhangig zijn, beter beoordeelen. Er is nogal wat octrooi-literatuur te vinden, die ons alle aanleiding geeft, om op een uiteindelijk succes te blijven hopen.

De derde was: als scheidslieden een octrooi-technische vraag hebben beslist, mag Philips dan daarover weer opnieuw beginnen, alsof er nog niets beslist is?

Deze vraag werd gesteld naar aanleiding van het feit, dat over de octrooien 10581 en 7398 beslissingen gegeven zijn, terwijl 10581 ook voor de Groningsche Rechtbank is gebracht en nu, tezamen met 7398, ook weer voor scheidslieden. Ik beloofde, daarop schriftelijk in te gaan.

Antwoord: hier wordt blijkbaar gedoeld op de principieele beslissingen, die geregeld worden in punt 10 der Diverse Verklaringen.³⁰¹

Daar is bepaald: De licentie-nemer, die meent, dat een bepaald toesteltype, dat hij in het verkeer brengt, niet valt onder de in artikel 1 gebruikte octrooien en die – niet het risico wil loopen – der sancties, kan zich voor toepassing dezer sancties als volgt vrijwaren: (dan volgt de regeling der vriendschappelijke procedure).

---

³⁰¹ Dit punt 10 van de Diverse Verklaringen (een deel van de Licentieovereenkomst die volgde op de Hoofdovereenkomst tussen Philips en de Bonden) verklaart misschien wel waarom Opa's „tweede proces” voor de Arrondissementsrechtbank begon en zijn „derde proces” later een Arbitrage werd, al was de B.O.R.N. failliet.

Wint hij die, dan worden de door hem, hangende de procedure op toestellen van dit toesteltype geplakte plaatjes, hem vergoed.

Gesteld nu: zulk een toesteltype wordt vrij verklaard van octrooi-inbreuk. Het doet er niet toe, wie het in het verkeer brengt: het toesteltype is vrij, onverschillig of A of B of C het fabriceeren. Echter is deze uitspraak gewezen tusschen Philips en A. Kan Philips nu probeeren, de zaak tegen B of C ook aanhangig te maken?

Zeker, kan hij dat. En misschien zitten er dan geheel nieuwe scheidslieden over de zaak. De vraag komt dus hierop neer: Hoe stellen die nieuwe scheidslieden zich tegenover de kwestie? Welke kracht zullen zij toekennen aan het vroeger gewezen vonnis? Zullen zij de rechtszekerheid zwaar laten wegen, die voor den handel van het grootste gewicht is?

Natuurlijk is theoretisch de mogelijkheid denkbaar, dat scheidslieden zich vergissen. Hoewel de kennis der technische scheidslieden ons wel waarborg is, dat die mogelijkheid uitgesloten is.

Mr. van Walsem verklaarde bij de onderhandelingen, toen wij afspraken, dat de uitspraken van scheidslieden gepubliceerd zouden worden: „Natuurlijk, we zullen een Jurisprudentie van hun uitspraken scheppen!“. Dat brengt ook een consequentie mede.

Echter: deze vraag hangt thans, als ik mij niet vergis, voor scheidslieden in een tweede geding tegen den Heer Schiere.

Laten wij daarom deze vraag nog even rusten, totdat de uitspraak is gewezen. Die zal ons aanleiding geven, er op terug te komen.³⁰²

BIJLAGE 23

„Een nieuw Arbitrage-geding” in „BORN”, 2^e Jaargang No. 30, 24 Juli 1931.

Op 30 April 1931 is door de N.V. Philips-Radio en N.V. Philips-Gloeilampenfabrieken een verzoekschrift gericht tot het College van Scheidslieden, bestaande uit de heeren Mr. A. Bruch, Ir. G. Schotel, Ir. E.F.W. Völter³⁰³, om uit te maken of een toestel gebouwd volgens het schema Schiere, inbreuk maakte op de Ned. Octrooien 10999, 10581 en 7684.

Het „papieren” schema Schiere was bij vonnis van 11 Dec. 1930 door het College van Scheidslieden, bestaande uit de heeren Prof. Mr. Dr. H.R. Ribbius, Ir. H.W. Snijders en Ir. C.H. de Vos, vrijgesproken van beweerde inbreuk op de Ned. Octr. 10581 en 10999.

Op de zitting van 9 Juli 1931 hebben beide partijen hun pleidooi respectievelijk verweer gehouden voor bovengenoemd college inzake het nieuwe geding. Voor partij Philips traden op Mr. Hamming en Ir. Wijsman³⁰⁴, terwijl namens partij Schiere Ing. Idzerda,³⁰⁵ als gevolmachtigde, het verweer heeft gevoerd.

---

³⁰² Ja, ja, dat kwam alles pas nadat be bonden kapotgemaakt waren – met voorbedachte rade!

³⁰³ Het zou misschien goed zijn om te weten waarom dezelfde scheidslieden (Ribbius, Snijders en de Vos) niet weer gebruikt werden in dit geding. En door wie werd Völter aangesteld in deze Arbitrage? De uitslag van deze Arbitrage stond misschien in „BORN” weekblad gedurende de tweede helft van 1931 of vroeg 1932.

³⁰⁴ Een spelfout door Opa, die het had over Ir. Weismann van Philips. Frans Driesens’ boek bevestigt de spelling.

³⁰⁵ Misschien een spelfout, maar zie ook Bijlage 3. IDZ was wel degelijk een ingenieur (Ir.)

BIJLAGE 24

„De lont aangestoken!”, door I.D.Z., Technisch Redacteur, in „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 31, 31 Juli 1931.³⁰⁶

De fatale datum van 18 Juli 1931³⁰⁷ is verstreken zonder dat van het Zuidelijk Front de witte vlag is geheschen ten teken dat men tot onderhandelen bereid was.

Integendeel men heeft in Eindhoven gemeend te moeten volharden bij een loopgravenstrijd.³⁰⁸

Ik was naar Utrecht gekomen om als genoodigde de gemeenschappelijke groote vergadering van 14 Juli bij te wonen doch helaas heeft deze samenkomst mij geweldig teleur gesteld.

Ik had gehoopt bij de rondvraag in de gelegenheid gesteld te worden om alle B.O.R.N. en N.B.R.-leden te mogen opwekken tot een hechte aaneensluiting der gelederen.

Het heeft niet mogen zijn, daar onderlinge oneenigheid de kostbare tijd van velen leden hopeloos heeft vermorst. Ik heb maar niet kunnen vatten, dat de leden niet inzien dat een dergelijke verdeeldheid alleen tot resultaat kan hebben: „het in de kaart spelen van Eindhoven”. Waarvoor voeren wij dan onze langdurige, doch systematisch opgezette verdediging, om vrij te kunnen bouwen zonder schatplichtig te zijn aan Eindhoven?

Dat de technisch-juridische licentiestrijd zoo lang duurt is niet onze schuld, maar vindt zijn oorzaak in de loopgravenstrijd door Eindhoven ingezet.

Dat had ik op de vergadering voor de aanwezige leden eens kort en duidelijk uiteen willen zetten, doch kreeg daarvoor helaas geen goede gelegenheid, omdat de gemoederen te onrustig waren. Ik kan hier momenteel niet verder over uitweiden, doch ik hoop u binnenkort met sterke bewijzen duidelijk te kunnen maken wat u in de toekomst kunt verwachten, indien althans niet langs andere wegen aan deze strijdwijze een krachtig halt wordt toegeroepen.

Mijn technisch ultimatum in „BORN” No. 27 aan de Philips Fabrieken was nog een zwakke poging om in korten tijd tot een voorloopige wapenstilstand te komen ten einde den vrede te kunnen voorbereiden.

Dat ik zoo naïef was om deze poging te laten voorbijgaan, is voor mij thans een des te grooter bewijs geworden dat de leiders van het Zuidelijk front reeds te ver in het moeras zitten, om een hulpbiedende hand nog te kunnen grijpen.

Het uitblijven van een onderhandelaar met een witte vlag staat gelijk met aansteken van de lont waardoor binnenkort de technische bom over het Zuidelijk front zal barsten.

Ik voorspelde reeds wat de uitwerking zal zijn en de lezers van „BORN” kennen mij reeds wel in velerlei opzicht, waaronder het feit dat ik niet van opscheppen of grootspraak gediend ben en er zeker zelf nooit aan mee doe.

Zij die in de gelegenheid waren mijn nieuwe vinding op radio-gebied te hooren, zouden kunnen en gaarne willen getuigen, dat de resultaten verbluffend zijn.

Het nieuwe toestel is buitengewoon in sterkte en kwaliteit doch zal een strop zijn voor enkele radio-lampen-fabrikanten.

De onderdeelen om dit nieuwe toestel te bouwen zijn belangrijk minder terwijl de prestatie minstens gelijk is aan die van de beste drie of vierlamper welke heden ten dage op de markt is. Ik zal hierover

³⁰⁶ In dit artikel beschrijft Ir. Idzerda zijn teleurstelling over de interne onenigheid tussen de B.O.R.N. en de N.B.R., maar ook zijn optimisme over zijn nieuwe schema volgens O.A. 50298.

³⁰⁷ Zie vorige bijlage, onderstreepte paragraaf voor het ultimatum.

³⁰⁸ IDZ nam dus ook een spraakfiguur over uit de strijd tussen Boer en Brit (1899-1902).

thans niets meer zeggen, doch wel kan ik u mededeelen, dat dit toestel binnenkort door groote fabrieken (hier en in 't Buitenland) op de markt gebracht zal worden, zoowel compleet als in chassisvorm.

Het fabricatie-recht is door octrooien en octrooi-aanvragen gedekt.

Dit toestel kan een machtig strijdwapen zijn in de zware concurrentie met de groote concerns en tegen de radio-distributie, omdat het buitengewoon economisch is en laag in aanschaffingsprijs kan zijn voor den gebruiker.

Zoodra de exploitatie-mogelijkheden voldoende overwogen zijn, wat uitteraard pas na den 18den Juli in positieven zin kon geschieden, zullen de B.O.R.N. en N.B.R.-leden nadere bijzonderheden vernemen.

BIJLAGE 25

**„De interpretatie der Octrooi-rechten”, door I.D.Z., Technisch Redacteur,
in „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 31, 31 Juli 1931.³⁰⁹**

Bij het nasnuffelen van oude correspondentie betreffende octrooi-kwesties, die zich voorgedaan hebben bij diverse leveranties, vond ik een belangrijk stuk in mijn archief, dat in verband met de huidige octrooi-kwestie van actueel belang is.

Toen door de Nederlandsche Regeering aan mijne Firma ultimo 1923 opdracht verleend zou worden tot den bouw en de levering van een complete Radio- Zend- en Ontvanginstallatie ten behoeve van het Koninklijk Nederlandsch Metereologisch Instituut te De Bildt, trachtte „Telefunken” dit op het laatste oogenblik te verhinderen, door een dreigbrief te schrijven aan het Ministerie van Waterstaat. Hierin was de mededeeling vervat, dat wanneer de opdracht aan mijne Firma verleend zou worden, Telefunken beslag zou leggen op het Station wegens vermeende inbreuk op 3267 (Meissner-Octrooi).

Daar er nog slechts weinige dagen in het oude jaar resten, diende de Regeering met het oog op de gevoteerde subsidie (welke geldend was tot ultimo 1923) snel te besluiten, doch tevens wenschte de Regeering geen moeilijkheden te ondervinden gedurende den bouw van het Radio-Station door een inbreuk-procedure.

Bijgevolg werd mij telefonisch verzocht, ter vermijding van moeilijkheden, aan Telefunken de 10% licentiegelden te betalen anders kon de opdracht niet verleend worden.

Dit ging mij toch wel een beetje ter ver, daar ik in het geheel niet overtuigd was licentie aan Telefunken te moeten betalen, te meer waar Telefunken **mij** daarover nimmer mondeling of schriftelijk bericht had, doch dit uitsluitend als politiek dreigement aan het Ministerie van Waterstaat had uitgespeeld om te trachten zelf die opdracht te verkrijgen.

Waar het hier ging om een opdracht van een kleine f 12.000.-, zou Telefunken een groot deel van de winst hebben opgestreken, alléén door de politieke manoeuvre.

Mijn omgaand telefonisch antwoord aan het Ministerie van Waterstaat was dan ook kort maar krachtig, n.l. dat als Z. Ex. zich door zoo'n dreigement van Telefunken zou laten weerhouden om de opdracht voor onze firma te teekenen, dat ik den volgenden dag beslag zou laten leggen op het groote Radio-Station te Kootwijk door Telefunken geleverd, wegens vermeende inbreuk op mijn octrooien.

De uitwerking van dit dreigement had tot resultaat dat Z. Ex. de opdracht teekende, terwijl ik mij verplichtte om licentie te betalen aan Telefunken voor dat gedeelte van den zender, waarop hun terugkoppel-octrooi 3267, recht zou blijken te hebben.

---

³⁰⁹ Dit artikel volgt direct op het artikel „De lont aangestoken!”

Op mijn advies heeft men toen een tijdroovende procedure vermeden. Dit advies was gebaseerd op de volgende overwegingen.

Wanneer de zaak tot vaststelling van inbreuk op 3267 bij de Rechtbank aanhangig zou worden gemaakt, dan zouden de Rechters allicht het advies inwinnen van den Octrooiraad.

Welnu, toendertijd ressorteerde de Octrooiraad onder het Ministerie van Waterstaat en dus kon de Minister veel sneller deze kwestie beslechten door direct aan den Octrooiraad advies te vragen, zooals dan ook met goedvinden van partijen is geschied. Een afschrift van dit merkwaardige stuk, waarin vele belangrijke gegevens vermeld staan, geef ik hier in extenso.³¹⁰

Proceskosten waren hierdoor nihil, de vereerende opdracht van de Regeering voor het K.N.M.I. Station kreeg ik, terwijl Telefunken tot de teleurstellende ontdekking kwam, dat hun octrooi 3267 geblokkeerd was door dat van de G.E.C. No. 8541 (hetwelk inmiddels vervallen is, omdat Philips verzuimd heeft de jaarcijns op tijd te betalen).

Het moet echter Telefunken met eere nagegeven worden dat zij nimmer meer eenige actie voor 3267 hebben gevoerd, na de politieke streek ultimo 1923. Telefunken heeft zich royaal bij de uitspraak van den Octrooiraad neergelegd. Daaraan had Philips in de huidige octrooi-strijd voor scheidslieden een voorbeeld kunnen nemen!

Ik vestig hierbij vooral de aandacht op de preciese motiveering ten opzichte van de **Conventie van Bern**. (Afschrift.)

's-Gravenhage, den 6den Febr. 1924. **Octrooiraad**.

Bericht op schrijven van: 20 December 1923, No. 5249, Afd. Scheepvaart.

Betreffende: aanschaffing radiotelefoniestation.

Aan Zijne Excellentie den heer Minister van Waterstaat.

Naar aanleiding van Uw bovenaangehaald schrijven, heeft de Centrale Afdeeling van den Octrooiraad de eer Uwe Excellentie mede te deelen, dat naar ons oordeel door het gebruik van het octrooi van de Nederlandsche Radio Industrie No. 6976 welhaast zeker gebruik gemaakt zal worden van een teruggekoppelde genereerende lamp en daardoor inbreuk op het octrooi No. 3267 (Meissner-Octrooi), staande te name van de „Gesellschaft für Drahtlose Telegrafie” (Telefunken). Bij de uitvoeringsvoorbeelden van de uitvinding van de Nederlandsche Radio Industrie, welke in het octrooischrift No. 6976 worden gegeven, wordt dan ook inderdaad inbreuk gemaakt op het Meissner-Octrooi. Echter is door Onzen Raad ook een octrooi verleend aan de General Electric Cy. (Octrooi No. 8541) eveneens gericht op de teruggekoppelde genereerende lamp. De aanvraag, die tot dat octrooi leidde, werd ingediend, nadat octrooi No. 3267 reeds verleend was en zou dus in normale omstandigheden niet tot een octrooi hebben kunnen leiden. Echter is op **30 Juni 1920 te Bern** een internationaal verdrag tot stand gekomen, tot welk verdrag Nederland is toegetreden, waarvan **art. 1** bepaalt, dat de termijn om een aanvraag in te dienen onder beroep op een recht van voorrang (welke termijn normaal één jaar is, zie art. 14 van de Conventie van Parijs, zooals gewijzigd te Washington in 1911 en art. 7 van onze wet), wordt vertleend tot **ultimo Maart 1921**, indien bedoelde termijn op **1 Augustus** nog niet was afgelopen, op grond van deze bepaling heeft het General Electric Cy. nog in 1919 een aanvraag kunnen indienen, met een voorrang van 29 October 1913 af. Hierdoor heeft de General Electric Cy. derhalve voor haar uitvinding een octrooi gekregen ouder dan dat van Telefunken,

³¹⁰ In „BORN” weekblad gepubliceerd maar niet overgenomen.

waardoor het octrooi van Telefunken **waardeloos** geworden zou zijn, indien niet in het genoemde **Arrangement van Bern** een bepaling voorkwam (**art. 1, laatste zin**), luidende: Zij zullen het genot hunner rechten behouden, hetzij persoonlijk hetzij door elken vertegenwoordiger of licentiehouder, aan wien zij die mochten hebben afgestaan vóór de inwerkingtreding der tegenwoordige schikking, zonder op eenige wijze te kunnen worden aangesproken of vervolgd als namaker.

Hiermede wordt gezegd, dat, voorzover zij reeds gebruik maken van hun rechten, hetzij persoonlijk, hetzij door derden, zij hiemed kunnen voortgaan doch bijv. geen licenties meer kunnen verleen na de inwerkingtreding van bedoeld arrangement (**30 September 1920**). Hieruit volgt, dat de Radio Industrie zich niet tot Telefunken kan wenden voort een licentie.

Wat de General Electric Cy. betreft, welke zonder eenigen twijfel bekend is met het octrooi van de Telefunken, deze maatschappij schijnt geen genoegzaam belang te hebben om haar rechten door den Rechter te doen afpalen van die van Telefunken, zoodat afgewacht moet worden of zij zal ageeren tegen de inbreuk op haar octrooi door de Radio Industrie, in welk geval de Radio Industrie tegenover haar zou komen te staan, in dezelfde positie, waarin zij verondersteld werd te staan tegenover Telefunken.

Waar de zaken zoo staan, meent onze Raad dat de Nederlandsche Radio Industrie geacht moet worden gerechtigd te zijn een afwachtende houding aan te nemen.

Namens de Octrooiraad,

Centrale Afdeling,

(get.) Onleesbaar, Voorzitter.

Bij de beoordeling van de rechten der octrooien 10581, 10999, 7398, 13345, 7684 spelen de data van indiening een groote rol, ten gevolge van de Conventie van Bern en wel ten opzichte van de octrooien, waarvan het recht op de verlengingstermijn (tot ultimo Maart 1921) reeds was verstreken (n.l. op 1 Augustus 1914).

Octrooien als bij voorbeeld bovengenoemde, pretendeeren voorrang van 29 Oct. 1913 af, (10999, 10581, 7398, 13345) terwijl deze pas ingediend zijn op 3 of 4 Maart 1921 (10999, 10581), resp. 4 Maart 1923 (13345) of 20 Augustus 1920 (7398).

Oudere Octrooien, die bijvoorbeeld reeds hier of elders waren ingediend vóór 1 Augustus 1913 en waarvan dus op 1 Augustus 1914 het recht op de verlengingstermijn (tot ultimo Maart 1921) was verstreken, werden hierdoor sterk gehandicapt.

Bij de behandeling van de later ingediende Octrooiaanvragen zooals 10999, 10581, 7398, 13345, 7684 zal de Octrooiraad hier te lande echter zonder twijfel degelijk rekening hebben gehouden met de rechten der reeds lang bekend zijnde octrooien, zoodat van de oorspronkelijke aanvraag vele pretenties en conclusies sterk beknot zijn geworden en teruggebracht tot een duidelijke begrenzing der rechten, neergelegd in de bekende doch simpele conclusies van bovengemelde octrooien.

Zoo is het gegaan met het beruchte **Langmuioctrooi 13345**, dat aanvankelijk de **cascade-schakeling** met transformatoren, smoorspoelen en weerstanden als koppellementen heeft willen claimen.

Het bleek echter dat die cascade-schakeling reeds 2 jaren eerder bekend was geworden en vastgelegd o.a. in een Fransch Octrooi No. 456.788 (Telefunken) en een Amerikaansch Octrooi No. 995.126 (Lee de Forest).

Uit épis voor de bekende geleerde Langmuir heeft men toen het schamele restje van een weerstand in de plaatketen als koppellement laten bestaan, omdat dit niet uitdrukkelijk in de oudere octrooien was vermeld.

Uit de leerboeken van dien tijd kan men echter thans nog lezen, dat een weerstand als zoodanig een bekend element was.

Om 13345 thans als pioniersoctrooi voor weerstandversterking op te werpen, komt daarmee in zeer eigenaardig licht te staan.

Het verwarrende in de bijbehorende beschrijvingen van 10999, 10581, 13345, en zelfs 8541 is dit, dat al deze diverse schakelingen inderdaad tegelijk als één aanvraag zijn ingediend, (zie opschrift 13345), zoodat men de omschrijvingen voor de gesplitste aanvragen heeft moeten bijwerken en omvormen, om deze eenigszins te kunnen aanpassen. Hierin komen dikwijls uitdrukkingen en aanduidingen voor, die bij één der andere octrooien thuis behooren!

Het interpreteren der octrooirechten uit die omschrijvingen kan daardoor tot veel te ruime uitleggingen aanleiding geven, welke in strijd zijn met de meer preciese begrenzing vervat in de eigenlijke conclusies.

Bij het Ned. Octr. **10155**, dat ook als basispatent voor weerstands-versterking wordt opgeworpen is het al heel zonderling toegegaan. Van het oorspronkelijke Fransche patent is bij de „**vertaling**” voor de Nederlandsche aanvraag vrijwel niets overgebleven en zijn hierin veel uitgebreidere pretenties in de beschrijving en conclusies „**ingemoffeld**”. Men heeft het echter niet durven bestaan om de bijbehorende schema-teekening te wijzigen, zoodat **daarin alléén** nog overduidelijk te herkennen is, dat de oorspronkelijke uitvinder bedoeld heeft een **cascade-schakeling** van **detectors** gekoppeld door weerstanden en condensators te claimen. Wanneer men het schakelschema goed bekijkt, dan zal men tot de conclusie komen dat de **basisspanning voor de diverse roosters alléén positief kan zijn en nooit negatief!**, m.a.w. geen H.F. of L.F. versterking dus uitsluitend een **cascade-detectie**, en desondanks ..?

Men kan echter de moeite nemen om het origineele Fransche octrooi van Léon Nicolas Brillouin en Georges Armand Beauvais van 27 Maart 1916 er even op na te lezen om te constateeren, dat hierin ook alleen een cascade-detectie wordt geclaimd.

De Nederlandsche vertaler heeft echter, blijkbaar met voorbedachten rade, kans gezien om in de beschrijving een veel ruimere strekking te verwerken.

Men vraagt zich alleen af, hoe het mogelijk was, dat onze secure, voorzichtige Octrooiraad zich zóó bij den neus heeft laten nemen!

En dan is er nog 7398 waarover reeds veel te doen is geweest. In het **Arbitrage-geding Philips-de Raadt** heeft Philips de meest uitgebreide interpretatie gelanceerd n.l. (woordelijk): „In het Ned. Octrooi 7398 wordt het **beginsel** van terugkoppeling bij het ontvangen van hoogfrequente signalen ingevoerd. Het octrooi behelst de **algemeene gedachte**, om een gedeelte der versterkte stroomen terug te voeren naar den ingangsketen en daardoor een versterkte werking te verkrijgen.”

Het college van Scheidslieden heeft in de schriftelijke uitspraak van 16 Maart 1931 daarop als volgt geantwoord:

„**Ten aanzien van Octrooi 7398.**

Overweging 8: „dat scheidslieden niet onderschrijven de door Philips in zijn verzoekschrift op blz. 4 **kenbaar gemaakte opvatting**, dat zijn octrooi beschermt:

„de algemeene gedachte, om een gedeelte der versterkte stroomen terug te voeren naar den ingangsketen en daardoor een versterkte werking te verkrijgen.”

maar van meening zijn, dat door het octrooi zekere toepassingen van terugkoppeling worden beschermt;

Overweging 9: „dat scheidslieden tot deze overtuiging zijn gekomen, omdat noch in de conclusies, noch in de beschrijving van het octrooi de algemeene gedachte van terugkoppeling als zoodanig gesteld wordt en **omdat de beschrijving op bepaaldelijk aangegeven en omschreven ontvanginrichtingen betrekking hebben.**”

Overweging 10: „dat scheidslieden in deze overtuiging worden gesterkt door de omstandigheid, dat de stand van de radio-techniek **ten tijde van den voorrangdatum** (29 October 1913) van het Octrooi

No. 7398 het stellen van het algemeene beginsel van terugkoppeling wèl toeliet, hetgeen blijkt uit het feit, dat Marconi's Wireless Tel. Comp. Lim. en Ch. S. Franklin op **12 Juni 1913** in Engeland een octrooi (no. **13636**) hebben aangevraagd en op 11 Juni 1914 hebben verkregen, waarin bewoordingen, welke geen twijfel laten, de door Philips bedoelde algemeene gedachte van terugkoppeling in een ontvanginrichting, als de uitvinding volgens dat octrooi wordt aangemerkt;”:

Hier hebben wij een **merkwaardig feit ten opzichte van de Conventie van Bern**.

Het Britsche Octrooischrift 13636 was reeds op 12 Juni 1913 aangevraagd en bij den normaal geldenden termijn van één jaar was dus op 12 Juni 1914 de tijd voor indiening der aanvraag in andere landen verstreken (met beroep op recht van voorrang).

Ware het B.O. 13636 op 12 Augustus 1913 aangevraagd dan zou dus volgens de Conventie van Bern de termijn van indiening met recht van voorrang verlangd kunnen zijn geworden tot **ultimo Maart 1921**, zoodat dan dit octrooi **thans** ook nog geldend zou geweest zijn.

Het Armstrong octrooi **7398 is 20 Augustus 1920 ingediend** en kon gebruik maken van de desbetreffende bepaling in de Conventie van Bern, omdat een voorrang van **29 October 1913** (Amerika) (dus meer dan **4 maanden nà het B.O. 13636**) gepretendeerd werd.

Deze datum 29 oktober 1913 plus één jaar viel immers **nà 1 Augustus 1914**.

In normale tijden zou een octrooi als 7398 vermoedelijk niet eens meer verleend zijn, daar in het B.O. 13636 de **terugkoppeling van de plaat- op de roosterkring van een drie-electroden lamp** in algemeenen zin wordt geclaimd.

Na de indiening van 7398 kan dan ook alleen **octrooi verleend worden voor zekere toepassingen van terugkoppeling** (zie overweging 8 en 9 geding Philips–de Raadt) en wel met de **begrenzing** zooals in **conclusie 1 van 7398** is omschreven:

„Draadlooze ontvanginrichting, waarin een andion dient als **versterker en** detector van de te ontvangen golven, met het kenmerk, dat de plaatketen met de roosterketen is gekoppeld.”

Waaruit duidelijk blijkt dat **terugkoppeling bij de H.F. lamp niet valt onder 7398** en zelfs dat terugvoeren van energie uit de plaatkring van een detector op de H.F. keten voorafgaande aan de H.F.-versterkerlamp evenmin onder 7398 valt.

In O.A. 50298 (toegepast in schema Idzerda-de Raadt) is een geheel andere methode toegepast om dempingsreductie te verkrijgen, welke methode dan ook vrijgesproken is van inbreuk op 7398.

Maar .... wij hebben ook nog het vonnis N.R.W.-Philips, waarbij de Arbiters op 23 Dec. 1930 de N.R.W. veroordeeld hebben, wegens vermeende inbreuk op 7398, **omdat bij de H.F. lamp extra-koppeling tusschen rooster en plaatketen van die lamp** geconstateerd was.³¹¹

De consequentie van deze uitspraak zou er toe leiden om terugkoppeling bij de H.F.-lamp als inbreuk op 7398 te beschouwen.

De Arbiters in het geding Philips-de Raadt hebben deze zaak veel dieper onderzocht en de rechten van 7398 teruggebracht tot de enge begrenzing van conclusie 1.

Wij moeten aannemen dat de Arbiters in het geding N.R.W.-Philips niet op het bestaan van het **B.O. 13636** zijn geweest, want **daarin wordt juist de terugkoppeling tusschen plaatketen en roosterketen bij een H.F.-lamp zeer duidelijk aangegeven**, zoowel in de omschrijving als in de bijbehorende schemateekening (met een kristal als detector).

En omdat dit Octrooi B.O. 13636 voor de Conventie van Bern **te vroeg** was ingediend, is dit inmiddels **verloopen**.

---

³¹¹ Als het geding Philips-N.R.W anders uitgevallen was geweest, en vooral ook punten 1 en 2 van het artikel in voetnoot 198, zouden de consequenties op het Nederlandse radiobedrijf misschien onvoorstelbaar geweest zijn. **Alles vrij van inbreuk.....**

Omdat het ook oudere rechten had dan 7398, is dus de **toepassing van B.O. 13636 volkomen vrij m.a.w. terugkoppeling tusschen plaatketen en roosterketen bij een H.F.-lamp valt niet onder 7398**, n'en déplaie de uitspraak van Arbiters inzake N.R.W.-Philips!

Alhoewel de praktische toepassing niet is aan te bevelen moet ik bovendien nog waarschuwen voor het gebruik in een toestel met een detector en één of tweemaal L.F. omdat terugkoppeling bij de detector valt onder 7398.³¹²

Overigens is het bovenstaande een merkwaardig voorbeeld van de ingewikkelde problemen op octrooigebied tengevolge van den oorlog annex de internationale regeling van de Conventie van Bern.

" Mr. F.E.Y. BARTELS
Advocaat.
 Id. ver. van Ned. Octrooigerechtigden
 Amban Chas. + Ind. Int. Agts. (Londen).

5, Groenloover
 Der Haag, 28

Don. Jacobus J. H. J. Schotanus
 A. Staringa Idzerda
 Fouketræet 10
's-Gravenhage.

Zeer Goede Heer Idzerda,

Als regelmatig lezer van de B.O.R.N. wil ik U gaarne
 eens zeggen, dat ik Uwe artikelen desrin steeds met het
 grootste genoege lees.

Wat spreekt vanzelf, dat ik het wel eens niet met Uwe
 opvattingen eens ben, doch dit helet niet, dat ik Uwe ar-
 tikelen de eenige vind, waaraan een juist inzicht van de
gehele octrooi-situatie ten grondslag ligt en dat ik Uwe
 uitingen op-der-man-af liever lees dan het diplomatieke
 geschrift van vele anderen.

Ik meende U dit wel eens te mogen zeggen en verblijf

Hoogachtend,

W. Sw.

W.g. F. Bartels.

(Commentaar door JAdR):

Behalve wat er staat in de uitgaven van „BORN” weekblad, is een afschrift van de brief hiernaast het enigste document wat bij Instituut Beeld en Geluid in Hilversum bestaat over de werkzaamheden van Ir. Idzerda voor de B.O.R.N. Deze brief is aangehecht bij een „resume” van Ir. Idzerda in Map 1, envelop 13062.

De datum van de brief staat er niet op. Misschien werd deze brief wel geschreven naar aanleiding van het artikel hierboven in Bijlage 25.

Advocaat Bartels was lang vóór 1930 al ten dienste geweest van Ir. Tasseron, in een aantal gedingen tegen Philips.

³¹² Ik denk dat wat IDZ hier probeert te zeggen is dat de uitslag in het geding Philips-N.R.W. wel „onjuist” was, maar dat het schema voor dat geding niet een goed schema was – in vergelijking met bv. zijn eigen O.A. 50298. Hij aanvaardde hier ook het rechtsbeginsel dat op een arbitraal vonnis geen appèl mogelijk is.

BIJLAGE 26

„Verslag van de vergadering van het Hoofdbestuur van den B.O.R.N., gehouden op Maandag 10 Augustus te Amsterdam”, in „BORN” weekblad, 2e Jaargang, No. 33, 14 Augustus 1931.

Te 3 uur precies opent de Heer de Vries de vergadering. Met hem zijn aanwezig de heeren Hirschfeld, v.d. Dussen, Terwal, de Raadt, v.d. Klooster, Petersen, Lelie en Mr. Van Rij. De Heer Wallien zond bericht van verhindering. Voorts de Heer Beverlo als lid der Commissie in de Philips (Idzerda) de Raadt-kwestie³¹³ en de Heer Hekel voor eenige technische zaken.

De Heeren Idzerda en Cleemputte berichtten, dat zij niet konden komen. De N.V. Philips Gloeilampenfabrieken had geschreven dat zij niet op een vergadering van den B.O.R.N. aanwezig konden zijn, zoolang niet het ultimatum van verleden jaar was ingewilligd.³¹⁴

De notulen der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd. Onder de ingekomen stukken is een schrijven van den Heer Hirschfeld, dat hij als Bestuurslid en lid bedankt. Verscheidene heeren doen een beroep op hem om te blijven. De Heer Hirschfeld belooft, ter beschikking van de Vereeniging te zullen blijven, echter niet als lid.

De actie der Leidsche Commissie tegen misstanden in den afbetalingshandel komt in bespreking. De Heer v.d. Klooster deelt mede, dat Rotterdam de instelling van een soortgelijke commissie voor het geheele land graag zou zien. Het Hoofdbestuur besluit, deze aangelegenheid onder de aandacht der afdelingsbesturen te brengen.

De Heer Hirschfeld wordt afgevaardigd naar de tentoonstelling te Berlijn, in verband met de daar op 23 Augustus te houden besprekingen tusschen afgevaardigden uit verschillende landen over patentkwesties, de malaise, e.d.³¹⁵

Het rapport inzake de Philips (Idzerda) de Raadt kwestie komt in bespreking. De Commissie wijst er op, dat de Heer de Raadt alle inlichtingen heeft geweigerd.

De Heer de Raadt antwoordt, dat hij, als lasthebber van Ir. Idzerda, zich moest houden aan dezen Heer, die hem verzocht **niets** te verklaren. Hij geeft thans, nu ook Ir. Idzerda heeft gesproken, zijn lezing. Commissie en Hoofdbestuur constateeren, dat door de weigering van den Heer de Raadt het rapport eenzijdig is geworden: dat nu nieuw licht op vele feiten is gevallen en dat de Commissie daarom de zaak, aan de hand der nu verschaftte gegevens, moet nagaan. Eenige misverstanden worden uit den weg geruimd. Den Heer de Raadt wordt aangetoond, dat hij elken grond miste om in Radio-Electra wantrouwend tegenover zijn medebestuurders te schrijven. De Heer de Raadt zegt, dat hij nooit iets anders gewild heeft, dan samenwerken.³¹⁶

Het Hoofdbestuur bespreekt vervolgens de verkoop van Philipsgoederen door eenige firma's, ver beneden de vastgestelde verkoopprijzen, zooals dat de laatste dagen is gebeurd. Het gerucht loopt, dat Philips hiervan weet – en dat dit zelfs bedoeld is, om voorraden op te ruimen, in verband met opheffing van verschillende afdelingen bij Philips. Sommige leden hebben vernomen, dat Philips zich in de toekomst uitsluitend zal beperken tot de fabricage van gloeilampen en radio-ontvang- en zendlampen, evenals vóór 1924.³¹⁷

---

³¹³ Dit was een interne Commissie in de B.O.R.N. om te proberen om iets te schikken tussen Opa en Philips.

³¹⁴ Welk ultimatum was dit, en was dit een rede van de boycot?

³¹⁵ Geen lid meer, geen bestuurslid meer, maar toch nog afgevaardigd naar het buitenland! Kostenbesparing?

³¹⁶ Het lijkt hieruit alsof Opa wat te „voortvarend” was geweest, en dat het Hoofdbestuur hem hierover berispte.

³¹⁷ Dit was misschien wel een afleidingstactiek van Philips, zodat het gerucht in Eindhoven zelf begonnen was. Of een idee om van oude voorraad ontslagen te raken, voordat de nieuwe modellen in de winkels zouden komen. Het was in ider geval niet waar, zoals de historie wel degelijk vermeld.

Het Hoofdbestuur besluit, met Philips daarover zich te verstaan. Mocht er schade voor den handel uit voortkomen, dan zullen er onmiddellijk ledenvergaderingen der afdeelingen worden aangevraagd, om gezamenlijk tot het volgen van eenzelfde gedragslijn te besluiten. Het Hoofdbestuur overwoog eenige voorstellen.

De Heeren v.d. Klooster en Hekel beklagen zich over gebleken ondeskundigheid van door de kantonrechter benoemde Radio-deskundigen. Aan de afdeelingsbesturen zal worden gevraagd om een lijst van theoretisch en practisch voldoende ervaren personen, om in geschillen over kwaliteit van toestellen den Rechter te kunnen voorlichten. Zoodra die lijsten binnen zijn, zal het Secretariaat aan Heeren kantonrechters een uitvoerigen brief over deze kwestie doen toekomen.

De Heer Hekel, die zijn blijdschap uitspreekt, dat de meningsverschillen nu verdwenen zijn en alle tijd voor practischen arbeid gebruikt kan worden, brengt de Redactie van „BORN” ter sprake. Het Bestuur wil eerst de uitspraak van scheidsleden over het ontslag van den Hoofddirecteur afwachten³¹⁸. Eenige heeren dringen er op aan, dat er bij de leden voortdurend op gehamerd wordt, om alleen en uitsluitend hun materialen te betrekken bij firma's, die in den „BORN” adverteeren. Zij deelen mede, dat een kleine groep bereid is, zich daartoe op boete te verbinden, en willen actie voor die gedachte gevoerd zien. Het Hoofdbestuur zal de aandacht der Redactie daarop vestigen. Het steunt die gedachte, maar meent, dat een strikte verbintenis niet noodig is. Het verwijst naar de houding van een groep, die aan de Redactie van een ander Radio-vakblad mededeelde, dat haar blad niet meer van belang was voor die groep, omdat dit blad de Bonden tegenwerkte.

De Voorzitter sluit dan de vergadering.

BIJLAGE 27

„Waarom een Commissie voor Vooronderzoek van Licentie-vrije Schema's?” in „Techniek”, door I.D.Z., Technische Redacteur, „BORN” weekblad, 2^e Jaargang, No. 46, 13 November 1931.

In „BORN” No. 44 heb ik een overzicht gegeven van de resultaten in de licentie-strijd en betoogd dat het thans hoog tijd wordt, dat er nu eindelijk een definitieve beslissing komt in de chaos van interpretaties der octrooirechten van 10999, 10581, 7398, 13345, 10155, 7684 en 17950.

Met belangstelling heb ik de adhaesie-betuyging van Pk.³¹⁹ gelezen in Radio-Electra van 7 November en zal ik den heer Polak gaarne het plan voor een Commissie van Vooronderzoek toelichten, aangezien Z.Ed. de motieven hiervoor niet duidelijk gebleken zijn.

Tot nog toe werd een willekeurig schema voor Arbiters gebracht (met uitzondering van dat van „de Raadt” hetwelk „principieel” werd voorgelegd).

Er zijn mij zooveel schema's ter beoordeeling voorgelegd, die ik maar niet eens in „BORN” heb gepubliceerd, omdat de respectievelijke inzenders blijk geven van slecht georiënteerd te zijn op het gebied van de octrooirechten niet alleen, doch bovendien schema's in elkaar flansden, die met den huidige stand van de techniek in het geheel geen rekening hielden, m.a.w. te „primitief” waren, om er de kosten en moeite van Arbitrage aan te verspillen. Soms werden schema's voorgesteld die n.l. nog nimmer waren uitgevoerd, doch waarvan een deskundige op het eerste gezicht reeds kon zeggen dat de uitvoering groote moeilijkheden zou opleveren.

---

³¹⁸ Het ontslag van J.J.L. van Zuylen betekende misschien dat IDZ, als Technische Redacteur, meer artikelen schreef en liet publiceren. Tot wanneer hij die positie vervulde, is niet bekend. Daarvoor zou men de laatste nummer van het weekblad moeten doorgaan.

³¹⁹ Waarschijnlijk is deze „Pk” dezelfde persoon als „P.K.” in voetnoot 257, namelijk Ir. Max Polak.

Daarbij komt dat de Bonden zich in den laatsten tijd terugtrokken voor de financiering van nieuwe arbitrale beslissingen, terwijl de betreffende firma's ook de eventuele kosten niet konden en zeker niet wilden betalen.

De klein-industrie wil gaarne licentie-vrij bouwen, doch wil ook geen onkosten maken, zoodat de licentiekwestie op een dood spoor is gekomen.

Teleurstellend is het zeker, wanneer wij nagaan hoe weinig positief de diverse arbitrale beslissingen en deskundige adviezen tot nog toe zijn geweest.

Er zijn hierop enkele hoopvol-stemmende uitzonderingen, zooals de beslissing omtrent 7398 en 50298 in het geding Philips-de Raadt, doch inzake 10581, ook in dit geding, tasten wij nog in het duister.

De Eindhovensche groot-industrie heeft daarna al hare troeven gezet op 10581 en is er tijdelijk in geslaagd langs allerlei kronkelingen een definitieve beslissing tegen te houden.

Er is nog steeds een geding hangende tusschen Philips-v.d. Meulen (Groningen), waarvoor pas kort geleden een deskundig rapport is uitgebracht aan de Rechtbank te Groningen.³²⁰

Zoolang hierin nog geen uitspraak is gedaan, mag hiervan niets gepubliceerd worden, doch men zal de handen ineenslaan als men de adviseerende conclusies onder de oogen krijgt, dat kan ik u nu reeds wel verzekeren, aangezien ik het betreffende stuk in mijn bezit heb.

Dat in deze commissie van deskundigen geen jurist zitting had, is aanleiding geweest dat de drie technische deskundigen (met alle respect voor hun technische bekwaamheid) tenslotte in een technisch-juridisch doolhof zijn terechtgekomen.

De Groningsche Rechtbank zal echter wel blijf geven, bij de uitspraak van het vonnis, dat de heeren Rechters beter op de hoogte van de Octrooiwet zijn en den uitgang van dit nieuwe doolhof zonder aarzeling weten aan te wijzen.

Laten wij dus rustig afwachten!

Intusschen kunnen wij maatregelen nemen voor het onderzoek van de schema's met een licentie-vrij „couleur”.

De nieuw te installeren, commissie moet de schema's die daarvoor eenige pretenties kunnen doen gelden, onderzoeken op licentievrijheid en bovendien toetsen aan de praktische bruikbaarheid.

Juist dat laatste komt bij arbitrage uitspraken in het geheel niet in aanmerking, terwijl toch de praktische waarde een voornaam factor is voor een licentie-vrije schakeling.

Wij hebben in elk geval rekening te houden met de reeds bestaande vonnissen in radio-octrooi-kwesties en voor de verdediging van een licentie-vrij schema zal alles afhangen van dan systematischen opzet.

Deze voorbereiding vormt voor één persoon als deskundige een zeer zware opgave en bovendien wil men wel eens een collega ontmoeten „om tegenaan te praten” zooals men dat zeer typisch uitdrukt – een deskundige dus die de zaak ook eens van een ander standpunt weet te belichten, eene goede tegenpartij vormt, zoodat men tenslotte de kern van de zaak veel scherper leert zien. Dat is dus de taak van de technische Commissie van Vooronderzoek, die assistentie moet hebben van één of meer Juristen om althans op dat terrein geen fouten te maken.

Zooals de zaken tot nu toe behandeld zijn is altijd de kwestie van inbreuk gesteld, dus geen principiele uitspraak omtrent de rechten van een bepaald octrooi.

In het geding Philips-Schiere II heeft Philips in het technische pleidooi wel het verzoek gericht tot de Arbiters om de rechten van 10581 af te bakenen, doch daar heb ik als gevolmachtigde van partij Schiere tegen geprotesteerd omdat de opzet van dit geding op zeer zonderlinge fundamenteen stond, wat u zich

---

³²⁰ Dit was dus niet een proefprocedure volgens de Hoofdovereenkomst. Een rapport van deskundigen aan de Rechtbank is iets anders dan een vonnis door een technische Arbiter en twee juristen – zoals Opa's derde proces.

wel zult herinneren. De Arbiters hebben dit verzoek van de zijde van Philips geweigerd in betrachting te nemen, daar dit buiten hun competentie viel, aangezien zij slechts te oordeelen zouden hebben over eventuele inbreuk.

Ik vrees, in tegenstelling met den heer Polak, dat een Arbitrale uitspraak van de bewuste octrooien omtrent de eigenlijke rechten een veel te omvangrijke taak zal zijn. Eenvoudiger zal het zijn eenige beproefde schema's aan Arbiters voor te leggen inzake eventuele inbreuk op de bewuste octrooien.

Doch juist daarom zal het noodig zijn dat eerst een keus gedaan wordt uit de beschikbare schema's, opdat na vrijspraak van inbreuk, deze schema's direct geschikt zijn om in de praktijk te worden toegepast.

Wanneer thans iemand een schema ontwerpt, dan zijn er vóór- en tegenstanders; vooral de laatsten staan direct klaar om eigenmachtig variaties in het schema aan te brengen, die een definitieve arbitrale behandeling hopeloos maken.

Het is mij een onbegonnen werk gebleken om deze „varianten” te overtuigen, dat er door die variaties juist weer inbreuk gemaakt wordt op de octrooien. Om deze tijdsverspilling te vermijden dient een neutrale commissie te worden benoemd, die heeft te beslissen welke schema's voor arbitrale behandeling, inzake inbreuk, in aanmerking komen.

Daarna pas kunnen wij een opzet maken voor de verdediging en verdere uitwerking voor praktische toepassing.

Ten einde de werkzaamheden te kunnen bespoedigen, verzoek ik diegenen, welke denken een bruikbaar licentie-vrij schema te bezitten, mij dit te willen toezenden, opdat de Commissie van Onderzoek eenig verschillend materiaal kan worden voorgelegd.

Behalve over het door mij ontworpen schema voor B.O.R.N.- en N.B.R.-leden, bestaat nog het v.d. Kolk-schema en naar ik meen een Radio-Record schema, doch daar ontbreken mij de gegevens van, zoodat ik deze als nog gaarne zal ontvangen.

Indien er weinig animo voor bestaat on licentie-vrije schema's in te dienen, dan gelieve men te bedenken dat na deze gelegenheid, geen tweede kans voor Arbitrage in het algemeen belang zal gegeven worden, tenzij men zulks persoonlijk wil bekostigen.

Een tweede vraag is welke firma, die lid van B.O.R.N. of N.B.R. moet zijn, wil zich beschikbaar stellen om over de te kiezen schema's een arbitrage-geding aanhangig te maken? Dat men zich daar spoedig voor opgeve!

Het meeste belang heeft een wisselstroomontvanger met 1 H.F.-lamp, een detector en een pentode eindlamp, dus drie lampen met één gelijkrichtlamp. Alternatief met één of tweeknops-bediening en dempingsreductie (eventueel zonder instelbare dempingsreductie), doch een practisch bruikbaar schema dat grondig beproefd is en vergeleken in sterkte en selectiviteit met een gelijksoortig licentie-plichtig schema.

Desgewenscht zullen de schema's niet in „BORN” worden gepubliceerd vóór de uitspraak gevallen is.

BIJLAGE 28

„Als 't U blijft niet.” (Ingezonden), uit „BORN” weekblad, Jaargang 3, No. 8, 26 Februari 1932.³²¹

De „BORN” van verleden week bevatte in de rubriek „Deze Week” een artikel van den hand van den Heer Ph. L. H.(eyermans)³²², dat veler gemoederen in beroering heeft gebracht.

Voor al om hetgeen er boven stond n.l.: „De Regeering neme maatregelen van verweer”, en den oproep: „Eischt van Uw Regeering bescherming tegen deze vrijbuitery uit het land van Koning Dollar”.

Men vraagt aan het Bonds-bureau, of hier de meening der Bondsbesturen is weergegeven.

En dan is het antwoord kort: Neen! In geen en deele.

Maar eerst iets anders.

Het spreekt van zelf, dat een blad als „BORN”, onder eigen, buiten de Bondsbesturen staande, hoofdredactie en met medewerking van niet door die Besturen benoemde deskundigen; een blad, waarin het officieele, eigenlijke Bondswoord slechts beluisterd wordt in de rubriek „Officieel”, wel eens meer een artikel zal bevatten en heeft bevat, dat het inzicht der redactie en niet der Bonden weergeeft.

Dat is in het verleden zoo geweest (denk aan de artikelen, waarover Philips zich beklagde); dat is ook nu het geval.

Dat ik nu de pen opneem, om nadrukkelijk de meening der Bondsbesturen te stellen tegenover die van de Heer Ph.L.H. vindt zijn oorzaak in deze twee feiten:

1°. de ongerustheid van velen, die om publicatie van het Bonds-inzicht nu vragen;

2°. het groote gewicht der in dat artikel behandelde vraag, in verband met de pogingen van bepaalde zijde, om den radio-invoer gecontingenteerd te krijgen.

De Heer H. heeft zijn artikel geschreven, zonder zich den feitelijken toestand te realiseeren.

Laten we aannemen, dat zijn inzicht in Amerika's houding juist is. Dat Amerika werkelijk klaar staat om onze markt te overstroomden met radio-ontvangtoestellen en -lampen, voor zeer lagen prijs. Ik heb geen reden dit gevaar als zoo dreigend aan te nemen.

Maar: we nemen het voor een oogenblik aan.

Dan ligt er tusschen dat voornemen en de uitvoering een, allen toestelbouwers welbekende, en practisch niet te overbruggen kloof.

N.l. de octrooi-bescherming in Nederland.

Want in de laatste maanden hebben Amerikanen gepoogd, van een of meer importeurs, importlicensies van Philips te verkrijgen, en die zijn geweigerd.

Het overstroomden der Nederlandsche markt kan dus practisch worden voorkomen door Philips. En waar Philips officieel den prijs van zijn toestellen en lampen hoog houdt, naar algemeene klacht veel te hoog, en dit trouwens ook wel verplicht schijnt, als men den Financieelen redacteur der Zakenwereld³²³ mag gelooven, daar dunkt ons de mogelijkheid wel uiterst gering, dat Philips de door Ph.L.H. geschetste concurrentie zoo maar zou toelaten.

Voor contingentteering door eenigen Regeeringsmaatregel ten aanzien van ontvangtoestellen, bestaat dan ook geenerlei aanleiding.

Maar een tweede vraag is: Ware prijsreguleering door toenemenden invoer niet gewenscht?

³²¹ In deze brief bevestigte Mr. Van Rij iets wat door een nieuwe, onafhankelijke redactie geschreven was.

³²² Zie voetnoot 45 waar de heer Heyermans genoemd wordt als spreker tijdens de stichting van de nieuwe vereniging voor detaillisten.

³²³ Dit was een Nederlands zakentijdschrift dat in 1931 wel eens in „BORN” weekblad aangehaald werd.

Die reguleering kan niet van de vrije bouwers uitgaan. Zij betalen een voor deze dagen te hooge licentie: Zij moeten veel te dure lampen aanschaffen. Het percentage kosten, dat door deze twee factoren wordt gevormd, is belachelijk en onmogelijk hoog geworden. Verlaging en van den lampenprijs en van het licentiebedrag is dan ook hoogst noodzakelijk, wil de radioindustrie niet nog meer de voorkeur van het radio-lievend publiek gaan genieten.

Het wachten op verlaging beteekent: wachten op het teken uit Eindhoven. Nu de hele maatschappij van haar hooge niveau afglijdt naar een zeer veel lager gelegen plan, is het – zeker bij de vervulling eener betrekkelijk luxe behoefte waarin de Radio-bouwer voorziet – zaak om te zorgen, dat deze behoefte-vervulling blijft binnen de mogelijkheden van het groote publiek. En de koorden der beurs worden overal dichter geregen!

Als Eindhoven dat teken niet vrijwillig geeft, omdat het niet kan of omdat het eerst versterking van eigen marktpositie wil bereiken, dan zou een stootje van buiten, in plaats van een aanval op het bestaan der vrije handelaren, wel eens hun redding kunnen beteekenen.

En voor de bouwers, en voor de handelaars.

Dat zou de strijd tegen de zoogenaamden knoeihandel hoopvol doen worden. Want van „dumping” gesproken: worden er bij sommige Nederlandsche handelaars voor Nederlandsche toestellen geen prijzen genoteerd, die den door Ph.L.H. genoemden prijs voor Amerikaansche toestellen (en dat is grossiersprijs) benaderen?

De Radiohandel zal zich moeten instellen op de gedachte: dat het eigen bestaan veel meer afhankelijk is, voor den toekomst, van een **goedkoope** levering dan een prijzenafpraak, of ander kunstmatig ingrijpen, dat het publiek zou dwingen, belangrijk minder orders af te geven dan mogelijk zou zijn bij lagen, nog loonenden, prijs.

Een ingrijpen als Ph.L.H. vroeg, is dus **onnoodig**. De mogelijkheid, om dezen import te beletten, bestaat reeds.

Het is ook **ongewenscht**. In zeer hooge mate.

Voor zoover het zich tot onderdeelen en lampen zou uitstrekken, omdat het

1°. de bij de licentie-overeenkomst verworven positie nog meer zou verzwakken,

2°. den handel in alles afhankelijk zou maken van één groote onderneming.

Naar ik vernam, is het bij contingentteering niet wel mogelijk onderscheid te maken tusschen:

a. onderdeelen die in Nederland niet vervaardigd worden,

b. onderdeelen, die in Nederland niet loonend (en dus te duur, zelfs al ware de heele Nederlandsche markt beschikbaar) vervaardigd kunnen worden,

c. onderdeelen, die in Nederland wel – en tegen concurreerenden prijs – vervaardigd worden.

Hebt gij er behoefte aan, straks voor Uwe onderdeelen belangrijk duurder uit te zijn dan nu (zie de gevolgen der textiel-contingenteering) of te biecht te komen bij een leverancier, die U om niet-zakelijke redenen op een privé-zwarte lijst plaatst?³²⁴ Of om Uw handel in onderdeelen evenzeer beperkt te zien door contingentteering (of te langzame levering) als thans die in Uw toestellen? Of om niet het beste voor Uw handel te ontvangen, daar gij geen keus meer hebt te doen?

Met de mogelijkheid van prijsstijging van Uw productiekosten tegenover prijsverlaging van sommige producten?

Contingenteering, laat Ph.L.H. dat goed beseffen, zou, na den strijd van 1929/1930, den nekslag voor den vrijen handel en bouw beteekenen.

Dan nog liever invoer, die via den handel zou gaan!

Mr. C. VAN RIJ.

---

³²⁴ Goudsche Radio Industrie stond toen al op de zwarte lijst van Philips – zie Bijlage 30.

Noot der Redactie.³²⁵

Het bovenstaand artikel van den geachten inzender, dat zich geheel wijdt aan de bestrijding der contingentteering, is voor ons een bewijs, dat Mr. van R. de bedoeling van ons schrijven in „BORN” No. 7 geheel verkeerd heeft opgevat. Wij schreven over Amerikaansche Dumping. Onnoodig te zeggen, dat Dumping met Contingenteering absoluut niets te maken heeft en zelfs op geheel andere wijze moet worden bestreden. Ieder, die de beide artikelen rustig leest, zal toch zeer zeker tot de conclusie komen, dat ze geen enkele betrekking tot elkaar hebben, doch geheel naast elkaar loopen.

De beide in de aanhef door schrijver geincrimineerde uitdrukkingen klinken buitengewoon ernstig, gerukt als ze zijn uit het zinsverband. Wij handhaven uitdrukkelijk onze opinie, dat wanneer bewezen kan worden, dat Dumping plaats heeft, hiertegen scherpe maatregelen ook van de zijde der Regeering noodig zijn. Omtrent de Contingenteering staan wij aan de zijde van den geachten inzender, getuige onze leader in dit nummer. Wat betreft de wenschelijkheid door Mr. van R. geuit omtrent overstroming der Nederlandsche markt door Amerikaansche ultra-goedkope toestellen: „Heeft de geachte inzender zich wel gerealiseerd, dat wanneer morgen deze toestellen in Holland verkrijgbaar zullen zijn tegen bijv. f 60.— per compleet toestel, ze overmorgen in de winkels der knoeihandelaren geprijsd zullen staan voor f 65.—, dus met slechts f 5.— winst? Waar blijft op deze wijze de mogelijkheid eener broodwinning voor den bonafiden handel? Dit kon de doodsklok voor den geheelen Radiohandel wel eens inluiden.

Dat de prijzen der lampen **moeten en kunnen** worden verminderd, is niet alleen wenschelijk, doch zelfs noodzakelijk, en wij sluiten ons bij dezen wensch van Mr. van R. geheel aan; doch **dat de Radiobouwer in een betrekkelijk-luxe behoefte voorziet** wil er bij ons niet in. Wij beschouwen het bezit van een luisterpost voor elk huisgezin als een beslist noodig middel ter bevordering van de intellectueele en algemeene ontwikkeling harer leden, en dus in geen geval als luxe. Men kan bij brood alleen niet leven.

RADIOBEURS RAE LGRA.

Maandag is in gebouw De Brakke Grond te Amsterdam de Beurs geopend voor Radio, electriciteits- en gramophoon-apparaten, georganiseerd door de Radiobonden N.B.R. en B.O.R.N.

De adjunct-secretaris van genoemde Bonden, mr. C. van Rij, opende de Beurs en noemde de deelneming zeer groot. Alle ruimte is bezet, terwijl de nieuwste snuffjes op technisch gebied aanwezig zijn.

Het ligt in de bedoeling deze landelijke Beurs eenmaal in de maand, hoogstwaarschijnlijk des Maandags, te houden. De Raelgra mocht zich reeds den eersten dag van haar bestaan in veel bezoek verheugen, terwijl er goede zaken werden gedaan. De Beurs was geopend van 10 uur 's ochtens tot vier uur namiddags.

326

(Commentaar door JAdR):

Een artikel „Impressies van de Raelgra” werd in „BORN” weekblad Jaargang 3 No. 8 geschreven door een zekere „W.A.A.G.” die de beurs „alleszins bevredigend en bemoedigend” vond, en afsloot met de zin „Realgra, excelsior!”

Maar ..... heel raar, want in zijn artikel werden de twee bonden N.B.R. en B.O.R.N. niet eens genoemd als organizeerders van deze beurs. De bonden waren toen zeker al zo disfunctioneel dat het niet de moeite waarde was. En „BORN”-weekblad was ook al bijna dood.

³²⁵ Ik weet niet wie in Februari 1932 de redacteur van „BORN” weekblad was, misschien wel W.A.A.G. (en ik heb geen idee wie dat was). Of werd dit antwoord geschreven door een redactie-commissie?

BIJLAGE 29

„De bonden contra Philips”, in „BORN” weekblad, laat Februari 1932(?).³²⁷

Onderstaand berichtje ontleenen wij aan de Nieuwe Rotterdamsche Courant. DE BONDEN IN DEN RADIOHANDEL EN PHILIPS.

De Burgerlijke kamer van de rechtbank alhier heeft vandaag vonnis gewezen in de zaak van den Nederlandschen Bond van Radiohandelaren (N.B.R.) en den Bond van Ondernemers in de Radiobranche in Nederland (B.O.R.N.) contra Philips Gloeilampenfabriek en Philips Radio.

Op grond van een tusschen de Bonden en Philips gesloten overeenkomst betreffende het z. g. licentiegeschil had Philips zich door het orgaan van de Bonden verschenen artikelen van hoofdbestuurleden en van den hoofdredacteur van het orgaan, benadeeld achtende, een uitspraak van een commissie van arbitrage, zooals in die overeenkomst bepaald, gevraagd over dese kwestie. Philips had daarbij van de Bonden een schadevergoeding geëischt.

Arbiters hadden in dezen Philips in het gelijk gesteld en schadevergoeding toegewezen.

Tegen de arbitrale uitspraak waren de Bonden bij de rechtbank in verzet gekomen, vernietiging daarvan eischende.

De rechtbank heeft eischers (de Bonden) in deze vordering niet ontvankelijk verklaard en hen veroordeeld in de kosten van het geding.

Hoewel een onzer collega's reeds gemeend heeft deze aangelegenheid in den breede in een der vakbladen te moeten bespreken, zullen wij alvorens in deze aangelegenheid een nader oordeel uit te spreken wachten tot afschrift van het vonnis in ons bezit is. Wij komen dus nader op deze aangelegenheid terug.

(Commentaar door JAdR): Nadat de B.O.R.N. op 8 Maart 1933 in staat van faillissement was verklaard, werd het de taak van de Curator, Mr. C.P. Kalff, om het boeltje op te ruimen. De volgende inlichting hierover heb ik overgenomen van wat ik ontving van het Noord-Hollands Archief te Haarlem:

1. Op 15 December 1933 schreef de Curator een **Boedelbeschrijving**, na een verschijning van Opa, „zynde ten tyde van de faillietverklaring het eenig overgebleven bestuurslid van den B.O.R.N. Deze verklaarde, dat volgens zyn beste weten tot den faillietten boedel behooren:

- een bedrag van f 60.- als saldo bij de Gemeente-Giro te Amsterdam, welk bedrag inmiddels door den curator is ontvangen, en onder hem berust;
- een groot aantal uitstaande vorderingen voor ongeïnde contributie voor de jaren 1931, 1932 en 1933 op de leden van den B.O.R.N. De desbetreffende administratie is aan den Heer de Raadt onbekend, daar deze ten tyde van de faillietverklaring nog berustte bij een voormalig adjunct-secretaris Mr. C. Van Ry. Dientengevolge is de Heer de Raadt niet in staat het bedrag dier uitstaande vorderingen nauwkeurig op te geven.
- een klein bedrag als saldo bij de Postgirodienst.

³²⁶ Dit artikel uit Het Vaderland, 25 Februari 1932, beschrijft een beurs gehouden op Maandag 22 Februari. In „BORN” weekblad, Jaargang 3 No. 8, 26 Februari 1932, werd er ook een artikel aan gewijd.

³²⁷ Vlak naast dit overgenomen artikel staat een kort bericht dat te Rotterdam werd opgericht de Nederlandsche Vereeniging van Détaillisten in de Radiobranche, met de heer C.M. v.d. Klooster als voorzitter en de heer G.J.M. Petersen als secretaris – allebei gewezen B.O.R.N. bestuursleden, die misschien toen uit de B.O.R.N. bedankten.

De Heer de Raadt verklaarde verdere activa niet te weten en het bovenstaande naar beste weten en waarheid te hebben opgegeven.”

2. Op 15 December 1933 maakte de Curator ook een **Lijst van Voorloopig Erkende Schuldvorderingen** op. Hiervolgens waren er de volgende crediteuren:

Namen der crediteuren	Aard der Vorderingen	Bedrag		Bemerkingen
		Preferent	Concurrent	
J. Duurentydt, fa. H.R. Smith (Gem. Mr. W.A. Moerel)	Kosten proefprocedure contra N.V. Philips, welke voor rekening van den B.O.R.N. komt voor de helft		f 709.95	
J.P. Lelie (Gem. Mr. C.J. Pické, Arnhem)	idem idem		f 260.80	
Nederlandsche Radiowerken	idem idem		f 207.00	
Fa. Ridderbos & van Dijk	idem idem		f 975.00	
Vereenigde Octrooibureaux N.V.	verrichte diensten		f 60.00	
N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken (Gem. Mr. J.L. Hamming, Eindhoven)	ingevolge arbitraal vonnis voor hoofdsom en kosten, en diverse andere kosten o.a. van faillissements-aanvraag	f 45.00	f 4537.07	Pref. ex art. 1195 1e. B.W. Voor een bedrag van f 669.25 wordt eveneens preferentie ex art. 1195 1e B.W. ingeroepen, welke preferentie wordt betwist. Het bedrag van f 669.25 zyn kosten van 14 gelegde executoriale derden beslagen, zoodat deze kosten niet voor een algemeene preferentie op alle onderdeelen van den boedel in aanmerking komen.
N.V. Philips' Radio (Gem. Mr. J.L. Hamming, Eindhoven)	ingevolge arbitraal vonnis voor hoofdsom en proceskosten, en diverse andere kosten		f 4537.07	Voor een bedrag van f 669.25 wordt eveneens preferentie ex art. 1195 1e B.W. ingeroepen, welke preferentie wordt betwist. De gronden dezer betwisting zyn dezelfde als by de vordering der N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken.
J. de Raadt, Gouwe 17	salaris en voorschotten als gesalarieerd bestuurslid		f 1838.80	
Mr. C. Van Rij	salaris en voorschotten als gesalarieerd bestuurslid, en salaris en voorschotten als advocaat voor voor rekening van den B.O.R.N. gevoerde procedures	f 524.42	f 1840.92	Pref. ex art. 1195, 4e B.W.
	Totaal:	f 569.42	f 14966.92	
Nagekomen vordering:				
Mrs. Schorer & Wesseling	salaris en voorschotten in diverse procedures		f 2270.48	

3. Op 22 December 1933 was er een **Verificatievergadering**, voor Mr. B. De Gaay Fortman, Rechter

in de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam. In het Proces-Verbaal van die vergadering werden de 2 x f 669.25 vorderingen van Philips voorwaardelijk als preferent erkend, „onder de voorwaarde dat, indien bij gerechtelijk gewijsde wordt beslist in de reeds aanhangige renvooiprocedure betreffende de door de creditrice ingeroepen preferentie krachtens voormeld artikel voor een gelijk bedrag der vordering, door de creditrice ingdiend in het faillissement van den Nederlandschen Bond van Radiohandelaren (N.B.R.) welke preferentie door den Curator in dat faillissement op gelijke gronden is betwist, dat die vordering preferent is krachtens art. 1195.1 B.W.”

Op diezelfde datum (22 December 1933) schreef Mr. C.P. Kalff ook een **Verslag over het Faillissement van den B.O.R.N.** van vier bladzijden, dat misschien wel door Opa gebruikt werd toen hij anderhalf jaar later „De Galg van Eindhoven” begon te schrijven::

By vonnis der Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam, Eerste Kamer d.d. 8 Maart 1933 is in staat van faillissement verklaard de Bond van Ondernemers in de Radiobranche in Nederland, de B.O.R.N. Deze Bond, die begin Januari 1930 werd opgericht had hoofdzakelyk ten doel om verweer te voeren tegen de beweerde misbruiken, die N.V. Philips te Eindhoven zou maken van de aan haar toekomende octrooien. Deze stryd tegen Philips heeft de B.O.R.N. gevoerd in samenwerking met den Nederlandschen Bond van Radiohandelaren, welke laatste bond reeds eenige jaren bestond, doch die ten tyde van de oprichting van den B.O.R.N. een geheel nieuw bestuur kreeg. In April 1930 is de heer Mr. C. Van Ry als gesalarieerd adjunct-secretaris van de beide bonden aangesteld, en hy is steeds als schakel tusschen de bonden opgetreden.

In 1929 en 1930 is Philips begonnen tegen de radiohandelaren, die z.g. eigenbouwers waren, d.w.z. die zelf ook toestellen bouwden, in rechte op te treden op grond van het feit, dat deze bouwers volgens Philips gebruik maakten van octrooien van Philips, zonder dat die bouwers daarvoor licentie van Philips hadden.

Om deze maatregelen van Philips tegen te gaan, zyn door de bonden langdurige onderhandelingen met Philips gevoerd, waarby de tusschenkomst van de Regeering ook is ingeroepen. Het resultaat van deze onderhandelingen is geweest, dat tenslotte tusschen Philips en de bonden een z.g. licentie-overeenkomst gesloten werd, waarby Philips onder zekere voorwaarden en tegen betaling van bepaalde bedragen als licentie toestond, dat de leden van de bonden gebruik maakten van de octrooien van Philips. By deze overeenkomst werd tevens overeengekomen dat er eenige proef-procedures gevoerd zouden worden tusschen Philips en eenige bepaalde leden van den B.O.R.N. om te doen uitmaken, of inderdaad de bouwers gebruik hadden gemaakt van octrooien van Philips. Deze proef-procedures zyn gevoerd, en zyn alle door Philips gewonnen. Volgens het contract met Philips, waren de leden tegen wie de procedures gevoerd werden, aansprakelyk voor de proceskosten, en deze leden zyn dan ook door Philips tot betaling dier proceskosten aangesproken. Deze leden hebben voor de door hun betaalde kosten aan Philips een vordeering op de bonden en komen dan ook als crediteuren in het faillissement op.

Inmiddels had Philips tegen de bonden zelf een arbitrage aanhangig gemaakt op grond van een beweerde overtreding van de hierboven genoemde overeenkomst, in welk geval de overeenkomst arbitrage voorschreef. Deze arbitrage is door de bonden verloren en ook het hooger beroep van het arbitraal vonnis bij de Rechtbank en het Hof is afgewezen. Dientengevolge heeft zoowel N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken als N.V. Philips' Radio een vordering ad f 5000.- tegen beide bonden. Op grond van deze vorderingen heeft Philips het faillissement van de beide bonden aangevraagd, nadat tevergeefs getracht was een minnelyke regeling tot betaling tot stand te brengen.

De redenen voor de ineensorting van den B.O.R.N. en het daardoor gevolgde faillissement zyn naar myn mening drieërlei.

Eerstens was de administratie van den B.O.R.N. slecht, mede tengevolge van de oneenigheden tusschen de bestuursleden onderling en het dientengevolge veelvuldig aftreden van belangryke bestuursleden als voorzitter en penningmeester.

Verder was het enthousiasme van de leden, hetwelk in het begin door het aanvankelyk succes in de stryd tegen Philips zeer groot was, tengevolge van het verliezen van alle procedures tegen Philips danig gezakt, zoodat byna geen contributie meer betaald werd, en de ontvangsten, die aanvankelyk by den B.O.R.N. bevredigend waren, tenslotte geheel ophielden.

Tenslotte hebben in de eerste helft van 1932 byna alle bestuursleden, ook de Heer van Ry als bestuurslid bedankt, zoodat slechts de Heer de Raadt te Gouda overbleef. Deze, die voordien zich niet veel met de dagelykse leiding van den B.O.R.N. bemoeid had, is het, ondanks yverig pogen, niet mogen gelukken nieuw leven in den B.O.R.N. te blazen.

Op den dag der faillietverklaring was derhalve eenig bestuurslid de Heer de Raadt. Deze had zich tot dien dag hoofdzakelyk bezig gehouden met het trachten tot stand brengen van een regeling met Philips, waardoor het dreigend faillissement kon worden voorkomen. De Heer de Raadt had zich nog niet geoccupeerd met de inwendige administratie van den B.O.R.N. en met het innen van de achterstallige contributies. Het geheele desbetreffende archief berustte dan ook by de faillietverklaring nog by Mr. Van Ry.

De Heer de Raadt kon my derhalve over de activa van het faillissement weinig inlichting verstrekken. Ik heb my toen gewend tot Mr. Van Ry, doch ook diens inlichtingen waren vry verward. De andere oud-bestuursleden, die ik om inlichtingen vroeg, verwezen my tot nu toe allen naar Mr. Van Ry, zoodat ik op die wyze ook niet veel wyzer werd. Er bleef dus niet veel anders over dan zelf te trachten uit het archief de gegevens omtrent het actief te verzamelen. Dit heeft nogal wat moeite gekost en pas op 29 Mei 1933 ontving ik het laatste gedeelte van het archief.

Nu bleek my, dat dit archief, dat by een verhuizing van het kantoor van Mr. Van Ry in eenige kisten was gesmeten, bestond uit een groote hoeveelheid papieren, bescheiden en correspondentie, die zonder eenige regelmaat volkomen door elkaar lag. Het uitzoeken en ordenen van deze zeer uitgebreide stapel papieren, waarby elke brief moest worden doorgelezen, heeft enorm veel tyd gekost en ook nu is ondergeteekende daarmee nog niet geheel gereed, hoewel het grootste werk toch al verricht is.

In verband hiermede is het ondergeteekende niet mogelyk reeds thans definitieve mededeelingen omtrent het actief te doen. Het grootste gedeelte van het actief bestaat uit nog niet geïnde contributies van de leden over de jaren 1931, 1932 en 1933. Het aantal leden bedroeg ca. 350, terwyl de contributie f 15.- per jaar bedroeg. Theoretisch zou derhalve het bedrag van nog te innen contributies ca. f 15000.- zijn, doch dit bedrag moet onder groot voorbehoud worden aanvaard. Daar komt by, dat de inning van de contributie wel niet zeer vlot zal gaan, daar de meeste leden wel niet bereid zullen zyn vrywillig te betalen en dus vele kantongerechtsprocedures mischien nodig zyn.

Mr. Van Ry heeft nog als mogelyk actief opgegeven een vordering op den uitgever van het vroegere orgaan van den B.O.R.N.

Philips heeft er nog op gewezen, dat kort voordat Philips verschillende executoriale beslagen gelegd had, de aandelen van een door de bonden opgerichte financieringsmaatschappij N.V. Investa op een minder correcte wyze uit het actief van den B.O.R.N. verdwenen zouden zyn, en heeft my verzocht te willen nagaan, of hier voor een actie Pauliana geen aanleiding is.

Het beantwoorden van al deze vragen zal pas mogelyk zyn, nadat het archief geheel geordend is en de gegevens hieromtrent behoorlyk kunnen worden verzameld. Zeker zal de positie van de N.V. Investa en de transacties met deze vennootschap goed moeten worden onderzocht, doch ondergeteekende staat er zeer sceptisch tegenover, of een en ander nog tot vergrooing van het actief zal kunnen leiden.

Het eenig actief bestaat momenteel uit een bedrag van f 60.14 als saldo by de Gemeente-Giro te

Amsterdam, welk bedrag ondergeteekende inmiddels van de Giro ontvangen heeft.

Het passief bestaat uit preferente vorderingen tot een bedrag van *f* 1907.92 en concurrente vorderingen tot een bedrag van *f* 15898.59.

Of aan de crediteuren een uitkeering zal kunnen geschieden, en de grootte daarvan, hangt voornamelyk af van hetgeen ondergeteekende by het innen der achterstallige contributies zal ontvangen. Zooals gezegd, is het thans niet mogelijk hieromtrent een voorspelling te doen.

Aldus uitgebracht ter verificatie-vergadering op Vrydag 22 December 1933, door my, Curator.

(getekend) C.P. Kalff.

4. Meer dan vier jaar later, op 14 Januari 1938, voltooide de Curator een **Uitdeelingslijst**, waaronder een lijst van Ontvangsten en een lijst van Uitgaven.

Volgens de lijst van Ontvangsten was de in der minne betaalde contributie *f* 1666.70, terwijl gerechtelijk geïncasseerde contributie van *f* 1209.12 was ontvangen. Dat had echter *f* 425.70 proceskosten gevegd, waarvan *f* 306.77 door de leden betaald was. Een totaalbedrag van *f* 2756.89 achterstallige contributies was dus geïnd. Met een beetje gekweekte rente, bedroeg het totaal der activa van de B.O.R.N. ***f* 2 836.85**.

Als Uitgaven waren er advertentiekosten van *f* 25.15, bureaunkosten en voorschotten van *f* 169.28, griffierecht van *f* 30.-, nakosten (gereserveerd) van *f* 25.-, „Salaris van den Curator krachtens beschikking der Arr.Rechtbank te Amsterdam d.d. 1 December 1937” van *f* 600.-, en „Proceskosten van afgewezen en onverhaalbare vorderingen” van *f* 264.32, voor een totaal van *f* 1113.75 - „zoodat ter verdeling onder de crediteuren resteed *f* 2836.85 min *f* 1113.70 = *f* 1723.10.”

De 2 x *f* 669.25 vorderingen van Philips die in 1933 voorwaardelyk als preferent beschouwd waren, werden door de Curator slechts toegelaten als „tot een bedrag van *f* 38.47½ op het saldo van de Gemeente-Girodienst, m.a.w. „Ieder van die vorderingen ontvangt dus *f* 17.79 uit hoofde van die preferentie, en voor het restant deelen die vorderingen mee met de concurrente vorderingen.”

Nadat Philips z’n *f* 45.- plus *f* 17.79 plus *f* 17.79 en Mr. Van Rij z’n *f* 524.42 had ontvangen, bleef er dus *f* 1118.10 over voor de concurrente vorderingen met een totaal van *f* 17201.54, „zoodat op ieder dier vorderingen **6.5%** kan worden uitgekeerd.” Dat werd blykbaar kort daarna gedaan.

	Bedrag der vordering:		Uitkeering:		
	Preferent	Concurrent	Preferent	Concurrent	Totaal
Duurentijdt/Smith		<i>f</i> 709.95		<i>f</i> 46.15	<i>f</i> 46.15
J.P. Lelie		<i>f</i> 206.80		<i>f</i> 16.95	<i>f</i> 16.95
Nederlandsche Radiowerken		<i>f</i> 207.00		<i>f</i> 13.46	<i>f</i> 13.46
fa. Ridderbos & van Dijk		<i>f</i> 975.00		<i>f</i> 63.38	<i>f</i> 63.38
Vereenigde Octrooibureaux N.V.		<i>f</i> 60.00		<i>f</i> 3.90	<i>f</i> 3.90
N.V. Philips Gloeilampenfabr.	<i>f</i> 62.79	<i>f</i> 4519.28	<i>f</i> 62.79	<i>f</i> 293.75	<i>f</i> 356.54
N.V. Philips Radio	<i>f</i> 17.79	<i>f</i> 4519.28	<i>f</i> 17.79	<i>f</i> 293.75	<i>f</i> 311.54
J. de Raadt		<i>f</i> 1838.80		<i>f</i> 119.52	<i>f</i> 119.52
Mr. C. Van Rij	<i>f</i> 524.42	<i>f</i> 1840.92	<i>f</i> 524.42	<i>f</i> 119.66	<i>f</i> 644.08
Mrs. Schorer & Wesseling		<i>f</i> 2270.48		<i>f</i> 147.58	<i>f</i> 147.58

BIJLAGE 30

„Protocol van de besprekingen met den Heer G. de Raadt te Eindhoven op Donderdag 17 Maart 1932.”³²⁸

De Heer de Raadt deelt mede, dat hij nog steeds van oordeel is, dat hij in een buitengewone positie verkeert ten aanzien van het hem toegewezen contingent voor radio-ontvangtoestellen. Hij heeft toch omstreeks half Juli 1929 zijn meubelbedrijf opgeheven en is zich geheel gaan wijden aan het radiobedrijf. Hij heeft niettemin begin 1930 noodgedwongen licentie aangevraagd voor 150 stuks, omdat hij meent op grond van verklaring No. 14 gerechtigd te zijn om, indien de praktijk zou uitwijzen dat hij met het hem toegewezen aantal niet zou uitkomen, verhooging van dit aantal te vragen. Toen hij dan ook na zich teruggetrokken te hebben uit de Bondszaken³²⁹ zich geheel aan den verkoop van zijn apparaten ging wijden is spoedig, in September '30 gebleken, dat zijn aantal inderdaad te weinig was. De Heer de Raadt meent dat het van hem toen niet gevegd kon worden het bedrijf stop te zetten, immers Philips' artikelen kon hij niet betrekken, aangezien hij op de lijst der van levering uitgesloten handelaren was geplaatst.

Ik³³⁰ heb hierop in den breede met hem besproken de verschillende grieven, die wij over en weer tegen elkander hebben en hem medegedeeld, dat wij eenige malen hebben getoond met hem opnieuw te willen beginnen en telkens door onbehoorlijke handelingen zijnerzijds schade hebben geleden, dat wij tenslotte niet anders hebben kunnen doen dan de relaties met hem verbreken en dat wij thans geen reden hebben om hem op een bijzonder tegemoetkomende wijze te behandelen.

De Heer de Raadt deelt voorts mee, dat Minister Verschuur zich zijner met warmte heeft aangetrokken en hem heeft verzekerd dat er geen haar van zijn hoofd gekrenkt zou worden. Minister Verschuur zou hem bij een zijner latere bezoeken bij het binnenkomen hebben gevraagd: „Wel Mijnheer de Raadt, hoe staat het met de f 28.000?”. De Heer de Raadt meent, dat wij goed zouden doen hem alsnog een verhooging van het licentie-contract te geven, waarbij hij bereid is voor de ongelicentieerd verkochte apparaten alsnog licentievergoeding te betalen.

Ik heb den Heer de Raadt medegedeeld, dat wij hierop niet kunnen ingaan, doch dat ons uiterste regelingsvoorstel is, dat zijnerzijds f 28.000.- boete wordt betaald, terwijl hij een schuldbekentenis zal teekenen voor het restant, welke schuldbekentenis niet opeischbaar wordt, tenzij bij arbitrale uitspraak wordt vastgesteld, dat de Heer de Raadt een overtreding heeft begaan. De Heer de Raadt achtte dit voorstel niet tegemoetkomend, doch ik heb hem er van overtuigd, dat hij het als een buitengewone concessie onzerzijds diende te beschouwen derhalve zijn besluit hieromtrent nog maar in beraad moest houden.

Voorts deelde de Heer de Raadt mede, dat de octrooi-aanvraag van den Heer Idzerda No. 50298 is of dezer dagen wordt openbaar gemaakt.³³¹ Idzerda heeft de aanvragen destijds verkocht aan de Radio-bonden, waarop de eerste termijn van den koopprijs betaald is, doch de tweede, die dezer dagen vervalt,

---

³²⁸ Dit document kreeg ik in 1992 via den heer Kees Cabout en komt uit het Philips Archief.

³²⁹ Waar kreeg Hamming dit idee vandaan? Naar mijn mening trok Opa zich allerminst terug uit de bondszaken!

³³⁰ Er staat een handgeschreven H op het afschrift dat ik kreeg – waarschijnlijk dus Mr. Hamming, secretaris.

³³¹ In werkelijkheid werd O.A. 50298 pas tien maanden later openbaar gemaakt, en verleend op 16 Januari 1935.

onbetaald zal blijven wegend geldgebrek.³³² De Heer Idzerda heeft het bij de aanvragen behorende bouwschema niet aan de bonden medegedeeld en zal dit niet mededeelen, voordat de koopprijs betaald is. Blijven de bonden met betaling in gebreke, dan vervalt de koopovereenkomst.³³³ Er zou een zeer groot aantal licentie aanvragen zijn, die echter alle afgewezen moeten worden, omdat voor de uitvoering van het principe kennisgeving van het bouwschema, dat geheim gehouden wordt, noodzakelijk is. De Heer de Raadt meende dat eenige belanghebbende bonden - namen wilde hij niet noemen - van plan zijn bouwdozen uit te geven, met toepassing van het Idzerda schema. Ik vermoed dat hij hierbij o.a. A.R.W.³³⁴ op het oog heeft. De Heer Idzerda zou thans bereid zijn ons alsnog de aanvragen over te doen, waarbij over den prijs te praten valt. De Heer de Raadt wil voor zijn bemiddeling een ongecontingenteerd licentiecontract hebben. Ik heb den Heer de Raadt medegedeeld, dat ik meende dat dit voorstel niet kon worden aangenomen, doch dat ik niettemin bereid was hierover te spreken. Hij zou van ons zoo spoedig mogelijk antwoord ontvangen.

BIJLAGE 31

„Het vonnis in het proces Philips-Lelie”, uit „Radiobelangen”, Jaargang 1, No. 1, 26 Mei 1932.³³⁵

Hieronder publiceeren wij het thans in kracht van gewijsde gegane vonnis, inzake het proces tusschen de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken te Eindhoven en J.P. Lelie te Arnhem.

Zooals men weet, gaat het hier over het verkoopen van radio-bouwdozen, *met bijgevoegde beschrijving en teekeningen*.

* * *

Het Gerechtshof te 's-Gravenhage, Eerste Kamer,

Gehoord partijen in hare conclusiën en pleidooien;

Gezien de stukken, waaronder het in deze zaak tusschen partijen door de Arrondissements-Rechtbank te 's-Gravenhage op 30 December 1930 gewezen vonnis;

Ten aanzien van de feiten:

Overwegende dat het Hof overneemt hetgeen diensvolgens bij voormeld vonnis is overwogen;

Overwegende dat daaruit en uit de overgelegde stukken blijkt:

dat de oorspronkelijke eischeres, thans geïntimeerde, bij inleidende dagvaarding heeft gesteld, dat zij is houdster van de Nederlandsche Octrooien Nos. 7398 d.d. 24 Mei 1922, 7684 d.d. 16 Juli 1922, 10155 d.d. 16 September 1923 en 13345 d.d. 16 Mei 1925, waarvan de conclusiën in de dagvaarding waardelijk zijn overgenomen;³³⁶

---

³³² Geen wonder – het was een wereldcrisis, en er was een vonnis voor het betalen van de helft van tienduizend gulden, plus kosten (Bijlage 10). Het is ook niet bekend wat de prijs was die aan IDZ betaald moest worden.

³³³ Op dit stadium (Maart 1932) bestonden de bonden dus nog officieel. Ik vermoed dat Goudsche Radio Industrie toegestaan werd om het Schema-Idzerda te blijven gebruiken na het faillissement van de bonden. Anders zou Ir. Idzerda niet Opa's technisch raadgever gebleven zijn bij de latere Arbitrage van October 1933.

³³⁴ Het is onbekend welke organisatie dit zou kunnen zijn.

³³⁵ Met dank aan Gidi Verheijen die mij attent maakte op dit vonnis. De werkelijke datum van dit appèlvonnis is onbekend – misschien was het wel weerhouden van plaatsing in „BORN” weekblad, tot na de allerlaatste uitgave.

³³⁶ Op deze datums werden door GEC de vier octrooien in Nederland geregistreerd. Dit zijn niet de datums dat Philips ze opkocht. Nederlandsche Radiowerken had al zonder succes geprobeert deze octrooien ongeldig te verklaren vanwege onbruik gedurende vijf jaar. Zie het krantenartikel van voetnoot 198.

dat de oorspronkelijke gedaagde, thans appellant, zonder daartoe gerechtigd te zijn in en voor zijn bedrijf in het verkeer brengt, verder verkoopt, aflevert en voor een en ander in voorraad heeft, zoogenaamde bouwdoozen onder meer onder de benaming Radio-Voice, welke bouwdoozen bevatten verschillende in de dagvaarding nader omschreven onderdeelen benevens een drukwerk getiteld „Beschrijving van het Radio-Voice toestel voor wisselstroomvoeding. Radiohandel J.P. Lelie, Arnhem, Ede” en een tekening getiteld „Radio-Voice, wisselstroomschema, Radiohandel J.P. Lelie, Arnhem”, een en ander bestemd tot her in elkander zetten van een radio-ontvangtoestel;

dat de onderdeelen met elkaar verbonden volgens de voorschriften in bovengenoemde tekening en beschrijving gegeven, te zamen vormen een radio-ontvangtoestel met bepaalde in de dagvaarding nader aangeduide kenmerken;

dat gedaagde door die handelingen inbreuk maakt op eischeresse's voormelde octrooien en die handelingen derhalve zijn onrechtmatig op grond waarvan eischeresse dan ook heeft gevorderd, dat de Rechter die handelingen onrechtmatig zal verklaren;

dat gedaagde in eersten aanleg die vorderingen niet heeft weersproken, hebbende toch zijn procureur verklaard niet tot het nemen van een conclusie van antwoord in staat te zijn gesteld;

dat de Rechtbank daarna bij haar vonnis van 30 December 1930 de vordering heeft toegewezen;

dat gedaagde den 27 Febr. 1931 van dat vonnis is gekomen in hooger beroep, waarna partijen conclusiën hebben gewisseld en de zaak mondeling aan den Hove hebben toegelicht;

Ten aanzien van het Recht:

Overwegende dat appellant in hooger beroep heeft erkend, dat geïntimeerde is rechtmatig houdster van de vier bij de inleidende dagvaarding nader omschreven octrooien, alsmede dat hijzelf in het verkeer brengt, verder verkoopt, aflevert en voor een en ander in voorraad heeft de bouwdoozen met onderdeelen, drukwerk en tekening als bovenvermeld en dat die onderdeelen met alkander verbonden volgens de vermelde beschrijving en tekening vormen een radio-ontvangtoestel, hetwelk de technische effecten bevat, welke geïntimeerde stelt;

dat echter de in de bouwdoozen voorhanden onderdeelen door hem mogen worden verhandeld en dat hij door daarmede te handelen als bovenomschreven, niets onrechtmatigs doet;

dat noch het te zamen met de tekening en de beschrijving verstrekken van die onderdeelen, welke op zich zelve beschouwd geen van alle de toepassing zijn van eenig essentieel kenmerk van een der bij de inleidende dagvaarding gestelde geoctrooieerde uitvindingen, waardoor de koopers niet in of voor *hun* bedrijf, doch louter voor eigen vermaak een radio-toestel kunnen samenstellen, niet een inbreuk op geïntimeerde's octrooien oplevert;

Overwegende dat appellant dan ook van oordeel is, dat hij geen voortbrengsel waarvoor octrooi is verleend, in het verkeer brengt, geen geoctrooieerde werkwijze in of voor zijn bedrijf toepast, en niet eenig product volgens een geoctrooieerde werkwijze samengesteld in het verkeer brengt of daarmede handelt gelijk boven is gesteld, en de Rechtbank dan ook volgens hem de vordering ook zonder tegenspraak had behooren te ontzeggen;

Overwegende dat de appellant zich daarom, nu de Rechtbank een vonnis wees, gelijk boven is vermeld, door die uitspraak gegriefd acht;

Overwegende dat appellant echter niet heeft ontkend en bij pleidooi zelfs heeft toegegeven, dat, wanneer hij zelf uit de onderdeelen der bouwdoozen volgens de bijgaande beschrijving en tekening een radio-toestel zou hebben in elkaar gezet en dit in en voor zijn bedrijf zou hebben in het verkeer gebracht of daarmede gehandeld als boven is aangegeven, hij geïntimeerde's bij de dagvaarding vermelde octrooien of één of meer daarvan wèl zou hebben geschonden;

Overwegende dat echter naar 's Hofs oordeel het op de wijze als bovengenoemd in of voor zijn bedrijf in het verkeer brengen, verder verkopen, afleveren en voor een en ander in voorraad hebben van de onderdeelen van eenig voortbrengsel, waarop een ander octrooirechten kan doen gelden, ten aanzien van de bepalingen der Octrooiwet geacht moet worden gelijk te staan met het in of voor zijn bedrijf in het verkeer brengen, verder verkopen, afleveren en voor een en ander in voorraad hebben van het voortbrengsel zelf, daar men anders door het in onderdeelen splitsen van zulk een voortbrengsel en dan met die gezamenlijke onderdeelen handelen als voormeld, tal van octrooirechten feitelijk zou kunnen waardeloos maken, hetgeen zeker niet door de wet kan zijn toegestaan;

Overwegende dat daaruit volgt, dat het ook niet ter zake doet, dat – gelijk appellant heeft betoogd – die onderdeelen bestemd waren om te verhandelen aan liefhebbers, die dan voor hun genoegen en voor zich zelf konden samenvoegen, en dus niet voor wederverkopers, maar dat bovendien appellant het niet in zijn hand heeft, wat koopers of eventuele koopers met die onderdeelen zullen verrichten;

Overwegende dat derhalve de grief van appellant is ongegrond en het vonnis waarop beroep moet worden bevestigd;

Rechtdoende in hooger beroep:

Bevestigt het vonnis der Arrondissements-Rechtbank te 's-Gravenhage d.d. 30 December 1930, waarvan beroep;

Veroordeelt appellant in de kosten des gedings in hooger beroep, enz.

BIJLAGE 32

Inventaris, bladzij 2 van een getypd document, hand-gedateerd 20 December 1933.³³⁷

in executoriaal beslag zijn genomen de navolgende roerende goederen:

in het perceel Piersonweg 4 te Gouda: Buffet, crapeau, fauteuil, zes stoelen, tafel met kleed, zeil, tapijt, 3 kleedjes, haard pendulestel, spiegel, lamp, kanaries en kooi³³⁸, 2 schilderijen, 6 wandborden, radio toestel, tafeltje, papiermand, canapé, tafel en kleed, 3 stoeltjes, 16 gordijnen, spiegel, 2 schilderijen, glazenkast met glas en aardewerk, 2 fauteuils, tafel, 3 stoelen, tapijt, pendule, beeld, theetafel, servies, comfort, prullebak, 2 theeserviezen, 44 glazen, 2 karaffen, 2 kannen, stofzuiger, eetservies; in de keuken: tafel, stoel, gasstel, petroleumkachel, eetservies, keukengereedschap, cocosmat looper, kapstok, parapluïstandaard, lamp, traplooper, ganglooper, boven: ? ledikanten, linnenkast, tafel, 2 nachtkastjes, 2 stoelen, haard, zeil, 3 kleedjes, 10 gordijnen, 3 schilderijen, 2 ledikanten, nachtkastje, 2 stoelen, linnenkast, werktafel, spiegel, 3 schilderijen, 5 gordijnen, zeil, tochtkleed, ledikant, linnenkast, 2 stoelen, tafel, zeil, kleedjes, boekenkastje, spiegel, ledikant, stoel, waschtafel, nachtkastje, zeil, looper, mangel, tafel, mand, 3 kisten, 2 ledikanten, 2 stoelen, nachtkast, zeil, bad en geyser, tafeltje, stoel, handdoekrek, spiegel, kist, 6 stoelen, pendule, kastje.

in het pand Gouwe no. 17: 2 radio toestellen, 3 apparaten loketkast, toonbank, kachel, brandkast, cyclostyle, 2 radio toestellen, schrijfmachine³³⁹, 4 lampen, spiegel, 4 stoelen, rol papier, trap, 4 autobanden, toonbank, kachel, 2 stoelen, kast met onderdeelen voor radio toestellen, 5 accu's, kast, 2

³³⁷ Dit document kreeg ik via den heer Kees Cabout en komt uit het Philips Archief. Ik weet niet wat er alles op bladzij 1 zou kunnen staan.....

³³⁸ Heel erg gedetailleerd, maar werkelijk, er staat niet bij hoeveel kanaries er waren!

³³⁹ Opa had vroeger vier Hammond schrijfmachines (met een nogal specifiek systeem van overbrenging).

radiotoestellen, 3 radiokasten, 1 toestel, 2 antennes, 2 gramfoonkasten, rol papier, kast met radioonderdelen, 20 radiokasten, eenig hout;

BIJLAGE 33

Een na-oorlogse huldeblijk aan Ir. Idzerda.

DIE TYRANNY VERDRIJVEN, DIE MY MIJN HERT DOORWOND.

Aan de nagedachtenis van hen, die het offer van hun leven hebben gebracht, willen wij in deze eerste vrije uitgave van ons Radio-Bulletin onze gedachten wijden.

Nimmer zullen wij hen, die hun land tot in den dood getrouw bleven, die waardeering kunnen doen geworden, die zij verdienen.

Werkers met één en hetzelfde doel voor oogen zijn door de Duitsche tyrannie uit 't leven geroepen.

Wij mogen en zullen hen niet vergeten.

Dat zij rusten in vrede.

Ir. H. H. SCHOTANUS a STERLINGA IDZERDA, Den Haag, die in 1919 den grondslag legde voor den Europeeschen radio-omroep, werd op 4 November 1944 gefusilleerd.

Ir. J. J. NUMANS, Hilversum

werd in Nov. 1944 gearresteerd en kwam op 25 November 1944 door een bombardement op de Palmkazerne nabij Bussum, waar hij als gevangene was ondergebracht, om het leven.

THEODOOR CHRISTIAAN VAN BRAAK

(PAOGA) Varsseveld

in leven onderwijzer aan de Bijz. school te Lintelo, is op 31 Dec. 1944 in het concentratiekamp Grosz Rosen bij Breslau overleden.

Wij kunnen slechts één belangrijk ding doen: Met onverminderde kracht en lust werken aan de opbouw van ons Vaderland en op de stevige basis gaan bouwen, die zij voor ons gelegd hebben.

(Commentaar door JAdR):

Merkwaardig dat boven het korte artikel hiernaast dezelfde regels uit het Wilhelmus staan die Opa precies 10 jaar eerder al schreef in dit epistel. De vijf jaar lange Duitse bezetting van Nederland was een ander soort tyrannie dan de dwang van monopolistische licentie-overeenkomsten die door Philips in de jaren '30 opgelegd werden, en ook door bv. andere economische reuzefirma's van vandaag gevolgd worden, maar het beginsel is hetzelfde.

Daar zou iemand zoals Joost van den Vondel het volkomen eens mee geweest zijn.

De Gemeente Den Haag en het Fonds 1818 begonnen samen in 2008 een **Idzerdafonds**, met het doel om jongeren te betrekken bij hun buurt, wijk of stad, door radioreportages, verslagen en documentaires te maken. Geld wordt beschikbaar gesteld voor het maken van uitvoerbare inzendingen, met de nodige opnameapparatuur en montagefaciliteiten. Het fonds helpt ook bij het realiseren van workshops en trainingen. <http://www.idzerdafonds.nl/>

De vraag komt op of het mogelijk zou zijn het hoogst historische huis te Beukstraat 8 - 10 te kopen en dan (weer) te gebruiken als een „studio” voor het Idzerdafonds? Of zou het mogelijk zijn om jongeren ook radio's te leren bouwen, bijvoorbeeld volgens Ir. Idzerda's eigen O.A. 50298/ Ned. Octrooi 34759, om daarmee een meer blijvende en gebalanceerde hulde te geven aan de radio-pionier van Nederland?

Is dat misschien iets voor de 100-jarige herdenking van de allereerste openbare radiouitzending ter wereld?

BIJLAGE 34

De Raadt familiefoto, Opa's 64^e verjaardag, 19 Mei 1947, Burgvlietkade 52, Gouda.

Achter, v.l.n.r.: Bep Domburg-de Raadt, Theo de Raadt, Sara de Raadt-Siebel, Kees van Kooten, Aat van Kooten-de Raadt (met baby Bas); Joop Schoo, Thil Schoo-de Raadt (met baby Willy), Gerrit de Raadt, Mien de Raadt.

Voor: Opa en Oma de Raadt met v.l.n.r. Jacqueline van Kooten, Anton van Kooten, Arie de Raadt en Jacob de Raadt.

Zalig hij, die, in dit leven,

Jakobs God ter hulpe heeft;

Hij, die, door den nood gedreven,

Zich tot Hem om troost begeeft;

Die zijn hoop in 't hachelijkst lot

Vestigt op den Heer, zijn' God. (Psalm 146:3)

Salig hy wat in die lewe,

sonder hulp en sonder raad,

as hom alles wil begewe,

vlug tot God, sy toeverlaat;

en ook in die swartste nag

op die HERE'alleen bly wag.

BIJLAGE 35

Nu iets specifiek persoonlijks.

Ik werd naar allebei mijn grootvaders vernoemd – **Jacob de Raadt** en **Arij Siebel**. Kijk nu eens naar de krantenknipsels hieronder, hun datums, en ook de datums van de advertenties bij voetnoten 147 en 158:

14641 34

340

341

Terwijl Opa de Raadt zijn radiofabriek in Gouda verloor, gingen de juwelierszaken van Opa Siebel in Rotterdam mooi vooruit. In 1912, als gekwalificeerd goudsmid, begon Arij Siebel jr. met een lening van vijfhonderd gulden by de bank Mees en Zonen, een zaakje in de Westewagenstraat, achter zijn ouderlijk huis. Zijn vader was behanger. Onder Gods zegen, en met „noeste vlijt” breidde de zaak later uit naar een winkel op de Oude Binnenweg (die later verdubbelde), toen kwam er een zaak bij in de Jonker Fransstraat, en in November 1936 werd nog een winkel geopend te Oude Binnenweg 6, „de grote zaak”.

De dichter Bredero zei: „’t Kan verkeeren.” Op 14 Mei 1940 werden alledrie Siebel-zaken tot in de grond toe gebombardeerd. Van advertentie no. 2 is duidelijk dat Opa Siebel, zijn personeel, o.a. de heren Urbanus en Wielinga, en mijn jonge ooms Aart en oom Bas op 21 Juni 1940 reeds een andere winkel openden te Nieuwe Binnenweg 227. Een maand daarna werd een zaak begonnen te Kalverstraat 123, Amsterdam. Bij die gelegenheid schonk de directie van de Gero-fabrieken aan Opa Siebel een sigaardoos met een zilveren deksel, waarop een gegraveerde prent van een ploegende boer, met de spreuk: “Wie ploegt, ziet niet om.”

³⁴⁰ Uit het Rotterdamsch Nieuwsblad, 28 Februari 1935, bl. 20. De advertentie van voetnoot 138 stond **precies een dag daarna**, 1 Maart 1935, in die krant.

³⁴¹ Uit het Rotterdamsch Nieuwsblad, 20 Juni 1940, bl. 11 – vijf weken na het bombardement!

342

343

344

Toen mijn ouders, die zich op Kerstdag 1939 verloofd hadden, trouwen wilden, reisden Opa en Oma de Raadt in de herfst van 1941 naar Bilthoven³⁴⁵ om met Opa en Oma Siebel allerlei dingen over de trouwdag en het onthaal te bespreken. Een getypde opsomming over wat er met die gelegenheid besproken werd, stuurde Opa de Raadt een dag later aan Theo en Saar. In die brief wordt ook melding gemaakt over wat er gebeurd was met Philips, zoals hij dat aan Opa en Oma Siebel verteld had:

„Ik heb door mededeeling van myn levensloop de laatste 10 jaar meegedeeld, dat ik my heel niet arm gevoel doch dat de wind my tegen was, het regime heeft my den nek gebroken, want dat ik geen recht kon krygen tegenover het grootkapitaal. Dat ik een groot bedrijf met 50 agenten over Nederland had opgericht en dat daarin voor my en 2 zoons een ruim bestaan in zou gezeten hebben, was het niet dat Philips kans had gezien dit alles in elkaar te trappen door omkoperij en zwynery. Waarby de regeering my in den steek liet.” Dat was zijn opinie toen.

³⁴² De „grote zaak”, Oude Binnenweg 6, Rotterdam, 1938.

³⁴³ De Siebel-zaak te Jonker Fransstraat 98-100, in 1932.

³⁴⁴ De twee zaken aan de Oude Binnenweg (midden links / midden achter) kort na het bombardement en de brand.

³⁴⁵ Opa en Oma Siebel waren in November 1940 verhuisd van Rotterdam (West) naar Bilthoven. Een rede was de voortdurende geallieerde bombardering van Pernis; een andere rede Opa's vervroegd „aftreden” vanwege gezondheidsredenen (asthma). Hij was toen 54 jaar oud.

Het is mijn voorrecht om op allebei mijn Opas trots te mogen zijn. God gaf hun allebei geloof om na hun grote teleurstellingen, moedig voort te gaan, onder Zijn zegenende hand. Dat mogen wij ook doen.

BIJLAGE 36

Bestaan er nog GRI-radiotoestellen vandaag?

Op de volgende bladzij staan een paar foto's van een Goudsche Radio Industrie toestel dat nu staat in het Radio Museum Reusel, <http://radiomuseum.driesens.nl:80/> De foto's werden gestuurd door de heer Frans J.J. Driesens, conservator, die 23 jaar lang als scheikundig technoloog bij Philips werkte, het museum in 1985 begon en in 1995 zijn collectie omzette op de „kleine Nederlandse Radio-Industrie”. Frans vertelde per e-mail over zijn radio:

„Ik heb nog een paar foto's gemaakt van de GRI en vond ook het type-plaatje. Dit blijkt een stukje halfzijdig bedrukt papier te zijn, je kunt er doorheen lezen, want de achterkant is bedrukt. Zuinigheid uit die tijd! Of een soort onvervalsbaar stukje papier? Het is geperforeerd met het cijfer 3 (type 3-lamps?) en een ster (wisselstroom?). Met de hand in potlood geschreven: 1327 en L470. De eerste zal een serienummer kunnen zijn, waarschijnlijk een TOTAALserienummer, want van dit toestel zijn er geen 1300 gebouwd naar mijn schatting. Op het toestel komt verder geen enkele andere aanwijzing voor, dus ook geen Licentie-sticker van Philips!³⁴⁶

Ook heb ik nog een detailfoto gemaakt van het patent-omzeilende Idzerda-condensatortje tussen anodekring eerste lamp en rooster van de detectorlamp. Het is het zwarte blokje in het midden van de foto. Het is een zeer klein C-tje van plusminus 10 pF dat het hoogfrequente signaal aan de detector levert. Dit is bij mijn weten nooit gepatenteerd door Idzerda, omdat het in 1923 al bekend was in Engeland. Daarover ga ik nu wat verder onderzoek doen. Maar het was voor Philips niet weerlegbaar daardoor.

Alle lampen zijn waarschijnlijk nog origineel daarom en het toestel speelt er prima op. Alleen de voeding, onder in de kast, heeft een nieuwe Philips (schande) lamp. Die zal ik ook vervangen door een ORION .. :-) Gezien deze buizen bezetting zou ik het bouwjaar kunnen schatten en dan kom ik uit rond 1932... De bouwwijze lijkt me echter op een vroeger jaar! Ik denk aan 1928/29.³⁴⁷ De lampen zijn dan misschien toch ooit vervangen....”

De bovenste twee fotos staan ook in het boek dat Frans Driesens in 2002 schreef ter gelegenheid van het 25-jarige bestaan van de Nederlandse Vereniging voor de Historie van de Radio (NVHR) (waarvan hij mede-oprichter was) met de titel „**Opkomst van de Nederlandse Radio-Industrie**” (van 1915 tot 1930) – ISBN 90-76014-04-3, (144 bladzijden, kunstdruk papier en harde kunstlederen kaft met

---

³⁴⁶ Na een onderzoek (waarin Gidi Verheijen het leeuwenaandeel nam) blijkt dat dit plaatje het „restant” is van is van een Philips-licentieplaatje, m.a.w. het deel dat weggegooid moest worden nadat het plaatje zelf op de radio geplakt was. GRI was dus hier wel in overtreding van een licentie-overeenkomst. Misschien deed hij dit omdat „Philips wilde geen plaatjes sturen”, of omdat hij hij dacht dat hij alleen maar inbreuk maakte op één van de twee Philips-octrooien en dus elk plaatje twee keer kon gebruiken....

³⁴⁷ Het is mogelijk om dit toestel te vergelijken met de „Ideaal-combinatie” (zie advertenties op de volgende bladzijden), en om dan te bepalen dat het **later** gebouwd werd. Vóór 1930 waren er nog geen licentieplaatjes.

goudopdruk) verkrijgbaar voor € 13,-. Dit boek geeft een lijst van ongeveer 450 Nederlandse toestelbouwers. De meeste firma's verdwenen in 1932. Hoeveel van hen waren leden van B.O.R.N., die het loodje moesten afleggen?

Verkoop meer onderdelen door het
nieuwe VEPE 1931 Toestel

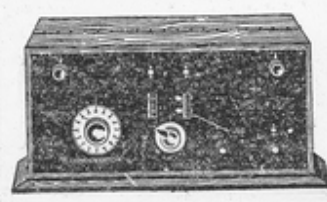
Wij stellen GRATIS beschikbaar gedrukte schema's eventueel met Uw eigen Firmanaam, aan de hand waarvan Uwe cliënten een buitengewoon SELECTIEF.. KNALHARD en ZEER GOEDKOOP toestel kunnen bouwen. Voor de meest essentieële deelen van dit toestel hebben wij de ORION producten gekozen, waardoor bij zeer lage prijzen toch een verbluffend natuurgetrouwe weergave bereikt wordt — Ruime winstmarge — Service overbodig — Succes verzekerd

Radio Engros L. J. van Puffelen
Den Haag - Weteringkade 83 - Tel. 771602

348

Van de heer Gidi Verheijen, die ik al noemde vanwege zijn bezoek aan het Instituut Beeld en Geluid in Hilversum, kreeg ik de volgende hele mooie advertenties van GRI radios en luidsprekers van vóór 1930.

Vijflamps radiotoestel met Philipslampen.
Geen antenne, geen aardlijn noodig.
EENknops bediening, krachtige luid-
sprekerontvangst zowel op lange als
korte golf.
Geheel compleet met raam f 295.—.
Hoornlooze luidsprekers
f 35.—, f 44.—, f 52.—, f 69.—.
Goudsche Radio-Industrie G. de Raadt
West-Haven 42, Gouda, Tel. 46. Hofleverancier.

349

Deze twee advertenties geven een duidelijk bewijs dat Goudsche Radio Industrie in 1926 al toestellen bouwde. Dit is hetzelfde toestel. Zie dat in deze 5-lamps radio Philips lampen gebruikt werden, met een keuze van luidsprekers, waaronder Philips (als de duurste en waarschijnlijk beste).

Het adres van de firma is nog Westhaven 42, Gouda.

Met dit VIJFLAMPS RADIOTOESTEL is 't mogelijk krachtige luidspreker ontvangst te verkrijgen zonder antenne.
Belangrijke voordelen onzer nieuwe vinding:

1. Eenknopsbediening.
2. Geen antenne of aardlijn noodig, bliksemgevaar uitgesloten.
3. Aan plaats nog leiding gebonden, overal op te stellen.
4. Natuurlijker weergave dan met de meeste antennetoestellen.
5. Storingsvrij voor anderen.

Dit toestel opent een nieuwe toekomst. Waar moet het heen als er nog meer antennes bijkomen? 't Is alsof alle huizen met die masten en ra's er op moeten gaan zeilen. Bovendien ieder antennetoestel is een bron van storing voor een anderen luisteraar. Deze toestellen storen niemand. Geheel compleet met alle toebehooren (zonder luidspreker) f 295.— Hoornlooze luidsprekers Philips f 69.—. Musicone f 52.— en f 44.—. Franco door 't Rijk, demonstratie op aanvraag, 3 jaar garantie, goedkooper toestellen ook verkrijgbaar. Vraagt catalogus.

GOUDSCHE RADIO-INDUSTRIE G. DE RAADT
WEST-HAVEN 42, GOUDA • Telef. 46 • Hofleverancier

350

³⁴⁸ Hier is een advertentie uit „BORN” weekblad, Jaargang 2, No. 22 (29 Mei 1931) van een andere Nederlandse firma die ORION lampen gebruikte.

³⁴⁹ Advertentie uit de Luistergids van 22 October 1926.

³⁵⁰ Advertentie uit de NCRV-gids van 23 October 1926.

G. R. 3. Ph. HET NIEUWSTE TOESTEL VAN DE GOUDSCHE RADIO-INDUSTRIE G. DE RAADT te Gouda, voor aansluiting aan het lichtnet, uitgerust met de nieuwe Philips wonderserie. Alle voedingsapparaten ingebouwd. Dus een toestel met een luidspreker ernaast en meer niet. Voortreffelijke geluidsweergave, gemakkelijke bediening. Meerdere voordeelen vermeldt het prospectus. Geheel compleet met Philips luidspreker . . . f 270.00. Hetzelfde toestel (smaller formaat) door batterijen gevoed . . . f 210.00. Beoordeeling van ons apparaat in een der volgende bladen. Meerdere attesten beschikbaar. - Oud-min. Jhr. Mr. van Karnebeek, com. der Koningin in de Prov. Z.-Holl., luistert op zijn buiten op een **G. R. 4.** U kunt ook ervan genieten. Vraag catalogus.

G. DE RAADT • HOFLEVERANCIER • GOUDA.

351

ALS Uw SCHEMERLAMP AAN TE SLUITEN

GR.

DE BETERE TOESTELLEN
ALLE VOEDINGAPPARATEN
INGEBOUWD

Vraag onze nieuwe geïllustr. prijscourant. Handelaren korting.

GOUDSCHE RADIO-INDUSTRIE
G. DE RAADT
West-Haven 42, Gouda
Hofleverancier - Telefoon 46

ALS Uw SCHEMERLAMP AAN TE SLUITEN

GR.

DE BETERE TOESTELLEN
ALLE VOEDINGAPPARATEN
INGEBOUWD

Bij aankoop van een toestel aan onze gehoorzaal, worden de reiskosten vergoed en 5 procent korting toegestaan. Agenten op vele plaatsen in Nederland. Waar geen agent gevestigd, wenden men zich tot ons. Bovenstaand toestel wordt o.a. ook geleverd in salonuitvoering met ingebouwden luidspreker. Alle toestellen zeer selectief, wat uit de hieronder vermelde krachtproeven welke de meeste, zelfs de beste toestellen niet kunnen doestaan, blijken moge. We ontvingen namelijk de volgende mededeeling van firma Mulder te Loosdrecht, een paar K.M. van den Hilversumschen zender verwijderd: „We hebben hier alle mogelijke fabrikaten geprobeerd, waaronder zelfs de meest bekende binnen- en buitenlandse merken, doch konden andere stations niet uitstemmen zoodat wij doorlopende Hilversum te hooren. Met Uw toestel G. R. 3 N. 2 we daarin echter schitterend geslaagd, zoodat we voortgaande Uw toestellen te propageeren”. Dit is het objectief oordeel van een vakman, die ons persoonlijk niet kent, dien wij ook niet kennen doch die de fabrikaat heel goed kent.

Goudsche Radio-Industrie G. DE RAADT - Gouda
WEST-HAVEN 42. Hofleverancier. Telef. 46
Vraagt prijscourant.

352

Interessant in de advertentie hierboven is het aanbod: „Bij aankoop van een toestel aan onze gehoorzaal, worden de reiskosten vergoed en 5 procent korting toegestaan.”

³⁵¹ Advertentie uit de NCRV-gids van 4 Februari 1928. „uitgerust met de nieuwe Philips wonderserie” en Philips luidsprekers. Model nummers G.R.3 Ph. en G.R.4 worden genoemd.

³⁵² Links onder en rechts: Dit is een nieuw model G.R. 3 N. De grotere advertentie bespreekt een „salonuitvoering met ingebouwden luidspreker.” Dat betekent zeker zo iets als het toestel van Frans Driesens.

De natuurgetrouwe weergave van onzen

„OPPERZANGER”
(electro-dynamische luidspreker)

staat of valt met het aanpassingsvermogen van de in Uw radiotoestel ingebouwde laagfrequentversterking. In ons prospectus vermelden we daarvan meer.

Daarom brengen wij zelf een

IDEAAL-„COMBINATIE”
in den handel van radiotoestel en „Oppertzanger” hierbij afgebeeld, ingericht voor algehele voeding uit het lichtnet, echter zonder de nadelen van de wisselstroomlampen (nieuw, beproefd systeem Kuprox voeding).

Een voorantstond apparaat, dat op hooge trap van ontwikkeling in den toestelbouw staat en door muzikale ooren het meest zal kunnen worden gewaardeerd.

Ontvangtoestel G.R. 4 N.K. met ingebouwde voedingsapparaten compleet ..... f 520,00

„Oppertzanger” type 1 (uit ’t toestel gevoed) ..... „ 100,00

Ideaal-Combinatie geheel compleet (125 of 220 Volt) f 420,00

Goudsche Radio-Industrie.
G. DE RAADT - GOUDA
Hofleverancier.

Handelaars korting. - Agenten gevraagd.

353

„OPPERZANGER” G. R. Dyn.

Een electro-dynamische luidspreker met tot nog toe ongeken natuurlijke weergave, geen massaproduct.

Lage en hooge tonen evengelijk versterkt hoorbaar. Een rijkdom van klanken als nooit te voren. Alle instrumenten afzonderlijk te volgen. Zelfs het zwaarste orkest natuurgetrouw hoorbaar. Men spreekt niet meer van echt radiogeluid, maar van werkelijkheid. Een keer gehoord, voor altijd verward.

„Zangers” van ander fabricaat moesten we terugnemen toen men den onzen gehoord had en begeerde.

Volgens afbeelding, bij accutoestel te gebruiken f 100,00, bij wisselstroomtoestel (met ingeb. voedingsapparaat) f 155,00. Breedte 47 c.m. f 10,00 lager.

Vraagt uitvoerig prospectus, waarin tevens omschreven wordt hoe met gebruik van dezen luidspreker van ieder gewoon accutoestel een wisselstroomtoestel kan gemaakt worden, zonder enige verandering aan ’t toestel, terwijl de luidspreker tevens als onderkast dienst doet. Zie de beoefening. Volgende week komt onze „Ideaal-combinatie”.

GOUDSCHE RADIO-INDUSTRIE
G. DE RAADT
HOFLEVERANCIER. — GOUDA

354

Naamverandering van den „OPPERZANGER”

Wij ontvingen een schrijven van de N.V. Philips Radio te Eindhoven, waarin ons verzocht wordt den naam van onzen electro-dynamischen luidspreker „Oppertzanger” te veranderen om verwarring te voorkomen met den „Meesterzanger” van genoemde firma.

Waar de N.V. Philips Radio den naam van haar luidspreker ontleende aan de sfeer der opera’s (Meistersinger) en wij bij de naamgeving dachten aan den directeur van het tempelkoor in Jeruzalem (de oppertzangmeester onder de kinderen van Korach) voor wien Koning David een Psalm vervaardigde, meenden we (te meer waar we het woordje meester eraf lieten) vanwege den oorsprong dezer naamgeving voldoende onderscheid te hebben betracht om verwarring te voorkomen, doch aangezien genoemde firma Philips ons bericht, dat deze naamgeving haar schade doet en wij met deze firma de meest aangename betrekkingen onderhouden, hebben we besloten aan haar verzoek te voldoen en veranderen den naam in

„BACH”

de meester onder de componisten, bij wien we ’t allereerst denken aan zijn heerlijke koralen, die ’t hart ontroeren.

Zóó heerlijk schoon is ook de weergave van „Onzen Bach”, terwijl ook ’t gesproken woord opvallend duidelijk doorkomt.

In ’t bijzonder valt dit op, indien men onzen „Bach” aansluit aan ons speciaal daarvoor ontworpen radiotoestel G.R. 4 N.K. waarvan uitvoerig prospectus op aanvraag verkrijgbaar.

N.B. Behalve de Philips „Meesterzanger” worden ook de andere Philips luidsprekers sedert jaren door ons in voorraad gehouden en aankoop daarvan ten zeerste aanbevolen.

Goudsche Radio-Industrie G. de Raadt, Hofleverancier - Gouda

355

³⁵³ De „Ideaal-combinatie” – uit de N.C.R.V.-gids van 9 Maart 1929, verwijst naar radio Model G.R. 4 N.K. Nog geen „Queen Anne” pootjes zoals bij het toestel van Frans Driesens. Misschien werd dat op bestelling geleverd.

³⁵⁴ G.R. Dyn - Electro-dynamische luidspreker – uit de N.C.R.V.-gids van 2 Maart 1929. Hierin o.a. het volgende: „„Zangers” van ander fabriekaat moesten we terugnemen toen men den onzen gehoord had en begeerde.”.. en dan de belofte: „Volgende week komt onze „Ideaal-combinatie.”

Het ligt zeker buiten het bestek van dit boek om na te vorsen waarom er precies na de oorspronkelijke „meest aangename betrekkingen” tussen Goudsche Radio Industrie en Philips, zoals door Opa beschreven werd en ook bevestigd wordt door de advertentie van voetnoot 355, een einde kwam dat zo rampzalig eindigde, niet alleen voor Opa maar een paar jaar daarvoor al voor de vele leden van de B.O.R.N. Was het misschien een kwestie van botsende persoonlijkheden? Was het alleen maar een kwestie van „zaken doen”? Of zat er iets anders achter? Men zou daarvoor misschien de correspondentie van die jaren moeten doorgaan, die misschien nog wel in het Philips archief bestaat of in de „BORN” weekbladen die ik niet gezien heb, samen met de andere radio-tijdschriften van die tijd.

De vraag kwam ook bij mij op of er nog één of een paar andere Goudsche Radio Industrie toestellen bestaan, die allemaal gebouwd moeten zijn tussen het begin van Opa's radiobedrijf in 1926 en midden December 1933, toen alles in beslag genomen werd. Behalve de plaatjes van de GRI-radio van Frans Driesens, en de advertenties die ik van Gidi Verheijen kreeg (vorige bladzijden) weet ik niets over de GRI-modellen en serienummers, en hoeveel er gebouwd werden.

Het is meer dan 77 jaar geleden dat de laatste GRI radio gebouwd werd. In een of ander Nederlands of buitenlands museum staat misschien nog wel zo'n meubelstuk, of misschien wel in privé bezit, ergens op een zolder. Maar het verdere verloop van de Nederlandse geschiedenis geeft niet veel hoop hierop. De feitelijke monopolie van Philips en het filiaal N.S.F. (de „nationale industrie”) en een laag vlak van invoer van radio's in de tweede helft van de dertiger jaren, betekende dat misschien meer dan 70% van de radios in Nederland van een Philips en N.S.F. makelij waren in Mei 1940.

Minder dan twee maanden na de Duitse machtsovername van Nederland die volgde op het bombardement van Rotterdam, werd op 6 Juli 1940 al een verbod verklaard om naar een buitenlandse (m.a.w. niet-Duitse) zender te luisteren, met heel strenge straffen en ook de verbeurdverklaring van toestellen. De bedoeling van deze „bescherming” was natuurlijk specifiek om het luisteren naar de British Broadcasting Corp. te verbieden, door wie „Radio Oranje” uitgezonden werd, met geregelde mededelingen van de naar Londen uitgeweken regering van Min.-Pres. de Geer (later opgevolgd door Min.-Pres. Gerbrandy) en het koninklijk huis.

Op 1 Januari 1941 begon het tijdperk van de “Luistervergunning”. Radio's kwamen toen onder toezicht van de P.T.T. Iedereen die een radio had, moest dat toestel registreren met een kaart, waarop men elke maand een zegel van 75 cent moest plakken. In mijn Moeders plakboek is ook zo'n kaart van 1942 in de afdeling „Minder prettige herinneringen”, samen met een „Politioneele Waarschuwing” voor „Niet genoeg verduisteren”, en wat stukjes van bonnenkaarten. Links onderaan de voorkant van de kaart op de volgende bladzij staat er dat mijn vader de Luistervergunning voor 1941 met twaalf radiozegels inleverde op 17 Februari 1942 en toen een nieuwe kaart kreeg voor 1942, met als adres, het huis in Alphen aan den Rijn dat gehuurd werd pas voor mijn ouders' huwelijk. De vijf zegels van een gulden voor 1943 betekenen zeker dat er geen nieuwe kaarten voor 1943 gedrukt werden.

Uit inlichting die ik vond in het Nationaal Archief in Den Haag, weet ik dat mijn ouders een van de ongeveer twintig mensen waren die een radio gehuurd hadden van Westminster Radio. Of dit een GRI toestel was of een Westminster of een ander merk, weet ik niet. Dit staat ook niet op kaart.

---

³⁵⁵Uit de N.C.R.V-gids van 20 April 1929. Hierin de zinsnede: „aangezien .... wij met deze firma (=Philips) de meest aangename betrekkingen onderhouden.” en „Behalve de Philips „Meesterzanger” worden ook de andere Philips luidsprekers sedert jaren door ons in voorraad gehouden en aankoop daarvan ten zeerste aanbevolen.”

In April 1941 kwam er een volgende verordening, waarvolgens Joden hun radiotoestellen moesten inleveren. Zij werden specifiek verboden om radio's te „ruilen”, wat zeker betekent dat men een oude en stukke radio van de zolder zou kunnen halen om in te handigen, en dan een nieuwere en betere radio hield om te gebruiken.

Op 13 Mei 1943 kwam de verordening waarin de Duitse bezetter alle radio's begon op te eisen als „verbeurd verklaard”. Het is onlangs door het navorsingswerk van Gidi Verheijen bekend geworden hoeveel mensen wel gehoor gegeven hebben aan deze oproep, maar het lijkt logies om ook voor deze inhandiging aan te nemen, dat men toen liever een tien-jaar oude radio ging opofferen, en het goede nieuwere apparaat ging verstoppen, om zo te proberen om vrijuit te gaan. Duitse troepen hadden al in Noord-Afrika verloren bij El-Alamein, en men dacht waarschijnlijk dat het Reich niet erg lang meer zou duren. Maar waarschijnlijk zijn de meeste GRI radio's die toen nog bestonden, toen ingeleverd.

„Radio-distributie” viel niet onder de verordening. Nu weet ik niet hoeveel mensen radio-distributie hadden, maar ik mag zeker veronderstellen dat de kwaliteit van die programma's ook verminderden met verloop van tijd. En het nieuws? Wel, dat werd natuurlijk helemaal verdraaid en “onjuist” weergegeven, met de opgang van geallieerde troepen. Radio's die onder huurkoopcontracten en huurcontracten verkocht en verhuurd waren, vielen ook niet onder de veroderning van 13 Mei 1943. Over die radio's (die eigenlijk het eigendom waren en bleven van de handelaar) zou nog een latere verordening worden gemaakt.

Het probleem voor Westminster Radio (en ook voor andere radiohandelaren) werd toen dat sommige klanten hun huur- en huurkoopradio's bij de gemeente inleverden, net als mensen die een radio gekocht hadden. De akelige nasleep van de gebrekkige verordening voor Opa en oom Gerrit was dat zij met de bevrijding allebei gearresteerd werden vanwege vermeend N.S.B.-lidmaatschap en collaboratie met de Duitsers. De aanklachten van N.S.B.-lidmaatschap werden na een onderzoek teruggetrokken, maar de kwestie van collaboratie is nooit goed onderzocht. Opa was een korte tijd in Kamp „Apollo” in Gouda, daarna onder huisarrest, en toen meer dan een half jaar in de Ramaer-kliniek in Loosduinen. Oom Gerrit werd bijna een jaar lang aangehouden in Kamp Duindorp. De beloofde tribunaal, waarin zij zich zouden kunnen verdedigen, kwamen nooit, maar wel twee Voorwaardelijke Buitenvervolginstellingen in December 1946, elk met een boete van vijfhonderd gulden. Oom Gerrit betaalde, Opa vroeg om uitstel, kon niet betalen (hij was immers „Zonder Vermogen”) en het blijkt dat die boete uiteindelijk in December 1947 betaald werd uit de spaarbankboekjes van de zes kleinkinderen die er toen al waren.....

INLEVERING RADIO-TOESTELLEN

BESCHIKKING

betreffende het verbeurdverklaren van radio-ontvangtoestellen

Op grond van artikel 64 der verordening openbare orde 1943 beschik ik met het oog op de handhaving der openbare orde en veiligheid, onder verwijzing naar het door den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied afgekondigde politie-standrecht :

Artikel 1.

1. Alle zich in het bezette Nederlandsche gebied bevindende radio-ontvangtoestellen, -toebehooren en -onderdeelen zijn met onmiddellijke werking verbeurdverklaard.

2. Dit is niet van toepassing op radio-ontvangtoestellen, -toebehooren en -onderdeelen, waarvan de voor den bouw van radio-ontvangtoestellen, -toebehooren en -onderdeelen toegelaten fabrikanten eigenaar of houder zijn.

3. Ieder beschikken over verbeurdverklarde radio-ontvangtoestellen-, toebehooren en -onderdeelen, alsmede de beschadiging daarvan is verboden.

Artikel 2.

1. De verbeurdverklarde radio-ontvangtoestellen, -toebehooren en -onderdeelen moeten, voor zoover de hogere S.S.- en Politieleider niet anders bepaalt, door den houder bij den ter plaatse bevoegden politiegezagdrager worden ingeleverd, die zich hierbij van de medewerking van het Staatsbedrijf der P.T.T. bedient. Plaats en tijdstip van de inlevering worden binnen tien dagen na afkondiging van deze beschikking door den politiegezagdrager door middel van een bekendmaking in de dagbladpers of op de ter plaatse gebruikelijke wijze bekend gemaakt.

2. Hij, op wien de inleveringsplicht rust, dient de in te leveren voorwerpen van een daaraan stevig bevestigd kartonnen kaartje groot 10 x 15 cm. te voorzien, onder bijvoeging van de ingevulde voorgeschreven formulieren, bevattende het fabriekaal, het type en het nummer der voorwerpen, alsmede den naam, het beroep en het adres van dengene op wien de inleveringsplicht rust.

3. De inlevering geschiedt tegen bewijs van ontvangst.

4. Handelaren (groot- en kleinhandelaren), die handel drijven in radio-ontvangtoestellen, -toebehooren en -onderdeelen, dienen deze voorwerpen, waarvan zij op het tijdstip van afkondiging van deze beschikking eigenaar of houder zijn en die zij in voorraad hebben, op lijsten te registreren en deze lijsten in drievoud binnen drie weken na afkondiging dezer beschikking bij den ter plaatse bevoegden politiegezagdrager in te leveren. Deze vaardigt verdere beschikkingen betreffende de inlevering van deze voorwerpen uit.

Artikel 3.

1. Voor tot gebruik geschikte, tijdig en in overeenstemming met de voorschriften (artikel 2, leden 2 en 4) ingeleverde radio-ontvangtoestellen, -toebehooren en -onderdeelen wordt een passende schadeloosstelling toegekend. Nadere voorschriften, in het bijzonder betreffende de schadeloosstelling aan de handelaren, worden door een uitvoeringsbeschikking uitgevaardigd.

2. Het in artikel 2, lid 3, genoemde bewijs van ontvangst betreffende tot gebruik geschikte, tijdig en in overeenstemming met de voorschriften ingeleverde radio-ontvangtoestellen, -toebehooren en -onderdeelen geeft in de toekomst recht op levering bij voorrang van zoodanige voorwerpen.

Artikel 4.

1. De uitgereikte luistervergunningen blijven rusten van het tijdstip der inlevering af.

2. De luisterbijdragen moeten worden betaald tot het einde van de maand, waarin de inlevering plaats vindt. Vooruitbetaalde bijdragen worden gerestitueerd.

(3). Tegen dengene, die in overeenstemming met deze beschikking een radio-ontvangtoestel inlevert, wordt geen vervolging ingesteld terzake van ontdoken luisterbijdragen. Bereids aangevallen vervolgingen gestaakt.

Artikel 5.

De ingeleverde radio-ontvangtoestellen, -toebehooren en -onderdeelen worden, voor zoover niet anders wordt bepaald, door de politiegezagdragers bewaard, die zich hierbij van de medewerking van het Staatsbedrijf der P.T.T. bedienen.

Artikel 6.

Antennes worden niet verbeurd verklaard en behoeven niet te worden ingeleverd; deze moeten binnen drie maanden na het in werking treden van deze beschikking door den houder worden verwijderd.

Artikel 7.

(1). Het vervaardigen, het afstaan en het in houderschap nemen van radio-ontvangtoestellen, -toebehooren en -onderdeelen is verboden. De hogere SS- en politie-leider kan uitzonderingen toestaan. Hij kan deze van voorwaarden afhankelijk stellen.

(2). De bepalingen van de verordening, houdende het verbod om te beschikken over radio ontvangtoestellen (no. 222/1941) blijven onaangetast.

Artikel 8.

De bepalingen van deze beschikking zijn niet van toepassing op de aansluitingen op de radio-distributiecentrales met inbegrip van den bij deze aansluiting behoorenden, uitsluitend hierbij te gebruiken luidspreker.

Artikel 9.

1. Deze beschikking is niet van toepassing op de bureaux van het Duitse Rijk, van de Duitse weermacht, van de „Waffen-SS“, van de Duitse politie en van het arbeidsgebied van de Nationaal-Socialistische Duitse Arbeiderspartij in Nederland, alsmede op het op deze bureaux werkzame personeel van Duitse nationaliteit.

2. De hogere SS- en politie-leider kan voor de in lid 3 genoemde personen op hun desbetreffend verzoek ten aanzien van de toepassing van de bepalingen van deze beschikking een uitzondering toestaan. Hij kan deze van voorwaarden afhankelijk stellen.

3. De verzoeken tot het toestaan van een uitzondering moeten binnen den in artikel 2, lid 1, der bekendmaking bedoelden termijn worden ingediend en wel:

Door personen van Duitse nationaliteit bij den ter plaatse bevoegden Ortsgruppenleiter der N.S.D.A.P.

Door leden der Nationaal-Socialistische Beweging der Nederlanden en harer onderdeelen langs den hiërarchischen weg bij den ter plaatse bevoegden districtleider der N.S.B.

Door de verwanten van de vrijwillig bij de Duitse weermacht dienende Nederlanders bij den commissaris-generaal voor bestuur en justitie, afdeling voor aangelegenheden van personen van Duitse nationaliteit en

door de verwanten van de vrijwillig bij de Waffen-SS of het Vrijwilligerslegioen Nederland dienende Nederlanders bij den SS.-Fuersorgeoffizier.

De instanties, bij welke de verzoeken moeten worden ingediend, gelken den verzoeker een bewijs ter zake van het ingediende verzoek uit. De hogere S.S.- en Politieleider beslist over de verzoeken.

4. Voor personen, die een verzoek als bedoeld in de leden 2 en 3 tijdig en in overeenstemming met de voorschriften hebben ingediend, en die in het bezit zijn van het in lid 3 genoemde bewijs, wordt de verbeurdverklaring en de plicht tot inlevering volgens de bepalingen van deze beschikking eerst van kracht van den dag van toezending van een afwijzende beslissing af.

Artikel 10.

1. Hij, die in strijd handelt met de bepalingen van deze beschikking, met de op grond daarvan uitgevaardigde beschikking of met de in overeenstemming met de artikelen 7 en 9 gestelde voorwaarden, dan wel tracht deze te ontduiken, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren en met geldboete tot een onbeperkt bedrag of met een dezer straffen, voorzover niet volgens andere bepalingen een zwaardere straf is verbeurd.

2. Uittokkers, mededaders en medeplichtigen worden als daders gestraft.

3. Het nemen van maatregelen op het gebied van de Sicherheitspolizei blijft onaangetast.

Der Hoehere S.S.- und Polizeifuehrer

RAUTER,

S.S.-Gruppenfuehrer und Generalleutnant der Polizei.

‘s GRAVENHAGE, 13 Mei 1943.

356

³⁵⁶ Uit het Rotterdamsch Nieuwblad, 13 Mei 1943, bl. 1.

Op 13 Juni 1946 verklaarde Opa in een Proces-verbaal aan Inspecteur Wepster het volgende hierover:

„Uit de zaak van mijn zoon waren ook gedurende den oorlog meerdere toestellen in huur en huurkoop geleverd. Deze toestellen bleven tot den inventaris van de zaak behooren. Bij de verplichte inlevering van de radiotoestellen hebben wij aan de menschen, die van ons een toestel in huur of huurkoop hadden geschreven, dat zij hun toestel niet behoefden in te leveren. Deze toestellen waren n.l. nog het eigendom van de zaak van mijn zoon en van de radio's die behoorden aan radiohandelaren zou nog een aparte regeling getroffen worden. Ingevolge de verordening op de inleveringsplicht heb ik vervolgens aan den corpschef van politie, Schadee, een opgave verstrekt van alle toestellen, die tot den inventaris van de zaak van mijn zoon Gerrit behoorden. Omdat bij sommige huurders nog toestellen stonden, en burenhen dit misgunden, is dit ter oore gekomen van de S.D. te Gouda en kregen wij hiermede last. De S.D. kwam bij ons in de zaak controlleeren en nam de lijst van huurders, die wij hadden bijgehouden, over. Kort daarop werd ik op den S.D. te Gouda ontboden en werd mij ten laste gelegd, dat er hier en daar bij particulieren nog toestellen stonden. Ik verdedigde mij door te zeggen, dat er ten aanzien van radiohandelaren nog geen nadere regeling van den inleveringsplicht was afgekondigd. Ik weet, dat verschillende huurders van mijn zoon toen bezoek hebben gehad van den S.D. waarbij naar het toestel, dat zij in huis hadden, geïnformeerd werd. Twee huurders die deze ervaring gehad hebben, kan ik U noemen, namelijk Van Vliet, wonende aan de Gouwe te Gouda en de agent van politie Pol, wonende aan de Burgvlietkade te Gouda.”

Een Goudse politieagent Andries Boekhout verklaarde in datzelfde Proces-verbaal:

„In 1943 ben ik lijfwacht geworden van den toenmaligen Corpschef van politie, Opper-luitenant Schadee. Omtrent de inlevering van de radiotoestellen, die de mij bekende radiohandelaar De Raadt te Gouda aan verschillende personen in huurkoop geleverd had, kan ik U het navolgende verklaren. Oorspronkelijk waren Schadee en De Raadt goede vrienden.³⁵⁷ Ten tijde van de verplichte inlevering van de radio's leverde De Raadt overeenkomstig de op dit punt bestaande voorschriften bij Schadee een lijst in van de radio-toestellen, die hij als handelaar nog in zijn bezit had. Dit had voor de personen, die van De Raadt een toestel in huurkoop hadden, oorspronkelijk geen nadeelige gevolgen, omdat De Raadt de hem in eigendom toebehoorende toestellen mocht behouden. Om een of andere reden is er nadien oneenigheid ontstaan tusschen Schadee eenerzijds en vader en zoon De Raadt anderzijds. Schadee gelastte toen, dat alle radio's, die De Raadt nog in zijn bezit had, ingeleverd moesten worden, en dat tegen de firma De Raadt nog proces-verbaal moest worden opgemaakt terzake het niet op tijd inleveren van de toestellen. Met het onderzoek belastte hij mij. Bij verschillende inwoners van Gouda, die volgens de door De Raadt ingeleverde lijst een toestel van hem in huurkoop hadden, ben ik aan huis geweest om te zien of zij nog in het bezit waren van hun radio. Ik meen, dat ik bij v.d. Heuvel in de Parkstrat nog een toestel inbeslaggenomen heb. Ik herinner mij ook, dat ik een maal bij Van Vliet, wonende aan de Gouwe te Gouda geweest ben en ook bij Grootendorst, wonende aan de Goejanverwelledijk te Gouda. Mogelijk ben ik nog bij enkele andere personen in Gouda geweest, doch verder heb ik geen radio's inbeslaggenomen. Zoowel tegen De Raadt als tegen de menschen die van hem een toestel in huurkoop hadden, moest ik proces-verbaal opmaken. Nadeelige gevolgen hebben geen van hen hiervan gehad, daar De Raadt in zijn recht stond en zijn toestellen inderdaad mocht behouden.”

³⁵⁷ Opa wilde misschien in de goeie boekjes van Schadee blijven om te kunnen doen wat hij en oom Gerrit deden.

Wat gebeurde er later? Het volgende krantenartikel vond ik in een krant van November 1946. Mensen die dachten dat ze na het verdwijnen van de Duitsers hun radio's (die op verschillende plaatsen opgeborgen waren) automatisch terug zouden krijgen, hadden het mis. Zelfs de Canadese regering werd verdacht om opdracht te hebben gegeven aan de P.T.T. voor de liquidatie van die toestellen.

Het raadsel van de Radiotoestellen

WAAR ZIJN DE ACHTERBLIJVERS GEBLEVEN?

Het verzoek van de „Bond van ouden van dagen” aan de Rotterdamse gemeenteraad om teruggave van de destijds ingeleverde radiotoestellen heeft de vraag, wat er eigenlijk met deze toestellen is gebeurd, weer eens urgent gemaakt.

Er is, voorzover wij weten, over deze aangelegenheid nooit veel gepubliceerd, hetgeen bevreemding wekt, daar het hier toch een kwestie geldt, waarbij tienduizenden landgenoten rechtstreeks zijn geïnteresseerd. Het betreurenswaardige resultaat van deze, al of niet opzettelijke, geheimzinnigheid is, dat men in verband met die radiotoestellen-historie allereerste de woorden „corruptie” en „zwendel” hoort fluisteren. Er wordt in het Nederland van deze dagen veel over corruptie en knoeierij gesproken. (Overigens niet geheel ten onrechte, gelijk het schandaal in Dordrecht nog onlangs heeft bewezen). Van tijd tot tijd verschijnt er in de een of andere officiële periodiek, bijv. in „Commentaar”, wel eens een ambtelijk verweerschrift tegen

deze aantijgingen van de „vox populi”. Maar zou de enig juiste en afdoende bestrijding van het boze gerucht niet gelegen zijn in een volkomen openhartigheid ten aanzien van het gevoerde beleid in kwesties, die de publieke belangstelling hebben?

Bij de liquidatie der radiotoestellen is van 'n dergelijke ontwapenende openhartigheid weinig gebleken. Er zijn in deze kwestie dan ook verscheidene punten duister gebleven.

Toen op 13 Mei 1943 het Duitse bevel tot inlevering kwam, werd deze maatregel algemeen als wederrechtelijk beschouwd. Wanneer deze opvatting juridisch juist is, dan ligt de conclusie voor de hand, dat de toestellen wettig eigendom bleven van de oorspronkelijke bezitters. De redenering, dat men door zijn toestel in te leveren zijn rechten er op verbeurd heeft, snijdt geen hout, daar men zich kan beroepen op overmacht. In elk geval is van een rechterlijke uitspraak over dit strijdpunt nooit iets bekend geworden.

Stelt men zich daarentegen op het standpunt, dat de bezetting wel het recht tot vordering had, dan konden de toestellen bij de bevrijding slechts als „oorlogsbuit” van het Canadese leger worden beschouwd. Het is nooit duidelijk geworden welk standpunt men ten deze heeft ingenomen.

SCHROOT?

Wat we wel weten is, dat de P.T.T. op een goede dag belast bleek te zijn met de liquidatie van de nog in Nederland aanwezige (ingeleverde) radiotoestellen. Van wie heeft de P.T.T. deze opdracht ontvangen? Van het Militair Gezag? Van de Nederlandse regering? Van de Canadese regering? Vraagtekens...

Voorts heeft de wijze waarop de P.T.T. zich van zijn opdracht heeft gekweten, in kringen van belanghebbenden, met name de handelaren in radio-onderdelen, grote ontstemming gewekt. Kort samengevat is het verloop als volgt geweest:

Zoals men weet lag het overschot van de ingeleverde toestellen (de beste waren natuurlijk al lang verdwenen naar Duitsland) opgeslagen in diverse vemen en pakhuizen. De P.T.T. is begonnen met deze hele voorraad te koop aan te bieden aan de „Fiar”, zijnde een bond van importeurs van radio-onderdelen. Vertegenwoordigers van de Fiar maakten op uitnodiging van de P.T.T. een excursie langs de opslagplaatsen en kwamen tot de conclusie, dat het materiaal vrijwel waardeeloos was en bestempeld moest worden als „schroot”. Het P.T.T.-aanbod (f1.— per chassis) werd afgewezen.

Wat er echt gebeurde, is pas onlangs uitgekiend, nadat het jarenlang alleen maar vaagweg bekend was. Het boek „Het radiotoestel in de Tweede Wereldoorlog” door Gidi Verheijen — ISBN 978-90-9024119-7, verkrijgbaar bij E.J.M. Verheijen, gverhe@planet.nl en tel. (046) 485 18 47 voor € 30,-, beschrijft met veel detail (276 bladzijden) wat er plaatsvond in die tijd, in heel Nederland. Volgens zijn „Epiloog” (dat ik met zijn toestemming opsom) waren er meer dan 1,2 miljoen radio's in Nederland vóór de inlevering, en er werden naar schatting 825,000 ingeleverd. 75,000 toestellen behoorden aan personen die vrijgesteld waren van inhandiging, zoals Rijksduitsers en N.S.B.-leden. Een totaal van ongeveer 300,000 toestellen zijn destijds dus achtergehouden.³⁵⁸

³⁵⁸ Opa beweerde in zijn Proces-verbaal en in een „Uiteenzetting voor den Advocaat” dat hij en oom Gerrit in Westminster Radio „bovengronds deden wat anderen ondergronds deden”, m.a.w. als een „sabotage-tweetal” er

Oorspronkelijk wilden de Duitsers wel een schadevergoeding betalen. Dat is ook als proef begonnen in het telefoondistrict Gouda, vanaf Juni 1944. Tot in het najaar van 1944 is er ongeveer f 233,100 gulden uitbetaald voor ongeveer 8,000 ingeleverde apparaten in dat gebied van Nederland, en nergens anders..

VERKOPINGEN |

Men is vervolgens overgegaan tot het instellen van een commissie, die tot taak kreeg het materiaal publiekelijk te verkopen. Deze commissie, genaamd de „Liquidatie-commissie P.T.T.-schroot“, bestond merkwaaardigerwijs uitsluitend uit grossiers in radio-onderdelen, leden van de Fiar. Als onze inlichtingen juist zijn, is de commissie haar werkzaamheden begonnen met het voor eigen rekening opkopen van de gehele voorraad „radio-„schroot““. Vervolgens werden door middel van advertenties in de dagbladen openbare verkopeningen aangekondigd. Gewoonlijk bleek echter een aanzienlijk deel van de voorraad, eens zelfs de gehele inhoud van een pakhuis, vóór de aanvang van de verkoping reeds verkocht te zijn. De „openbaarheid“ van deze verkopeningen komt hierdoor wel in een

merkwaaardig licht te staan. Het vermoeden is gerechtvaardigd, dat een belangrijk deel van het materiaal onderhands is verkocht. Een deel hiervan is terecht gekomen bij gelegenheidshandelaren, die het gebruikten om er inferieure radiotoestellen van in elkaar te knutselen, welke dan natuurlijk voor grof geld

werden verkocht. Zoals gewoonlijk werd het publiek de dupe.

Wat bij de hierboven omschreven transactie het meest opvalt, is het feit dat de prijsbeheersing zich blijkbaar met de zaak in het geheel niet bemoeit heeft. De „liquidatie-commissie“ kocht het schroot (tegen een zeer lage prijs) en veroorloofde zich de vrijheid het met een flinke winst weer te verkopen. Het zou interessant zijn te weten, wat dit „waardeleze materiaal“ tenslotte nog heeft opgebracht.

Tenslotte, ter voorkoming van misverstand, nog het volgende. Het zou natuurlijk kunnen zijn, dat tegen de hier weergegeven voorstelling van zaken „van officiële zijde“ bezwaar werd gemaakt. Het zou kunnen zijn dat ook wij slachtoffer zijn geworden van het boze gerucht. In dat geval moeten wij er voor waarschuwen dat dit gerucht in kringen van radio-detailhandelaren als onomstotelijk feit wordt beschouwd en dat het dus sterk aanbeveling verdient het zo spoedig mogelijk uit de wereld te helpen. Dit is eenvoudig genoeg. Men heeft slechts de volgende vragen te beantwoorden.

a. Van wie ontving de P.T.T. zijn

opdracht tot liquidatie?

b. Hoe is het te verklaren, dat in een verkoop-commissie uitsluitend belanghebbenden worden benoemd?

c. Welk bedrag heeft de P.T.T. voor het schroot ontvangen?

d. Welke winst heeft de commissie gemaakt?

e. Welke bestemming is aan deze bedragen gegeven?

f. Wat is er gebeurd met de 1000 (of meer?) nog bruikbare toestellen, die buiten de verkoping zijn gehouden en die, volgens mededeling van de P.T.T., zouden worden toegewezen aan blinden, oorlogsinvaliden, enz.? (Ligt hier wellicht nog een kans voor de „Bond van oudren van dagen“?).

g. Wordt er nog gedacht over een (althans gedeeltelijke) schadeloosstelling van de oorspronkelijke eigenaars?

Het is, naar het ons voorkomt, niet meer dan logisch dat een lichaam als het Staatsbedrijf der P.T.T., dat in deze maatschappij een uitsluitend dienende functie vervult, van zijn bemoeuwingen in een kwestie, die het belang van zo velen raakt, te gelegener tijd rekening en verantwoording aflegt.

Van de ongeveer 825,000 ingeleverde toestellen gingen er veel naar Duitsland. Na de oorlog is ongeveer 15% van de radio's, 125,000 stuks, teruggegeven aan de eigenaren.. De rest ging als schroot.

De vernietiging van naar schatting 375,000 verouderde maar helemaal goed werkende of repareerbare radio's, die allemaal twee-en-een-half jaar lang of meer reeds niet gebruikt waren, gaf Philips na de oorlog natuurlijk een hupstootje voor nieuwe productie. Wie anders kon eigenlijk baten bij deze heel nodeloze vernietiging van bruikbare radio's? Zeker niet de reparateurs, zeker niet het publiek.

Is het daarom te ver gezocht van mij om te vermoeden (zonder om er enig bewijs van te kunnen geven) dat een antwoord op vraag (a) „Van wie ontving de P.T.T. zijn opdracht tot liquidatie?“ in het krantenartikel van voetnota 358 hierboven misschien „Philips“ zou geweest kunnen zijn, of als alternatief, dat Philips zijn invloed bij de P.T.T. (net zoals in de dertiger jaren) gebruikte om van deze grote hopen schroot ontslagen te raken?

---

voor zorgden dat oude radio's ingeleverd werd, zodat de klanten dan clandestien konden blijven luisteren op hun nieuwere en betere radio's. Opa beweerde ook clandestien radiolampen te hebben verkocht.

³⁵⁹ Uit het Rotterdamsch Nieuwsblad, 6 November 1946, bl. 3.

het Radiotoestel in de Tweede Wereldoorlog

Wat er werkelijk gebeurde in die tijd, is misschien een ander stuk vergeten Nederlandse radiogeschiedenis, dat iemand anders maar moet proberen te ontrafelen (en waarmee volgens zijn huidige onderzoek Gidi Verheijen al hard aan de slag is, zoals beschreven in zijn onlangse e-mails):

Ik heb net de inventarisatie van de inlevering van de kleinere Nederlandse radiomerknamen in WO II afgerond. In totaal heb ik in beschikbare registers **27 exemplaren van GRI gevonden** in bijna alle provincies van Nederland. In de registers zijn de toestellen ingeschreven als "Goudsche Radio Industrie" of als "G. de Raadt". Op grond van deze exemplaren die ik heb aangetroffen, schat ik dat er in 1943 nog wat meer dan 100 exemplaren van een GRI-toestel onder de Nederlandse bevolking waren. Zoals ik je eerder vertelde stond er nergens een type-aanduiding bij vermeld en hetzelfde gold voor een eventueel serienummer. Maar in Zeeland blijken wel serienummers vermeld te zijn: 1876, 1954 en 1992. Zou het kunnen zijn dat alle modellen doorlopend genummerd werden?³⁶⁰

Ik verwacht dat er (thans) niet meer dan een handvol GRI-toestellen bewaard is gebleven. Waarschijnlijk zitten die allemaal in (Nederlandse) verzamelingen. Frans Driesens is in het bezit van een GRI-toestel en misschien is er ook nog een in het Radiotron.³⁶²

en ook meer onlangs, want de wonderen zijn de wereld nog niet uit:

Ik heb je onlangs laten weten dat ik na lang zoeken in Gouda toch nog een archief heb gevonden met de registers van de daar in 1943 ingeleverde radio's. Het is een ietwat obscuur archief van de commissaris van politie van Gouda. Deze week heb ik daarin inzage gekregen, nadat ik eerst de voor dergelijke archieven gebruikelijke onderzoeksverklaring heb getekend.

In totaal hebben de 35.510 inwoners van Gouda in de periode mei-juli 1943 samen 5.257 toestellen ingeleverd. Jammergenoeg waren er geen gegevens over de algemene na-inlevering van oktober 1943. Ga ik hiervoor uit van een even hoog percentage als in de rest van de provincie Zuid-Holland, dan komen daar nog 231 toestellen bij: een totaal van 5.488. Dat betekent een vrij hoog inleveringspercentage (15,5 toestellen per 100 inwoners).

Zoals ik al aankondigde, verwachtte ik onder de ingeleverde toestellen ook nog een aantal toestellen van de Goudsche Radio Industrie (GRI). Die verwachting bleek juist: in Gouda werden 14 GRI-toestellen ingeleverd en daarmee komt het **landelijk totaal op 41** door mij aangetroffen GRI-toestellen. (Friesland 1, Overijssel 5, Utrecht 1, N-Holland 1, Z-Holland 18, Zeeland 3, N-Brabant 9 en Limburg 3.) Het werkelijke aantal heeft zeker meer dan 100 bedragen.

Interessant is dat ik tevens 32 (zelfbouw)toestellen heb aangetroffen van het merk **Westminster Radio**. In de rest van het land ben ik dat merk nauwelijks tegengekomen. Er moet dus een concrete bron voor Westminster radio's in Gouda geweest zijn. Het is daarom voor de hand liggend dat je Oom

³⁶⁰ Zie de beschrijving van de nummers op het toestel van Frans Driesens. Omdat de Zeeuwse nummers dichtbij elkaar liggen, zouden die radio's waarschijnlijk dezelfde tijd gebouwd zijn, of door dezelfde agent van GRI?

³⁶² „Radiotron” is een afdeling van het Nederlandse Electriciteitsmuseum in Nijkerk.

Gerrit daar al ruim voor WO II de winkel Westminster Radio is begonnen.

Volgens informatie op de website van John Koster is Westminster Radio overigens een merknaam van Henry Curry uit het Engelse Leicester (zie <http://www.vintageradio.nl/Menu/curry.htm> en http://www.vintageradio.nl/Radio's/westminster_radio.htm).

(Commentaar door JAdR): Dit heel interessante nieuws (waarvan ik helemaal onbewust was) is een bewijs dat kort ná de rampzalige lente van 1935, Opa, Oom Gerrit en Vader weer radio's begonnen te bouwen, op heel kleine schaal, onder de firmanaam Westminster Radio, voor de lokale verkoop en misschien ook wel door een paar agentschappen die Opa na alles toch trouw bleven. Tenzij, wat ik sterk betwijfel, Opa de Nederlandse importeur werd van een Engels product. Zo werd Westminster Radio dus de opvolger van Goudsche Radio Industrie. Volgens GoudaNet (aladingoudanet@biblioheek.nl) stond Westminster Radio al onder „radiohandelaren” in het Adresboek van 1936, op basis van gegevens van 1935, en: „Exacte datum van vestiging aan de Wijdstraat is niet bekend.” Het zou misschien ook mogelijk zijn dat de periode dat Vader radiolampen smokkelde uit België, beter te zoeken is in de periode ná de lente van 1935, dan in de tweede helft van 1933. Philips verkocht natuurlijk nog steeds geen lampen aan die kleine man in Gouda. Maar waarom dat dat „Bewijs van Nederlandschap” van Augustus 1933?

Maar kijk nu eens wat ik in het Nationaal Archief vond in September 2010:

Wees zuinig
op deze parametrische constructie en
ook op het materiaal dat Uwe socialistische

N° 0379

RADIO-TOESTEL MERK „WESTMINSTER“ Type W.R. 1
Leverbaar in twee modellen met of zonder draadloze afstemming.
De afstemming wordt bereikt door de draadloze afstemmer te draaien.
Het toestel heeft een zeer helder geluid en een groot bereik.

DEUKSOORTIG RADIO-TOESTEL MERK „WESTMINSTER“
Type W.R. 1, geschikt voor draadloze afstemming en draadloze afstemming.
Het toestel heeft een zeer helder geluid en een groot bereik.

Zeg niet Radio, zeg „Westminster“!

Er zijn twee exemplaren van deze brochure in het CABR. Van welke datum is het? Het staat er niet ergens op. Volgens John Hupse is het van 1947, omdat er een verwijzing is naar de WERELDOMROEP, en ook omdat het toestel heel veel lijkt op andere radio's van die tijd, zoals een Philips Model 848A uit 1945 en een Philips Model 748U uit 1946. „Typerend in die periode is de zeer sobere uitstraling van de kasten.”

En hier volgt wat Gidi Verheijen erover zegt:

In WO II was vanaf eind 1941 de productie van radiotoestellen verboden. Het is niet uitgesloten dat Westminster Radio nog wel opdrachten voor de Duitsers uitvoerde, maar tot mei 1945 werden zeker geen toestellen voor civiele toepassing in Nederland gemaakt. Vanaf de bevrijding golden beperkingen voor Westminster Radio. Op 30 december 1946 is je Oom Gerrit buiten vervolging gesteld en op 4 januari 1947 hief het Nederlands Beheersinstituut de beperkende bepalingen m.b.t. de zaak van Oom Gerrit op. In 1947 (of later maar niet eerder) kon hij dus weer met het bouwen en verkopen van radio's

begonnen zijn. In juni 1948 werd je Opa tot procuratiehouder van Westminster Radio benoemd. De zaak van Oom Gerrit was toen dus waarschijnlijk weer aan het draaien. In mei 1949 werd de doelstelling van Westminster Radio gewijzigd, maar de fabricage van alle soorten radiotoestellen was nog steeds onderdeel van die doelstelling. Deze analyse sluit aan bij de terechte opmerking van John dat de Wereldomroep pas in 1947 begonnen is en dat de brochure dus uit 1947 of later dateert.

Maar nu een vraag: Als de beperkende bepalingen op 1 Januari 1947 opgeheven werden, waarom zijn deze twee brochures dan bij CABR? In ieder geval staat het nu hierdoor vast dat Westminster Radio vóór en ná de oorlog radio's bouwde. Hoeveel? Dat weet ik niet. Er bestaat er niet een meer.

BIJLAGE 37

Octrooiaanvraag 20598 en Nederlands Octrooi 34759.

In antwoord op mijn e-mail vraag „Wat ik niet weet is of een Nederlands Octrooi ooit aan O.A. 50298 verleend is, en indien wel, wanneer.” aan het Octrooiencentrum Nederland, kreeg ik in 2009 al het volgende heel interessante antwoord:

Geachte heer De Raadt,

Ik heb op octrooiaanvraagnummer gezocht in het Nederlands octrooiregister en vond de volgende informatie:

BASISGEGEVENS

Aanvraag/Octrooi ROW 1910	Nummer: 34759	Aanvraagnummer	50298
Titel	Draadloze ontvangschakeling met dempingsreductie, waarbij de detectorbuis, behalve voor versterking, alleen voor demodulatie dient.		
IPC of IDT Klasse	21A4-29 ;		
Ingediend	1930.02.15	Herkomst 1e aanvrager	
Ingeschreven	1933.01.16		
Openbaargemaakt	1933.01.16		
Verleend	1935.01.16		
Status	Vervallen		
Vervallen	1935.09.01		
Aanvrager/Houder	Hanzo Henricus Schotanus a Steringa Idzerda te 's-Gravenhage.; ;		
Publicaties	NL34759C ;		

AANVRAGER/HOUDER

Aanvrager/Houder	Van: 1930.02.15
Naam Hanzo Henricus Schotanus a Steringa Idzerda te 's-Gravenhage.;	

OPPOSITIE/VERZOEK/BEZWAAR

Indiening NL

Soort	Bezwaarschrift
Opposant	E. Flesseman Jr. en D.H. Stigter te Amsterdam

PUBLICATIE IE/EP

Blad IE

Editienummer	Publicatiedatum	Rubriek	Aanvulling	NR_pagina
193510	1935.10.15	V1: Vervallen octrooien wegens niet betalen van een jaarcijns		0220
193502	1935.02.15	P: Verlening van octrooien		0042
193301	1933.01.16	K: Openbaarmakingen		0006

Zoals u kunt zien is het octrooi verleend op 16 januari 1935.

Als u het publicatienummer NL34759C in de octrooidatabank espacenet (www.espacenet.nl) invoert via zoeken op nummer (http://nl.espacenet.com/search97cgi/s97_cgi.exe?Action=FormGen&Template=nl/nl/number.htm), komt u bij het pdf-bestand uit.

Ik hoop dat dit is wat u zoekt. Zo niet, dan hoor ik het graag van u.

Met vriendelijke groet,

I.C.B. (Iris) Elink Schuurman – Barnar, Publieksvoorlichter / Webredacteur

Octrooiencentrum Nederland, Patentlaan 2, Postbus 5820, 2280 HV Rijswijk
Telefoon (070) 398 66 99, Telefax (070) 398 66 06, info@octrooiencentrum.nl, www.octrooiencentrum.nl

Hiervolgens blijkt duidelijk, (en nu breekt me de klomp!):

- In Juli 1933, toen Philips het „derde proces” zoals hierboven beschreven, tegen Opa begon, was O.A. 50298 al een half jaar lang „ingeschreven” en „openbaar gemaakt”.
- Toen het vonnis van de Uitspraak van Scheidslieden van 23 October 1933 uitgevoerd werd met de Openbare Verkoop te Gouda op 4 Maart 1935, bestond O.A. 50298 niet meer, omdat Nederlands Octrooi 34759 toen pas verleend was aan Ir. Idzerda.
- De Octrooiraad had vóór het verlenen van Nederlands Octrooi 34759 een bezwaarschrift van de hand gewezen.³⁶³

³⁶³ Het volledige dossier van O.A. 50298 / Ned. Octrooi 34759 (86 bladzijden) ontving ik onlangs van het Nederlands Octrooiencentrum. Hierin staat echter absoluut niets over een bezwaarschrift door Flesseman en Stigter. Ir. Flesseman en Ir. Stigter waren octrooigemachtigden van het „Bureau voor Technische Adviezen” in Amsterdam. Maar het dossier bevat wel de documenten over een bezwaarschrift door „N.V. Octrooibureau Vriesendorp en Gaade” te 's-Gravenhage (A.C. Gebhard en Ir. C.M.R. Davidson, octrooigemachtigden) namens de firma H. Bertin, 79 Boulevard Haussmann, Parijs, Frankrijk, dat op 16 Mei 1933 ingediend werd – nadat aan Ir. Idzerda's uitvinding al een Frans Brevet FR 711318 verleend was. Op 13 Juli 1933 werd dit bezwaarschrift beantwoord door „Nederlands Octrooibureau” (H.W. Daendels, Rolf van Hasselt en W. van der Vliet) namens Ir. Idzerda. De Aanvraagafdeling besliste op grond daarvan de opposite voor ongegrond, in een „Eindbeschikking” van 9 Februari 1934. Op 5 Mei 1934 ging H. Bertin in beroep hierop met een Memorie van Grieven aan de Afdeling van Beroep, en op 6 Juli 1934 werd een antwoord hierop ingediend door H.W. Daendels namens Ir. Idzerda. De Afdeling van Beroep „verklaard de grieven van appellant ongegrond en bepaald dat hem geen gelden

- Na de opveiling (alternatief faillissement, volgens Frans Driesens) van het laboratorium van Ir. Idzerda in Mei 1935 had hij waarschijnlijk geen interesse of geld meer om de jaarcijns van zestig gulden op zijn octrooi te betalen. Zo verviel dus het vijf-jaar lange werk van Nederlands radiopionier, en ook de lang-gekoesterde hoop van de vrije toestelbouwers die de B.O.R.N. hadden gesticht, in gruzelementen.

De implicaties van deze feiten zijn ontstellend, en leiden tot een overweldigend vermoeden dat er iets hopeloos onrechtvaardig gebeurde in die tijd, dat gewoonweg schreeuwt om rechtstelling. Het is namelijk een geval van een van twee alternatieven die elkaar uitsluiten, (en geen andere mogelijkheden):

1. Als O.A. 50298 inderdaad (zoals Ir. Völter op 23 October 1933 bepaalde en zijn evaluatie door de andere Scheidslieden aanvaard werd) **wel** inbreuk maakte op Philips' octrooien, zou O.A. 50298 direct in de doofpot gegaan moeten zijn, en zou Nederlands Octrooi 34759 nooit verleend geweest zijn, omdat het ook inbreuk zou maken op Philips' octrooien. Omdat het octrooi wel later verleend werd, zou dat dus duiden op een ernstige blamage bij de Octrooiraad, of misschien een gebrek aan communicatie tussen de Scheidslieden en de Octrooiraad.

2. Als O.A. 50298 eigenlijk op 23 October 1933 **niet** inbreuk maakte op Philips' octrooien, handelde de Octrooiraad correct door het verlenen van Nederlands Octrooi 34759 op grond van O.A. 50298. De verlening van het octrooi bevestigd dan uiteraard dat Ir. Völter anderhalf jaar vroeger verkeerd geweest was (zoals Ir. Idzerda beweerd had) met zijn evaluatie van het „schema” dat door Opa gebruikt werd. En dat bewijst in weze (zelfs zonder om de Uitspraak van Scheidslieden te hebben gezien) „de blamage van Völter”.

Ik denk niet dat de aanname in punt 1 op de vorige bladzij correct is; integendeel, ik ben er overtuigd van dat de aanname in punt 2 hierboven, beschrijft wat er werkelijk gebeurde. Dat heeft nogal wat consequenties:

Toen het Arbitraal vonnis van 23 October 1933 uiteindelijk op 4 Maart 1935 in Gouda uitgevoerd werd, was Opa bewust dat, bijna zeven weken voor die datum, op 15 Januari 1935, dat vonnis alreeds in weze ongeldig verklaard was geworden door het verlenen van Nederlands Octrooi 34759 door de Octrooiraad aan zijn technisch raadgever, op grond van O.A. 50298, en dat die patenten ook al in Frankrijk en Engeland en tien andere landen verleend waren?

Toen Opa een paar maanden later, van de zomer van 1935 af, „De Galg van Eindhoven” schreef, was hij toen bewust van de verlening van Nederlands Octrooi 34759? Wat werd er eigenlijk besproken tussen Opa en Ir. Idzerda, in die tijd? Of hadden die twee gewezen wapenbroeders geen contact (meer)? Want als er toen misschien iets tussen hen gekomen was, zou dat immers in de tekst van „De Galg van Eindhoven” duidelijk kunnen zijn..... En wat gebeurde er na September 1935, toen Nederlands Octrooi 34759 vervallen was?

---

van het bedrag, gestort voor de inschrijving van de memorie van grieven zullen worden teruggegeven” in een „Tusschenbeschikking” van 28 November 1934, die ook Ir. Idzerda verzocht een paar kleine wijzigingen in de tekst van O.A. 50298 te maken. Nadat dit was gedaan op 8 Januari 1935, bevestigde de Octrooiraad op 15 Januari 1935 de verlening van Nederlands Octrooi 34759. Nergens in het dossier staat iets over de Uitspraak van Scheidslieden van 23 October 1933, het gewraakte document waarin (naar mijn beste weten) verklaarde dat O.A. 50298 inbreuk maakte op Philips' octrooien. Nu de belangrijke vraag: Namens wie maakte H. Bertin bezwaar?

„Het is nu weer KIEZEN of DEELEN”, schreef Opa toen. Ik herhaal deze woorden met overgave bij het voltooien van dit boek. Hier moet iets rechtgesteld worden. De rechtbank der publieke opinie zou dat kunnen doen, niet alleen voor Jacob de Raadt (1883-1959) maar ook voor Hanso Henricus Schotanus à Steringa Idzerda (1885-1944).

Ter afronding van dit boek heeft het zeker wel zin om op de volgende vier bladzijden al de officiële documenten en de tekening uit het dossier van Nederlands Octrooi 34759 te plaatsen, dat maat zo’n heel kort en totaal onrendabel levensbestaan had. Deze inlichting heb ik gecopieerd van wat het Octrooicentrum Nederland mij toestuurde, en ik heb er dus geen zestig cent voor betaald.

Want om dit octrooi ging het alles in deze felle strijd, en om de macht die ermee gepaard gaat.

INTRODUCTION

KHULULAND

OCTROOI N°. 34758.

WT. 25. 21 04. 29.

HANZO MINREUS SCHOTANTS A STEERINGA JORZEDA.
in 3-Heutenboog.

Dradloze ontvangschakeling met druppelstroomdectie, waarbij de detectorbuis, behalve voor versterking, alleen voor demodulatie dient.

Aarvoge 51895 Ned., lagdied 13 Februar 1930, 24 uur;
oudesg. gemaekt 16 Januar 1888.

[illegible][illegible]

den demodulator beter wordt, maar ook dat de nabehaling zoep(er) en gemakkelijker op een raad van gescreend kan worden gebaseerd, en aan het gescreende kan worden gerefereerd. De luid, die de dempingsoedities bewaakt, hetting (slagingsneiging) maakt zwaaij op een nabehaling gedeelte van een lange knueterstiel, wat de stielheid in den regel veel groter is dan in het stielheid van de knueterstiel van de lichte gemakkelijker kengengruppelen. Het oediel jing raak op vaker weder dat hij de oedien nabehaling in lound opgewekte miling uivend sinnevalid is. Heten blijkt nu het feit, dat men gescreend kan uivend van der tij, glijdingverandering opvordt. De uivendde stingingen worden bij gescreend uivend naar geval vordt, terwijl de demodulator niet vordt.

Ten slotte prekeert de heer groenewald bij de vergadering van de afdeling de afdeling menschen desmodulation met eenige woorden en geeft daarbij uit te voeren om te voorkomen, dat bepaalde laagfrequente deelen der schakeling naar hoogfrequente energie worden belast. De ritmische zijde van der desmodulator wordt daartoe laagfrequent kortgesloten, d.w.z. met een condensator, zodat zich niet de meeste geen hoogfrequente spanningen kunnen ontwikkelen, die de werking als gelijkrichter beïnvloeden, hetgeen op zelfwif heten is uit te werken bij kleefvrij-techniek, Med. 1929, blz. 37, 2e kolom.

(O. Rodin Kogres, 1926, pag. 579) is het reeds bekend aan den demobilisator reikt voor de terugkoppeling te laten zorgen en den planteling men een eenvoudiger taal te sluiten. In dit geval is de oplossing netter bevorderd door een extra buis tot

Verkrijgbaar bij het Bureau voor den
Industrieel en Gewand, te N-Graafschap.
Prijs per ex. f 0,60

FIG. 1

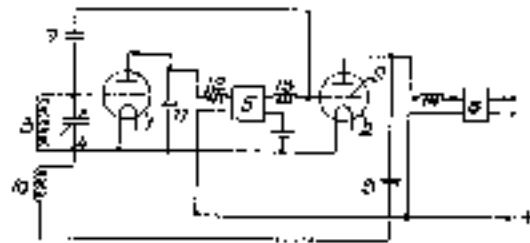

FIG. 2

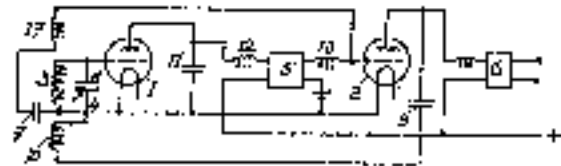
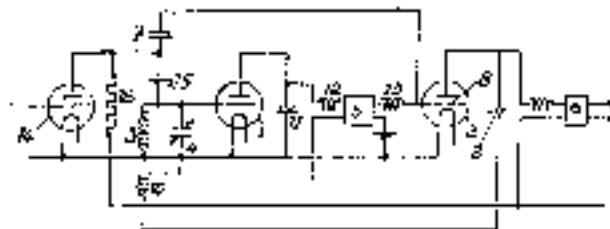

FIG. 3

Amateur 30298.

BIJLAGE 38

Een brief van oom Gerrit met een verzoek.

De brief op de volgende bladzij kreeg ik onlangs opgestuurd door mijn nicht Bep van Engelen-van Kooten, die een fotokopie gemaakt had bij het Streeksarchief Midden Holland in Gouda.

De inhoud is duidelijk: Oom Gerrit verzoekt het Gemeentebestuur van Gouda op 18 April 1930 onder een GRI briefhoofd om iets aan de brug van voetnoot 46 te doen, omdat de brugdelen los liggen.

Volgens andere stukken die Bep stuurde, had de Directeur van Gemeentewerken juist op 11 April 1930 al een verslag gestuurd aan het College van Burgemeester en Wethouders, met het voorstel om deze brug grondig te vernieuwen en het dek met 30 cm te verlagen. De kosten waren beraamd op f 2,468.33, inclusief bedrijfskosten, en er werd beoogd om dit werk in 1931 uit te voeren.

De brief van oom Gerrit gaf de Commissie van Bijstand in het beheer der Gemeentewerken een kans om een nader onderzoek in te stellen. Op 24 April 1930 berichtte deze Commissie aan het College van Burgemeester en Wethouders „dat het herstel van de vaste brug, liggende aan de Gouwe - hoek Peperstraat, ook door ons hoogst noodzakelijk wordt geacht.” Op 30 April 1930 schreef de Secretaris van het College van Burgemeester en Wethouders aan de Raad der Gemeente Gouda „dat de brug en de walmuur in de Peperstraat in zeer vervallen staat verkeer en zodoende een gevaar opleveren voor het toenemend verkeer ter plaatse, zodat wij niet tot uitstel tot 1931 konden besluiten”.

Het resultaat was dat de brug in datzelfde jaar 1930 vernieuwd werd.³⁶⁵ Ergens vond men het geld op de kapitaalrekening, al was het in de crisisjaren. Op 8 Mei 1930 werd een antwoord geschreven aan oom Gerrit, door de Secretaris van het College van Burgemeester en Wethouders, met de volgende tekst:

„Naar aanleiding van Uw schrijven van 18 April j.l. hebben wij de eer U mede te delen, dat bereide plannen aanhangig zijn gemaakt voor het vernieuwen en verlagen van de in margine vermelde brug, zoodat binnen afzienbaren tijd het door U bedoeld euvel verholpen zal zijn.”

En er onder natuurlijk: „Afschrift dezes te zenden aan: den heer Directeur van Gemeentewerken.”

Vader werkte ook aan de zaak. Een anecdote die ik als kind hoorde is dat hij eens een blik zilververf van een hoge kast afhaalde, en de inhoud toen alles over zijn hoofd en gezicht kreeg. Op de tast is hij toen op het trottoir gelopen tot bij het Wijkziekenhuis, dat net om de bocht op de Westhaven lag. Mensen die hem zagen (maar die hij natuurlijk niet zag), gaven hem toen de titel „De zilveren man.”

³⁶⁵ In September 2010 zag ik dat de brug van 1930 vervangen is door een koepelgewelf over het water.

³⁶⁶ V.l.n.r. Aat, Bep, Gerrit, Thil, Theo en Mien de Raadt. Foto genomen in de laat twintiger jaren.

³⁶⁷ Jacob en Mien de Raadt. Foto genomen in ongeveer 1940, of zelfs later.

Goudsche Radio-Industrie

G. de Raadt - Gouda
Gouwe 17

Hofleverancier

Telefoon 46 - Postb. 29837

GOUDA 15/4/30

4017

6

12-12

GOUDSCHE RADIO-INDUSTRIE VAN GOUDA

Wet. achtbare en eerbiedbare heeren,

Het is ons welhaast niet mogelijk ons werk naar behoren te verrichten op Gouwe 17 door het ureeslijk lawaai, dat de brug veroorzaakt als vlak op ons huis ligt, vooral als er met vry groote vaart, goeds tegenwoordig gebruikelijk is, de auto's overaen ryden.

Dit wordt veroorzaakt doordat de brugdeelen los liggen. Ik weet niet of dit tydelijk te verhelpen is.

Het brugdek is slecht, doch ik weet, dat het uileszins gewenscht is de zuinigheit te betrachten en daarom laat ik slechts op bescheiden wyze myn klacht hooren, met hetzelft verzoek zoo mogelijk hierin verandering te willen aanbrengen.

Afzien van het feit, dat by het verrichten van kantoormergzaamheden zulk een innad hinderlijk is, waaraan men ten slotte nog zou kunnen gewoon raken, by het uitproberen van radiotoestellen is het geen kwestie van aan gewoon raken, daar men daartoe by zulk een lawaai geen kans ziet. Hierin is niet te wenen. Het is een onmogelykheid.

Met beleefden groot en hoogachtinz
steeds gaurne Uw d.

[Handwritten signature]

BIJLAGE 39

English synopsis for our children (extended from an 2009-05-19 e-mail).

Dear children,

I believe it is appropriate to write some English “synopsis” of the book that I am now knee deep into, for your information and also so that I can better see the end of the tunnel as well as the forest from the trees.

“De Galg van Eindhoven” is basically a much enlarged and annotated re-issue (in Dutch) of the 4-page “newspaper style” appeal that Opa Jacob de Raadt wrote in 1935 and addressed to Members of the Dutch Parliament and to the public at large, about what had happened to him during the preceeding 5 1/2 years. It is an appeal / request for two things: Changes to the Dutch patent law, and restoration of his honour, including compensation.

Opa owned an independent radio manufacturing business in Gouda since 1926, after he had liquidated the furniture and mattress factory that had been started by my great-grandfather Gerrit de Raadt and his brothers in 1872. Because a radio was at that time a “piece of furniture”, this seems to have been a natural development and good business decision, also getting into a “growth industry”.

In the summer of 1929, Philips (which firm had also started building radios in 1927, and had in fact bought a company called NSF in 1926 to order to do this as well) suddenly demanded that all existing radio manufacturers in the Netherlands pay them licence fees for a certain “scheme” of building radios. In 1925, Philips had namely purchased six old American patents from GEC (dating from 1913) for five hundred guilders each, and had received the Dutch Patent Board’s approval to exploit them. Basically, they wanted to “hang” the independent radio builders with high licence fees, and that is the reason of the document’s name. (“galg = gallows”, and Eindhoven is Philips’ home city.)

The board of the Dutch Association of Radio Dealers (NBR) (at that time supposedly infiltrated by Philips) approved the imposition of these licences in October 1929, but the very next month, an Action Committee (of which Opa was a member) was established by NBR members who were independent radio builders, and during a members’ meeting, they were able to confront the board of the NBR with this inappropriate action (including meeting protocol), and turfed them out. On 30 December 1929, they founded a new organization of independent radio builders, called Bond van Ondernemers in de Radiobranche in Nederland (BORN), and started to re-negotiate a licence fee with Philips. After this difficult effort was first completely unsuccessful, they requested and obtained government intervention from Minister Verschuur, as a result of which the licence fee was reduced by 40%, from f 12.50 to f 7.50 per radio. They also established a magazine (BORN weekblad) together with the “purified” NBR (without Philips), because the Court had agreed that the “turving out” had been appropriate.

The Main Agreement between Philips and BORN and NBR of mid-1930 (Opa called it the “Treaty of Versailles”, with all the negative meanings normally associated with that odious document of 1919, which had of course already been challenged by Germany when Opa wrote this appeal) stipulated numerous things, e.g.:

- Four test cases would be held to determine if the individual radio builders (BORN members) were infringing or not on Philips' patents;
- BORN and NBR should not initiate any action or publish any negative or inflammatory things against Philips;
- Radio builders were rationed to the number of licence plates they would receive per year, based on 1928/1929 units produced. (Note that Philips could deny licence plates because it was also building more and more radios at that time.)

These three things all caused the dramas that followed, and I will relate to them in this sequence:

1. All four independent radio builders lost their test cases, as they infringed on Philips patents. Jacob de Raadt d.b.a. N.V. Goudsche Radio Industrie was not one of them. But Opa's firm "half-won" a case against Philips. With his advisor, Ir. Hanso Idzerda, the famous Dutch radio pioneer, Opa was able to convince Arbiters in a March 1931 Arbitration that the Idzerda scheme that was used in GRI radios did not infringe on the major Philips patent 7398 (the one that all the others had infringed on), but only infringed on a minor one, patent 10581. Soon thereafter, Ir. Idzerda (who as a renowned radio scientist had "prior use rights" to Philips' patents) developed a scheme that was considered by various Dutch experts to be completely free of infringing both Philips-owned patents. He was going to make this available to GRI and to BORN members as a "patent pending" development, called O.A. 50298.

2. In December 1930, Philips took BORN and NBR to court for *f* 10,000 in damages plus costs, because certain articles printed in BORN magazine and some public newspapers had violated the terms of the Main Agreement. (= slander?) To my knowledge, Opa did not write any of these articles, but he was a board member of BORN. (The Editor was a BORN man, the contentious articles had been written by various BORN and NBR members). In April 1931, just one month after Opa won his case described in point 1 above, BORN and NBR were jointly found guilty, to pay the fine 50:50, plus costs. By that time, BORN (= the radio builders) had been devastated because most of its members had had to cease building radios because their schemes had been considered infringing on Philips' patents, or they had to pay the high licence fee in an economically disastrous time when prices of radios and many other things were in rapid decline. Perhaps the membership had already declined below about 400 members, or their contributions were in arrears. So BORN had no money. NBR also had no money, because it had been discovered by an enquiry that the board that had been turfed out, had splurged and overspent heavily on parties and promotion when times had been good and Philips had supported them financially.

So Philips then applied to confiscate the bank accounts of both BORN and NBR and asked for the bankruptcy of both BORN and NBR. The first time, Philips' court injunction was rejected, but the second time, in March 1933, this was granted

Note that most of this happened in late 1931 and 1932, when the Depression was starting to hit the Netherlands very hard. All BORN board members then resigned, and Opa actually became "the last of the Mohicans", as he did not resign. The normal BORN members in fact gave Opa a "carte blanche" to renegotiate the licence fee with Philips, due to the new and quite different market conditions. He did this, and at first, a verbal agreement was struck with Philips, reducing the license fee to *f* 1.50 per radio, with an additional stipulation that GRI would be exempt from licence plates. However, a few weeks later, Philips reneged on this proposed verbal arrangement. Opa's efforts were all in vain, and BORN and NBR were bankrupted in early 1933. Opa went to Amsterdam alone where both organizations were

declared bankrupt. Independent radio builders just could not pay the *f* 7.50. The Court in Amsterdam then appointed a Curator to wrap up the bankrupt organization. (By the way, this took till January 1938, and only 6.5% was disbursed to the concurrent creditors, including Philips.)

3. The radios of GRI (which supposedly had only infringed on one of Philips' six patents) had at first been described as a "special case" in article 14 of the Main Agreement, regarding the number of licence plates. But with BORN bankrupted and out of the way, Philips sued Goudsche Radio Industrie in a normal court for *f* 28,000 damages in November 1931. Long before this, Philips had already put GRI on a black list and refused to sell them radio valves. But because Philips refused to supply the licence plates, and GRI was willing to pay for them, Opa successfully obtained government intervention from minister Verschuur, so that Philips dropped the matter completely during late 1932, and the Court actually closed the file in 1933 without keeping any of the documentation. In July 1933, Philips sued again, this time for *f* 50,000 damages, and this became an Arbitration. (Why this different approach, I have no idea.) During this case, on 23 October 1933, Opa's main defence was that his firm was the "special case" according to article 14, offering witness evidence by the 7 board members of the (late) BORN, that this had been the intent of article 14. The Arbiters rejected that argument, I do not know why because I am still looking for the original document in the Dutch Archives - all that I have about this is in Opa's document. Opa and Ir. Idzerda also needed to present to Arbiters the "scheme" that was used for GRI radios, under patent pending 50298. The board of Arbiters consisted of two jurists (van Brakel and Steenberghe) and one technical expert (Völter). Völter single-handedly evaluated the Idzerda-Scheme, and determined that it infringed on Philips' patents. The two jurists said "yea and amen" and the verdict was that Jacob de Raadt was guilty. A day or so later, Opa went to Idzerda in Den Haag, who phoned Völter and told him "Man, that verdict of yours is a blemish on your career. If I get it published, you will lose your job." Völter verbally apologized to Idzerda, and seriously suggested that Jacob de Raadt should appeal the verdict. Easier said than done, because at that time, like in most places in the world, even today an appeal to an arbitration decision was impossible. The verdict stood, and Opa's belongings (at home and at the factory) were all confiscated on 15 December 1933. When he tried to appeal the verdict, there was some fraud in the appeal hearing (Philips provided a document to the judge which Opa's lawyer was not allowed to see) and the decision was upheld – without even investigating his charge of fraud. For the next fifteen months, Opa tried to receive government intervention, but ran into a brick wall.

Arbiter Steenberghe, who had been appointed by Philips, was elected to Parliament and became Minister of Economic Affairs in place of the previously retired minister Verschuur. (Steenberghe had also been the Philips appointed Arbiter in the case Philips vs. BORN & NBR - surely a conflict of interest.) The tumultuous Dutch politics of the year 1934 were all against Opa. He discovered government corruption, and penetration by Philips into government agencies; nothing was done about that. The end result was that everything was sold on the streets of Gouda on 4 March 1935. All household goods were then purchased by one of Opa's brothers-in-law (and brother in Christ) who gave everything back to the family..... that's the wonderful part, on which I need to elaborate more. I have been in contact with one of my second cousins (also called Bouwe van Wijk) in the Netherlands, but he knows nothing. (Perhaps the children of my second cousins with the same surname in Brisbane may know.....)

A few months later (starting in the summer 1935), Opa documented this whole drama in a four-page newspaper that a friend in Gouda was going to pay the printing for, and the idea was to sell copies at 18

cents each. From my youth, I knew about this “newspaper by Opa” but never saw it. Last fall, Gea sent me the yellowed paper called “De Galg van Eindhoven”. You may remember that I was just stunned.

I have already retyped the whole document (as close as possible to what it looked like) and want to republish this as a book (e-book?) with many footnotes, articles from Dutch newspapers of those days, personal information and also substantial Appendices that I have had in my possession since 1992 and 1996. From 1992 for instance, a letter from the Philips Archives (with some quite disparaging words about Opa) and a typed list of the confiscated stuff; from 1996, articles I retyped from BORN magazine, including the earlier Arbitration Decisions, some technical articles (by Ir. Idzerda), official notifications by BORN and Letters to the Editor (some written by Opa).

I trust this to become a work of many colours and with various purposes: A family history unknown to my brother and sister and cousins, a story about technical stuff (useless today because of transistors and microchips), a wonderful Christian testimony that we may be jealous of, a story about (the lack of) corporate ethics (that ties into the economic and political scene of the Great Depression and the changes in Germany with the Saargebiet and the rise of Hitler), and also a story of an important Dutch radio pioneer that has been (purposely?) hidden.

Why do I write the last phrase? Well, two months after the public execution of Opa’s furniture on 4 March 1935, Ir. Idzerda seems to have been so utterly disgusted with the outcome of the past five and a half years’ struggle (working very hard for BORN and later for Jacob de Raadt as an electronic engineer) that he auctioned off his whole scientific laboratory and radio studio in Den Haag. I heard a few days ago that he actually inherited a small hotel (=“pension”) from an uncle, and became its manager and even barman. All Dutch web-sites show absolutely nothing about what happened in his life between 1926 and 1935. In 1926, he had received a renewal license for the world’s very first commercial radio broadcast station. (Yes, you read this correctly, this was one year before the Americans, who had their first commercial radio broadcast with the presidential election in 1920!!) Ir. Idzerda operated this as PCGG from his house / studio in Den Haag from 6 November 1919 to some time in 1925. His broadcasts were very popular in Britain, and instrumental in convincing the British Government to establish the BBC. Why would he have given this all up in 1935, but for the simple reason that he was just too disappointed with the whole .....mess. Nine years later, during the German occupation, he was shot to death by the Germans when he went to investigate a V-2 that had misfired in the dunes near his home.

It seems that all other Dutch musea and archives know absobloominglutely nothing about this matter; what is written on the pages of BORN magazine, that I found in the Nederlands Radiomuseum in Hilversum in 1996, is considered “new” - and of course, those yellow pages describe nothing of what happened after the demise of that weekly publication. I hear that a large part of the Philips Archives was destroyed in a bombardment in 1942. Also, a part of the National Archives (from the 1930’s) seems to be missing due to a bombardment in Den Haag. I am actively trying to get some still necessary parts. I am getting very enthusiastic responses on the “draft” of 54 pages that I have already sent out to various people. It has now grown to 17 MB and 158 pages and I cannot send it easily anymore. I am even getting photos of a “GRI” radio from one specific Dutch old-radio-museum; the owner recently wrote a book about the industry in those days, and has a library of 30m of shelf space from 1910 to 1960, but it contains “nothing” about this? I kid you not, this book is also a mystery. A very recent discovery also seems to indicate that Opa, oom Gerrit and my father after the summer of 1935 again built radios, this

time under the brand name “Westminster Radio” and on small scale, and likely under the lapsed patent of Ir. Idzdera – see below. Hidden history indeed.

Some people in the Netherlands suggested that I ensure to press the two purposes Opa had in mind in 1935, as an appeal to the Members of Parliament and the public opinion:

(1) An appeal that the Patent Law be changed, so that applications for second hand patents not be acknowledged but be rejected and be considered “public intellectual property”. That brings this publication back to today, with recent changes. Since 1995, the Dutch Patent Office only registers patents from elsewhere, the EU has taken over the responsibility for issuing patents. That is why MicroSoft and other monopolistic enterprises run into trouble there, time and again. Now I am not a lawyer or a patent agent, and if I add too much to the book, nobody will read it.

(2) An appeal for restoration and compensation: The process had failed, Opa had done nothing wrong. I have looked on the internet and it seems that in Belgium, various types of appeal for restoration are possible. In the Netherlands, this is also possible. The City of Florence recently officially provided restoration of one of its citizens from 700 years ago – the author Dante. In what form this restoration might be, and by whom, I have no idea. Can the Government officially say: “Sorry, this should not have happened. A civil servant goofed. Ir. Völter's decision was wrong.”? What would that mean? Can the current CEO of Philips (who was not even born in 1933) say: “Sorry.”? What would that mean? This view is strengthened by my recent discovery that Ir. Idzdera's O.A. 50298 was actually granted Dutch Patent 34759 on 15 January 1935, seven weeks prior to the Public Sale of Opa and Oma's household goods. How could that ever have happened if O.A. 50298 infringed on Philips' patents? Something went miserably wrong with this – at least a complete lack of communication within government offices.

Now I know full well that things like this happen all the time. Patent issues carry on for years, and ruin or tether small businesses and individuals everywhere. Inventors give up their professional careers because of frustration and a perceived lack of recognition. There is nothing new under the sun. That is why I want to elaborate on the end of the story, because this document is also a testimony of Opa's faith, through all these difficulties, because Philips could not take that from him. The document contains portions of a few (rhymed) psalms, like the last stanza of Psalm 27 and the last stanza of Psalm 138, and also “A Mighty Fortress is our God” (Luther's Psalm 46) which he, his two sons (one of them my father) and his oldest daughter sang, the day before the household goods were to be auctioned off. That's why, (in my humble, unbiased opinion, of course!) this is a story that needs to be retold, even in the current “Depression”, as one that provides hope in God through all the difficult times that we may face in life.

Can you fathom my excitement? I am now also researching self-publishing methods, copyright issues and the way to enhance my pension from this endeavour, under the (still existing) name Grassroots Consulting Services.

It was good for me, and necessary, to get back to some perspective on “De Galg” with this e-mail. Your moral support (although you may not be able to read the original text well) is very much appreciated. Mom also gives her valuable input; she was first very sceptic about this, but now wants me to do this with some objectivity.

With all my love,   Dad.

BIJLAGE 40

Bronnenlijst.

1. Bijlagen die overgenomen zijn uit „BORN” weekblad, beschouw ik zo’n beetje als familie-erfgoed. De destijds uitgever, „Ando”, had heel waarschijnlijk geen copierecht, en de bonden ook niet. Opa alleen was het die pal stond toen hij naar Amsterdam ging en pleitte voor het voortbestaan van de B.O.R.N., en zes jaar moest wachten op 6.5% te ontvangen van wat hem toekwam. Ik veronderstel dat mijn broer, mijn (half)zuster en mijn twaalf neven en nichten wel blij zijn dat ik op deze manier het verleden laat herleven. Zij hebben bijna allemaal Opa korter gekend dan ik, en mijn halfzuster Gea helemaal niet. Zo gaat dat nu eenmaal met emigraties, remigraties en tweede huwelijken.
2. Artikelen uit het **Rotterdamsch Nieuwsblad**, kreeg ik digitaal uit de Collectie Gemeentearchief Rotterdam - <http://rjb.x-cago.com/kranten/searcha.do> Artikelen uit de **Nieuwe Rotterdamsche Courant** en **Het Vaderland** kreeg ik digitaal uit de Collectie Koninklijke Bibliotheek - <http://kranten.kb.nl/index.html> Dan ontdekte ik ook veel inlichting bij het Nationaal Archief (CABR).
3. Een beetje inlichting uit het Philips Archief kreeg ik in 1992, via het Nederlands Omroepmuseum. Onlangs hoorde ik dat een groot deel van het Philips Archief in Eindhoven op 8 December 1942 (net na mijn geboorte!) gebombardeerd werd in „Operation Oyster” van de Royal Air Force. Misschien werden in dat gebouw wel de “missing pieces” bewaard van deze puzzle, zodat men mijn vragen toen echt niet beter kon beantwoorden, en in 1965 ook niet de vragen van het Postmuseum, waarop het boekje van P.A. de Boer gebaseerd werd. Hier volgt mijn e-mail correspondentie van 2010:

From: [pca](#)
To: [Jacob and Lydia de Raadt](#)
Sent: Thursday, May 20, 2010 7:41 AM
Subject: RE: Inlichting over de 1930's

Geachte heer de Raadt,

In antwoord op uw verzoek moet ik u helaas laten weten dat wij geen aanvullende informatie hebben kunnen achterhalen op ons antwoord van 24 februari 1992.
Sorry dat wij u niet anders kunnen berichten.

Met vriendelijke groet,

Marianka Louwers
Philips Company Archives
High Tech Campus 5, 3.073
5656 AE Eindhoven, The Netherlands
Tel.: +31 40 27 40300
E-mail: pca@philips.com

From: Jacob and Lydia de Raadt [<mailto:jacoblydia@shaw.ca>]
Sent: 2010 apr 21 2:48
To: [pca](#)
Subject: Inlichting over de 1930's

Geachte Archivaris,

In 1992 ontving ik via de heer Kees Cabout van het destijds Omroepmuseum in Hilversum een brief van de heer J. van den Biggelaar van uw archief, met wat inlichting over de 1930er jaren..

In die brief werd melding gemaakt van de **Uitspraak van Scheidslieden** gedateerd **23 October 1933** in het geding tussen **Philips** en **N.V. Goudsche Radio Industrie**. Ook werd aan mij een "bladzij 2" gestuurd van een inventaris van huisraad. Hebt u misschien bladzij 1 en wat andere inlichting over dit geding?

Ik ben ervan bewust dat met het bombardement van December 1942 nogal wat verloren is. Maar misschien niet dit document, gezien wat mij eerder gestuurd werd.

Hoogachtend de uwe, Jacob de Raadt, Langley, British Columbia, Canada.

4. Inlichting over Ir. Idzerda en zijn (omroep)werk kreeg ik digitaal van verschillende Nederlandse web-sites, zoals <http://www.inghist.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn1/idzerda> en anderen, en ook persoonlijk in Hilversum uit de Idzerda-papieren bij Instituut Beeld en Geluid, September 2010..

5. Inlichting over Nederlandse politici en politieke toestanden kreeg ik op <http://www.parlement.com> Het is onmogelijk om deze twee drama's (zoals Opa zijn geschrift noemde) onafhankelijk van de moeilijke politieke toestanden in Nederland van die jaren te evalueren, zelfs na meer dan 75 jaar.

6. Meer inlichting over Philips kreeg ik digitaal in de reeds genoemde kranten, en ook o.a. op een web-site <http://www.thuisinbrabant.nl/biografieen.asp?ccidentifier=601&ccSortorder=title> en vele anderen.

7. In September 2010 was ik ook een middag en avond bij het Streekarchief Hollands Midden in Gouda, vooral om wat foto's (ook voor mijn tweede boek „Brieven van Oma” en de Goudsche Courant.

8. De tekst, muziek, en een plaatje van de bladmuziek van „De kleine Man” kreeg ik digitaal bij http://www.geheugenvannederland.nl/hgvn/webroot/files/Media/louis_davids_de_kleine_man.mp3 en luisterde toen ook naar mijn Moeder's favoriet: „De olieman van 't pleintje ging z'n radio verpanden.”

9. Ik maakte heel erg dankbaar gebruik van inlichting en ondersteuning dat ik kreeg van mensen in Nederland (sommigen lid van de Nederlandse Vereniging voor de Historie van de Radio – www.nvhr.nl – en specifiek van de heren **Frans Driesens**, **Gidi Verheijen** en **John Hupse**. Zonder hun onlangse advies zou dit werk in diggelen blijven liggen. Maar er waren, over de jaren heen en meer onlangs, ook al e-mails met anderen zoals Paul Waayers, Vincent Schriel, Arjan Muil, Maarten Budde, Wim Stuivers, Philip van Apeldoorn, Stephan Smeets, Bert Gussenhoven en anderen, ook Jean-Luc Fradet uit Frankrijk en Philip I. Nelson uit de VSA. Ik ben heel goed geholpen door archivariissen en bibliotheekpersoneel zoals Saskia Spiekman, Maartje van de Kamp, Saskia van Sas, Petra Robberts, Robert van Vuuren, Iris Elink Schuurman-Barnar, Nicole Brandt, Addy van Harskamp, Hans Seijlhouwer, Harm Pieters, J.W. Klein, Joke Radstaat, Kees Cabout (vroeger al) en Erik Kappetijn, (die in de Hilversumse kelder dook met Gidi). Ik frustreerde hen misschien met mijn verzoeken per e-mail, waarin ik hen confronteerde met dingen over een triest verhaal waar ze nog nooit van gehoord hadden! Hiermee mijn hartelijke dank.

10. Dan wil ik hier de hulp niet vergeten van vele anderen (ongenoemd) in de motivering van dit werk dat in Augustus 1985 begon bij Fred en Sietie Bergsma in Langley, tijdens ons bezoek aan B.C. van Yukon af, en een gesprek met hun neven uit Nederland, toen alles in mij begon te denken over „vroeger”. En dan drie van mijn nichten: Jolanda Siebel, die me naar Hilversum bracht in 1996, na de begrafenis van oom Aart Siebel, Bep van Engelen, die in Gouda ging snuffelen, en Wilma Wolf en haar

man Hans die wat oude foto's stuurde. Natuurlijk ook mijn zus Gea en haar man Christabe Wybenga, altijd bereid om mijn e-mails te lezen en te verwerken, als er weer iets nieuws te voorschijn kwam.

11. In mijn onderzoek kwam ik in contact met twee kleinzoons van andere spelers in deze drama's, die ook dezelfde voornamen hebben als hun grootvaders. Dit zijn **Ir. Ursul Philip Lely**, kleinzoon van de persoon die in Bijlage 3 genoemd wordt als een verdediger van O.A. 50298, en **de heer Hanso Idzerda**, oudste kleinzoon van IDZ. Ik veronderstel dat zij beiden, en ook **de heer Bart Idzerda**, de jongste zoon van IDZ, ook tevreden zijn met de opgraving van dit vergeten stuk Nederlandse radiogeschiedenis.

12. Verder werd ik gestimuleerd door voorstanders van minder software-patenten vandaag, zoals Wiebe van der Worp van www.vrijsschrift.org, en natuurlijk mijn zoon Theo en z'n OpenBSD developers, samen met gebruikers van dat type Open Source software zoals Jorden Verwer bij de TUD. Er zijn immers lessen te trekken uit dit boek, voor wat er alles vandaag gebeurt, niet alleen in de Euro-pese Unie maar ook aan deze kant van de Atlantische Oceaan, waar we zo dichtbij de Verenigde Staten wonen. Bovendien, de eigenlijke impetus tot mijn „aan de slag gaan” kwam in Maart 2009, tijdens de koffie op Vancouver International Airport, met Theo en z'n collega Bob Beck van de OpenBSD Foundation uit Edmonton, allebei op doortocht naar huis, na afloop van een conferentie in Japan.

13. Ik weet dat deze „geannoteerde (her)uitgave” niet antwoorden geeft op alle overgebleven vragen. De „tand des tijds” heeft zeker onmogelijk gemaakt om alles te achterhalen. Ik weet dat dit boek niet perfect is en ook wel wat foutjes heeft. Maar het vervult zeker de wens van Frans Driesens, die hij voorin de copie van zijn boek dat hij mij stuurde, schreef: „**In de hoop dat de waarheid boven zal komen!**” En Gidi Verheijen gaf mij moed door in het examplaar van zijn boek dat hij mij gaf, te schrijven: „**Aan Jacob de Raadt, op zoek naar de geschiedenis van de Goudse Radio-industrie in de periode 1929-1935.**” Misschien geeft dit werk anderen ook de gelegenheid om nog verder te gaan delven. En als ik ergens iets vandaan geraapt heb voor dit boek, en daardoor iemand z'n copierecht echt benadeeld, bied ik hiermee mijn excuses aan, met de verontschuldiging dat het niet met opzet gebeurde.

*Op den bodem van
elke ontgoocheling
heb ik bij mij zelf
een of andere vorm
van Hoopmoed ont-
dekt.*

*Het is daarom
goed, dat men soms
kwaad is en minder
juist kan ons oor-
deelen, omdat het
ons bewaakt van*

*ijdele glorie.
Wantom zijn telus-
stellingen onverminderd*

“At the bottom of each disillusionment, I discovered within myself one or other form of pride. It is therefore good that people sometimes thing ill and less correctly of us, because it protects us from idle glory. For that reason, disappointments are indispensable.”

(freely translated)

Tot besluit: Deze door Opa geschreven spreuk vond ik in Nederland in September 2010 in een schoenendoos met oude familiefoto's. Bron en oorspronkelijke taal onbekend.

JAdR – 2010-11-03.

Theo

Bob

Jacob

Lydia

Jacob de Raadt werd op 19 Mei 1883 geboren te Gouda, als vijfde kind van Gerrit de Raadt en Ariaantje van den Dool. Zijn oudere broer Leendert was toen al overleden aan tuberculose, en hij had vier oudere zusters. Na voltooiing van een U.L.O. opleiding en een reis naar Duitsland, begon hij in 1901 te werken in de meubelfabriek en zaak van zijn vader, genaamd Gebroeders de Raadt. In 1907 trouwde hij met Mien van der Wart, die uit Voorburg kwam en in Gouda gouvernante was. Zij kregen zes kinderen. In de Eerste Wereldoorlog verschaftte de firma matrassen aan de kazernes te Ede. Na het overlijden van zijn vader in 1918 nam Jacob de meubel- en huisinrichtingzaak over – en ook de stomerij en zuiveringsfirma Puritox. In de twintiger jaren schakelde de firma over naar het bouwen van radio's. De rest staat in dit boek beschreven, en veroorzaakte zijn faillissement in 1935. Van die tijd af werkte Jacob voor Westminster Radio, de zaak van zijn zoon Gerrit. Op 5 Mei 1945 werd hij gearresteerd, kreeg huisarrest en was daarna een half jaar in een zenuwinrichting. Oom Gerrit was bijna een jaar in Kamp Duindorp, en de zaak werd onder beheer gesteld van het Nederlands Beheersinstituut. In December 1946 kregen beiden een Voorwaardelijke Buitenvervolginstelling met een boete van vijfhonderd gulden. Jacob en Mien de Raadt zagen drie getrouwde kinderen emigreren. Een gezin kwam in 1957 terug naar Nederland, toen Mien al overleden was. Jacob de Raadt overleed te Gouda op 28 November 1959. Op zijn begrafenis zei oom Gerrit: „Vader heeft een heel zwaar leven gehad, een heel zwaar leven.”

Jacob Arie de Raadt werd op 27 November 1942 geboren te Alphen aan den Rijn, als eersteling van Theodorus Arnoldus de Raadt en Sara Siebel. Zijn broer Arie Godfrey werd drie-en-twintig maanden later geboren. Als 9-jarige maakte hij de emigratie van zijn ouders naar de Unie van Suid-Afrika mee. Na zijn schooljaren bij Potchefstroom Gimnasium Hoërskool verliet hij het ouderlijk huis in Januari 1961 voor een opleiding als civiel ingenieur bij de Universiteit van Pretoria, voltooid in November 1965. Hij struikelende in twee vakken: Elektrotegniek 2E en Struktuurleer 3S. Hij werd wegeningenieur bij twee raadgevende firmas, de Stad Pretoria en ook een tijdje als navorser bij de Wetenskaplike en Nywerheids-Navorsingsraad (WNNR). In 1967 trouwde hij met Lydia Stella van Tonder. Zij kregen vier kinderen, allen thans getrouwd, en er zijn 9 kleinkinderen. In 1973 voltooide Jacob een MBA studie bij de Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys. In 1977 emigreerde het gezin naar west-Canada, eerst zes jaar in Calgary, Alberta, en daarna bijna zes jaar in Whitehorse, Yukon. In Augustus 1989 werd British Columbia „thuis”. Vanaf 1993 tot 2002 had Jacob een raadgevende praktijk aan huis met de naam Grassroots Consulting Services. In 2002 aanvaardde hij een baan bij het Arizona Department of Transportation in Phoenix, maar kwam gelukkig met Lydia in Februari 2008 weer terug naar Canada. Daarna was er nog een korte tijd als werknemer, maar thans is Grassroots weer aan de gang op kleine schaal, ook met het schrijven van boeken. Psalm 34:1.